

COLLECTANEA IN VETUS
TESTAMENTUM EX OPUSCULIS B. PETRI
DAMIANI AB ANONYMO ILLIUS
DISCIPULO EXCERPTA CURA ET STUDIO
DOMNI CONSTANTINI CAJETANI

65-70 CAJETANI PRAEFATIO.

Habent hoc, lector optime, catholicorum Patrum scripta praecipuum, quod in iis, tanquam in amoenissimis hortis, sacrarum flores passim redolent Scripturarum: in quibus postea colligendis, et in ordinem redigendis, posterorum non sine laude exercentur ingenia. Sic ex Augustino doctore gravissimo ac sanctissimo, Beda noster, vir etiam non minus religione quam doctrina insignis ac sanctitate clarus, Epistolas Pauli interpretatus, quae ille sparsim multis in locis dixerat, miro ordine in unum volumen congegessit. Non aliter S. Paterius, episcopus Brixienis, et Alulphus etiam monachus, ambo Benedictini, quae ex Magni Gregorii scriptis quae ad sacrarum litterarum explicationem pertinebant, selegerant, in posterorum gratiam promulgarunt. Taceo reliquos, qui pari cura et non dissimili industria idem ex aliorum operibus praestiterunt. Horum igitur exemplum secutus quidem S. Petri Damiani discipulus, et in ejus scriptis multum, ut apparet, versatus, ex iis quemdam quasi centonem locorum sacrae Scripturae contexuit et elaboravit. Hoc autem opus, ut ex inscriptione liquet, Damiano abbati, ipsius sanctissimi cardinalis episcopi Damiani ex sorore nepoti, ad quem duae exstant ejusdem beatissimi avunculi epistolae, direxit. Hic est

ille Damianus abbas cujus, ut opinor, S. Brunus, ex abbate coenobii Casinensis episcopus Signinus (initio suorum in Apocalypsim Commentariorum, quae ante aliquot annos in vetustissimo codice Langobardis litteris scripto, apud Horatium de Valle J. C. ac de me deque Romana antiquitate optime meritum, vidisse me scio) honorifice meminit, ejusque rogatu se Commentaria scripsisse in Isaiam prophetam commemorat; alteri tamen monasterio, quam Fontis Avellani, ipsum praefuisse necesse est, quandoquidem qui illius caput erat, et, ut ita dicam, caenobiarcha, non abbatis sed prioris nomine vocabatur; eumque morem non solum vivente S. Petro Damiano servatum fuisse ex ejus scriptis apparet, sed etiam apud posteros perdurasse, auctor Vitae S. Ubaldi episcopi Eugubini, Theobaldus ejus successor, ejusdem monasterii prior, patenter ostendit. Praeterquam quod ex scriptis monumentis coenobii Nonantulani, in agro Mutinensi exstructi, Damianum hunc nostrum ejusdem monasterii fuisse abbatem, animadvertimus, atque etiam S. R. E. cardinalem; 71-72 ut Rangerius, scriptor Vitae S. Anselmi episcopi Lucensis, ejusque in spiritualibus filius, dum ejusdem obitus parentalia describit, testatur: «Aderat, inquit, Magalonensis episcopus, nomine Godefredus, et Benedictus Mutinensis episcopus, atque Aribertus Regensis episcopus, et ejusdem civitatis episcopus, scilicet Mantuanus, Ubaldus vocatus: sed et Damianus cardinalis Romanae Ecclesiae, qui et abbas Nonantulanensis coenobii. Hi omnes ad audiendam ejus sapientiam, ad capiendum ipsius consilium, sicut saepe ipsi ac caeteri catholici consueverant, advenerunt.» Haec Rangerius: qui cum id accidisse testetur anno Christi millesimo octogesimo, ac mensibus novem post felicissimum Gregorii papae VII transitum, haud quidem

dubium erit Damianum abbatem istum S. R. E. cardinalem creatum fuisse ab eodem Gregorio summo pontifice; atque et in primis ob eximiam, qua sanctissimum illius avunculum prosequabatur, benevolentiam, gratissimam memoriam, apostolicas virtutes atque ingentia in Romanam Ecclesiam merita. Haec breviter dixisse volui, ut quis iste Damianus abbas fuerit, aliquo modo innotesceret.

Sed enim scriptoris hujus, qui opus istud ex S. Petri Damiani libris deprompsit, nomen etsi codices non exprimant, nihilominus maximam habere hunc illius laboris utilitatem, ex eo praesertim patet quod dum ex singulis quibusque sanctissimi cardinalis opusculis testimonia in medium affert, ejusdem utpote discipulus, tanquam testis oculatus, ea ipsa opuscula de quibus forsitan dubitare posset, tantum doctorem conscripsisse, constanti fide nobis aperiret. Verum et hoc quod in praesentia damus in lucem, et alia quae, Deo auspice, edenda paramus, tuis, lector, studiis non inutilia nec ingrata fore speramus. Vale, et me Christo Domino tuis precibus commenda.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE
TRINITATIS. INCIPIT LIBER
TESTIMONIORUM VETERIS AC NOVI
TESTAMENTI. *quae de Speculis reverendi
Petri Damiani quidam suus discipulus excerpere
studiose curavit.*

70-74 INCIPIT PROLOGUS.

Domino suo et Patri, domno DAMIANO, reverendo abbati, ultimus monachorum servus, sinceræ devotionis obsequium.

Dum vestra nuper industria beatae recordationis Patris nostri, Petri episcopi, avunculi vestri acta, velut quibusdam nectareis epulis oblectata, crebra meditatione percurrerem, insigne in eis reperi, quod utilitate quam maxima redundare persensi. Dum itaque vir illustris arrogantem illorum eloquentiam temnendam duceret, qui singulis ingenii famam captantes, quidquid fingunt multiplici gestiunt opacitate densare, modo videlicet sententiarum perplexione, modo dictionibus inusitatis summopere nitentes obstruere, ne quilibet, quae dicunt, intellectus capere, vel absque improbi laboris conatu illorum sufficientia intima penetrare queat: ipse vero contra, cunctis viam legentibus pandere ac enucleare cupiens, altiora quaeque complanare, seu obscuriora non modo rationibus, verum etiam Scripturarum exemplis dilucidare instantissime satagebat. Porro autem si quid tulisset, quod minus forte peritis nutabundum foret, earumdem testimoniis Scripturarum velut jactis anchoris fortiter ambiens, ne cuilibet ultra fluctuare valeret, immobili stabilitate figebat, atque adversus omnes impugnantium impetus insuperabiliter muniens, omnem insidiandi aditum obturabat, ut nulli prorsus jaculo pervius patere posset accessus. Quam denique Scripturarum fulturam adeo in suis tenere consueverat actis, ut verbis etiam, quae prolatis jam rationibus clausa undique et inconcussa consisterent, eam nonnunquam adhibendam

decerneret. Ut sicuti urbs quaelibet post vallorum ambitum, post impenetrabile fortium murorum munimentum, sublimium distinguitur adhuc constructionibus moenium, non tam videlicet ob necessariae munitionis fortitudinem quam ob inhiandae pulchritudinis decorem: ita quoque is pleraque Scripturarum solius ornatus gratia suis saepe gestis inseruisse videatur; seu forte, quod non absurde aestimari potest, ut, occasione super eis disserendi taliter admissa, ejus sermocinatione claresceret, quia existerent introrsus fecunda quae forinsecus patebant inania. Nemo sane qui Scripturarum limina terit, ambigere permittitur, quod haec, tam frequenter illius actis adhibita, plurimum saepe mystici sacrique intellectus occultarent, quae, nisi reserata fuissent, ea magis obruere quam illustrare valerent. Quorum itaque interiora lucifluae dissertationis manu penetrando discutiens, atque abdita quaeque suis e penetralibus funditus eruens, clariora luce patefacta reddebat. Quibus dum sola plerumque rationis verba non viderentur satisfacere, alia rursus testimonia deducebantur in medium, quae cum sui quoque intellectum sive sub allegoriarum typo, sive sub cujuslibet mysterii saepe tegerent arcano, in suam iterum declarationem eundem laborare cogeant; sicque divina provisione gestum est ut plura sacrae paginae abstrusa, illius opera evidentissime reserata, perspicuae nobis intelligentiae nitore resplendeant. Dum solers itaque vir diligentia memorata Scripturae sacrae testimonia tam eleganti considerasset enodatione disserta, dignum fore valdeque perutile censui, quatenus ex codicibus illis excerpta in singulare proprii voluminis corpus redigerentur, ne inter tot scilicet voluminosa condensa laterent detrimenta incognita. Qua plane consideratione quanquam non parum universis in quorum manus olim haec ventura

erant praestiterit, illis tamen praecipue consuluisse cernitur quibus plura legere non conceditur; ut, dum ad capessendam operis totius plenitudinem hi tales nequeunt consurgere, his saltem modicis intenti nequaquam valeant illustri tanti viri doctrina prorsus esurire jejuni: et qui minus sufficiunt de vasti gurgitis alveo fertilem capaci sagena praedam educere, non eos pigeat vel tenuis hami seta ex parvo isto sinu seorsum, tanquam in suo alveo reducto, facilem capturam suspendere, qua suae refectionis mensuram sufficientibus possint dapibus infarcire. Hujus ergo rei negotium vestra mihi sanctitas injungere dignata est; non sane quod mei sensus eam lateret inopia, sed ideo forte magis quoniam idipsum, quod juxta propriam me capacitatem valere putavi, fideliter prosecuturum fore speravi; quippe nec immerito, quae dudum me functum agnoverat quadam dilectionis ejusdem Patris praerogativa sola ipsius pietate gratuita. Unde et egomet, licet ariditatis meae **75** non immemor idoneum me fore nequaquam ad istud adverterem, oneri tamen huic obedientiae humerum nulla subducere excusatione tentavi; non equidem quia temerarie de propriae facultatis praesumerem viribus, sed quando et obedientiae, qua gestiebam vestrae parere jussioni, ac saepedicti Patris meritis, cujus nimirum praeconio deesse non poterat quidquid in hoc mihi opere proveniret, obnixae me suffragandum sperabam. Huc accedit quod idem ipsum opus, cujus esset difficultatis, nondum clarebat, dum eo solum videlicet ordine praefata suaderet excipere testimonia, quo ita suis reperirentur in schedulis. At vero postquam, jam parte sic decursa, consulto advertissem quod coepto tenore magis operis ordo confunderetur quam claresceret, quique lectorem magis ad soporem quam ad meditandum excipere posset, ratus sum longe satius fructuosum me quantaelibet difficultatis

laborem arripere, quam infructuosam illam amplectendo facilitatem sectari. Relicta igitur coepti tenoris prosecutione, qua vetera novis, agiographa, seu regum acta commiscebantur prophetis, ea sic denuo ordinare aggressus sum, ut unaquaeque testimonia per suos libros componendo distinguerem, quatenus quisquis ea studiosius requirere velit, eodem valeat ordine singula reperire, quo suis sunt sita codicibus; istiusque diligentiae nec ipsis quoque praelibatis incidentibus abnegans, simplicem modo eorum textum caeteris interserui, ne si ea cum suis ibi expositionibus ponerem, mihimet laborem geminarem, et lectori fastidium incuterem, cum eadem repeteret quae jam se superius legisse cognosceret. Praeterea sic eadem praetitulare studui, ut quae singula schedarum suarum loca teneant, nominatim expresserim. Ast tamen caveat lector ne, dum in cujuspiam titulo legerit in epistola ad personam illam, sive in sermonem illius sancti, et in una epistola, unove sermone minime forsitan requisita repererit, prope me mendacii redarguendum censeat, cum et ad unam personam illius plures sint epistolae, et in unius sancti praeconio plures nihilominus elimati sermones. Quocirca quae inveniuntur in his, reperienda non dubitetur in aliis; quanquam et super hoc plerumque valeat in ipsis praetitutionibus edocere. Hoc quoque attendendum quia, dum nonnulla diversis **76** locis sita repererim, atque alibi latius, alibi compendiosius exposita, vel etiam styli permutatione, seu ordinis, licet sub eodem intellectu, tamen aliquatenus disparata; aliquoties, quae competere videantur, altrinsecus elegi, et in unius sententiae formam deducta composui. Aliquoties vero utramque expositionem, cum res videlicet exposceret, sicut ibi comperi, ita nihilominus hic integram sigillatim apposui. Porro nec istud praetereundum

quoniam quibusdam sententiis tam congruentia illic proposita reperi, quae suis in praefationibus hic minime deberent mutari; quibusdam vero non modo ex aliquanto longius praefatis, verum etiam ex subsequentibus, quae forent aptanda, sumere necesse habui; aliis denique noviter solum edita coaptare cogebar. Nec tamen quis super hoc mirandum ducat, dum istarum praecedentia sententiarum nequaquam passim ad ipsas tanquam necessario subsecuturas spectaverint, licet rationem eas introducendi praestiterint. Unde non necessarium fuisse perpenditur ut quaelibet his ubique sententiis haerent, quae suis hic aptari praelocationibus possent. Sed jam cum extremis propinquo, mea ad te, Pater, verba converto, ut, cui militant prima, jure quoque famulentur ultima. In primis itaque veniam super erratis, quibus in hoc forsitan videor deliquisse negotio, submisce coram vestrae sanctitatis magnitudine imploro; quam simul quoque mihi cum hoc foenore largiri depono, quatenus quae corrigenda sunt nullatenus incorrecta relinquat; ne quid extra de caetero manus inveniat quod mei cum insultatione decerpatur. Nequaquam enim reor sic me cucurrisse ut per omnia irreprehensibilis usquequaque reperiar. In quibus ergo quandoque redarguendus appareo, propriae, ipsemet confitens, imperitiae deputare quam procaciter defendere malo. Si quid vero, quod forte placeat, gesserim, obedientiae vestrae sanctitati exhibitae, ejusdemque saepe recolendi patris meritis, post Deum, cui principaliter cuncta, quae ipse distribuit, dona reddenda sunt, devotus attribuo. Apud cujus, quaeso, majestatis clementiam, vestra me pietas suis dignis orationibus commendare dignetur. Quod sane mercedis a cunctis quoque quibus hoc meum forte studium olim profuerit, humili supplicatione depono.

Explicit Prologus.

77-78 INCIPIUNT CAPITULA LIBRI GENESIS.

1. *Dixit Deus: Fiat lux, die prima.*
2. *Quod secunda die fecit firmamentum et divisiones aquarum.*
3. *Congregentur aquae quae sub coelo sunt in locum unum, et appareat arida.*
4. *Quod quarto die facta sunt luminaria in firmamento coeli.*
5. *Quod quinto die pisces et volucres sint creati*
6. *Quod sexto die creatus est homo.*
7. *Quod Sabbato Dominus, consummatis omnibus, requievit et hominem requiescere praecepit.*
8. *Immisit Dominus soporem in Adam; cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, etc.*
9. *Quod deambulante Domino in paradiso, Adam, quia nudus esset, se abscondit.*
10. *Quod de Cain septuplum ultio dabitur; de Lamech autem septuagies septies.*
11. *Fac tibi arcam de lignis laevigatis, et bitumine linies intrinsecus et extrinsecus.*
12. *De mensura arcae diluvii.*

13. *Quindecim cubitis altior fuit aqua super omnes montes, quos operuerat.*
14. *Quod diluvium post centum quinquaginta dies coepit imminui.*
15. *Requievit arca mense septimo, XXVII die mensis, super montes Armeniae.*
16. *De corvo et columba ex arca dimissis.*
17. *Exspectatis autem septem diebus aliis, rursum dimisit Noe columbam ex arca.*
18. *Venite, faciamus nobis civitatem, et turrim cujus culmen pertingat ad coelum.*
19. *De quinque regibus, Sodomae scilicet et Gomorrhae et caeterarum subversarum urbium, qui a quatuor sunt regibus superati.*
20. *Quod Abraham, cum Domino sacrificium offerret, pecora per medium divisit, aves vero non divisit.*
21. *Quod Abraham volucres super sacrificium descendentes abigebat.*
22. *Cumque sol occumberet, sopor irrupit super Abraham, et horror magnus et tenebrosus invasit eum.*
23. *Descendam, et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam.*
24. *Quod Sodomitae, dum conarentur ad angelos violenter irrumpere, caecitate percussi sunt.*
25. *Quod Abraham unicum sibi filium sacrificandum Deo obtulit*
26. *De Lia et Rachel, uxoribus Jacob.*
27. *De Bala et Zelpha ancillis.*
28. *Quod Rachel nomen filii sui Benoni vocavit; pater vero appellavit eum Benjamin.*

29. *Iste est Ana, qui invenit aquas calidas in solitudine, dum pasceret asinos Sebeon patris sui.*

30. *Descendit Judas in Thamna ad tondendas oves, cum Hira opilione gregis sui Odolamitae.*

31. *Jussit Joseph ministris ut implerent saccos fratrum tritico, et reponerent pecuniam singulorum in saccis suis; in Benjamin vero sacco scyphum quoque cum pecunia includerent.*

Finiunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI GENESIS.

CAPUT PRIMUM. *In epistola ad Hildebrandum et Stephanum cardinales in qua docet qualiter rationalis anima ad perfectionem veniat.*

Qualiter homo valeat consummari, quomodo debeat perfici, libet succincte perstringere, prout in ipso mundanae creationis datur ordine reperiri. Nam quia homo microcosmus, hoc est, minor mundus asseritur, necesse est ut, ad suae plenitudinis incrementa contendens, ipsam mundanae conditionis speciem imitetur, ut, sicut visibilis atque corporeus hic mundus per

suarum molem ac multitudinem consummatus est partium, sic et homo noster interior paulatim ad sui plenitudinem veniat per augmenta virtutum. De qua nimirum plenitudine speciali dicit Apostolus: «Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi (**Ephes. IV**).» Age igitur, dixit Deus: «Fiat Lux (**Gen. I**).» Tunc autem in homine dicitur ut lux fiat, cum datur ut illuminatio sibi credulitatis infulgeat. Prima quippe mentis lux, fides est. Unde jam fidelibus dicit Apostolus: «Fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino (**Ephes. V**).» Et hoc est primum in lege praeceptum: «Audi, Israel Dominus Deus tuus Deus unus est (**Deut. VI**).» Tunc itaque in homine prima dies fit, cum novus ad fidem venit.

CAPUT II. *In eadem epistola.*

Secundo die fecit Deus firmamentum, quod est coelum, fecitque divisiones aquarum, ut aliae per inferiora defluerent, aliae in superioribus remanerent. Quid autem firmamentum, nisi robur est Scripturarum? Unde legitur: «Quia coelum in die iudicii plicabitur sicut liber (**Isa. XXXIV**).» Quid autem aquae inferiores, nisi multitudines hominum? quid superiores, nisi chori sunt angelorum? Angeli enim Scripturarum **79** coelum non habent super se, sed sub se; quia non egent ut verbum Dei legentes audiant, quia ipsum Dominum praesentem manifesto conspiciunt, et in ejus semper amore flammescunt. Cum igitur homo per firmamentum, hoc est, per coelestis eloquii documentum, jam incipit inferiores aquas superioresque videre, id est, carnalia a

spiritualibus, terrena a coelestibus separare, tum in eo secundus fit dies: quia non modo fidei lucem, sed et rerum incipit habere discretionem.

CAPUT III. *In eadem epistola.*

Deinde dixit Deus: «Congregentur aquae quae sub coelo sunt, in unum locum, et appareat arida (**Gen. I.**)» Facta igitur divisione inter terrena, sicut dictum est, atque coelestia, necesse est ut humana mens haec eadem terrena adhuc inter se minutius dividat, et sic reprobos homines, hujus terrenae sapientiae salsugine prurientes, a justis, fontem fidei sitientibus, tanquam ab arida mare, discernat. Infideles enim, sive carnales, quilibet amarum tentationum fluctibus quatiuntur, et tanquam procellosis cupiditatum vel arrogantiae tempestatibus intumescunt. Sancti vero quique ac justis, velut arida, Dominum sitiunt, et tanquam ferax terra virentes bonorum operum fructus germinare contendunt. Ideoque praecepit Deus ut eodem die germinaret terra herbam virentem, facientem semen, et lignum pomiferum, faciens fructum (**Gen. I.**). Quisquis ergo hoc solerter exsequitur, quisquis hoc subtiliter meditatur, huic procul dubio tertius jam dies exoritur. Unusquisque ergo se ab amara carnaliter sapientium salsugine dividat; fontem vitae Dominum, factus arida, medullitus siciat; bonorum fructuum germina proferat, ut sibi dies tertius illucescat.

CAPUT IV. *In eadem epistola.*

His enim ita compositis et salubriter ordinatis, anima hominis, quasi dimotis atque sopitis tenebris vitiorum, incipit radiare nitore virtutum. Atque ideo dicitur quia quarto die facta sunt luminaria in firmamento coeli (**Gen. I**). Quid est enim quia prius germinat terra et protinus luminaria sunt creata, nisi quod, prodeunte germine boni operis, lux in anima copiosior oritur, ut imitari valeat sui vestigia Redemptoris? Acceleret ergo terra mentis humanae spiritualium segetum germinare proventum, ut rutilantibus intimae lucis radiis illustretur, quatenus, dum quarti diei luce perfruitur, etiam ad contemplanda coelestia more spiritualium volucrum rapiatur.

80 CAPUT V. *In eadem epistola*

Unde est quod in quinta die creati sunt pisces, per quos designantur hi qui baptismatis sacramenta suscipiunt; volucres etiam, quae significant eos qui virtutum pennis ad coelestia se contemplanda suspendunt. Quintum ergo diem cum volucris habet quisquis, saeculi huius amore contempto, quasi dedignatur coenum calcare terrenum, ac per contemplationis gratiam ad coelestis gloriae se provehit appetitum. Hic itaque jam non in terra graditur, sed per aerem volat, quia, terrena quaeque despiciens, ad coelestia sitibundus anhelat: «Sitivit, inquit, anima mea ad Deum vivum; quando veniam, et apparebo ante faciem Dei (**Psal. XLI**)?» Hic ergo quasi vir perfectus ad Conditoris merito formatur imaginem; nimirum qui tantam spiritualium

charismatum possidet dignitatem, ut non jam solummodo quorumlibet normam praecipitur tenere sanctorum, sed et ipsum, in quantum fas est, imitari conetur exemplum; sicut dicit Apostolus: «Estote imitatores Dei, sicut filii charissimi, et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos (**Ephes. V**).» Differentia quippe erat inter Paulum, qui imitabatur Christum, et eos quos vocabat ad imitandum seipsum: «Imitatores, inquit, mei estote, sicut et ego Christi (**I Cor. XI**).»

CAPUT VI. *In eadem epistola*

Unde sexta die creatus est homo ad sui similitudinem Creatoris. Quod utique sicut tunc factum est per humanae conditionis exordium, ita nunc agitur per restorationis intimae sacramentum. Hic praeterea inter omnia terrae, aquae, similiter et aeris animantia quasi monarchiam accipit, et quemdam sublimioris excellentiae principatum; quia vir quisque perfectus, ac virtutibus consummatus, novit de singulis rectum proferre iudicium, sicut Apostolus ait: «Spiritualis autem iudicat omnia, ipse autem a nemine iudicatur (**I Cor. II**).» Hunc itaque Deus omnipotens perfectum virum, mundo scilicet mortuum sibi que viventem, suum constituit thronum, ac per eum saepe iustitiae suae promulgat edictum. Hinc est et quod ordo ille angelicus, per quem frequentius iudicia sua decernit omnipotens Deus, Thronus vocatur; quia in eis summus arbiter praesidet, cum iudicia per eos aequitatis exercet. Perfectum itaque virum Deus suum constituit solium, ut in eo suaviter requiescat.

Unde per Prophetam: «Super quem, inquit, requiescit Spiritus meus, nisi super humilem, et mansuetum, et trementem sermones meos?» (**Isa LXVI.**) Et notandum quod per unumquemque diem dicitur: «Factum est vespere, et mane.» Vespere scilicet, ipsa boni operis est perfectio; mane vero lux mentis. Nam cum bonum opus pervenit ad perfectionem, tunc in **81** operantis mente lux gratiae spiritualis exoritur; ut, dum lucidum opus foris exsequitur, intrinsecus ipsa gratia Spiritus illustretur.

CAPUT VII. *In eadem epistola.*

Sic itaque pervenitur ad Sabbatum, in quo Deus et ipse consummatis omnibus requiescit, et hominem requiescere praecipit. Hoc itaque modo et homo fit Sabbatum Dei, et Deus Sabbatum hominis, cura et ipse in Deo, et Deus requiescit in eo. «Manete, inquit, in me, et ego in vobis (**Joan. XIV.**)» Ipse quippe nobis et intemporale tempus, et illocalis est locus. Illocalis scilicet quia non circumscribitur; intemporalis, quia nunquam finitur. Tempus itaque nobis est, dum dicit: «Nonne duodecim horae sunt diei?» (**Joan. XI**) Se scilicet diem; duodecim autem horas, totidem dicit apostolos. Locus vero illic indubitanter exprimitur, ubi Propheta, cum praemisisset: «Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient,» protinus addidit: «Filii servorum tuorum habitabunt (**Psal. CI**);» ibi haud dubium, quando in te. Fecit itaque Deus coelum et terram; et requievisse non dicitur. Fecit omnia quae pascuntur in terris, et quae moventur in aquis; et in omnibus his nunquam legitur requievisse: sed, plasmato ad imaginem

suam homine, Sabbatum protinus quietis illuxit, et sic universitatis Conditor requievit. Et cum ipse per prophetam dicat: «Coelum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum (**Isa. XLIX**),» quod in illorum conditione non dicitur, in sola hominis conditione quievisse perhibetur. Et ut magis ac magis insignem huius diei stupeas dignitatem, dicit Scriptura: «Quia benedixit Deus diei septimo, et sanctificavit illum, quia ipse cessaverat ab universo opere suo (**Gen. II**);» quod in caeteris diebus fecisse nullo modo reperitur. Quid est enim Deo Sabbatum sanctificare, nisi templum sibimet in sancti atque perfecti viri mente construere? Sicut et Apostolus: «Templum, ait, Dei sanctum est, quod estis vos, et Spiritus sanctus habitat in vobis (**I Cor. III**).» Porro autem, sicut de Sabbato diximus, ita quoque ratio exigit ut de templo dicamus quia et Deus templum hominis, et homo est templum Dei; sicut in Apocalypsi Joannes ait: «Templum non vidi in ea: Deus enim omnipotens templum illius est et Agnus (**Apoc. XXI**).» Templum itaque hominis Deus; templum Dei fit homo. Hoc hominis templum, spiritualis est paradisos: mens scilicet sancta, mens perfecta, mens munda, atque ad sui Conditoris imaginem signanter expressa. Haec, inquam, mens, sive rationalis anima, jure dicitur paradisos, quae et coelestium charismatum est fluentis irrigua, et tanquam fertilium arborum vel herbarum, sic virentibus sanctarum virtutum vernat germinibus adornata. Fons enim ille sive fluvijs, qui illic dicitur egredi de loco voluptatis ad irrigandum paradisos, quique dividitur in quatuor capita, ratio mentis est, ex qua velut originali fonte quatuor virtutes, justitia videlicet, fortitudo prudentia, similiter **82** et temperantia, quasi totidem salutiferi gurgites profluunt, qui terram nostri cordis fertilem reddunt. Lignum vero vitae, ipsa

bonorum mater est sapientia; de qua et Salomon ait: «Lignum vitae est his qui apprehenderint eam, et qui tenuerit eam, beatus (**Prov. I**).» Lignum vero scientiae boni et mali, transgressio est legis indictae experimentumque miseriae. Sed quia nobis propositum non est exponere cuncta per ordinem, sufficiat hic succincte quae huic negotio competunt praelibasse.

CAPUT VIII. *In sermone de S. Columba.*

Ad hoc Dei virtus exinanita est, ut infirma nostra firmaret; ad hoc sublimitas inclinata est, ut dejectos erigeret; ad hoc vita mori dignata est, ut mortis imperium destruens ad vitam mortuos revocaret. Quod nimirum etiam in ipso generis humani declaratur exordio. Scriptum est enim: «Quia misit Dominus soporem in Adam; cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, et replevit carnem pro ea; et aedificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem (**Gen. II**).» Super quo cum loqueretur Apostolus, dicens: «Relinquet homo patrem, et matrem suam, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una,» praesto subjunxit: «Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo et in Ecclesia (**Ephes. V**).» Et vere magnae virtutis indicium, mirandae profunditatis est sacramentum. Per Adam siquidem Christus, per Evam designatur Ecclesia. Quid est autem quod prius Adam Dominus soporavit, deinde costam ex ejus latere, unde mulier formaretur, eduxit, nisi quia prius Redemptor noster in morte dormivit, sicque de latere ejus in Ecclesiae sacramentum sanguis et aqua profluxit? Translata

est Eva de viri latere dormientis, exivit Ecclesia de latere Christi in cruce pendentis. Sed quid est quod omnipotens Conditor, cum mulierem de viro, id est, fragilem sexum de fortiore propagare disponderet, non viri carnem, sed os potius ad faciendam feminam sibi voluit materiam exhibere? Potuit enim Deus homini carnem detrahere, unde femina formaretur, et hoc certe congruentius videretur; fiebat enim sexus debilior, qui nimirum consequentius de carnis infirmitate quam ex ossis procederet fortitudine: et, ut magis stupeas divini operis sacramentum, non pro osse os redditur, sed carne potius, quod in viri corpore vacabat, implevit. Unde Scriptura, cum dicit: «Tulit unam de costis ejus,» mox addit: «et replevit carnem pro ea (**Gen. II**).» Poterat nempe ad mulierem plasmandam carnem viro detrahere, poterat osse ossis dispendium immutilato corpore restaurare; sed os tulit, et carnem reddidit, sicque fragilem de virtute formavit. Debilis itaque factus est Adam, ut fortis fieret Eva: infirmatus est Christus, ut roboraretur Ecclesia; illius enim infirmitas, nostra est fortitudo, et ad hoc ille nostram pertulit infirmitatem, ut ad suam nos statueret fortitudinem. «Quod **83** infirmum est Dei, ait Apostolus, fortius est hominibus (**I Cor. I**)» Et alibi: «Nam si crucifixus est Christus ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei.» Nam et si nos infirmi sumus in illo, sed vivimus in eo ex virtute Dei (**II Cor. XIII**).» Enimvero saeculi hujus homines, qui bellorum ambiunt virtute clarescere, qui per ora vulgi suas optant victorias celebrari, cum ingressuri sunt praelium, in corpore suo quod infirmum est et molle, subjiciunt; quod durum est atque ad penetrandum difficile, superponunt: loricis quippe se ferreis induunt, et carnem, quae facile cedit ictui, custodire contendunt; ut illud durum ac forte, quod foris est, defendat molle, quod intus est. Redemptor

autem noster cum huiusmodi campum pugnaturus ingreditur, cum ad debellandas aeris huius nequities fortis praeliator armatur, quia novum debebat instituere praelium, novum induit genus armorum: videlicet ut quod infirmum est superponeret, et quod robustum est occultaret. Loricam siquidem imbecillae carnis induit, et insuperabilem divinitatis fortitudinem occultavit. Sic, sic per carnem diabolus a secundo homine perdidit, qui per carnem dudum primum hominem superavit; eademque sibi nunc ruinae facta est causa, quae victoriae fuerat de primo parente materia.

CAPUT IX. In epistola ad Aripandum, in qua hortatur ut, Dei servus, saecularibus non studeat litteris.

Frigus conceptum pectore vocem intercipere consuevit. Hoc denique frigus jam tunc ille conceperat, qui deambulanti Domino ad auram paradisi post meridiem raucis quodammodo vocibus respondebat: «Audiui, inquit, vocem tuam, et timui, eo quod nudus essem, et abscondi me (**Gen. III**).» Porro, quia meridianus ab illo jam fervor abierat, aura, quae frigoris est alumna, huc accedebat; quia et illum jam innocentia sublata nudaverat. Haec omnia quid aliud innuunt quam quod illius viscera extincti amoris algor obstrinxerat, atque idcirco vox illius in auribus Domini raucum sonabat? Ab hoc plane frigore Abraham alienus exstiterat, de quo Scriptura pronuntiat: «Quoniam apparuit ei Dominus in ipso

fervore diei (**Gen. XVIII**);» et Sponsus ille coelestis, sicut in Canticis legitur: «Pascit et cubat in meridie (**Cant. I**).»

CAPUT X. *In sermone S. Lucae.*

Et beatus Lucas, ut expiari nos a nostris sceleribus per adventum nostri Salvatoris ostendat, non ab evangelicae narrationis exordio, sed a baptismo duntaxat Christi cognationis ordinem inchoat; quem per LXXVII cognationum gradus ascendendo describit. Quod etiam in libro Geneseos evidenter ostenditur, ubi Lamech uxoribus suis dixisse narratur: «Septuplum ultio dabitur de Cain (**Gen. IV**);» de Lamech **84** vero septuagies septies danda dicitur, quia LXXVII hominis de femoribus ejus perhibentur egressi, ac postmodum diluvio vorante referuntur absorpti. Sed quia Lamech *percutiens* sive *percussus* exprimitur, quid per hoc, nisi primus parens humani generis figuratur? qui nimirum peccati telum, quo primus ipse percussus interiit, universo quoque generi successurae posteritatis inflixit. De hoc ergo Lamech septuagies septies ultio data est, quia peccatum, quod primus homo contraxit, per LXXVII generationes in humano genere vixit usque ad Christum, siquidem peccatum originale permansit, quod ipse per baptismi sui, unde Lucas incipit, sacramenta delevit: ubi videlicet de illo dicitur: «Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (**Joan. I**).»

CAPUT XI. *In libro de perfectione monachorum.*

Arcam, quae octo animas inter cataclysmi fluentia continuit, intrinsecus et extrinsecus liniri bitumine vox divina praecepit. Sancta scilicet Ecclesia, quae ad resurrectionis gloriam tendit, sic intra et extra bitumine linitur, ut et foris blandiatur in fraterna dulcedine, et intus cohaereat in dilectionis mutuae veritate. Quisquis enim intus amat, sed foris a fratribus morum inconsona asperitate discordat, intrinsecus quidem bitumen habet, sed extrinsecus non habet. Quisquis vero se specie tenus affabilem praebet, amicitiam simulat, sed in cordis occulto veritatem amicitiae non conservat, damnabiliter intus hiat, cum forinsecus superducti bituminis simulatione cohaereat. Quorum videlicet a diluviali naufragio neuter eripitur, quia duplici charitatis bitumine, ut divinitus praeceptum est, non munitur. Qui autem et se foris praebet amabilem et intus conservat amorem, foris cum ramis verbi fructus exhibet beneficii, intus altam radicem figit, quia medullitus diligit; hic profecto et intus et extra bitumine linitur, quia duplici charitatis glutino cum proximis foederatur. Porro autem quia de lignis laevigatis prius fieri arca praecipitur, et sic deinceps ut bitumine liniatur, per hoc aperte nobis innuitur ut ligna nostra, duri videlicet mores et inculti, prius debeant poliri per spiritualis exercitii disciplinam, ut compactae dehinc fabricae bitumen accedat. Enimvero quandiu mores hominum asperi sunt et inculti, inaniter eis charitatis gluten apponitur, quoniam ab invicem

cito dissiliunt, dum in eis politae mortalitatis aequata confoederatio non tenetur.

CAPUT XII. *In sermone de exaltatione sanctae crucis.*

Crucis mysterium illa in se diluvii arca continuit, cujus longitudinem trecentorum fuisse cubitorum Scriptura definit. Qui videlicet numerus in *Thau* littera, quae crucis exprimit speciem, continetur. Porro sicut Noe cum suis per aquam lignumque salvatur, **85** sic et Christi familia aqua salvatur et ligno, dum et baptismo salutis abluitur, et vivificae crucis impressione signatur. Quae videlicet arca, ut in sacramento Christi humani corporis videatur aequiparare mensuram, trecentos habuisse cubitos in longitudine, quinquaginta in latitudine, triginta vero in altitudine perhibetur. Trecenti namque quinquagenarium numerum sexies, et tricenarium in se decies includunt; et humani corporis longitudo, a vertice videlicet usque ad pedes, sexies tantum habet, quam latitudo quae est ad dexteram usque ad sinistram, et decies tantum quam altitudo quae est ante et retro. Sic nimirum arca et in trecentenario longitudinis suae numero speciem crucis, et in totius suae dimensionis habitudine figuram tenet Dominici corporis; et, sicut septem animae donantur Noe, ut per lignum salventur in undis, sic septem Ecclesiae septiformi Spiritu repletae salvantur in Christo per lignum crucis et aquam baptismatis. Per lignum nempe nos servituti princeps superbiae subdidit; per lignum hoc humilitatis Auctor in libertatis titulos revocavit.

CAPUT XIII. *In sermone de sancto P.*

«Quindecim cubitis altior fuit aqua super omnes montes, quos operuerat (**Gen. VII**).» Quindenarius plane numerus, quia ex septem constat et octo, mysterium in se continet beatae quietis et futurae resurrectionis, quoniam omnipotens Deus et octavo die cum mundum conderet, requievit, et octavo cum redimeret, resurrexit; virtusque hujus numeri sacramentum continet specialiter in baptismo, ubi scilicet et novi de vetustate resurgimus, et deinceps quiescere a mundani strepitus perturbatione jubemur. Hoc denique septimae quietis et octavae resurrectionis mysterium non intelligunt qui vel gloriae mundanae jactantia, vel terrenae sapientiae vanitatibus intumescunt. Unde aperte hic dicitur quia «quindecim cubitis altior fuit aqua super omnes montes, quos operuerat;» montes scilicet, superbos significant et elatos. Altum ergo atque profundum resurrectionis et quietis intimae sacramentum omnem transcendit intellectum sapientium superborum.

CAPUT XIV *In eodem sermone.*

«Reversae sunt aquae super terram euntes et redeuntes, et coeperunt minui post centum quinquaginta dies (**Gen. VIII**).» Quoniam in generationis nostrae mysterio septima requies cum octava resurrectionis conjungitur, bene in Genesis libro dicitur quia reversae fuerunt aquae de terra, et coeperunt minui post centum quinquaginta dies. Septuaginta

namque, quia septem, et octoginta, qui ab octo dinumerantur, simul juncti, centum quinquaginta faciunt.

86 CAPUT XV. *In eodem sermone.*

«Requievit arca, mense septimo, vicesima septima die mensis, super montes Armeniae (**Gen. VIII**),» quia nimirum septenarii requies bene in baptismo commendatur. Quod videlicet per diluvium illud figuratum esse dignoscitur, in quo, novi de vetustate resurgentes, deinceps quiescere a mundani strepitus perturbatione jubemur.

CAPUT XVI. *In libro de perfectione monachorum.*

In hujus quippe mundi salo justī laborant, ubi suam reprobi possident requiem. Quam videlicet diversitatem bene corvus ex arca dimissus, et columba significant. «Corvus» quippe «cadaveribus insidens ad arcae claustra non rediit; columba autem reversa est, quia ubi pes ejus requiesceret non invenit (**Gen. VIII**).» Hic enim ubi pravi quique carnalibus se voluptatibus satiant, sancti viri reperire nequeunt ubi ad quiescendum desiderii sui pedem ponant.

CAPUT XVII *In sermone in coena Domini.*

Dum mundi crimina diluvio quondam expiarentur effuso, futuri muneris columba similitudinem praetulit, cum per olivae ramum pacem terris redditam nuntiavit. Ait enim Scriptura: «Expectatis autem septem diebus aliis, rursum dimisit Noe columbam ex arca: at illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum olivae virentibus foliis in ore suo (**Gen. VIII**).» In emissionem ac reversionem columbae septenarius numerus ponitur, quia septem esse procul dubio Spiritus sancti dona noscuntur. Vespertina vero hora ad arcam columba revertitur, quia Spiritus sanctus, qui in mundi principio ferebatur super aquas, jam vesperscente saeculo sanctam replevit Ecclesiam.

*CAPUT XVIII. In epistola ad Hirmisindin
sanctimoniam; in qua dicitur quod aedificium
humanae superbiae cito destruitur.*

«Cum profiscerentur de Oriente, invenerunt campum in terra Sennaar, et habitaverunt in eo, dixitque alter ad proximum suum: Venite, faciamus lateres, et coquamus eos igni: habueruntque lateres pro saxis, et bitumen pro coemento (**Gen. XI**).» Porro autem cum Christus vere sit Oriens, propheta testante, qui ait: «Ecce vir, Oriens nomen ejus (**Zach. VI**).» de Oriente veniunt qui a Christi consortio, male vivendo, vel proximos lacerando, recedunt. Sennaar interpretatur *excussio dentium*, sive *foetor eorum*. In campo igitur Sennaar habitant qui, non constituti in arce virtutum sed

potius in convalle vitiorum, et dentes excutiunt, ut proximos suos **87** detractationibus quasi mordicus rodant, et foetores emittunt, dum in coenosae conversationis squaloribus computrescunt. Sed eorum dentes Deus omnipotens excutit, dum perversorum quorumlibet et facta similiter et verba confundit. Unde et illic dicitur: «Idcirco vocatum est nomen ejus Babel (**Gen. XI**);» quia ibi confusum est labium universae terrae, et ideo dispersit eos Dominus super facie caeterarum regionum. Recte ergo dicitur, quia superbi illi homines ac vanae gloriae captatores, nimirum dicentes ad alterutrum: Venite, faciamus nobis civitatem, et turrim, cujus culmen pertingat ad coelum, et celebremus nomen nostrum, antequam dividamur in universas terras; et habitaverunt in campo Sennaar: quod apud nos, sicut dictum est, sonat excussio dentium, vel fetor eorum. Quoniam perversi quique, dum contra divinae legis mandata superbiunt, dum adversus Dominum cervicem cordis arroganter attollunt, et proximis nonnunquam damnabiliter detrahunt, et ipsi proclivius in obscenae vitae sterquilinio volutantur. Et de excussione quidem dentium per David dicitur: «Tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa; dentes peccatorum contrivisti (**Psal. III**).» Et alibi: «Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet Dominus (**Psal. LVII**).» De fetore quoque eorum alius propheta dicit: «Computruere jumenta in stercore suo (**Joel. I**).» Et Isaias: «Erit, inquit, pro suavi odore fetor (**Isa. III**).» Enimvero quisquis vult aedificium condere quod facile ruinae non sit obnoxium, necesse est eum non lateres et bitumen habere, quae repente dissiliant; sed lapides potius ac saxa, quae parietes erigant, et calcis ac sabuli caementum, quod ipsos parietes inviolata lapidum compage constringat. Quod ergo

jam dicti Babylonii lateres pro saxis et bitumen habuerant pro caemento, carnalis vitae significat aedificium, ad vim ventorum vel impetum fluminum quantocius obruendum.

CAPUT XIX. *In epistola ad Bonifacium
Causidicum; ubi dicitur ut exteriori prudentiae
spiritualis sapientia praeferatur.*

«Prudentia hujus mundi inimica est Deo: legi enim Dei non subjicitur nec enim potest (**Rom. VIII**).» Hinc est quod, sicut in libro Genesis dicitur quod quinque reges, qui subesse noluerunt Chodorlahomor, a quatuor regibus superati sunt, et ubi? in valle Silvestri, quae nunc est mare salis (**Gen. XIV**). Qui sunt enim quatuor reges, nisi quatuor virtutes, quas Scriptura sacra nominat principales? Quid vero per quinque reges, nisi totidem sensus corporis, ac per eos exterior scientia designatur? Sicut autem illae quatuor virtutes velut ex originali matris suae, rationis scilicet fonte procedunt; sic istae in terrenae sapientiae vanitate, velut in convalle salsuginis immorantur, ibique a suis hostibus sunt prostrati, quia dignum est ut in anima hominis spiritualis sapientia vincat et carnalis prudentiae calliditas pereat. Hinc et de David legitur quia fecit sibi nomen **88** cum reverteretur, capta Syria, in valle Salinarum caesis duodecim millibus (**II Reg. I**).

CAPUT XX. *In epistola ad Alexandrum papam*

«Qui tollens,» inquit Scriptura, «universa haec, divisit ea per medium, et utriusque partes contra se altrinsecus posuit; aves autem non divisit (**Gen. XV**).» Terrena quidem animalia contra se et altrinsecus opponuntur; quia terreni quique contra proximos jurgiis et contentionibus saeviunt, vel certe occultis adversus eos odiorum fomitibus inardescunt. At contra, qui sese in altum coelestis desiderii pluma sustollunt, dum sacrificium Deo semetipsos offerunt, a mutuae dilectionis glutino non recedunt.

CAPUT XXI. *In epistola ad Desiderium abbatem Cusinensem.*

Maligni spiritus, vel orationes nostras pravis cogitationibus polluere, vel opera bona peccati cujuslibet attaminatione corrumpere nituntur. Unde scriptum est quia, «cum Abraham Deo sacrificium de pecoribus et volucris devotus offeret, descenderunt volucres super cadavera, et abigebat eas Abraham (**Gen. XV**).» Quid enim exprimunt volucres, nisi reprobos spiritus per aera volitantes? Volucres ergo a sacrificio nostro repellimus, cum orationem, seu operum nostrorum victimas, a malignis spiritibus eos foedare tentantibus, provide custodimus.

CAPUT XXII *Ad Alexandrum papam; ubi conqueritur de insolentia pravorum hominum.*

«Cum sol occumberet, sopor irruit super Abraham, et horror magnus et tenebrosus invasit eum (**Gen. XV**).» Solis occubitus mundi designat casum: horror vero magnus et tenebrosus vitiorum figurat criminumque caliginem: quae quotidie pestilenter inhorrescunt per aestuantem reproborum hominum pravitatem. Unde et illic paulo post additur: «Cum ergo occubuisset sol, facta est caligo tenebrosa, et apparuit clibanus fumans.» Sicut enim fumus ex igne clibani vaporantis egreditur, ita vitiorum omnium flagitiorumque caligo de camino aestuantis avaritiae generatur. Sicut dixit Apostolus: «Quia radix omnium malorum avaritia est (**I Tim. VI**).» Et hoc circa finem diei, hoc est, circa terminum mundi. Fumans ergo clibanus tenebrosam caliginem generat, quia caminus avaritiae, qui in pravorum hominum pectoribus aestuat, multis perversitatum tenebris mundum pestilenter obscurat. An non mentes infelicium caecat [*deest* luxuria, cupiditas aut quid simile, aut avaritia], quae scilicet et fidem tollit, et omnium virtutum in eorum cordibus lumen exstinguit? Unde, cum illud praemisisset Apostolus, praesto subintulit: «Quam videlicet avaritiam quidam appetentes erraverunt **89** a fide, et inseruerunt se doloribus multis (**I Tim. VI**).» Multo quippe se doloribus inserunt, dum propter temporalia lucra infoederabili a se invicem simultate dissiliunt; et plerumque, dum pro corporalibus in arma concurrunt, corporibus animas exuunt. Qui vero solis coelestibus inardescunt, pro doloribus, oblectationibus potiuntur, quia in fraternae charitatis dulcedine unanimiter vivunt. Hinc est quod in illo sacrificio vespertino, quod tunc

Abraham obtulit, pecora quidem terrena ab invicem sequestrata posuit, sed volatilia non adjunxit. Unde Scriptura: «Qui tollens, inquit, universa haec, divisit ea per medium, et utriusque partes altrinsecus contra se posuit; aves autem non divisit (**Gen. XV**).»

CAPUT XXIII. *In epistola ad Leonem papam, ubi accusatum se esse conqueritur.*

Si Creatoris nostri facta vigilanter attendamus, ad credenda cujuslibet mala fidem adhibere facile non debemus; ipse enim, cujus oculis nuda et aperta sunt omnia, non dedignatus est, cum loqueretur ad Abraham super Sodomorum clamore, qui ad eum venerat dicere: «Descendam, et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint; annon est ita, ut sciam?» (**Gen. XI**.) Quod profecto ad nil aliud dictum videtur, nisi ut humana doceatur ignorantia, sine experimentis audita, non credere, incognita non leviter judicare, nec ante sententiam promere quam rem dubiam testimoniis approbare.

CAPUT XXIV. *In libro Gomorrhiano.*

«Et ecce,» inquit Scriptura, «miserunt manum viri, et introduxerunt ad se Loth, clausuruntque ostium; et eos, qui

foris erant, percusserunt caecitate a minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent (**Gen. XIX**).» Sodomitae namque ad angelos conantur violenter irrumpere, cum immundi homines ad Dominum tentant per sacri ordinis officia propinquare. Sed ii profecto caecitate percutiuntur; quia justo Dei iudicio in tenebras interiores cadunt, ita ut nec ostium invenire praevaleant, quia a Deo peccando divisi, unde ad eum revertantur, ignorant. Qui enim non per humilitatis iter, sed per arrogantiae et tumoris anfractus ad Dominum accedere gestiunt, patet profecto, quia unde ingressiois aditus pateat, non agnoscunt. Vel quia ostium Christus est, sicut ipse dicit: «Ego sum ostium (**Joan. X**).» Qui Christum exigentibus peccatis amittunt, quasi intrare coelestium civium habitaculum possint, estium non inveniunt. In reprobum ergo sensum traditi sunt, quia, dum reatus sui pondus in propriae mentis statera subtili consideratione non trutinant, gravissimam plumbi massam pennarum inanum levitatem putant. Quod ergo illic dicitur: «Percusserunt eos, qui foris erant, caecitate;» hoc **90** Apostolus manifeste declarat, cum dicit: «Tradidit eos Deus in reprobum sensum.» Et quod illic subiungitur: «Ut ostium invenire non possent;» hoc iste patenter exponit, cum ait: «Ut faciant quae non conveniunt (**Rom. I**);» ac si diceret, ut intrare tentent, unde non debent.

CAPUT XXV. *In sermone de inventione sanctae crucis.*

Abraham dum immolare Deo filium voluit, cuncta pene per ordinem passionis Christi sacramenta signavit. Sicut enim Abraham, qui *pater excelsus* dicitur, unicum et dilectum filium offerre Deo non dubitavit; ita et summus Pater unigenitum Filium pro nobis omnibus tradidit. Et sicut Isaac ipse sibi ligna portavit, quibus erat imponendus (**Gen. XXII**); ita quoque Christus crucis suae gestavit in humeris lignum, in quo erat pro nostra salute passurus. Duo autem servi illi procul dimissi Judaeos significant; qui cum serviliter viverent et carnaliter saperent, non intellexerunt altissimam humilitatem Christi, atque ideo ascenderunt in montem, locum videlicet sacrificii. Cur autem duo servi, nisi quia, peccante Salomone, ex una Israelitica plebe duo facti sunt populi? (**III Reg. XI**.) Quibus utique saepe per Prophetam dicitur: «Adversatrix Israel et praevaricatrix Juda (**Jer. III**).» Asinus autem ille, quo tunc utebatur Abraham, insensata erat stultitia Judaeorum; illa plane bruta stultitia omnia sacramenta portabat; quae tamen quid ferret, velut irrationale animal ignorabat. Jam vero quid est quod dictum eis est: «Expectate hic cum asino; postquam autem adoraverimus, revertemur ad vos? (**Gen. XXII**).» Audi Apostolum: «Caecitas, inquit, ex parte in Israel facta est, ut plenitudo gentium intraret et sic omnis Israel salvus fieret (**Rom. XI**).» Quid est enim quod dicitur: «Caecitas ex parte in Israel facta est?» hoc est videlicet, «expectate hic cum asino, ut plenitudo gentium intraret;» hoc est, postquam adoraverimus, ubi videlicet sacrificium Dominicae crucis impletum, per omnes gentes fuerit praedicatum. Quod autem, sequitur: «Et sic omnis Israel salvus fieret;» hoc est, revertemur ad vos. Quid est autem quod aries inter vepres haerens cornibus invenitur, qui pro Isaac immolatus offertur? Crux nempe cornua habet; duo siquidem ligna invicem

compinguntur, et sic crucis speciem reddunt: hinc est enim quod de Christo scriptum est: «Cornua sunt in manibus ejus (**Habac. III**).» Haerens ergo cornibus aries, Christus est crucifixus inter aculeatas et vulnificas Judaeorum iniquitates. Sicut ipse per Jeremiam conqueritur, dicens: «Spinis peccatorum suorum circumdedit me populus meus hic.» Peracto sacrificio dicitur Abrahae: «In semine tuo benedicentur omnes gentes (**Gen. XXII**).» Et postquam Dominus dicit: «Foderunt manus meas et pedes meos;» paulo post in eodem psalmo subjecit: «Reminiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terrae, et adorabunt in conspectu ejus omnes patriae gentium: Quoniam Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium (**Psal. XXI**).» Oblato itaque Abraham filio, et **91** pro eo ariete immolato, appellavit nomen loci illius: «Dominus videt.» Quia Redemptor noster, postquam in ara crucis oblatus, mortis nostrae debitum solvit, videndum se deinceps fidelium suorum obtutibus praebeuit, ut nimirum redempti omnes illum jam per fidem videant, qui eatenus fidei oculos non habebant.

CAPUT XXVI. *De Lia et Rachel, in libro De perfectione monachorum.*

Porro non est obscurum quod Laban duas filias habuit, quarum juniorem Jacob in conjugium concupivit; ad cujus tamen amplexus pervenire non potuit, donec majorem ignarus atque adeo invitus accepit (**Gen. XXIX**). Sed quia rem scientibus loquor, non mihi multis elaborandum est verbis. Laban quippe *dealbatio* interpretatur; quis autem ad

Dominum convertitur, nisi ut deposita peccatorum nigredine per remissionis gratiam dealbetur? Sicut ipse pollicetur, dicens: «Si fuerint peccata vestra quasi vermiculus, tanquam nix dealbabuntur (**Isa. I**).» Quod felix ille peccator postulabat, cum diceret: «Mundabor, lavabis me, et super nivem dealbabor (**Psal. L**).» Lia

interpretatur *laborans*: Rachel, *verbum*, sive *visum principium*. Sed si Scripturam diligenter attendimus, nec uno quidem die servisse Jacob propter Liae desiderium reperimus; sed per totas illas annorum hebdomadas pro sola Rachel servituti subjacuit; insuper et ipsam Liam ad illius intuitum toleravit. Quis enim ad Dominum idcirco convertitur, ut labores, et aerumnas, ac tentationum certamina patiatur? Omnis enim Dominum quaerentis intentio hoc sperat, ad hoc spectat, ut ad requiem quandoque perveniat; et in summae contemplationis gaudio, velut in pulchrae Rachel amplexibus requiescat, videlicet ut per verbum quod audit, ascendat ad videndum principium quod quaesivit. Sed necesse est ut hunc diversorum certaminum labor exerceat, antequam ad quietis intimae suavitatem, quam concupiscit, attingat. Prius servitute deprimitur, ut jure postmodum ad perfectae libertatis titulos provehatur. Septem vero annis sub dealbationis gratia servit, cum septem ea, quae ad proximi dilectionem pertinent, Decalogi mandata custodit; videlicet ut primo timore constrictus, atque ideo servitutis iugo depressus, saltem a vetustae legis incipiat institutis; ut nimirum parentes honoret, ut non moechetur, non occidat, non furetur, non falsum testimonium proferat, non uxorem alterius, non rem proximi concupiscat (**Exod. XX**).

Quibus rite servatis, non mox, ut sperabat, ad contemplationis oblectamenta perducitur, ut velut exspectata diu Rachel pulchritudine perfruatur, sed Lia sibi per noctem inopinate supponitur; quia inter humanae hujus ignorantiae tenebras tolerantia sibi laboris injungitur, ex qua tamen jam numerosam sobolem suscipit; quia uberes spiritualis lucris per hunc laborem fructus acquirit. Hanc itaque tolerando, ad illam quandoque **92** perveniet, quam perseveranter amat. Suadetur ergo, ut alios septem annos servire desudet; quia profecto necesse est, ut adhuc alia septem praecepta conservet, sed jam aliquando liberior, non legalia tanquam servus, sed evangelica sicut gener, videlicet ut sit pauper spiritu, sit mitis, lugeat, esuriat, sitiaturque justitiam, sit misericors, mundum cor habeat, sit postremo pacificus (**Matth. V**). Enimvero, vellet homo, si fieri posset, nullas laboris molestias agendo, vel patiando perferre, sed protinus in ipsis sui tirocinii rudimentis ad pulchrae contemplationis delicias pervenire; verumtamen hoc non in terra morientium fit, sed in terra viventium. Quod significare videtur illud, quod ad Jacob dicitur: «Non est, inquit Laban, in loco nostro consuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias (**Gen. XXIX**);» nec absurde major appellatur, quae prior est tempore. Prior est enim in hominis eruditione labor boni operis quam requies contemplationis. Expletis itaque duabus hebdomadibus, altera videlicet legis antiquae, altera evangelicae gratiae, mox ad diu desideratae Rachelis pervenitur amplexus; quia quisquis pertingere ad divinae contemplationis oblectamenta desiderat, prius necesse est utriusque Testamenti peragere mandata contendat.

CAPUT XXVII. *De Bala et Zelpha, in eodem libro.*

Sed quia electus quisque perfectionis suae limite non contentus, filios etiam Deo gignere spirituali fecunditate desiderat, postquam conjugale foedus Jacob cum duabus sororibus iniit, ad propagandum uberioris germen sobolis ancillas quoque ad generandi usum suscipere non refugit (**Gen. XXX**); atque ut omnia spiritualibus intelligantur redundare mysteriis, ipsarum quoque ancillarum nomina sub mysticis sunt pronuntiata figuris. Nam Bala interpretatur *inveterata*. Sane quia intellectum spiritualis substantiae nudis verbis humana lingua nequit exprimere, quandoque doctrina sapientiae per quasdam corporeas similitudines audientem nititur informare. De veteri autem vita et carnalibus sensibus dedita, corporeae cogitantur imagines; quarum videlicet ad docendum usus assumitur, cum aliquid ex incomprehensibili et incommutabili essentia divinitatis auditur. Rachel itaque maluit utcunque filios ex ancilla suscipere, quam omnino sterilis permanere. Quia doctrina sapientiae sive gratia contemplationis per exteriorum scientiam vel visibilium rerum formas auditoribus intimat quidquid de visibilibus intra arcana mentis occultat; et sic quodammodo per ancillam filios accipit, dum per eam, quae sub se est scientiam, spirituales Deo filios parit. Zelpha vero interpretatur *os hians*. Haec igitur ancilla illos figurat, quorum in praedicatione evangelicae fidei os quidem hiat, sed cor non hiat; de quibus videlicet scriptum est: «Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me (**Matth. XV**);» **93** et de quibus Apostolus: «Qui praedicas, inquit, non furandum, furaris (**Rom. II**).» Verumtamen ex hac ancilla haeredes

futuros alios Lia filios accepit; quia saepe etiam per tales praedicatores activa vita multos regni filios adoptavit; de quibus Veritas: «Quae dicunt, inquit, facite: quae autem faciunt, facere nolite (**Matth. XXIII**).» Et Apostolus: «Sive, inquit, occasione, sive Christus veritate annuntietur, et in hoc gaudeo, sed et gaudebo (**Philip. I**).» Hoc autem in his considerandum esse perpendimus: Quia sicut Jacob solius Rachelis intuitu omnes illas mulieres accepit, ex quibus filios genuit; sic quisquis sub dealbationis gratia constitutus, fructificare Deo spirituali fecunditate desiderat, necesse est ut per omnia quae agit ad contemplationis semper gratiam tendat.

CAPUT XXVIII. *In epistola ad Desiderium
abbatem, ubi dicitur: Cur Paulus ad dexteram,
Petrus ad sinistram in pictura ponatur.*

«Egrediente anima Rachel prae dolore, et imminente jam morte, vocavit nomen filii sui Benoni, id est filius doloris mei; pater vero appellavit eum Benjamin, id est filius dexteræ (**Gen. XXXV**).» Per Rachel namque, quae *ovis* vel *visum principium* dicitur, Ecclesia non immerito designatur. Quae nimirum et ad instar ovis innocenter vivit, et per studium contemplationis ad videndam Redemptoris sui speciem medullitus inardescit. Qui de se requirentibus Judaeis ait: «Ego principium, qui et loquor vobis (**Joan. VIII**).» Per Benjamin vero, quo nascente, Rachel mater emoritur, designatur Paulus, quem de ejus stirpe exstitisse nemo dubitat.

Et bene Benjamin nascente, mater emori dicitur, quia appropinquante ad lucem novae regenerationis Saulo, persecutionibus Ecclesia per eum graviter impugnatur; sicut Lucas in Actibus apostolorum ait: «Saulus, inquit, devastabat Ecclesiam, per domos intrans, et trahens viros, et mulieres tradebat in custodiam (**Act. VIII**).» Congrue itaque Rachel Benoni, id est filium doloris mei, vocat, quem Jacob Benjamin, id est filius dexteræ nuncupat. Quia Paulus, qui Matris Ecclesiae dolor exstiterat, qui eam quodammodo dum nasceretur, impugnando peremit, a Deo Patre filius dexteræ est vocatus; dum per eum divina potentia adversus gentes, quasi per fortem suam dexteram, dimicavit, verborum jacula valenter intorsit, salubres cordium plagas intulit, et per eum devictis atque prostratis hostibus, cum gloria triumphavit. Hinc est quod idem Paulus ad Galatas ait: «Cum autem complacuit ei, qui me segregavit ex utero matris meae, et vocavit per gratiam suam, ut revelaret Filium suum in me, et evangelizarem eum in gentibus, continuo non acquievi carni et sanguini (**Gal. I**).» Non ergo immerito filius dexteræ Paulus vocatur, per quem omnis gentium multitudo, quae ad dexteram Dei ponenda est, ad fidei sacramenta colligitur.

94 CAPUT XXIX. *Ad Desiderium abbatem, ut vacet studio contemplandi.*

«Iste est Ana, qui invenit aquas calidas in solitudine, dum pasceret asinos Sebeon patris sui (**Gen. XXXVI**).» Hoc plane, quantum ad litteram, vanum videtur et frivolum. Quid enim ad sacram Scripturam pertinet, ut referat, quia custos

asinorum aquas reperit in deserto? Sed ubi in litteris nulla videtur utilitas, ad spiritualem intelligentiam necesse est mens recurat. Quid est enim per figuram, Ana in solitudine patris sui asinos pascere, nisi spirituales quempiam viros, cui Deus pater est, simplices fratres sub disciplinae remotioris studio custodire? et quid est, aquas calidas invenire, nisi in compunctionis lacrymas, quae de fervore sancti Spiritus eliciuntur, erumpere? Nam et ipsa interpretatio nominum huius figurae non refugit intellectum. Onan siquidem *dolor*, vel *tristitia* *eorum*, sive *etiam mussitatio*, vel *murmuratio* interpretatur. Quisquis enim vere compunctionis dolore tristatur, quasi sub quadam querula mussitatione adversum pravitatem vitae suae murmurare compellitur. Sebeon autem interpretatur *stans in aequitate*; quod Deo congruere nemo prorsus ignorat. Ipse quippe in aequitate principaliter stat, qui a iustitiae rectitudine nulla necessitate coactus exorbitat. Onan ergo dum patris sui Sebeon asinos in solitudine pascit, aquas calidas reperit; quia quisquis se per vitae rectitudinem Deo filium exhibet, ac de peccatis suis medullitus dolet, dum se reddit in pervigili fratrum cura sollicitum, divino munere percipit gratiam lacrymarum. Nam et beata illa peccatrix prius pedes Domini unguento perunxit, postmodum etiam alabastrum unguenti pretiosi super caput recumbentis effudit (**Matth. XXVI; Marc. XIV; Joan. XII**). Caput Christi Deus: pedes Christi, servi Dei. Sicut enim illa dum humanitati Christi dependit obsequium, ad divinitatis attingere meruit intellectum. Sic nimirum, sic doctor Ecclesiae, dum Christi membra custodit, contemplandae divinitatis gratiam percipit.

CAPUT XXX. *In sermone de S. Joanne Baptista.*

«Descendit Judas in Thamnas ad tondendas oves cum Hira opilione gregis sui Odollamite (**Gen. XXXVIII**).» Thamnas autem *deficiens* interpretatur; per quam videlicet Synagoga, in qua reges et prophetae defecerant; simul et unctio, donec veniret, cui repositum erat, ostenderetur. Unde et per prophetam dicitur: «Cum venerit Sanctus sanctorum, cessabit unctio (**Dan. IX**).» Quid itaque per Judam, qui ad tondendas oves in Thamnas venit, nisi Redemptor noster intelligitur, qui ut oves quae perierant domus Israel exoneraret peccatis, ad Synagogam venisse cognoscitur? Unde et sponsus ad sponsam in Canticis: «Dentes tui sicut grex tonsarum, quae ascenderunt de lavacro (**Cant. IV**).» **95** Venit itaque Judas ad tondendas oves, non quidem solus, sed cum pastore suo Odollamite, cui nomen erat Hiras. Quem per Odollamitem intelligimus nisi Joannem? Interpretatur autem Odollamites *testimonium in aqua*; cum hoc plane testimonio venit Dominus ad aquam baptismatis, habens quidem testimonium majus Joanne, sed propter infirmas oves hoc testimonio uti dignatus est in aqua. Unde cum videret eum ad Jordanis fluentia propinquantem, protinus exclamans, ait: «Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (**Joan. I**).» Et evangelista dicit: «Testimonium perhibuit Joannes dicens: Quia vidi Spiritum descendentem tanquam columbam de coelo, et manentem super eum; et ego nesciebam eum; sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto (**Ibid.**).» Cui scilicet visioni etiam nomen pastoris illius aptissime congruit; interpretatur enim

Hiras *fratris mei visio*. Erat quippe Dominus frater Joannis, non modo secundum semen Abrahae, sed etiam juxta cognationem Mariae et Elisabeth. Vidit itaque Joannes fratrem suum adhuc clausus in utero; vidit in baptismo; vidit oculis carnis hominem: vidit in spiritu majestatem. Unde et utriusque hujus nominis interpretationem, Hiras videlicet, quod est fratris mei visio; et Odollamitis, quod sonat *testimonium in aqua*, idem Joannes sub unius sententiae versiculo comprehendit, dicens: «Et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei (**Ibid.**).»

Veniente igitur Juda ad oves tondendas, Thamar mutat habitum, quia mutat spirituale vocabulum. Thamar quippe *commutans* interpretatur, nam de Synagoga fit Ecclesia. Sed juxta litteram, idem nomen amaritudinis manet, non illius in qua Domino fel ad bibendum miles obtulit (**Matth. XXVII**), sed ejus potius in qua Petrus post lapsum amare flevit. (**Ibid.**). Judas autem *confessio* dicitur. Thamar ergo cum Juda dormiens, protinus concipit, quia cum confessioni amaritudo miscetur ad proferendos poenitentiae fructus, sancta mox Ecclesia fecundatur. Unde et Joannes: «Facite, inquit, fructus dignos poenitentiae (**Joan. III**).» Qui nimirum poenitentiae fructus in Hierusalem primus erupit, sicque postmodum per omnem mundi latitudinem pullulavit. Hinc Veritas dicit: «Oportebat Christum pati et resurgere a mortuis die tertia, et praedicari in nomine ejus poenitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipiendo ab Hierusalem (**Luc. XXIV**).» Nam et ipse meretricalis habitus confessionem significat peccatorum, sive quia Thamar ex duobus corruptis componitur verbis, thamna scilicet, quod *deficiens* dicitur, et mara, quod est *amaritudo*. Bene in

ea amaritudo defecit, cum fecunda facta de sterili, dulcem novi germinis sobolem procreavit. Thamar igitur a non cognoscente fetatur, quia sancta Ecclesia quantum ad gentilitatem in primordio, dum novae fidei semen accipit, non agnoscitur. Unde et canitur: «Populus, quem non cognovi, servivit mihi (**Psal. XVII.**)» Et Isaias: «Ecce, ait, gentem quam nesciebas vocabis, et gentes quae **96** te non cognoverunt, ad te current (**Isa. LV.**)» Porro autem, quod illi haedus per eundem Odollamitem mittitur, quid nisi per Joannem facta peccatorum exprobratio designatur? Quasi enim haedum meretrici portitor afferebat, cum properanti ad baptismi lavacrum turbae per increpationem dicebat: «Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere ab ira ventura?» (**Matth. III.**) Requirebat autem Hiras Odollamites a Thamar annulum, armillam et baculum. Per annulum, signaculum fidei; per armillam, labor operis; per baculum vero designatur requies spei. Quasi enim fidei annulum requirebat, cum diceret: «Qui credit in Filium Dei, habet vitam aeternam; qui autem incredulus est Christo Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super ipsum (**Joan. III.**)» An non etiam ad annulum pertinebat, cum diceret: «Qui habet sponsam, sponsus est? (**Ibid.**)» Armillam vero laboris exigebat, cum diceret: «Poenitentiam agite (**Matth. III.**)» Baculi quoque requiem, cum praesto subjungeret: «Appropinquavit enim regnum coelorum (**Ibid.**)» Ac si perspicue loqueretur: Nolite sub injunctae vobis poenitentiae labore lassessere, sed potius firma spe de regni coelestis appropinquatione animum roborate.

Quaesivit autem eam Judas in bivio, sed invenire non potuit; quia quae in publico, juxta Prophetam, et sub omni ligno

frondoso fuerat prostituta (**Jer. III**), jam se in domo paterna, sub Christi videlicet constrinxerat disciplina; nec eam peccati reperit exprobratio, quam confessionis mutaverat amaritudo. Viduitatis se vestibus induit, quia praeter coelestem Sponsum, qui pro ea mortuus est, alterum non admittit. Quod autem gemini apparuerunt in utero, duo sunt populi in Ecclesiae gremio per sancti Spiritus gratiam generati. In ipsa vero effusione nascentium, unus manum protulit, et ligato coccino, mox retraxit, sicque ante se nascendi alteri aditum patefecit. Quia nimirum Judaicus populus, qui ad lucem Spiritus nasci primitus coepit, ostendit opera sua prophetarum praecedentium, et ipsius Domini cruore polluta. Unde et *Zara oriens* interpretatur; quia Hebraicus ille populus prior ortus est ad litteram legis, sed posterior factus est ad suscipiendam gratiam Evangelii. Hoc itaque modo retraxit manum, qui nasci jam per Spiritum coeperat populus Judaeorum; et mox prorupit ac factus est primogenitus populus gentium, scilicet ut, juxta sententiam Veritatis, futuri essent novissimi qui erant primi, et primi fierent qui erant novissimi. Bene igitur Phares *divisionis* nomen accepit. Unde et obstetrix eo nascente clamavit: «Quare divisa est propter te maceria?» (**Gen. XXXVIII**.) Omne quippe genus humanum, quasi distorta silvarum virgulta, adversus venientem in carne Dominum maceriam fecerat, et ne ad peragendum mysterium redemptionis ingrederetur, unanimiter obsistebat. Unde et Paulus: «Nos, inquit, praedicamus Christum crucifixum, Judaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam (**I Cor. I**).» Sed gentilis populus hanc divisit quasi nascendo maceriam, cum per Cornelium centurionem aliosque (**Act. X**), primitias fidei, baptismi suscipiens lavacrum, sub Christi titulum convolvit.

Hanc alternitatem nascendi **97** considerabat beatus Joannes, cum Judaeorum turbis undique confluentibus diceret: «Ne coeperitis dicere: Patrem habemus Abraham; dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae (**Marc. III**).» Ac si patenter dicat: Gentiles populi, qui lapides sunt quia lapides colunt, primogeniti vobis fient ad regenerationis et novae gratiae sacramentum; quorum vos perlegales caeremonias videbamini tenuisse primatum.

CAPUT XXXI. *In sermone de S. Luca evangelista.*

«Jussit Joseph ministris, ut implerent saccos tritico, et reponerent pecunias singulorum in saccis suis (**Gen. XLIV**).» Quae namque sunt fruges quas Joseph fratribus contulit, nisi evangelica apostolicaque doctrina, unde videlicet esuriens populus vivat, unde grex Christi viventia salutis alimenta decerpat? Haec illa plane est pecunia, quam in ore sacci praecepit imponi; haec pecunia nunc in Ecclesiae mensa proponitur, ut usura postmodum a negotiatoribus requiratur. Sed et Benjamin hoc etiam prae caeteris additur, ut sacco ejus etiam scyphus cum pecunia reponatur (**Ibid.**). Quem enim Joseph per mysterium indicat, nisi Redemptorem nostrum, quem suo jam tunc ille mysterio praefigurabat? Ait enim Scriptura: «Quia vertit nomen illius Pharaos, et vocavit eum lingua Aegyptiaca, Salvatorem mundi (**Gen. XLI**).» Quid per fratres, nisi sancti designantur apostoli? Quid per Benjamin, nisi Paulus, qui de tribu Benjamin originem duxit? Omnes ergo fratres fruges praedicationis accipiunt, quas

serere per mundum debeant, et pecuniam, quam ad usurae lucrum in fidei mensa proponant. Soli vero Benjamin etiam scyphus adjicitur, ut per Paulum, quem ille signabat, non tabernaculi cyathus gentibus, sed amplum et patulum verbi poculum propinetur. Hinc est enim quod ait: «Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est, non angustiamini in nobis (**II Cor. VI**).» Ac si dicat: Quia me vobis verbi potum per uberem scyphum large videtis influere, et vos sitibundi cordis ad hauriendum ora, laxate, ut decurrens unda non inaniter fluat, sed capacia vasa, in quae transiundantur, inveniatur. De quo videlicet potu per Isaiam Dominus dicit: «Glorificabit me bestia agri, dracones et strutiones, quia dedi in deserto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo (**Isa. XLIII**).» Scyphum itaque evangelicae praedicationis, in Benjamin datus est Paulo, ut ipse desertum gentilitatis specialiter excolat et ariditatem ejus largo sanctae praedicationis imbre perfundat. De quo scilicet imbre scriptum est: «Qui operit coelum nubibus et parat terrae pluviam (**Psal. CXLVI**).»

CAPUT XXXII. *In Sermone de S. Vitale.*

Si inveni,» inquit Jacob, «gratiam in conspectu tuo, pone manum sub femore meo, et facies mihi misericordiam et veritatem, ut non **98** sepelias me in Aegypto, sed dormiam cum patribus meis, etc. (**Gen. XLVII**).» Quid est hoc, fratres mei, quid sibi vult a tanto viro tam anxia sepeliendi corporis sollicitudo? Si enim hoc ex humana consuetudine metiamur, profecto nihil dignum tanta propheticae mentis

excellencia reperimus. Ubicunque enim corpus humanum sepeliatur, non ideo vel minus perfecta, vel minus gloriosa ejus resurrectio futura procul dubio creditur; sed si mystici sacramenti profunditas in hujus dubietatis caligine requiratur, perspicuum lumen intelligentiae ipsi qui invenerit orietur. Cadavera quippe mortuorum peccata significant injuste viventium. Sicut enim post contactum corporum mortuorum lex praecipit homines purificari (**Num. XIX**), ita etiam post perpetrationem delictorum jubemur per poenitentiam ablui. Hinc nimirum illa sententia dicta est: «Qui baptizatur a mortuo et iterum tangit illum, quid proficit lavatio ejus?» (**Eccli. XXXIV.**) Baptizatur quippe a mortuo, qui mundatur fletibus a peccato, sed post baptismum mortuum tangit, qui culpam post lacrymas repetit. Sed sepultura mortuorum remissionem significat peccatorum. Unde per Prophetam dicitur: «Beati quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (**Psal. XXXI**).» Ubi ergo sepelienda erant cadavera patriarcharum, nisi in illa terra ubi erat crucifigendus cujus sanguine facta est remissio peccatorum?

CAPUT XXXIII. *In sermone de inventione sanctae crucis.*

«Lavabit in vino stolam suam, et in sanguine uvae pallium suum (**Gen. XLIX**).» Stola Christi et pallium multitudo est gentium, quas tunc Dominus induit, quando sibi eas per

gratiam redemptionis adjunxit, sicut per Prophetam pollicetur, dicens: «Vivo ego, dicit Dominus, nisi hos omnes induam sicut vestimentum (**Isa. XLIX**).» Stulam ergo suam Dominus in vino, et pallium in sanguine uvae lavit quando, sicut botrus, in crucis ligno pependit? tunc enim ex latere ejus sanguis et aqua profluxit; sed aqua nos abluit, sanguis redemit, nimirum ut exhiberet sibi sponsam non habentem maculam neque rugam (**Ephes. V**).

CAPUT XXXIV. *In sermone de S. Eleucadio.*

«Pulchriores sunt oculi ejus vino,» inquit Jacob ad filium de Christo, «et dentes ejus lacte candidiores (**Gen. XLIX**).» Oculi nempe Christi Apostoli et Evangelistae sunt, qui universo corpori sanctae Ecclesiae lumen sapientiae praestiterunt, quorum doctrina, dum rigorem atque duritiam priscae legis emollit, quodammodo austeritatem vini veteris eorum pulchritudo praecellit. Evangelica quippe praecepta mandatis Veteris Testamenti longe sunt clariora. Dentes vero sancti praedicatores sunt, qui conversos homines a pravorum societate praecidunt eosque in Christi corpus, tanquam in sua membra suscipiendo, quasi mandendo trajiciunt. Porro, nomine lactis, doctrina legis innuitur, quae carnalem **99** populum lactis poculo tanquam parvulos alere videbatur. Quorum nimirum lacte candidiores sunt doctores Ecclesiae, quia fortem et solidum verbi cibum et ipsi comedunt, et aliis tradunt; de quibus ad Hebraeos dicit Apostolus: «Perfectorum est solidus cibus (**Hebr. II**).» Et

bene candidi esse dicuntur doctores Ecclesiae, quia et a pravitatis macula liberi et conspicuae conversationis videntur operibus clari. Quapropter cavendum est, fratres mei, ne qua nos vitiorum nigredo dedecoret, qui candidos in Christi militia duces habemus. Periculose nimirum **100** rerum species fluctuant, ubi cum ducibus subsequentis exercitus insignia non concordant. Beati siquidem patres nostri promptos se exhibebant ad perferenda supplicia; nos autem, dum a proximo laedimur, compescamus saltem animos vindicta. Moyses nempe ad ultionis indicium descendens de monte, cornutus apparuit (**Gen. XXXIV**); super Dominum autem in mansuetudinis Spiritu columba descendit (**Matth. III**). Illi decreverunt pro Christo propria cuncta contemnere; nos autem discamus saltem quae aliena sunt non ambire.

Finiunt testimonia libri Genesis.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI EXODI.

1. *De urbibus tabernaculorum Phithon et Ramesse, quas Pharaon luto et palea construxit.*
2. *De virga Moysi in serpentem conversa.*
3. *Unde supra.*
4. *De manu Moysi, quaeeducta de sinu apparuit leprosa.*
5. *Cum esset Moyses in itinere, occurrit ei Dominus, et volebat eum interficere.*

6. *Projecerunt malefici Pharaonis in terram virgas suas, quae versae sunt in dracones, sed devoravit eas virga Aaron.*

7. *De decem plagis Aegypti: 1, de aquis in sanguinem versis; 2, de plaga ranarum; 3, de ciniphe; 4, de muscis; 5, de nece animalium; 6, de ulceribus et vesicis; 7, de grandine et tonitruis et igne; 8, de plaga locustarum; 9, de tenebris; 10, de primogenitorum interfectionibus.*

8. *Postulet vir ab amico suo, et mulier a vicina sua, vasa argentea et aurea et vestes.*

9. *Sument de sanguine agni, et ponent super utrumque postem.*

10. *Cum emisisset Pharaon populum, non eos deduxit Dominus per viam terrae Philisthiim, quae vicina erat, ne si bella in via consurgerent, poeniteret eum et reverteretur in Aegyptum.*

11. *Sumpsit Maria prophetissa soror Aaron tympanum in manu.*

12. *De aquis amaris, quae ligni, quod ostendit Dominus Moysi, admistione, sunt in dulcedinem versae.*

13. *De XII aquarum fontibus et LXX palmis in Helim.*

14. *Quod sexta die duplex mensura jubebatur de manna colligi.*

15. *Quod filii Israel, cum vidissent manna, dicebant: Manhu, id est, Quid est hoc?*

16. *Quod manna in crastinum reservatum putrescebat.*

17. *Quod pugnante Israel contra Amalech, Moyses habens virgam in manu brachia crexit.*

18. *Quod Dominus in monte Sinai populo suo per Moysen legem dedit.*

19. *Altare de terra facietis mihi.*

20. *Non aedificabitis mihi altare de sectis lapidibus.*
21. *Facies bases argenteas, et tabulas deauratas desuper eriges.*
22. *Facies columnas quatuor et bases earum vestitas argento.*
23. *Ut in rationali, quod sacerdos ferebat in pectore, XII pretiosi lapides ponerentur, terni per quaternos angulos inclusi auro.*
24. *Arripiens Moyses vitulum aureum igne combussit et usque ad pulverem contrivit; et in aquam spargens potum populo dedit.*
25. *Quod Moyses XXIII millia hominum ob culpam conflati vituli perimere fecit.*
26. *Ecce locus apud me, stabis super petram, cumque transierit gloria mea, videbis posteriora mea.*
27. *Fecit Moyses in tabernaculo VII lucernas cum emunctoriis suis et vasa.*

Finiunt capitula.

101-102 INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI EXODI

CAPUT PRIMUM. *In epistola ad Hermisindem
sanctimonialem, ubi dicitur quod aedificium
humanae superbiae cito destruitur.*

Urbes illae tabernaculorum, quas Pharaon luto paleaque construxit, nimirum luto, quod inquinat, palea, quae destinatur ad flammam, Phiton et Ramesses sunt non sine mysterio nuncupatae; Phiton siquidem interpretatur *os abyssi*, vel *subito*. Quisquis enim, juxta Pauli sententiam, supra fundamentum, quod est Christus Jesus, ligna, fenum, stipulam nunc aedificat, quale cujusque opus sit, ignis probabit (**I Cor. III**); et quo magis in altum haec carnalis vitae structura subrigitur, tanto proclivius, veluti in abyssi voraginem mersa, subito dissipatur. Unde scriptum est: «Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt (**Job XXI**).» Bene ergo dicitur et os abyssi et subito, quia de carnalis vitae, quae per eum innuitur, culmine non segniter, sed cito corruiitur; et illud est os abyssi quod ascensus videbatur esse fastigii, Propheta testante qui ait: *Dejecisti eos, dum allevarentur* (**Psal. LXXII**). Ramesses vero pabulum dicitur, vel tinea. Pabulum namque diaboli sunt omnes reprobi, quibus ille tanquam lupo ovibus vescitur, eorumque perniciem velut epulis saginatur. De quibus etiam per David dicitur: «Sicut oves in inferno positi sunt, et mors depascet eos (**Psal. XLVIII**).»

CAPUT II. *In epistola ad Hermisindem, ubi dicitur quod aedificium humanae superbiae cito labatur.*

«Dixit Dominus ad Moysen: Projice virgam, quam in manu gestas, in terram; et projecit, et factus est serpens. Expavit illico Moyses et fugit. Et ait illi Dominus: Apprehende caudam illius, et apprehendit, factaque est iterum virga (**Exod. IV**).» Cuncti liquido novimus quia serpens suasit homini mortem; ergo mors a serpente. Quis autem virga, nisi Christus? de quo propheta dicit: Quia «egredietur virga de radice Jesse (**Isa. II**).» Virga itaque in serpentem, Christus in mortem. Moyses autem expavit et fugit, quia suspenso in cruce, sive moriente Domino, omnis ille apostolorum numerus tremefactus expavit, et a certae spei ac firmæ fidei soliditate recessit. Quia vero cauda extrema pars est corporis, quid, nisi finem Dominicae significat passionis? Moyses igitur caudam apprehendit et nihil in virga ultra serpentis apparuit, quia, completo Dominicae passionis crucisque mysterio, et fidelis quisque tunc ad fidem rediit, et Christus, consumpta morte, idipsum in se quod fuerat per resurrectionis gloriam reparavit.

CAPUT III. *In sermone de S. Columba.*

«Dixit Dominus ad Moysen: Quid est quod tenes in manu tua? Respondit: Virgam. Ait: Projice eam in terram etc. (**Exod.**

IV).» Quis per Moysen, nisi Judaicus populus: et quid per virgam, nisi potestas divinitatis? et quid per serpentem, nisi mortalitas nostri Redemptoris exprimitur? Quia enim per serpentem mors, recte mortalis in serpente; vel certe, cum scriptum sit: «Estote prudentes sicut serpentes (**Matth. X**).» quia ipsa summa prudentia, id est Dei Sapientia, incarnari dignata est, recte ejus mortalitas in serpente figuratur. Unde et in Evangelii de passione sua loquitur, dicens: «Sicut exaltavit Moyses serpentem in eremo, ita exaltari oportet filium hominis (**Joan. III**).» Moyses ergo virgam tenuit, quia Judaicus populus ante Redemptoris adventum in divina potestate confisus est; sed virgam in terram projecit, quia idem populus per patriarchas ac prophetas Dominum incarnandum esse nuntiavit. Virga ergo in colubrum vertitur, quia Redemptor noster Deus in se permanens mortalis inter homines factus est: sed Moyses colubrum conspiciens pertimuit et fugit, quia Judaicus populus, dum Redemptorem humani generis talem vidit Dominum; credere quasi formidolosus expavit. Cui jubetur ut colubrum cauda teneat, quia perfidus ille populus, qui modo credere recusat, in extrema parte Domini corporis, id est, posteriori tempore sanctae Ecclesiae, videlicet in fine mundi, sese ad fidem recolligit. Et columbrum cauda tenet, quia eum, quem mortalem ante despexerat, Redemptorem suum in ultima jam parte Ecclesiae confitetur. Sed mox serpens in virgam redit, quia statim ut Judaicus populus in Redemptorem nostrum crediderit, idem Redemptor ad iudicium in potestate suae divinitatis apparebit, ut ei jam serpens virga sit, quia is qui in terra homo despectus est, de coelo veniens super angelos videbitur Deus. Sicut ergo Dominus et sine lepra leprosus, et sine veneno serpens per mysterium dicitur, ita nihilominus et

sine fatuitate stultus, et sine imbecillitate perhibetur infirmus, quia nimirum sic se nostrae infirmitati componit atque contemperat, ut et cum dimicantibus certet et cum patientibus similiter supplicia toleret.

CAPUT IV. *In eodem sermone.*

«Mitte, inquit Dominus, manum in sinum tuum. Qui, cum misisset in sinum, protulit leprosam instar nivis. Retrahe, ait, manum in sinum tuum; retraxit et protulit iterum, et erat similis carni reliquae (**Exod. IV**).» Quid hoc loco per manum Moysi designatur, nisi Filius Dei? Unde dicitur in psalmo: «Fiat manus tua, ut salvet me (**Psal. CXVIII**);» ac si diceret: Fiat ille, per **103** quem facta sunt omnia, ut, dum ille creatur, creatura a reatus sui contagio liberetur. Haec manus in sinu Patris est, sicut Joannes Baptista dicit: «Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit (**Joan. I**).» Sed manus haec cum de sinu prolata est, hoc est, cum per mysterium incarnationis apparuit, peccatorem eum et tanquam sceleris lepra perfusum is, unde processerat, populus aestimavit. Unde dicit Isaias: «Et nos putavimus eum quasi leprosum, et percussum a Deo, et humilitatum (**Isa. LIII**).» Sed manus haec cum in sinum rediit, lepram prorsus amisit, quia Redemptor noster, postquam ad Patrem, calcato mortis imperio, rediit, jam in fine saeculi non peccator homo, sed vere Deus et homo Judaeis omnibus apparebit.

CAPUT V. *In epistola ad canonicos Fanenses.*

«Cumque esset in itinere in diversorio Moyses, occurrit ei Dominus et volebat occidere eum (**Exod. IV**).» Mirum valde, cur eum repente Dominus occidere voluisse describitur, quem assecretem sibi jam et symmystem familiariter fecerat, cui consilii sui ac voluntatis arcana panderat, et nunc in exsecutione suae obedientiae dirigebat. Sed procul dubio datur intelligi quia quantamlibet contagii maculam ex diuturna Madianitarum cohabitatione contraxerat, atque idcirco terrore ac negligentiae correctione purgandus erat, qui corrigendis aliis coelestium mandatorum bajulus accedebat. Quod scilicet uxor ejus Sephora prudenter intellexit de qua Scriptura protinus addidit: «Tulit illico Sephora acutissimam petram, et circumcidit praeputium filii sui (**Ibid.**).» Absurdum quippe fuerat, si videretur gentilis in filio qui Israelita erat in semetipso. Qui erga alios ad rectitudinis viam debet instruere, valde cavendum est ne ipse, quod absit, in aliquo videatur errare. Hinc est enim quod Israeliticus populus ad ulciscendum scelus Benjamin zelo rectitudinis inflammatur, et tamen idem populus Benjamin gladiis ante prosternitur (**Jud. XX**).

CAPUT VI. *In epistola ad Bonifacium, ubi dicitur ut exteriori prudentiae spiritualis sapientia praeferatur.*

«Projecerunt malefici Pharaonis in terram virgas suas, quae versae sunt in dracones: sed devoravit virga Aaron virgas

eorum (**Exod. VII**).» Virga quippe Aaron maleficorum absorbuit virgas, quia sapientia Christi, quam illa signabat, omnes hujus mundi sapientias annullavit mundique sapientes sui corporis, quod est Ecclesia, visceribus cunctis. Terrenam itaque sapientiam nostram sapientia spiritualis absorbeat eamque velut in sui corporis arcana convertat. Absurdum namque est et satis inhonestum ut eadem prudentia eademque subtilitas rebus adhibeatur humanis quae spiritualibus impenditur et divinis.

104 CAPUT VII. *De decem plagis Aegypti, in epistola ad discipulum Joannem.*

Plagae autem factae in Aegypto, quia humanae animae in mundo infliguntur vulnera. Unde quot plagae fuerant tot praecepta sunt divinitus promulgata ut, quot sunt vulnera cordis aegroti, totidem sint medicamenta quae illi valeant adhiberi.

Age igitur; prima plaga est cum aquae vertuntur in sanguinem (**Exod. VII**). Porro autem istae plagae non fiunt nisi in Aegypto, id est, in corde tenebroso et caligine caecitatis oppresso. Cui scilicet aquae convertuntur in sanguinem, cum caeca mens, quantum ad se, confundit ac violat rectae fidei puritatem; sicut enim per aquam omnes de visceribus terrae segetes prodeunt, sic ex fide spiritualia proferuntur alimenta virtutum. Tunc igitur aqua in sanguinem vertitur, cum caecitate perfidiae cor insipiens obscuratur. Sicut de quibusdam dicit Apostolus: «Quia cum cognovissent

Dominum, non sicut Dominum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis; et obscuratum est insipiens cor eorum (**Rom. I**).» Qui primae plagae, hoc est, pestilentissimo vulnere, mox adhibetur primi medicina praecepti: «Audi, Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est (**Deut. VI**).» Hoc est enim medicinale vinculum, quo perfidiae vulnus debeat alligari, ut hoc audiens unum solummodo Deum colas et in plures Deos marcescentis perfidiae putredinem non effundas. Et justo Dei iudicio, juxta litteram factum est ut illius fluvii sanguine potarentur Aegyptii, in quo primitus pueri necabantur Hebraei.

Secunda vero plaga, ranarum est abundantia (**Exod. VIII**). Rana clamosum est animal, et in limosis vociferatur ex more paludibus; cui similes judicantur haeretici ac philosophi, qui velut super paludes limosas, hoc est inter turbas squalore perfidiae sordidas, vanis adversus Christum vociferantur obloquiis, et, dum per argumenta fallaciae non desinunt importunis garrere clamoribus, inane quidem in auribus taedium, sed nullum mentibus vivendi afferunt cibum. Cui morbo, qui videlicet in anima lethaliter saevit, secundum praeceptum tanquam poculum salutis occurrit. Secundum autem praeceptum est: «Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum (**Exod. XX**).» In vanum namque Christi nomen assumit qui eum non Creatorem, sed tantummodo creaturam credit: «Vanitati enim creatura subjecta est (**Rom. VIII**).» Et ideo tales homines sunt procul dubio vani, quia veritatem Dei commutantes in mendacium, fidem adhibent vanitati.

Tertia vero plaga ciniphes sunt (**Exod. VIII**). Hoc autem animal tam minutum est ac perexiguum ut dum se per aerem librat et huc illucque vagabundis anfractibus instabiliter volat,

visum cernere volentes effugiat; in corpore tamen nostro dum sederit, pungit, adeo ut, cum eas nequeas videre dum volant, compellaris sentire dum stimulant; et dum circumvolantes seseque importunius ingerentes vultus nostros infestare non desinunt, volentes quiescere non permittunt. **105** Quamobrem haec plaga vagationis et inquietudinis vitium manifeste designat. Quo videlicet morbo quidam laborantes inutiliter huc illucque discurrunt, et velut malis vertumnis obnoxii per impatientiam non quiescunt. Sed quoniam ciniphes istae perexiguae sunt et noxiae, ut non tam pondus videantur habere quam morsus, qui vitio vagationis inserviunt, quod per ciniphes designatur, leve quidem arbitrantur esse peccatum, sed non levireatus fodiuntur aculeo. Non aggravat pondus, sed penetrat morsus, quia, quanto vitium hoc levius deputant, tanto maiore necesse est ut peccati stimulus animae languentis interiora transfigat. Huic itaque languori tertii praecepti obviat medicina, cum dicitur: «Memento ut diem Sabbati sanctifices (**Exod. XX et XXXI, Deuter. I**);» sabbatum, id est *requies*. Ubi est sanctificatio sabbati, ibi procul dubio Spiritus Dei. Unde scriptum est: «Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem et quietum et tementem sermones meos?» (**Isai LXVI.**) Pensanda sunt verba quia si Spiritus sanctus requiescit tantummodo super quietum, ergo deserit inquietum. Enimvero, sicut secundum praeceptum refertur ad Filium, ita hoc tertium pertinet ad Spiritum sanctum, qui nihilominus tertia est in sancta Trinitate persona. Nam et illam tertiam plagam Spiritui sancto incantatores ascribunt, cum et ipsi ciniphes excitare non possunt, dicentes ad Pharaonem: «Digitus Dei est hic (**Exod. VIII**).» Ad colendum hoc sabbatum discipulum suum provocabat Apostolus, cum

dicebat: «Attende lectioni et doctrinae (**I Tim. I**).» Et alibi: «Orate sine intermissione (**I Thess. V**).» Ad hujus sabbati cultum Dominus nos provocat per prophetam, cum dicit: «Vacate et videte, quoniam ego sum Dominus (**Psal. XLV**).» Ac si dicat: Spirituale sabbatum colite, vagationis inquietudinem devitate; ut per Spiritus sancti gratiam fixos, non vos ciniphes inquietent, sed spirituali sabbati cultura sanctificet. Notandum praeterea quoniam tria duntaxat ista praecepta in una descripta sunt tabula; alia vero septem continebantur in altera. Ista siquidem ad charitatem Dei, illa vero ad amorem pertinent proximi. Et idcirco non amplius quam duae sunt tabulae, quia geminae sunt charitatis impressione distinctae. Tria plane praecepta in una tabula, septem vero descripta fuisse in alia, ex hoc maxime colligitur quod B. Apostolus ad Ephesios ait: «Filii, obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim justum est. Honora patrem et matrem; quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi et sis longaevus super terram (**Ephes. VI**).» Cur autem primum hoc mandatum dicitur, nisi quod in principio secundae tabulae positum est? Quod etiam in promissione dicitur, quia quod in aliis praeceptis non invenitur, hoc praeceptum longaevitatis promissio sequitur, praemissio nimirum hoc quod dicitur: Honora patrem et matrem, ut bene sit tibi et sis longaevus super terram. Hoc ergo praeceptum, quod quartum est in generali numero mandatum, in secunda tabula ponitur primum.

Cui contraria est quarta plaga, hoc est, cynomyia quae dicitur *musca canina* (**Exod. VIII**). Nihil enim tam caninum est quam ignorare parentes et illis qui nos genuerunt, reverentiam non deferre. **106** Eos etiam tanquam muscae

circumvolitantes canini mores exagitant, qui, dum deferre parentibus nesciunt, per levitatis inconstantiam a naturali gravitate recedunt, eosque tanquam caninae muscae dilacerant, dum se contra genitores suos, quasi ringentes et oblatrantes, per impatientiam vexant. Ut haec ergo plaga curetur, digna parentibus reverentia deferatur.

Quinta plaga mors peccatorum est (**Exod. IX**). Omnes enim qui spreto conjugali toro alienarum se mulierum foeditatibus polluunt et per obscenae libidinis passim fluxa resolvunt, quid aliud quam bruta dicendi sunt pecora atque a ratione spiritualis intelligentiae penitus aliena? «Facti sunt enim sicut equus, et mulus, quibus non est intellectus (**Psal. XXXI**).» Et per Jeremiam dicitur: «Saturavi eos et moechati sunt, et in domo meretricis luxuriabantur; equi amatores in feminas emissarii facti sunt, unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat (**Jer. V**).» Haec ergo pecora necesse est ut funditus extincta depereant, nisi divinae legis medicamen occurrat. Dicitur ergo: «Non moechaberis (**Exod. XX**).» Hoc utique quintum praeceptum quintae plagae tanquam medicinalis nexus opponitur, ut dum proprio toro quisque contentus esse compellitur, nequaquam in extraneae carnis amplexus intemperantia diffrenatae libidinis extendatur.

Sexta plaga sunt vulnera et vesicae turgentes atque ferventes (**Exod. IX**). In vulneribus scilicet arguitur dolosa odientium ac purulenta malitia; in vesicis tumens et inflata superbia; in fervore, aestuans et inflammati furoris insania. Sunt enim animae quaedam homicidales, in quibus hae pestes oriuntur et acerrime saeviunt, easque, nisi humanum sanguinem fundant, quiescere non permittunt. Huic itaque furenti morbo et immaniter saevienti, sextum praeceptum

tanquam medicina coelestis occurrit, quo dicitur: «Non occides (**Exod. XX**);» ut hoc quilibet audiens exortam malae voluntatis in semetipso perniciem reprimat, nec extrinsecus ad effundendi cruoris effectum conceptum malitiosae conscientiae virus erumpat.

Post haec plaga grandinis ponitur, ubi scilicet grando et ignis pariter ferebantur (**Exod. IX**). Porro autem duo haec contraria sunt, frigus in grandine, calor in igne. Sic qui aliena furantur, et a fraterna charitate sunt frigidi, et ardore cupiditatis accensi. Ubi etiam fulgura atque tonitrua mista fuisse cum grandine perhibentur. Quid autem per tonitrua et fulgura, nisi pavor intolerabilis designatur? Et hoc furibus familiare est ut, primo capi, deinde puniri, tremefactis visceribus paveant; nec tamen a semel conceptae nequitiae perpetrations quiescant. Istaenimirum pestes, hoc est, grando, ignis, fulgura, simul atque tonitrua, eorum corda qui clam aliena diripiunt, tanquam quaedam arva devastant, et si qua sunt, omnia bonae voluntatis fruges et germina dissipant. Huic itaque pessimo vulnere septimi succurrit medicina mandati, cum dicitur: «Non furaberis (**Exod. XX**);» ut hoc quisque cognoscens, cordis sui segetes hac multiplici peste non perdat, sed bonorum operum frugibus animae suae cellarium repleat, implens illud apostolicum: «Qui furabatur, jam non **107** furetur, sed laboret manibus suis, ut habeat unde tribuat necessitatem patientibus (**Ephes. IV**).»

Octava autem plaga locustae sunt (**Exod. X**). Per haec animalia, quae segetum germina destruunt et pestifero fruges ore corrodunt, qui possunt melius designari quam bi qui fratribus detrahunt et falsum illis crimen opponunt? Nam quasi alienae segetis germen devorant, dum fratrum suorum

non modo bona supprimunt quae praedicare debuerant, sed ultimo etiam nota eos falsi reatus inflammant. Rodunt itaque, quia non modo eorum verba bona per iuidentiam contegunt, sed eis etiam stigma fictae pravitatis inurunt. An isti tanquam locustae non rodunt, quibus per Apostolum dicitur: «Si mordetis et comeditis invicem, videte ne ab invicem consumamini?» (**Gal. V.**) Huic itaque plagae mandatum illuc competenter opponitur, quo dictum est: «Non falsum testimonium dices (**Exod. XX.**)» Ut videlicet falsus quisque testis, qui non erit impunitus, ab alienae vitae morsu se reprimat, locustinos dentes abjiciat et virentia segetis alienae germina non abrodant.

Jam nona plaga est densitas tenebrarum (**Exod. X.**) Nemo magis in interiores tenebras labitur quam is qui conjugalis thalami violat fidem et alienam invadere quaerit uxorem. Sed has tenebras quas utique cor luxuriae deditum tolerat, divinae legis splendor illustrat, cum dicitur: «Non concupisces uxorem proximi tui (**Exod. XX.**)» Ubi notandum quia non dicitur, non tolles; sive, non pollues, sed quod plus est, «non concupisces uxorem proximi tui.» Superius dictum est: «Non moechaberis:» hic dicitur: «Non concupisces uxorem proximi tui;» ergo de re una duo videntur esse mandata: illic enim moechiae alienum torum violentis effectus; hic etiam violare volentis prohibetur affectus. Illic spurcus et illicitus condemnatur adulterii coitus; hic etiam adulterinae concupiscentiae compescitur appetitus. Et revera ipsa concupiscentia violandi alieni matrimonii adulterium est, sicut Dominus ait: «Qui viderit uxorem alterius ad concupiscendum eam, jam moechatus est in corde suo (**Matth. V.**)» Non ergo quispiam alienam concupiscat

uxorem, ne palpabilium tenebrarum patiat in corde caliginem, quam etsi forte jam patitur, coruscantem radium mandati legalis admittat et sic tenebras conscientiae caecutientis abjiciat.

Postremo decima plaga est mors primogenitorum (**Exod. XII**). Duos filios habet homo, nimirum cum facit opus quod ad hanc pertinet vitam, et cum spirituale quid operatur quod ad vitam tendit aeternam. Sed spiritualis fructus, quasi primogenitus noster, in nostris operibus debet obtinere primatum. Unde et Dominus: «Primum, inquit, quaerite regnum Dei, et haec omnia adjicientur vobis (**Matth. VI**).» Ac si dicat: Gignite spirituales fructus, qui vester sit utique primogenitus; qui vero ad hujus vitae pertinet necessaria, sit in haereditate secundus, huic enim primogenito cum Jacob debetur benedictio (**Gen. XXVII**); de Esau vero ejusque similibus Scriptura dicit: «Haereditas, ad quam in principio festinatur, in novissima benedictione carebit (**Prov. XX**).» De his duobus liberis in Deuteronomio per figuram dicitur: «Haereditas, ad quam in principio festinatur, in novissima benedictione carebit (**Prov. XX**).» De his duobus liberis in Deuteronomio per figuram dicitur: «Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam **108** et alteram odiosam, genueritque ex eis liberos, et fuerit filius odiosae primogenitus, volueritque substantiam inter filios suos dividere, non poterit filium dilectae facere primogenitum, et praeferre filio odiosae, sed filium odiosae agnoscet primogenitum dabitque ei de his quae habuerit cuncta duplicia; iste est enim principium liberorum ejus, et huic debentur primogenita (**Deut. XXI**).» De quibus omnibus verbum illud hic duntaxat ducimus exponendum, quod uxor

dilecta sit vita mollis, deliciosa, carnalis; odiosa autem uxor est vita spiritualis, ut pote rigida, districta et omnium carnalium delectationum illecebris inimica. Hujus ergo filio primogenita debentur, quia spiritualis vitae fructus illum habere meretur in praemium qui est, juxta Joannem, «primogenitus mortuorum, et princeps regum terrae, qui dilexit nos et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (**Apoc. I**).» Sed hic primogenitus, id est, spiritualis fructus illi procul dubio moritur, qui suis non contentus, alienis rebus intendit; quod fraterni juris est appetit, et bona proximi succensus avaritiae facibus concupiscit. Sed decimum Legis praeceptum est: «Non concupisces rem proximi tui (**Exod. XX**).» Hoc igitur ille mandatum diligenter audiat, ne primogenitum perdat, ut de primogenito suo gaudeat, nequaquam quod alienum est concupiscat.

CAPUT VIII. *In sermone S. Eleuchadii.*

«Postulet vir ab amico suo, ait Dominus, et mulier a vicina sua, vasa argentea, et aurea, et vestes; dabit autem Dominus gratiam populo suo coram Aegyptiis (**Exod. XII**).» In quo videlicet, ne diutius immorer, mystice aurum et argentum cum vestibus petimus, unde Domino tabernaculum fabricemus, cum mundanos poetas ac philosophos legimus, ut in divinis eloquiis luculentius proficere valeamus; sive etiam, quod perspicacius est, aurum et argentum, animae sunt pretiosae, quae cum vestibus simul, id est, suis corporibus populo Dei se copulant, ut tenebrosus hoc saeculum, velut Aegyptum, deserant et terram promissam perpetuae felicitatis acquirant.

CAPUT IX. *In sermone de inventione sanctae crucis.*

«Sument de sanguine agni et ponent super utrumque postem (**Exod. XII.**)» Quid est, quod Israelitica plebs postibus domorum de sanguine agni jubetur imponere, nisi ut nos praefiguret crucem Christi, qui verus est agnus, in fronte portare? Ad vesperam siquidem immolabatur agnus; et in vespera mundi passus est Christus. Liniuntur utique postes, ne vastator angelus audeat inferre perniciem; et nos crucis vexillum in corde gestamus et fronte, ne repentinus hostis veniens valeat auferre salutem, unde et securi canimus: «Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine (**Psal. IV.**)»

109 CAPUT X. *In Epistola ad Blancam comitissam.*

«Cum emisisset Pharaon populum, non eos deduxit Dominus per viam terrae Philistiim, quae vicina est, reputans ne forte poeniteret eum, si vidisset adversum se bella consurgere, et reverteretur in Aegyptum (**Exod. XIII.**)» Ex Aegypto itaque recedentibus, e vicino pugna subtrahitur, quia derelinquentibus saeculum quaedam pacis tranquillitas datur; ne in ipsa suae teneritudinis novitate turbati atque conterriti ad ea quae contempserant revertantur. Prius ergo securitatis

suavitate mulcentur, prius pacis quiete nutriuntur. Post cognitam vero dulcedinem tanto jam tolerabilius tentationum certamina sustinent quanto in Deo altius agnovere quod ament.

CAPUT XI. *In sermone de inventione sanctae crucis.*

«Sumpsit autem Maria prophetae, soror Aaron, tympanum in manu (**Exod. XV**).» Nos quoque rubro jam mari transmisso et hoste demerso tympanum cum Maria ferre debemus. Quid est autem tympanum portare? Audi Dominum dicentem: «Qui vult, inquit, venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam et sequatur me (**Luc. VIII**).» Qui enim carnem suam cum vitiis et concupiscentiis crucifigit, qui membra sua, quae sunt super terram, abstinendo mortificat (**Galat. V**), ille vere cum Maria tympanum portat, quia semetipsum a noxiis terrenae voluptatis humoribus aridum servat.

CAPUT XII. *In eodem sermone.*

Praeterea et illud non inconvenienter occurrit. Quod videlicet Israeliticus populus in Mara adversus Moysen murmurat, vociferans scilicet non se posse reperire quod bibat (**Exod. XV**). Tunc ostendit Moysi Dominus lignum, quod cum ille misisset in amarissimas aquas, in dulcedinem protinus sunt

conversae. Quid enim amarae illae aquae, nisi occidentis litterae, et durae atque insipidae legis speciem tenent? Scriptum est enim: «Constituit populo suo Dominus legem et judicia, et tentavit eum (**Ibid.**).» Et alibi: «Ego dedi eis praecepta non bona et judicia, in quibus non vivent (**Ezech. XX**).» Cui tamen legi si confessio crucis et Dominicae passionis mysterium copulatur, protinus quod amarum fuerat in spiritalis intelligentiae dulcedinem vertitur.

CAPUT XIII. *In eodem sermone.*

Notandum autem, juxta veritatem historiae, quod, aqua in dulcedinem versa, subinde populus venit in Helim, ubi erant duodecim fontes aquarum et septuaginta palmae. Quid **110** enim duodecim fontes, nisi duodecim sunt apostoli (**Matth. X**), quos Dominus ad hoc constituit ut arida et squalentia humani generis pectora suae praedicationis inundationibus irrigarent? Quid vero septuaginta palmarum arbores, nisi totidem sunt discipuli, quos ante faciem suam idcirco misit (**Luc. X**), ut per eos victoriae suae palmas mundus agnosceret? Et certe satis congrue videtur consequentium rerum ordo dispositus ut primo populus duceretur ad litteram legis, a qua nimirum, dum amara fuit, transire non potuit. At postquam est per lignum vitae dulcis effecta et intelligi spiritualiter coepit, illico Dei populus de Veteri Testamento ad Apostolicos fontes et palmarum arbores, id est, ad Evangelii gratiam transiit. Et bene post acceptum Decalogum septuplus praedicatorum numerus constituitur, quia per septiformem sancti Spiritus gratiam

omne mandatum divinae legis impletur. Nec immerito plane praedicatores crucis palmarum videntur nomine designari, dum et ipsa crux jure dicenda sit palma; quia in ea scilicet facta est de prostrato mundi hoste victoria; sicut de ipsa cruce sponsus ad sponsam: «Dixi, inquit, ascendam in palmam, et apprehendam fructus ejus, etc. (**Cant. VII**)»

CAPUT XIV. *In sermone de S. Eleuchadio.*

«Die sexta parent, ait Dominus, quod interant, et sit duplum quam colligere solebant per singulos dies (**Exod. XVI**).» Sexto die duplex mensura colligi jubebatur, ut ex eo in Sabbatum medietas servaretur. Porro autem sexta dies sexta mundi aetas intelligitur, in qua nunc sumus. In hac ergo die duplum pro venturo Sabbato colligit, qui pro gloriae coelestis intuitu, ubi perpes Sabbatum et vera est requies, verbum Dei et audit et facit. In hac duplum recondit qui et bene vivit, et aliis exemplum salutis ostendit; sive, quod expeditius est, duplicem mensuram colligit qui tantum in bona operatione desudat, unde et hic Conditori suo ejus anima placeat, et cum eo postmodum perpetualiter vivat. Quod igitur reponebatur pro Sabbato corrumpi non poterat; quia bona opera, quae pro desiderio supernae quietis fiunt, perpetuo manebunt.

CAPUT XV. *In epistola ad fratres Cluniacenses.*

«Cum vidissent filii Israel manna datum, dixerunt ad invicem: Manhu? quod significat, quid est hoc? Quibus ait Moyses: Iste est panis, quem dedit vobis Dominus ad vescendum (**Exod. XVI**).» Illi ergo manna, id est, quid est hoc, veraciter comedunt qui, dum legunt, vel audiunt, divini verbi mysterium solerter inquirunt. Qui nimirum intra litteralis paleae thecam, dulcem intelligentiae spiritualis ambiunt enucleare medullam. Hic certe quid est hoc veraciter vescitur, qui in assidua Scripturae sacrae solerter inquisitione versatur. Quasi enim quaestionem **111** quamdam, et quid est hoc avido cordis ore comedimus, cum ad penetranda mysteria Scripturarum vigilanter insistimus, cum epulas coelestis eloquii subtiliter ruminamus.

CAPUT XVI. *In sermone de S. Eleuchadio. (Serm. 6.)*

Praesenti necessitati hodierna cura sufficiat, nec diem crastinum sollicitudinis rancor anticipet. Israeliticus sane populus, sicut sacra testatur historia, cum manna colligeret, scaturiebat vermibus atque computrescebat, si quis infideliter agens, ex eo in crastinum reservaret (**Exod. XVI**). Sic nimirum quisquis ardore cupiditatis accensus, ut tanquam corpori suo alimenta provideat, terrenam sibi substantiam thesaurizat, huic ille vermis ebullit, qui conscientiam fodiat et arcana pectoris rodant. Enimvero ii sollicitudinum vermes, quos avaritia generat, illis denuo vermes parant, de quibus

scriptum est: «Ignis eorum non exstinguetur et vermis non morietur (**Isa. XVI**),» ut ignem igne cupiditatis accendat, et vermis ex verme procedat. Quanquam et sic valeat non inconvenienter intelligi, quia sicut ipse Christus, qui dicit: «Ego sum vermis, et non homo (**Psal. XXI**),» provenit aliis in ruinam, aliis in resurrectionem; ita nihilominus verbum ejus fit manna mellisque dulcedo fidelibus; infidelibus autem et prave viventibus vermis fit, non videlicet qui animam reficiens alat, non qui conscientiam terendo ac minitando remordeat.

CAPUT XVII. *In sermone de exaltatione sanctae crucis.*

Habens Moyses virgam in manu, brachia in modum crucis erexit (**Exod. XVII**): sicque factum est, ut catervarum adversantium acies ligno et signo, hoc est, pleno crucis mysterio superaret. Hoc enim sacra testatur historia cum dicit: «Dum levaret manus Moyses, vincebat Israel: sin autem paululum remisisset, superabat Amalech (**Ibid.**).» Hoc plane factum non solum spiritualis intelligentiae sacramentum, sed et virtutis nobis saluberrimum convectat exemplum. Nam dum crucem post Dominum tollimus; dum corda nostra cum manibus ad Dominum levamus, rectores tenebrarum protinus corruunt et in ima prostrati fractis viribus eliduntur. Si vero manus remittimus et obliti coelestium terrena sectamur, protinus hostis victor insequitur et nos amissa victoria persequentium gladiis obtruncamur. In omni sane spirituali certamine crucis debemus praeferre vexillum, quod nimirum

si visibiliter agentes attollimus, procul dubio victores existimus; alioquin si segniter vivendo deponimus, ad primos persequentium impetus necesse est enerviter concidamus. Unde et insignis ille militiae spiritualis instructor Paulus ait: «Remissas manus et dissoluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris, ne claudicans quis erret (**Hebr. XII**).»

112 CAPUT XVIII. *In sermone synodali primo.*

Sicut in monte Sinai Dominus Israeliticae plebi per Moysen legis edicta proposuit; ita in sancta Ecclesia per ministerium sacerdotum idem legislator et iudex Christiano populo vivendi mandata depromit; Sinai quippe interpretatur *rubus* sive *tentatio*. De rubo siquidem Dominus, ut Scriptura testatur, apparuit, et Moysi ad filios Israel deferre mandata praecepit (**Exod. III**). Et in Ecclesia Deus procul dubio cernitur, sicut eidem Moysi roganti quatenus sibi semetipsum ostenderet, pollicetur, dicens: «Ecce locus apud me, stabis supra petram; cumque transierit gloria mea, tunc videbis posteriora mea (**Exod. XXXIII**).» Quod autem Sinai, etiam tentatio dicitur, quid per hoc aliud debet intelligi, nisi quia in Ecclesia, ibi lex datur, ibi tentatio maligni spiritus aliquando pestilenter oboritur, ut ad violandam recti iudicii regulam, modo spes quaestus obrepat, modo rigorem justitiae laus vel humanae gratiae favor emolliat; modo ad nocendum, irae vel odii livor impellat; modo metus a libertate recte iudicandi cor reprimat, modo crudelitas mensuram dignae ultionis excedat?

CAPUT XIX. G. G.

«Ait Dominus filiis Israel: Altare de terra facietis mihi (**Exod. XX**).» Altare scilicet de terra Domino facere est in nostri Redemptoris incarnatione sperare. Tunc quippe a Deo nostro munus accipitur, quando in hoc altari nostra humilitas, id est, super Dominicae incarnationis fidem posuerit quidquid operatur. Altari ergo de terra oblatum munus imponimus, si actus nostros Dominicae incarnationis fide solidamus. De quo altari per Isaïam dicitur: «In die illa erit altare Domini in medio terrae Aegypti, et titulus juxta terminum ejus domini, et erit in signum et in testimonium Domino exercituum in terra Aegypti (**Isa. XIX**).»

CAPUT XX. *In epistola ad canonicos Fanenses.*

«Si autem lapideum altare mihi facies, non aedificabitis illud de sectis lapidibus, si enim levaveris cultrum tuum super eum, polluetur (**Exod. XX**).» Secti quippe lapides sunt, qui fraternae societatis consortium respuunt; quod vivere cum fratribus et conversari concorditer nolunt. Tales autem Christus in suo non recipit corpore, quia a membrorum suorum sectos judicat unitate. De illis porro lapidibus altare est potius fabricandum, quibus Petrus dicit apostolus: «Et ipsi tanquam lapides vivi supraedificamini in domos spirituales (**I Petr. II**).» Cui videlicet domui ille

fundamentum est, praeter quod non potest aliud poni; ille summitas qui factus est in caput anguli.

113 CAPUT XXI. *In sermone de S. Andrea apostolo.*

«Facies, ait Dominus, bases argenteas, et tabulas deauratas desuper eriges (**Exod. XXVI**).» Quid autem per bases argenteas, nisi prophetarum videtur ordo signari? Qui dum primi de sacramento Ecclesiae sunt locuti, quasi quasdam bases eos aspicimus a fundamento consurgere et superposita fabricae pondera sustinere. Quid vero per tabulas, nisi sancti figurantur apostoli, qui extensa per mundum praedicatione sunt amplissime dilatati? Apostolorum namque doctrina, quasi quibusdam basibus propheticae praedicationis innititur eorumque auctoritate ad status sui robur firmiter solidatur. Unde et conjunctae binae bases in singulis tabulis supponuntur, quia dum prophetae sancti in verbis suis invicem de futurae tunc Ecclesiae sacramento concordant, subsequentes apostolos aedificantes aedificant, et cum a semetipsis in nullo dissentiant, illos in se robustius figunt. Nec immerito bases, quibus prophetae signantur, ut ex argento debeant fundi, praecipitur. Argenti quippe claritas ex usu servatur, sine usu autem in negredinem vertitur. Prophetarum quoque dicta, antequam apostolica praedicatione clarescerent, quia in usu spiritualis intelligentiae non erant, dum conspici prae obscuritate non poterant, quasi nigra remanebant; at postquam apostolicae praedicationis manus vaticinia obscura deterisit, quidquid lucis in eis latebat

inclaruit sensusque eorum mysticos in usum dedit, quia verba jam rebus esse exposita perspicue nuntiavit. Jure igitur praecipiuntur fieri et bases argenteae et tabulae deauratae; quia videlicet apostolica praecepta prophetarum oraculis longe sunt clariora.

CAPUT XXII. *In sermone de S. Matthaeo evangelista.*

«Facies columnas quatuor et bases earum vestitas argento (**Exod. XXVII**).» In argento enim quid aliud quam claritas divini sermonis accipitur? sicut scriptum est: «Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terrae (**Psal. XI**).» Bases ergo argento vestitae quatuor columnas tabernaculi sustinent, quia praedicatores Ecclesiae divino eloquio decorati, ut in cunctis se exemplum praebeant, quatuor evangelistarum dicta et ore et operibus portant. Matthaeus itaque primum obtinet locum, Joannes ultimum. Qui nimirum et in apostolico sunt culmine constituti, et ex his quae scripserunt, non auditu duntaxat, sed visu potius atque contactu, sunt praesentialiter informati, sicut unus eorum dicit: «Quod audivimus, quod vidimus, quod oculis nostris perspeximus, quod manus nostrae tractaverunt de Verbo vitae (**I Joan. I**).» Marcus autem et Lucas, qui evangelici catalogi meditullium sortiuntur, non quidem sunt apostoli; verumtamen praecipuorum apostolorum alter Petri, alter Pauli relationibus sunt edocti. Omnes tamen sancti evangelistae unius auctoritatis, **114** unius sunt fidei, nec in aliquo dispares in texendis sincerissimae lineis veritatis, ac

per omnem suae descriptionis articulum, inexpugnabile similiter erigunt propugnaculum adversus omnia quarumlibet haereseon spicula praemunitum.

CAPUT XXIII. *In sermone de S. Bartholomaeo.*

Praeceptum est ut in rationali, quod sacerdos ferebat in pectore, dum ingrederetur Sancta sanctorum, ponerentur duodecim lapides, terni per quaternos angulos inclusi auro, quia nimirum sancti apostoli per quadrifidum orbem de Trinitate, quae Deus est, praedicaunt catholicae fidei veritatem. Qui etiam lapides auro deferuntur inclusi, quia et beati apostoli in sapientiae coelestis arcano perseverant inviolabiliter confirmati. Legitimum ergo est ut sacerdos, cum ingreditur sanctuarium, duodecim pretiosos lapides in rationali pectoris deferat, quatenus quisquis sacris altaribus appropinquat, apostolicae sibimet rectitudinis exempla proponat; ut quorum ministerio fungimur, eorum vitam, in quantum praevallet, imitemur; et quorum gerit officium, in eis sanctae aemulationis studia defigat obtutum.

CAPUT XXIV. *In sermone de S. Eleuchadio.*

«Arripiens Moyses vitulum aureum, quem fecerunt, igne combussit, ad pulverem usque contrivit, fluctibusque conspergens, Israeliticum ex eo populum propinavit (**Exod. XXXII**).» Quid est enim per figuram vitulus ille conflatilis,

nisi corpus diaboli, homines scilicet in omnibus perfidiae simul et idololatriae errore decepti ac sub ipso suo pestifero capite, tanquam diversa membra sacrilega conspiratione conjuncti; super quos nimirum ille nequitiae spiritus velut auctor praesidens insolenter erigitur, et tanquam caput per tyrannidem suo corpori dominatur? Aureus autem vitulus fuisse describitur, quia videtur idololatriae ritus velut a sapientibus institutus. Auro quippe sapientia designatur, sicut per Salomonem dicitur: «Thesaurus desiderabilis in ore sapientis (**Prov. II**).» Aureus itaque fuit vitulus, quia mundi sapientes ante novae gratiam fidei daemoniacae culturae fuisse probantur auctores. De quibus nimirum Apostolus: «Quia, cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis et obscuratum est insipiens cor eorum, dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum et serpentium (**Rom. I**).» Per hanc itaque vesanae sapientiae vanitatem, poetae, philosophi, magi, siderum rimatores omniumque disciplinarum liberalium instructi peritia, prodigiosa daemoniorum solebant adorare figmenta. In vitulo igitur significatum est totum corpus, id est, omnis societas gentilium idololatriae deditorum. **115** Moyses itaque vitulum igne combussit, quia Redemptor noster, quem ille signaverat, male conspirata corda gentilium flamma suae charitatis accendit. Unde et ipse dicit: «Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendantur? (**Luc. XII**).» Et Propheta: «Non est, inquit, qui se abscondat a calore ejus (**Psal. XVIII**).» In mente ergo gentilium repente divinus ignis accenditur, ut in eis irrationabilis idololatriae forma solvatur. Totum deinde

corpus vituli hujus in pulverem comminuitur, quia gentilis illa societas diabolicae conspiracy in unum arte conflata, ad adventum Christi quodam velut malleo salutiferae correptionis extensa atque a rigoris sui duritia divini verbi est virtute contrita; ad verbum siquidem veritatis salubriter comminuitur, quae male integra in superbiae suae forma insensibiliter stare videbatur. Deinde in aquam spargitur, ut Israeliticus ex eo populus bibat. Comminutus denique vitulus in aquam mittitur, quia humiliatus gentilis populus, lavacro salutiferi fontis necesse est abluatur. Quem protinus Israelitae bibunt, quia sancti praedicatores Evangelii, qui vere Israelitae sunt, quos Dominicum corpus, quod est Ecclesia, transferunt in sua membra suscipiendo, quasi bibendo convertunt; quorum videlicet Israelitarum primo dictum est: «Macta et manduca (**Act. X**);» quod tantumdem est ac si diceretur: Tere et bibe. Sic sic ille vitulus per ignem zeli, et aciem verbi, aquaque baptismatis ab eis potius absorptus est quos conatus est absorbere; in eos ipse transfusus est quos in sua, hoc est, diabolica tentaverat membra transferre.

CAPUT XXV. *In eodem sermone.*

Verumtamen, quia Moyses non in hoc metam ultionis fixit ut idolum duntaxat infringeret, sed insuper addidit ut et viginti tria millia hominum trucidaret, mystice docuit nequaquam sufficere, si ab idololatriae cultu vel pravitate vitae quisquis convertitur, nisi et propria vitia gladio spiritus mortificare conetur. Unde et praedicator egregius: «Mortificate, inquit, membra vestra quae sunt super terram, fornicationem,

immunditiam, luxuriam, concupiscentiam malam et avaritiam, quae est idolorum servitus (**Coloss. II; Galat. V**).» Et notandum quia sicut hic vitia membra nostra esse dicuntur, ita et illic qui perempti sunt cum interfectoribus suis propinquitatis necessitudine jungebantur; sicut per Moysen dictum est: «Haec dicit Dominus Deus Israel: Ponat vir gladium super femur suum, ite et redite de porta usque in portam per medium castrorum, et occidat unusquisque fratrem et amicum et proximum suum (**Exod. XXXII**).» Si quem ergo delectat in arma consurgere, quisquis anhelat adversus hostium cuneos dimicare, vertat manus in se et illic plures inveniet adversarios obtruncandos. Unde videlicet post victoriam non homicidae foedum nomen incurrat, sed gloriosus potius triumphator appareat; unde certe non sanctuarii mereatur excludi liminibus, sed consecrans semetipsum Domino divinae gratiae benedictionibus augeatur; **116** sicut et illis dictum est: «Consecrastis, inquit, manus vestras Domino, unusquisque in filio et fratre suo, ut detur vobis benedictio (**Ibid.**).» Quod autem ii qui caesi sunt viginti tria millia fuisse referuntur, numerus trium millium peremptorum triplicem formam indicat peccatorum. Omne quippe peccatum, aut facto, aut verbo, aut cogitatione committimus. Sed quoniam illic et denarius numerus geminatur, datur intelligi quia sicut Decalogum praeceptorum culpa carnis simul et animae servare contempsimus, sic etiam utriusque vitia virtutum armis atterere et mortificare debemus.

CAPUT XXVI. *In sermone synodali I.*

«Ecce locus apud me est, et stabis supra petram, et tunc videbis posteriora mea (**Exod. XXXIII**).» Quis autem iste locus, ubi statim super petram Dominus cernitur, nisi sancta intelligatur Ecclesia, ubi, dum petrae fidei constanter innitimur, simul cum Apostolo gloriam Domini speculamur? Haec est enim de qua dicitur: «Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam (**Matth. XVI**).»

CAPUT XXVII. *In epistola ad Damianum de scurrilitate vitanda.*

«Fecit Moyses in tabernaculo septem lucernas cum emunctoriis suis et vasa, ubi quae emuncta sunt exstinguuntur, de auro purissimo (**Exod. XXXVII**).» Septem lucernas in tabernaculo facimus, si in mente nostra sancti Spiritus charismata ex divino munere componamus. Sed quia ipsis sanctis operibus, quibus per afflationem sancti Spiritus ardentes insistimus, quaedam superflua se terrenae corruptionis interserunt, cum lucernis etiam emunctoria necessario fiunt. Quid enim per emunctoria nisi districtio poenitentiae designatur? emunctorio namque quod supervacuum est in lucerna decerpitur et districtione poenitentiae humanae pravitatis culpa deletur. Unde et Petrus quibusdam superflua perpetrantibus ait: «Poenitemini igitur, ut deleantur peccata vestra (**Act. II**),» ac si aperte dicat: Emunctorium stringite, et excessus pravi operis amputate. Recte ergo cum lucernis et emunctoria fiunt, quia etsi per sancti Spiritus gratiam bonorum operum lumine resplendere contendimus, dum tamen humana corruptio superflua generat,

poenitentiae remediis indigemus. Sed quoniam haec ipsa superflua, quae disciplina poenitentiae resecat, necessarium est ut contriti cordis fletus exstinguat, non immerito Moyses praeter lucernas et emunctoria, etiam vasa fecisse memoratur, ubi quae emuncta sunt exstinguantur. Vasa autem nostra sunt corda, quae lacrymarum semper et fletus debent esse inundatione repleta; in quibus nimirum vasis et oleum illud reconditur, de quo in Evangelio perhibetur quia: «Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus (**Matth. XXV**).» Si ergo et hi qui claris operibus splendent adhuc tamen fletibus indigent, quid de me misero meisque similibus **117** sentiendum, qui tenebrosa multa commisimus, et bona quae luceant non habemus? Quam uberrimis lacrymarum rivis debemus **118** semper affluere, quam continuo moerori necesse fuerat jugiter insudare?

Expliciunt testimonia libri Exodi.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI LEVITICI.

- 1. Vitulum de armento masculum, immaculatum offeret ante ostium tabernaculi testimonii.*
- 2. Ut in omni sacrificio sal misceatur; fermentum vero, sive mel, nunquam.*

3. *Tollet sacerdos pugillum similae, quae conspersa est oleo, et totum thus, quod super similam positum est, adolebitque illud.*
4. *In altari Moyses tabernaculum foederis frequenter intrabat et exibat.*
5. *Quod Nadab et Abiu, filii Aaron, obtulerunt ignem alienum coram Domino et divino sunt igne consumpti.*
6. *Quibus debeat Aaron vestibus indui quando ingreditur tabernaculum.*
7. *Pontifex offerat hircum viventem, et posita utraque manu super caput ejus, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel.*
8. *Omne animal, quod vel contritis, vel tuis, vel sectis testiculis est, non offeretis Domino.*
9. *Ut septem lucernae jugiter ardeant in tabernaculo foederis coram Domino.*
10. *Comedetis vetustissima veterum et vetera, novis supervenientibus, projicietis.*

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI LEVITICI.

CAPUT PRIMUM. *In sermone de inventione sanctae crucis.*

«Vitulum de armento masculum immaculatum offeret ante ostium tabernaculi testimonii (**Levit. I**).» Per vitulum namque, qui de armento offerri praecipitur, Redemptor noster, qui de patriarcharum descendit progenie, figuratur. Hic nimirum aratro crucis suae terram carnis nostrae perdomuit et ex Spiritus sancti semine virtutum nos fruge ditavit (**Isa. LIII**). Hic vitulus sine macula, non in tabernaculo, sed ante ostium ejus a filiis Aaron offerebatur, quia et Dominus, qui sine peccato est, sub Anna et Caipha extra portam est crucifixus. Ipse agnus, qui mundi peccata detergit (**Joan. I**). Ipse haedus, qui auctorem peccati diabolum crucis gladio jugulavit (**Psal. III**). Ipse columba, in cujus nimirum specie Spiritus sanctus super eum ad Jordanis fluentia descendit. Ipse etiam turtur, quia perpetuae castitatis auctor existit, sicut sibi a sponsa dicitur: «Speciosae genae tuae sicut turturis (**Cant. I**).»

CAPUT II. *In sermone virginum.*

«Omnis oblatio, quae offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti et mellis adolebitur in sacrificio Domini (**Levit. II**).» Quisquis enim vel rapinam in opus pietatis impendere, vel vanae gloriae causa bonum videtur aliquod exercere, hic non azymam sinceritatis et veritatis, sed fermentum malitiae atque nequitiae conatur offerre. Mellis quoque sacrificium Dominus non approbat, quia luxuriae voluptatem omnemque carnalis illecebrae dulcedinem damnat. Sal autem omnibus praecipitur oblationibus adhiberi, ut quidquid Domino super aram devoti cordis offerimus,

rationis semper atque intelligentiae sapore condire studeamus. Ait enim: «Quidquid obtuleris sacrificii sale condies, nec auferes sal foederis Dei tui de sacrificio tuo (**Lev. II**).» Et ut quod dicebat arctius inculcaret, et ne mens nostra fortassis aliquando insulsa desiperet, adhuc ingeminans dicit: «In omni oblatione tua offeres sal (**Ibid.**).» Hoc plane illud est sal de quo Apostolus ait: «In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt, tempus redimentes; sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere (**Col. IV**).» De hoc sale et Dominus ait: «Si sal infatuatum fuerit, in quo condietur?» (**Matth. V.**) Et de quo loquens ad discipulos: «Vos estis, inquit, sal terrae (**Ibid.**).»

CAPUT III. *In sermone S. Donati*

«Tollet sacerdos pugillum similae, quae conspersa est oleo, et totum thus, quod super similam positum est, adolebitque illud in altari, in monimentum odoris suavissimi Domino (**Levit. VI**).» Quid enim per similam nisi sancta electorum designatur Ecclesia? quae nimirum dum convenientibus invicem credentium colligitur membris, quasi simila ex multis frumenti conspergitur **119** granis. Et sicut simila inter molam utramque conteritur ut a farinae siligine cantabrum separetur, ita velut inter duas legis scilicet et Evangelii molas sancta Ecclesia stringitur, ut litterae superficies a medulla spiritus discernatur. Quae videlicet Ecclesia, ut revera spiritualis simila, dum per aquam Baptismatis adunata et oleo chrismatis est conspersa, igne quoque sancti Spiritus solidata

sit, juxta Apostolum: «Hostia Deo bene placens et perfecta (**Rom. XIII**).» Thure autem, quod positum super simulam dicitur, ejusdem Ecclesiae oratio designatur, sicut in Apocalypsi Joannis ostenditur, cum dicit: Quia, «phialae plenae odoramentorum sunt orationes sanctorum (**Apoc. V**).»

CAPUT IV. *Ad Desiderium abbatem.*

«Moyses tabernaculum foederis frequenter intrabat et exibat (**Exod. XXXIII**).» Quid est enim quod ille crebro tabernaculum ingreditur et egreditur, nisi ut exemplum praebeat; quod is, qui intus in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis frequenter urgetur. Intus Dei arcana considerat; foris onera carnalium portat. Qui de rebus quoque dubiis semper ad tabernaculum recurrit ac coram testamenti arca Dominum consulit, formam procul dubio rectoribus praebens, ut, cum foris ambigunt quid disponant, ad mentem semper quasi ad tabernaculum adeant, et velut coram testamenti arca Dominum consulant, si de iis in quibus dubitant apud semet ipsos intus sacri eloquii paginas requirunt. Unde et ipsa Veritas, per susceptionem nobis nostrae humilitatis ostensa, noctibus in monte orationibus vacat (**Luc. VI**); die vero in urbibus per miraculorum signa coruscat; imitationis videlicet viam bonis rectoribus sternens, ut, si jam summa contemplanda appetunt, necessitatibus tamen infirmantium compatiendo misceantur, quia tunc ad alta charitas mirabiliter surgit, cum ad ima proximorum se misericorditer attrahit, et quo benigne descendit ad infima, valenter recurrit ad summa.

CAPUT V. *In epistola ad Cunibertum
Taurinensem episcopum, de incontinentia
clericorum.*

«Arreptis Nadab et Abiu, filii Aaron, thuribulis suis, posuerunt ignem et incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis praeceptum non erat; egressusque est ignis a Domino et devoravit eos, et mortui sunt coram Domino (**Lev. X**).» Quid est enim alienum ignem Domino sacerdotes offerre, nisi ardore libidinis inflammatos sacrosanctis altaribus propinquare? Et cum Scriptura dicat: «Spiritus nolite extinguere (**I Thess. V**);» isti, quantum in se, Spiritum sanctum, qui in eis ardere debebat, extinguunt, et alienum ignem offerunt, dum ad altare Domini flamma libidinis aestuantes accedunt; sed repente super eos ignis divini furoris **120** accenditur, quo terribiliter exuruntur, Scriptura testante, quae dicit: «Et nunc ignis adversarios consumit (**Hebr. X**).» Et certe legitimum est ut qui sordentes sacris altaribus appropinquant gladio divinae ultionis intereant; dicente ad Moysen Domino: «Docebitis filios Israel, ut caveant immunditiam; et non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculum meum, quod est inter eos (**Lev. XV**).»

CAPUT VI. *In sermone S. Georgii.*

«Tunica,» inquit Dominus, «linea vestiatur, feminalibus lineis verenda celabit, accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti. Haec enim vestimenta sunt sancta, quibus, cum lotus fuerit, induetur (**Lev. XVI**).» Quisquis enim in tabernaculo Christi, quod est Ecclesia, semetipsum Deo sacrificare contendit, necesse est, ut postquam lavacro sacri fontis abluitur, diversis etiam virtutum vestibus induatur, sicut scriptum est: «Sacerdotes tui induantur justitia (**Psal. CXXXI**);» quatenus qui in Christo per baptismum novus homo renascitur, non jam pelliceas tunicas, mortalitatis videlicet indices vestiatur, sed deposito veteri homine, novum induat, et in eo per mundaе conversationis studium innovatus vivat. Et notandum quod omnes illae vestes lineae describuntur. Linum quippe ad candorem cum labore perducitur, et virtutum vita non acquiritur sub torpore desidiaе, sed in laboriosae potius exercitio disciplinae.

CAPUT VII. *In sermone S. Bonifacii.*

Pontifex viventem hircum hoc modo jubetur ex lege offerre ut, posita super caput ejus utraque manu, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel et universa delicta atque peccata eorum, quae imprecans capiti ejus emittat illum in desertum (**Lev. XVI**). Quid est autem hircum utrique manui pontificis subjici, nisi filium hominis in similitudine carnis peccati venientem per voluntatem Dei (**Rom. VIII**), utriusque populi, Judaici videlicet et gentilis, persecutione gravari? Plane utriusque se voluit manibus subdere qui de iugo diaboli utrumque venerat populum liberare. Quid vero

est quod, post confessionem atque imprecationem omnium iniquitatum filiorum Israel super capita ejus, hircus mittitur in desertum, nisi quia is qui peccata nostra portavit, qui legis maledicta sustinuit, protinus in desertum, ubi nonaginta novem reliquerat, ovem centesimam reportavit? (**Matth. XVIII.**) Unde et Apostolus: «Ut nos, inquit, liberaret a maledicto, ipse factus est maledictum (**Gal. III.**)»

CAPUT VIII. *Ad Cunibertum Taurinensem episcopum, de incontinentia clericorum.*

«Omne animal quod vel contritis, vel tunsis, vel sectis ablatisque testiculis est, **121** non offeretis Domino (**Lev. XXII.**)» Porro si tanto Deus odio habet sterilitatem in animalibus brutis, quae sibi per sacerdotale ministerium offeruntur, quanto magis hanc aspernatur in sacerdotibus, qui sibi sacrificium offerunt, nimirum ut, sicut in illis fetus exigitur carnis, ita sacerdotes in alios propagines germinent castitatis.

CAPUT IX. *In sermone in coena Domini.*

«Praecepit filiis Israel, ait Dominus ad Moysen, ut offerant tibi oleum de olivis purissimum ac lucidum ad concinnandas lucernas jugiter extra velum testimonii in tabernaculo

foederis; ponetque eas Aaron a vespere usque in mane coram Domino cultu ritumque perpetuo in generationibus vestris; super candelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domini (**Lev. XXIV**).» Quid autem per septem lucernas in tabernaculo, nisi septem significantur Ecclesiae in uno populo Christiano, in quibus nimirum oleum jubetur indesinenter ardere, quia in his sincera charitas, quae per Spiritum sanctum datur, gemini debet amoris igne fervere, et claris atque conspicuis semper operibus coruscare? Sed cum una sit procul dubio catholica et universalis Ecclesia, sicut per Salomonem dicitur: «Una est columba mea, una genitricis suae (**Cant. VI**).» quid est quod in sacris eloquiis septem esse referuntur Ecclesiae, nisi quia, quae **122** una est per unitatem fidei, septiformis est per totidem dona Spiritus sancti? Hae sunt enim septem illae mulieres quae, juxta prophetae vaticinium, accepere virum unum (**Isai. IV**). Vir autem Ecclesiae, Christus. Hoc plane sancti Spiritus oleo cuncta sacrarum Scripturarum pabula condiuntur, ut animarum nostrarum viscera saginentur. Hoc oleum vitalibus epulis eloquii coelestis infusum sapit in faucibus animae, cujus et stomachum recreat, et gustum percipientis obdulcat. Nam scriptum est: «Littera occidit, spiritus autem vivificat (**II Cor. III**).» Unde sciendum est quia omnes sacrorum voluminum paginae sancti Spiritus oleo sunt conditae.

CAPUT X. *In epistola ad Hildebrandum et Stephanum.*

«Comedetis vetustissima veterum, et vetera novis supervenientibus projicietis (**Levit. XXVI**).» Vetustissimum quippe nobis est primos homines Domini in paradiso conspicere; vetus autem, Israeliticum populum circumcisionis ac sacrificiorum ritum diversarumque caeremoniarum mandata servare. Tunc itaque vetustissima veterum mentis ore comedimus, cum, ad instar primi parentis, Dei speciem contemplamur. Vetera vero novis supervenientibus procul abjicimus, dum Evangelii gratia coruscante Mosaicae legis observantiam non curamus.

Expliciunt testimonia libri Levitici.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI NUMERI.

1. *Applica tribum Levi, et fac stare in conspectu Aaron, dabisque dono Levitas Aaron et filiis ejus.*
2. *Quod populus colligans manna frangebatur mola, sive terebatur in mortario, et faciebat ex eo tortulas.*
3. *Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes sint populi.*
4. *Pergentes exploratores usque ad torrentem Botri, absciderunt palmitem cum uva sua, quem portaverunt in vecte duo viri.*
5. *Item, unde supra.*

6. *Tollens Aaron thuribulum, cucurrit per mediam multitudinem, quam vastabat incendium.*
7. *Praecipe filiis Israel ut adducant ad te vaccam ruffam, aetate integram, sine macula, quae non pertulerit jugum.*
8. *Aperi thesaurum tuum fontem aquae vivae, ut saturati, cesset murmuratio eorum.*
9. *Audite, rebelles et increduli. Num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere?*
10. *Quod Dominus misit in populum serpentes propter murmur eorum.*
11. *Quod Israel misit nuntios ad Seon dicens: Obsecro, transire mihi liceat per terram tuam.*
12. *Quod praecipua urbs regni Seon dicitur Esebon.*
13. *Tolle cunctos principes populi, et suspende eos in patibulo contra solem, ut avertatur furor meus ab Israel.*
14. *Quod tribus Levi ad repromissionis terram pervenerit, caeteris tribubus in deserto prostratis.*
15. *Quod Salphaat non filios, sed quinque tantum filias moriens dereliquit.*
16. *De octo festivitibus, quas per unumquemque anni circulum Dominus observari praecepit.*
17. *Armata ex vobis viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expetere de Madianitis.*
18. *Quod filii Israel venientes fontem Judicii, qui est Cades, interfecerunt omnes principes Amalech et Amorrhaeos.*
19. *Quod Israel in quadraginta duabus mansionibus ad haereditatis principium pervenerit.*

Expliciunt capitula.

123-124 INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI NUMERI.

CAPUT PRIMUM. *In epistola ad Alexandrum
papam, ut canonicis proprietatem tollat.*

«Applica, inquit Dominus Moysi, tribum Levi, et fac stare in conspectu Aaron sacerdotis, ut ministrent ei.» Et infra: «Dabisque dono Levitas Aaron et filiis ejus, quibus traditi sunt a filiis Israel (**Num. III**).» Aaron quippe et filios ejus quis ambigat ius habuisse pontificum? Tribum vero Levi quis nesciat praetulisse ordinem clericorum? Levitae ergo Aaron et filiis ejus a filiis Israel dono traduntur, cum ex omni Christiano populo clericalis ordo in excubias ecclesiastici cultus assumitur et, ut assistant atque ministrent, suis pontificibus offeruntur. Sed quisquis servus est mammonae, ritus abhorret ecclesiasticae disciplinae. Nec praetereundum est quod illic praesto subjungitur: «Ego, ait Dominus, tuli Levitas a filiis Israel pro omni primogenito quod aperit vulvam in filiis Israel, eruntque Levitae mei (**Num. III**),» ut liquido pateat clericorum ordinem Dei omnipotentis esse peculium, sicut et ipse Deus specialis est haereditas clericorum. Sed cui Deus in haereditate non sufficit, quid eum satiare possit ignorat, quia mentis ejus oculum furiosa cupiditas caecat.

CAPUT II. *In sermone de coena Domini.*

«Circumibat populus, et colligans manna frangebat mola, sive terebat in mortario, coquens in olla et faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati (**Num. XI**).» Porro autem quasi per multa in cellario Domini dolia transitum habuimus, ut ad solum oleatum, velut olei vasculum, pervenire possemus. Manna denique, quo plebs vivebat Israelitica, sacrum designabat eloquium, quo nutritur et vegetatur religio Christiana. Quod utique veraciter oleatum est, quia mystica sancti Spiritus est unctione conspersum. Notandum vero quia idem manna, quod in libro Numeri dicitur oleatum, in Exodo legitur non olei, sed mellis potius habuisse saporem: «Gustus, inquit, ejus erat quasi similiae cum melle (**Exod. XVI**).» Quidnam est, quod angelicus ille cibus prius dicitur mellis exhibuisse dulcedinem, et postmodum non mellis sed olei praeuisse suavitatem, nisi quod Redemptor noster, sacrarum omnium auctor et conditor Scripturarum, quem videlicet illud manna principaliter figurabat, et ante passionem velut mel dulcedinem exhibuit miraculorum, et post ascensionem suam tanquam oleum in discipulos suos effudit Spiritum sanctum? (**Act. II**.) Nam quasi mellis videtur propinasse dulcedinem, dum signis atque virtutibus coruscavit; olei vero tunc suavitatem dedisse, cum in apostolos suos sancti Spiritus paracleti dona diffudit. Quem videlicet ordinem Moyses congrue tenuit, cum in Deuteronomio de petra, quae et nihilominus manna erat, typice decantavit: «Suxerunt, inquit, mel de petra, et oleum de firma petra (**Deut. XXXII**).» De hoc mysticae unctionis oleo sponsa ad sponsum dicit in Canticis:

«Unguentum effusum nomen tuum (**Cant. I**).» Unguentum quidem effusum sponsi nomen asseritur, quia sicut a chrismate Christus, ita consequenter a Christo dicitur Christianus.

CAPUT III *In Libro Gratissimo.*

«Congrega mihi, ait Dominus, septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri, et duces eos ad ostium tabernaculi foederis, faciesque ibi stare tecum, ut descendam et loquar tibi, et auferam de spiritu tuo, tradamque eis (**Num. XI**).» Ubi notandum quod non ait, auferes de spiritu tuo, tradesque eis; sed potius, auferam et tradam, ut profecto ostenderet quia non homo homini Spiritum sanctum tradit, sed solus ipse est qui, prout vult, gratiae suae dona distribuit. Unde et paulo post subditur: «Descenditque Dominus per nubem, et locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in Moyse, et dans septuaginta viris (**Ibid.**).» De spiritu autem Moysi viris dedisse Dominus dicitur, ut et ordinatores et ordinatos unum debere spiritum habere perspicuum doceatur, quatenus rectores Ecclesiae nequaquam inter se diversa sentiant, unde schismata, quod absit! aut haereses pestilenter emergant, sed unum omnes concorditer doceant atque in unitate spiritus unanimiter vivant. Porro autem, sicut septuaginta illi, quos Dominus post apostolos ordinavit (**Luc. X**), totidemque fere isti, quos cum Moysi sustentare populi onus voluit, typum praetendebant presbyterorum; ita nihilominus Moyses primum, et, post, apostoli dignitatem videntur obtinuisse pontificum; et, sicut

neque illi ab apostolis neque isti a Moyse Spiritum sanctum accipere potuerunt, sic etiam de episcopis caeterisque ecclesiasticae dignitatis ordinibus procul dubio sentiendum est: nimirum quia unus omnipotens Deus, qui eos per diversos ordinum gradus moderaminis sui dispensatione distinxit, solus etiam, prout ipse novit, Spiritus sui gratiam in unumquemque diffudit. Neque enim in illa Spiritus datione aliud sibi Moyses arrogare privilegium potuit quam quod illi vox divina praecepit, nimirum ut viros eligeret, eosque ducens ad ostium tabernaculi, cum eis staret; haec est summa operis Moysi. Quid ergo suae virtutis in hoc Dei munere Moyses recognoscere potuit, cum insuper et duo ex his qui descripti fuerant, Scriptura teste, in castris positi et ad tabernaculum non venerunt, et tamen, eo nesciente, aequae ut caeteri spiritum perceperunt? In eo sane quod de spiritu Moysi tolli dicitur atque **125** aliis dari, nullum Moyses dispendium sui spiritus pertulisse credendus est: velut ab ardente lucerna lumen quaelibet materia mutuatur, nullo propter hoc lucerna proprii splendoris detrimento minuitur.

CAPUT IV. *In sermone secundo de S. Matthaeo.*

«Pergentes exploratores Israel usque ad torrentem botri absciderunt palmitem cum botro suo, quem portaverunt in vecte duo viri (**Num. XIII**).» Duo scilicet viri, duo sunt populi, Judaeus et gentilis. Hi botrum posuerunt in vecte, quia Salvatorem suspenderunt in cruce. Sed praecessor quod portabat non aspiciebat; qui sequebatur intuebatur. Et Judaeorum populus, qui nos temporibus antecessit, Dominum,

quem in prophetis et lege portaverat, dum obedientiae vultum semper avertit, videre non potuit; gentilis autem, qui sequitur, tanquam prae oculis positum assidue contemplatur.

CAPUT V. *In sermone de nativitate S. Mariae.*

Hunc plane mediatorem Dei et hominum, hominem Christum Jesum, qui per semetipsum in Evangelio testatur: «Ego sum, inquit, vitis vera (**Joan. XV**),» botrus ille signaverat quem de terra promissionis exploratores in phalanga ad filios Israel deferebant (**Num. XIII**). Duobus autem portitoribus hinc inde suppositis, altero videlicet praecedente, altero subsequente, botrus in medio ferebatur, quia Redemptor noster, dum a Patribus Veteris Testamenti venturus esse praedicatur, a Novi vero praedicatoribus jam venisse nuntiatur, quasi botrus in phalanga defertur, ut ad capessendam supernae repromissionis terram mens fidelium accendatur. Phalanga quippe delata humeris portitorum, divina lex est imposita cervicibus hominum, cujus partes botrus ille medius continuavit; quia Salvator noster, «qui fecit utraque unum (**Ephes. II**),» cum evangelica doctrina legis et prophetarum mandata conjunxit. Sed qui praecedebat, quod humeris portabat, oculis non videbat; qui autem sequebatur, onus suum semper intuebatur. Per illum ergo qui praecedebat, populus Judaeorum: per illum vero qui sequebatur, non incongrue designatur multitudo gentium. Ille enim per sacrae Scripturae paginas quasi in humeris Christum portavit, sed quia praesentem in carne, impediante infidelitatis suae

caligine, non cognovit, dorsum ei quodammodo in faciem misit; iste vero qui sequitur aspicit, quia gentilis populus Redemptorem suum, in quem fideliter credit, manifeste cognoscit. Potest etiam per repromissionis terram non incongrue ipsum beatissimae Dei Genitricis corpus intelligi, ex quo Redemptor noster velut singularis botrus voluit humanitus germinari, juxta illud quod scriptum est: «Veritas de terra orta est (**Psal. LXXXIV**).» Et bene caro beatissimae Virginis terra repromissionis est dicta, quae longe ante paritura Salvatorem mundi a prophetis multifariam est promissa. **126** Quae vere lac et mel manavit, dum Deum et hominem intemerata virginitate profudit. Unde et per Isaiam prophetam dicitur: «Ecce virgo in utero concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel; butyrum et mel comedet, ut sciat reprobare malum et eligere bonum (**Isai. VII**).»

CAPUT VI. *In epistola ad Hermisindim sanctimonialem.*

«Tollens Aaron thuribulum, cucurrit per mediam multitudinem quam vastabat incendium, et, stans inter mortuos ac viventes, thymiana obtulit, sicque desaeviens plaga cessavit (**Num. XVI**).» Quem sane Aaron, nisi Redemptorem nostrum significabat? Ipse namque quoniam ad currendam viam quasi gigas exsultavit (**Psal. XVIII**), arrepto passionis suae thuribulo, inter mortuos et viventes occurrit, et objectu crucis suae, in qua thymiana sacri corporis concrematum est, et Agnus ille coelestis assatus est, vivos ac

mortuos separavit, ignisque perniciem ab eis, quasi quidam interveniens murus, exclusit, ut vorax flamma deglutiat infideles quosque, de quibus scriptum est: «Nunc ignis adversarios consumit, et justī, qui fide vivunt, incendium damnationis evadunt (**Hebr. X**).» Quorum mortuorum atque viventium jam et ipsi latrones noscuntur fuisse primitiae, inter quos Dominus crucifixus est, quorum alter electus, alter est merito perfidiae reprobatus. Hoc itaque thymiana sacrificii salutaris atque singularis, quod in ara crucis oblatum est Deo Patri, mons ille fortitudinis inter mortuos viventesque portavit, cum odorem suae notitiae per fideles et infideles effudit. Unde est illud in Canticis: «Unguentum effusum nomen tuum (**Cant. I**).» Et Apostolus: «Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, et odorem notitiae suae semper manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo in iis qui salvi fiunt et in eis qui pereunt; aliis quidem odor mortis in mortem, aliis odor vitae in vitam (**II Cor. II**).»

CAPUT VII. *In sermone de inventionē sanctae crucis.*

«Praecipe filiis Israel ut adducant vaccam rufam, aetate integra, sine macula, quae nunquam pertulit jugum (**Num. XIX**).» Rufa nimirum vitula caro est Salvatoris, rosea scilicet sanguine passionis. Perfectae quidem aetatis Dominus ad passionem venit; sed ejus collum jugum peccati cujuslibet non attrivit. Qui vitulam offerunt, immundi sunt; et qui Christum crucifigunt, unde mundus abluitur, ipsi damnabiliter

inquinantur. Qui vero, cinerem colligens, extra castra projicit, mundus est; quia quicumque crucis Dominicae passionisque mysterium per mundi latitudinem praedicant, a peccatorum se contagio per aedificationis fraternae ministerium purgant.

127 CAPUT VIII. *In sermone de exaltatione sanctae crucis.*

«Aperi, Domine, thesaurum tuum, fontem aquae vivae, ut satiati, cesset murmuratio eorum (**Num. XX**).» Neque enim tam magnificis atque divinis verbis elementum describeret, ex cavernis videlicet terrae profluum ac deinceps in secessuum cuniculos egerendum. Nunquid enim dignum fuit viles aquas appellare Dei thesaurum? Sed Dei thesaurum illum procul dubio nominat, de quo Apostolus dicit: «Quia in pectore Jesu sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi (**Coloss. II**).» Fontem etiam aquae vivae illum perhibet, de quo dicitur: «Qui biberit aquam quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam (**Joan. IV**).» Alioquin qua rationis consequentia diceret: «Ut satiati, cesset murmuratio eorum,» cum postmodum idem populus murmurans dicat: «Cur eduxisti nos de Aegypto, ut moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquae (**Exod. XIV**);» et alia multa, quae prodigiosa dementia tumultuatus evomuit. Sed affectus taedio Moyses tam durae ac seditiosae multitudinis, adventum anxie flagitat Salvatoris: sicut et tunc petierat, cum dicebat: «Obsecro, Domine, mitte quem missurus es (**Exod. IV**).»

CAPUT IX. *In eodem sermone.*

«Congregata multitudine ante petram, Moyses ait: Audite, rebelles et increduli, num de petra hac voltis aquam poterimus ejicere?» (**Num. XX.**) Tanquam diceret: Nos non valemus quod supra humanitatis vires est facere, quia vos non acquiescitis quod humanum est adimplere. Nec signum possumus ex virtute divinitatis ostendere, quia vos nunquam desinitis Deo per rebellionis contumaciam contraire. Propter peccata namque populi, quod et ipse jam fecerat, quando videlicet in Cades largissimas aquas silicem percutiendo produxit, rursus se facere posse diffidit: atque ideo in repromissionis terram eundem populum, Domino prohibente, nullatenus introduxit. «Sed petra illa, juxta Apostolum, Christus erat (**II Cor. I.**)» Accedit igitur virga ad silicem, et haurienda populis aqua producitur. Adhibetur crux Christo, et omnia corda credentium gratia sancti Spiritus rignantur. Hic est enim lapis, de quo per Zachariam dicitur: «Super lapidem unum septem oculi sunt (**Zach. III.**)» Quod autem petram non credendo percussit, atque ideo ad promissam terram cum populo non pervenit, populum significat Judaeorum, qui, profecto Christum Dei virtutem esse non credens, in igno suspendit, atque ideo in terram viventium intrare non meruit.

CAPUT X. *In eodem sermone.*

«Murmurante aliquando populo adversus Moysen, ac dicente: Deest panis, **128** non sunt aquae, anima nostra jam nauseat super cibo isto levissimo; tunc immisit in eos Dominus ignitos serpentes. Cumque poenitentia ducti indulgentiam peterent, ex praecepto Domini fecit Moyses serpentem aeneum, et pro signo posuit; ad quem quicumque percussi fuerant aspicientes protinus sanabantur (**Num. XXI**).» Enimvero per consilium serpentis est homo delapsus in mortem; aes vero caeteris metallis durabilius invenitur. Aeneus itaque serpens Dominum figuravit, qui infusum nobis venenum diabolicae suggestionis abegit. Et apte aeneus serpens, ut per serpentem mortuus, et per aes Dominus significaretur aeternus. Qui enim ex humanitate crucis supplicium pertulit, ex divinitate perpetuus et impassibilis vivit. Porro autem serpens aeneus similitudinem quidem serpentis habet, sed venenum serpentis non habet. Et Redemptor noster in similitudine quidem carnis peccati apparuit, sed peccati venenum in eo locum habere non potuit, quippe, «qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (**I Petr. II**).» Nec praetereundum est quod congrue satis mansio illa, ubi haec facta sunt, Salmona dicitur, quae videlicet *imaguncula* interpretatur; quia illic nimirum, in hujus aenei serpentis forma, imago est nostri Salvatoris expressa. Unde et idem Salvator ait: «Sicut exaltavit Moyses serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in illum non pereat, sed habeat vitam aeternam (**Joan. III**).» Recte ergo serpens aeneus pro signo ponitur, et populus aspiciens a morsu serpentium liberatur, quia quicumque in Salvatorem, qui in cruce suspensus est, ex desiderio imitationis intendunt, omne mox virus et lethiferos morsus veternosi serpentis evadunt. Et notandum quod serpens ille pro signo dicitur positus. Nam et Simeon ille

justus, delato ad templum Domino, vaticinans ait: «Ecce positus est hic in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur (**Luc. II**).» In signum namque contradictionis Redemptor noster est positus, quia in cruce erat pro humani generis salute passurus. Cui nimirum cruci omnis mundi sapientia contradixit, sed Regi per eam gloriae triumphanti tandem devicta succubuit, sicut in Actibus apostolorum dicitur: «De secta autem hac scimus quia ubique ei contradicetur (**Act. XXVIII**).»

CAPUT XI. *In sermone S. Christophori.*

«Misit Israel nuntios ad Seon, dicens: Obsecro ut transire mihi liceat per terram tuam; non declinabimus in agros et vineas; non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur donec transeamus terminos tuos (**Num. XXI**).» Qui concedere noluit ut transiret Israel per fines suos; quin potius, ut eadem sacra testatur historia, exercitu congregato, Seon egressus est obviam in desertum, et venit in Isaar [Iasa] pugnavitque contra Israel, a quo percussus est in ore gladii, et possessa est terra ejus ab Israel. Sed quod tunc sub Moyse fuit historialiter factum, sub Christo quotidie fit per **129** spiritualis militiae sacramentum. Hanc enim pugnam ille tum populus adumbrabat, quia nunc sancta Ecclesia jugiter contra diabolum dimicat. Seon quippe duplicem habet interpretationem. Dicitur enim *arbor infructuosa*, dicitur et *elatus*. Quis enim est iste elatus, quis est iste superbus, nisi reprobus ille Spiritus, qui dicit: «In coelum conscendam, super astra coeli exaltabo solium meum; ascendam super

altitudinem nubium, et similis ero Altissimo?» (**Isai. XIV.**) Quis, inquam, iste elatus est, nisi ille, de quo Scriptura dicit: «Quia ipse est rex super omnes filios superbiae?» (**Job XLI**). Adeo ut, juxta Apostolum, «in templo Dei aliquando sedeat, ostendens se tanquam sit Deus (**II Thess. II**).» Quod autem idem sit arbor infructuosa, expositione non indiget, dum ipse tanquam lignum aridum aeternis sit ignibus deputatus. Hic itaque Seon rex est Amorrhaeorum. qui et ipsi interpretantur *vel in amaritudinem adducentes*. Nam quicumque maligno spiritui per reprobam vitam subjacent ejusque ditionis legibus parent, loquentes quidem sunt, sed non sapientes. Plerique scilicet amatorum mundi, dum in terrena sunt sapientia vacui, per leporem exterioris eloquentiae sunt disertis. De quibus per Salomonem dicitur: «Omnis labor in ore hominis, sed anima ejus non implebitur (**Eccle. VI**).» Sanctorum autem regnum non est in sermone, sed in virtute. Sed qui sunt eloquentes, iidem sunt et in amaritudinem adducentes, quia, sicut sancti quique coelestis eloquii mella distillant, sic reprobi quilibet suis auditoribus virus terrenae versutiae amaritudinemque propinant. Istis enim in persona sanctae Ecclesiae dicitur: «Favus distillans labia tua, sponsa (**Cant. IV**).» Qui etiam in figura ejusdem Ecclesiae concinunt: «Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel et favum ori meo!» (**Psal. CXVIII**.) De quorum etiam doctore sponsa dicit in Canticis: «Guttur ejus dulcedines, et totus concupiscentia (**Cant. V**).» De illis autem e contrario dicitur: «Quia linguis suis dolose agebant; venenum aspidum sub labiis eorum (**Psal. XIII**).» Ubi mox sequitur: «Quorum os maledictione et amaritudine plenum est (**Ibid.**).»

Unde et vineam illam Dominus per prophetam conqueritur in amaritudinem esse conversam (**Isai. V; Jer. II**); quae nimirum illi, a quo dudum perceperat terram lactis et mellis, postmodum obtulit amaritudinem aceti simul et fellis (**Deut. XI**). Horum itaque loquentium, vel in amaritudinem adducentium, Seon rex est, qui elatus asseritur, quia vaniloquis et amaris hujus mundi amatoribus diabolus auctor superbiae principatur. Unde et ipse princeps mundi dicitur (**Joan. XII, XIV**), illius videlicet de quo dicit Joannes: «Mundus in maligno positus est (**I Joan. V**).» Et Dominus promittit illum discipulis Spiritum mittendum, quem hic mundus non potest accipere (**Joan. XIV**). Dicit ergo Israel ad Seon: «Transire nobis liceat per terram tuam; non declinabimus in agros et vineas (**Num. XXI**).» Nos, plane nos sumus, qui per hunc mundum ad terram cupimus transire viventium. Nos, inquam, per terminos superbi regis humiliter incedere volumus ad patriam divinae promissionis. Et quoniam Hebraeus interpretatur *transiens*, nos qui discipuli sumus illius «qui non habitavit, sed pertransivit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo, quoniam **130** Deus erat cum illo (**Act. X**).» nunquam nos habituros cum Seon rege promittimus, sed via tantummodo regia processuros nos esse spondemus. Sed quando nos regi Seon ista promisimus? Quando cohabitationi ejus repudium dedimus? quando divisionis aeternae foedus cum eo pacti sumus?

Recolamus itaque diem sacri baptismatis; ipsum novae regenerationis exordium ad memoriam reducamus, et ibi nos procul dubio renuntiasse diabolo ac cunctis ejus pompis et operibus invenimus. Commemoret unusquisque fidelium, cum primum ad fontem lavacri salutaris accessit, cum

signacula fidei prima suscepit. Nonne, per catechismum sacerdotalis officii, his usus est verbis quibus se significaret lethiferas mundi hujus cupiditates abjicere, ac diabolicae societatis contubernium profiteretur a se funditus abdicare? Et hoc est quod in historiae sermonibus adumbratur, quia non declinabit Israel, neque in agrum regis Seon, neque in vineam, neque de lacu ejus se pollicetur aliquo modo potaturum. Per agrum scilicet, operis exercitium; per vineam et lacum, vanarum artium intelligitur poculum, astrologiae scilicet, magicae, necromanticae et quidquid est quod vanum aliquid vel sacrilegum dogmatizat contra catholicae fidei pietatem. De quibus utique pestilentibus poculis contra perversum populum per Jeremiam Dominus conqueritur, dicens: «Duo mala fecit populus meus; me dereliquerunt, fontem aquae vivae, et foderunt sibi cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas (**Jer. II**).» De quibus et per Salomonem dicitur: «Aquae furtivae dulciores sunt (**Prov. IX**).» Habet autem Israel fontes suos: «In ecclesiis, inquit, benedicite Deo Domino de fontibus Israel (**Psal. LXVII**).» Superbi ergo Seon aquas respuat, haereticorum dogmatum fluenta contemnat, et «hauriat aquas in gaudio de fontibus Salvatoris (**Isai. XII**).» Qui enim dirupit fontes et torrentes (**Psal. LXXIII**), hic in Evangelio dicit: «Qui biberit aquam quam ego do, flumina de ventre ejus fluent aquae vivae (**Joan. VII**).» Sed et via regia, sicut est pollicitus, gradiatur: «Via, inquit, regia gradiemur.» Quae est autem via regia, nisi illa quae dicit: «Ego sum via?» (**Joan. XIV**.) Qui etiam in ipso passionis suae articulo se regem perhibet, dum ait: «Tu dicis, quia rex sum ego (**Joan. XVIII**).»

Promisimus ergo superbo regi Seon ejus fluentia non bibere, non in agros vel vineas declinare, regia via nos incedere, hoc est, ad Christum per ipsum properantes, ab omnibus diaboli pompis et operibus abstinere. Sed elatus ille Seon exercitum colligit, et Israel per suos fines habere transitum non permittit. Quis est autem populus ille quem Seon congregat adversus Israel, nisi reprobi quique qui persequuntur Ecclesiam? Ex his sunt tyranni, duces et principes mundi, qui vel catholicis viris per haereticam pravitatem opponunt contradictionis obstacula, vel sanctis martyribus moliuntur inferre tormenta. Sed quid ad haec facit Israel? Interrogemus historiam: «Venit, inquit, in Issar [Jasa], et pugnavit contra eum (**Num. XXI**).» A quo percussus est Seon in ore gladii, et possessa est terra ejus ab Arnon usque Laboch [Jeboc]. Ecce superbus, ecce elatus congressus est, sed contritus commisit et perdidit, in arma prosiluit et succubuit. Qui noluit **131** dare viam, perdidit vitam, et dum contempsit annuere publicae viae transitum, amisit proprium regalis gloriae principatum. Israel autem, qui transitum non obtinuit, ad haereditariae possessionis jura pervenit; et, cui transire non licuit, de via patriam fecit.

Sed ubi, quaeso, fratres mei, ubi haec est peracta victoria? Felix scilicet locus, qui tantae gloriae meruit videre triumphum! Ubi, inquam, superbum regem obtinuit Israel? In Issaar. Issaar autem interpretatur *mandati adimpletio*. Et nos, si ad hunc locum Deo duce pertingimus, diabolum procul dubio, qui caput et origo est superbiae, superamus. Tunc enim diabolum vincimus, cum Redemptoris nostri mandata complemus, quanquam quod est diabolum vincere, hoc ipsum sit divina mandata complere. Nam, dum carnis illecebras frangimus, dum pravis viscerum passionibus reluctamur, dum

divinae jussionis imperio subdimur, et non nostra vota sed illius jussa servamus, tunc absque dubio mundi principem et totius nequitiae debellamus auctorem. Tunc apostolica illa oratio completur in nobis, quando dicitur: «Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris (**Rom. XVI**).» Et illud nobis Dominus quod promisit impertit: «Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici, et nihil vobis nocebit (**Luc. X**).» Sed cum Seon exprimat antiquum hostem, populus autem ejus quosque reprobos, vel Ecclesiae persecutores, qui armis ab Israel, hoc est, a sanctis praedicatoribus sunt prostrati, quo mucrone perfossi, quo denique gladio sunt perempti? Sed audi Apostolum, spiritualis utique militiae ducem, et strenuum intestini praelii bellatorem: «Vivus est, inquit, sermo Dei, et efficax et penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usque ad divisionem animae ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis (**Hebr. IV**).» Hunc divisionis gladium evaginabat dux et auctor ille certaminum ac Dominus bellatorum, cum dicebat: «Nolite putare quia veni mittere pacem in terram; non enim veni pacem mittere, sed gladium (**Matth. X**).» Audisti gladium dividentem; audi consequenter et ipsam divisionem: «Veni, inquit, separare hominem adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et nurum adversus socrum suam; et inimici hominis domestici ejus (**Ibid.**).» Hoc itaque gladio et Seon est peremptus, et omnis ejus exercitus communi caede prostratus, quia nimirum gladio spiritus, quod est verbum Dei (**Ephes. VI**), et diabolus corruit, et subjectus sibi populus ab infidelitatis suae vita defecit.

Cum itaque Scriptura perhibeat quod illi in ore gladii sunt perempti, de istis non incongrue dici potest quoniam interfecti sunt gladio oris. Et cum Dominus dicat «quia princeps mundi ejicietur foras (**Joan. XII**),» mox ut Seon ejicitur, illico per omnem mundi latitudinem Israel, id est sancta Ecclesia, propagatur; mox enim ut cum principe suo infidelitas exstincta collabatur, fides triumphantis Ecclesiae dilatatur: et qui fuerant eatenus exsules, fiunt post victoriam possessores. Unde et eidem Ecclesiae per Isaiam dicitur: «Populus autem tuus, omnes justi, in perpetuum **132** haereditabunt terram (**Isai. XLVII**).» De quo populo et postmodum dicit: «Et habitabunt, et plantabunt vineas, et comedent fructus earum (**Isai. LXV**).» Adhuc etiam idem propheta quod sancta debet Ecclesia per fines gentium dilatari manifeste denuntiat: «Dilata, inquit, locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende; ne parcas, longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida (**Isai. LIV**).» Cur autem haec agere debeat, aperit, cum subjunxit: «Ad dexteram enim et ad laevam penetrabis, et semen tuum gentes haereditabit (**Ibid.**).» Omnis ergo terra Seon cecidit in haereditatem Israel, qui dum princeps mundi hujus gladio divini verbi confossus egreditur, sancta universalis Ecclesia per ejusdem mundi terminos dilatatur. Nec praetereundum arbitror esse quod dicitur quia possessa est terra ejus ab Arnon usque Laboch [Jaboc]. Arnon itaque, quae est initium regni Seon, interpretatur *maledictiones eorum*. Omnis enim mundus, qui ante Salvatoris adventum sub diaboli premebatur imperio, maledictionis habebat originem, quia benedictionis ignorabat auctorem; de quo nimirum per Prophetam dicitur: «Benedictionem dabit qui legem dedit (**Psal. LXXXIII**).» Unde et Apostolus ait: «Quicumque enim ex operibus legis

sunt, sub maledicto sunt (**Gal. III**).» An non maledictionis habebamus initium, de quibus dicitur: «Eramus, inquit, natura filii irae, sicut et caeteri (**Ephes. II**).» Finis autem regni illius est Laboch, quod interpretatur *luctamen*. Necesse est enim omnes qui volunt exire de regno diaboli et ejus fines evadere, tentationum ingruentium certamina tolerare. Quod si quisquam legitime certaverit, et viriliter obluctatus evicerit, jam non erit Laboch civitas Seon, sed civitas Israel; non scilicet qui in carne sit Israel, nec in manifesto Judaeus, sed qui in Christo sit Israel, circumcisis corde, non carne.

CAPUT XII. *In epistola ad V. episcopum et ejus canonicos, de quinque sensibus corporis cohibendis*

Praecipua quidem urbs regni Seon vocatur Esebon, quae nimirum *cogitationes* interpretatur; per quod datur intelligi quia maxima pars diabolicae potestatis in cogitationibus regnat. Per Seon quippe nequitiae spiritus figuratur; sed Esebon ex ditione Seon in Israelitarum jura transfertur, cum cogitatio nostra, quae superbiae peste tumuerat, ad reprehensionis suae judicium per gratiam severae humilitatis inclinat, ut, quae se dudum arroganter extulerat, jam sua dijudicans ac diligenter examinans, humiliter reprehendit. In Cades ergo, qui est *fons judicii*, Amalecitas et Amorrhaeos gladio vorante dejicimus; quia tunc vitiorum omnium barbariem sternimus, tunc potestates aereas invictissime debellamus, si et innocenter vivimus, et tamen reos nos ac

peccatis obnoxios judicamus, dicentes cum Apostolo: «Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, et veritas in nobis non est (**I Joan. I**).» Et tunc Esebon, quam *cogitationes* interpretari diximus, in Israelitarum cogitur transire **133** dominium; cum mens nostra de superbia vel omni terrena concupiscentia transfertur in amorem regni coelorum. Cogitationum quippe certamen nunquam Christi potest deesse militibus, quoniam operis nostri nos rectitudo non liberat, si pravis suis cogitationibus mens armata virtutibus non resultat. Sufficiebat quidem legis antiquae cultoribus ut recta duntaxat extrinsecus agerent; nobis autem Evangelio terribiliter intonante praecipitur ut, dum operibus pravis exuimur, etiam cogitationibus pervigiles obluctemur. «Audistis, inquit, quia dictum est antiquis: Non moechaberis. Ego autem dico vobis quia quicumque viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam moechatus est eam in corde suo (**Matth. V**).» Hinc est quod Joannes Baptista, per quem lex vetus exprimitur, zonam pelliceam in lumbis habuisse perhibetur (**Matth. III**). Salvator noster, qui auctor est Evangelii, inter septem candelabra aurea visus est a Joanne vestitus podere et praecinctus ad mamillam zona aurea (**Apoc. I**). Quid est ergo zona pellicea circa lumbos, nisi quod antiquis dictum est: «Non moechaberis?» (**Exod. XX**.) Et quid est zona aurea ad mamillam, nisi quod Christianae fidei cultoribus dicitur: «Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam moechatus est eam in corde suo?» (**Matth. V**.) Hinc etiam per prophetam divina voce praecipitur: «Leva, Hierusalem, a malitia cor tuum. Usquequo morabuntur in te cogitationes noxiae?» (**Jer. IV**.) Et alibi: «Attendi, inquit, et auscultavi, nemo quod bonum est loquitur (**Jer. VIII**).» Et Salomon ait: «Spiritus sanctus disciplinae effugiet fictum, et

aufert se a cogitationibus quae sunt sine intellectu (**Sap. I**).» Arripiamus ergo gladium spiritus, et contra cogitationum nos infestantium cuneos infoederabiliter dimicemus.

CAPUT XIII. *In eadem epistola.*

Cum Israeliticus ille populus initiatus esset Beelphegor in deserto, et in scorta Moab turpiter corruisset, iratus furore Dominus adversus Israel dixit ad Moysen: «Tolle cunctos principes populi et suspende eos in patibulis contra solem, ut avertatur furor meus ab Israel (**Num. XXV**).» Quid est quod populus in luxuriae voraginem labitur, et in eorum praepositos vindicatur? Subditi delinquent, et principes in patibulis suspenduntur? Scilicet alius est qui peccat, alius ille qui vapulat. Cur hoc, nisi quia culpa subditorum in praepositorum redundat opprobrium, et quod ab ovibus erratur, negligentiae pastoris ascribitur? Et vide quam formidolosa sit conditio praesidentium, ut non modo pro suis, sed et pro subditorum puniantur offensis. Arguit eos Moyses, quia lex Dei negligentiae illos ac torporis accusat. Qui suspendit eos ad solem, quoniam ad examinandum producuntur, et arguuntur a luce: «Omnis enim, ut Dominus ait, qui mala agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus; qui autem facit veritatem, venit ad lucem (**Joan. III**).» Ad lucem quippe venit qui occulta sua per purae confessionis aditum pandit.

134 CAPUT XIV. *In epistola ad Albertum, in qua de mansionibus Israelitarum scribit.*

«Hic est numerus filiorum, qui descriptus est a Moyse et Eleazaro sacerdote, inter quos nullus fuit eorum qui antea numerati sunt a Moyse et Aaron in monte Sinai. Praedixerat enim Dominus quod omnes morerentur in solitudine (**Num. XXVI**).» Quibus videlicet historiae verbis patenter ostenditur quia, caeteris in deserto prostratis, ad repromissionis terram Levi tribus incolumis et illibata pervenit. Quisquis ergo se potuerit in sacerdotum vel levitarum ordine constituere, quisquis noluerit cum reliquis hominibus in terra sortem haereditariae portionis acquirere, sed solum cum tribu Levi contentus sit Dominum possidere, iste profecto in hujus mundi deserto non moritur; sed terram repromissionis ingredi vivus et incolumis promeretur. Qui ad promissiones ergo Patrum pervenire desiderat, haereditatis in terra funiculum cum tribu Levi possidere contemnat. Nam qui se pro terrenis in terram dejicit, qui sese, ubi cum amaritudine Pascha celebrandum est ac velociter transeundum, diutius gaudere confidit, «Anima, inquit, habes multa bona repo sita in annos multos, requiesce, comede, bibe, epulare (**Luc. XII**);» non sine causa meretur audire: «Stulte, hac nocte repetent animam tuam a te; quae autem parasti, cujus erunt?» (**Ibid.**) Hic itaque non die, sed nocte perimitur, sicut primogenita Aegyptiorum. Nimirum qui non sprevit Aegyptum, sed obsequium praebuit rectoribus tenebrarum, qui et ipsi nocte animam ejus repetunt, quoniam odivit lucem, nec justitiae consecutus est veritatem.

CAPUT XV. *In epistola ad V. episcopum et ejus
canonicos, quae est de quinque sensibus
corporis cohibendis.*

Quisquis per injunctae praedicationis officium ad pugnandum alios incitat, sed ipse non pugnat, illi similis est qui buccinae clangoribus obstrepat, sed congredi cominus non praesumit. Hic itaque non virilem generat sexum, dum sit pater ignavus. Quem profecto Salphaath ille signavit, qui non filium, sed quinque filias moriens dereliquit (**Num. XXVII**). Salphaath siquidem interpretatur *umbra in ore ejus*. Quisquis enim fortia praedicat, et enerviter vivit, ne turpis appareat, quasi sub foliis se honesti sermonis occultat; sub umbra se proprii sermonis abscondit, dum in campum certaminis per sui torporis ignaviam non procedit. Hic itaque, quantum ad se, non virilem, sed muliebrem sobolem, et hanc sub quinario numero generat, dum sequaces suos non ad robur spiritualis audaciae, sed ad otium educat ignobilis vitae. Quos utique dum non curat industria spiritualis pugnae imbuere, cogit exterioribus negotiis quasi quinque corporis sensibus deservire.

135 CAPUT XVI. *In epistola ad V. episcopum
et suos canonicos; quae est de octo festivitatibus
Veteris Testamenti.*

Octo praecipuas solemnitates per unumquemque anni circulum in lege veteri Dominus instituisse legitur. Quae profecto festivitates et nobis sunt et illis pro temporum diversitate communes. Illorum quippe sunt per carnalis observantiae ritum; nostrae quoque nihilominus sunt per spiritualis intelligentiae sacramentum.

Prima siquidem eorum festivitas est jube sacrificium, quod utique per continuos dies matutinis ac vespertinis horis jubetur offerri (**Num. XXVIII**). Ille nimirum jugis sacrificii solemnitatem Domino celebrat, qui in coelestis eloquii meditationibus assidue perseverat. Et quia mane lucis nostrae lex est et prophetae; vesperum autem lucis hujus, quantum ad ordinem temporum, Evangelium est; sicut dicit Apostolus: «Nos, in quos fines saeculorum devenerunt (**I Cor. X**);» et ipse David: «Elevatio manuum mearum, sacrificium vespertinum (**Psal. CXL**).» Matutinum semper et vespertinum offert Domino sacrificium qui, semetipsum a saecularibus negotiis mactans, versatur assidue in novarum ac veterum meditationibus Scripturarum. Sive matutinum ac vespertinum Domino sacrificium jugiter immolamus, cum et dignas ei gratiarum actiones de nostra redemptione referimus, ejusque terribile judicium formidantes, jam quasi tribunalibus praesidenti tremantes astamus.

Post jube vero sacrificium, Sabbatum ponitur, videlicet ut ab omni operis servilis executione vacetur. Christiano vero spirituale sabbatum agere est a laboriosa rerum temporalium cupiditate quiescere, solis orationum ac lectionum studiis insudare, saecularium negotiorum pondus de mentis cervice

projicere, ad contemplanda coelestia tota cordis intentione vacare, carnis oblectamenta contemnere, de sola spe coelestium spirituali jucunditate gaudere. De hoc enim dicit Apostolus: «Relinquitur ergo sabbatismus populo Dei (**Hebr. IV**).» Ille porro sabbatum Domini veraciter celebrat, qui sic ab his quae mundi sunt operibus vacat, ut a spiritualibus tamen actibus non quiescat. Unde Veritas ait: «Aut non legistis quia sacerdotes in templo sabbatum violant et sine crimine sunt?» (**Matth. XII**.) Qui ergo ab actionum saecularium laboribus cessat, et divinae servitutis operibus vacat, ille Christianae religionis sabbatum celebrat, iste non servile opus facit, quia se a peccati perpetratione custodit. «Qui enim facit peccatum, servus est peccati (**Joan. VIII**).» Iste non in domo sua ignem accendit, quia omnes vitiorum fomites, et irae et simultatis igniculos ex domicilio suae mentis exstinguit, ab illo cavens igne de quo scriptum est: «Ite in lumine ignis vestri et in flamma quam accendistis (**Isai. L**).» Hic denique pondus in via non portat, quoniam incurvantium se iniquitatum rudibus cor per poenitentiam levigat. De quibus per Prophetam dicitur: «Quoniam iniquitates meae superposuerunt caput meum, et sicut **136** onus grave gravatae sunt super me (**Psal. XXXVII**).» Et paulo post: «Incurvatus sum et humiliatus sum usquequaque (**Ibid.**).» Iste praeterea, in loco suo residens, longius non procedit, quia Christum sibi fundamentum ponit, in quo scilicet firmissimum suae quietis habitaculum construit. Ipse quippe locus est, de quo scriptum est: «Filii servorum tuorum habitabunt ibi (**Psal. CI**).» Ipse fundamentum, de quo dicitur quia fundamentum aliud nemo potest ponere praeter id quod positum est, Christum Jesum (**I Cor. III**).»

Tertia vero festivitas est Neomeniae, id est novae lunae. Tunc autem innovari luna dicitur cum soli conjungitur, ut ab eo ad concipiendum splendorem velut amissi luminis reparetur. «Sol justitiae Christus.» Luna autem primo sancta universalis Ecclesia, deinde quaeque fidelis est anima, ejus, qui splendor est gloriae et figura substantiae (**Hebr. I**), radiis illustrata. Cum ergo sancta quaelibet anima Redemptori suo veraciter in amore conjungitur, cum ei denique velut in sponsali thalamo per oblectationis intimae glutinum copulatur, tunc procul dubio solemnitatem Neomeniae celebrat, dum reformatam se a superno lumine fratrum suorum aspectibus repraesentat, sicut dicit Apostolus: «Qui adhaeret Domino, unus spiritus est (**I Cor. VI**).» Nam si in his omnibus solum exterior ille solemnitatum ritus accipitur, non jam ex his utilitatis aliquid nobis videtur posse conferri, sed superstitiosa potius exigent ac frivola judicari. Hinc est quod Apostolus ait: «Nemo dijudicet vos in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut Neomenia, aut in Sabbato, quae sunt umbra futurorum (**Col. II**).» Quod ergo tunc erat umbra futurorum Judaeo, nunc est exhibitio praesentium Christiano; et quod illis datum est sub exterioribus caeremoniis, nobis factum est instrumentum intelligentiae spiritualis. Tunc enim Neomeniam, hoc est novae lunae colimus ortum, cum veterem deponimus hominem, et sanctae conversationis induimus novitatem.

Quarto loco paschalis apud illos festivitas ponitur, in qua nunc apud nos «Agnus ille qui tollit peccata mundi (**Joan. I**),» pro totius saeculi salute mactatur. Nam «pascha nostrum immolatus est Christus (**I Cor. V**).» Huic continuatur festivitas, quae dicitur Azymorum, in qua praecipitur ut a

cunctis domibus abjiciatur omne fermentum; quam utique festivitatem, quae videlicet una cum Pascha dicenda est, nos veraciter celebramus, si fermentum malitiae et nequitiae de tabernaculo nostri cordis abjicimus, et sinceritatis ac veritatis azyma custodimus (**Ibid.**). Cavendum est ergo ne sit in mentibus nostris adumbratio fuci, corruptela fermenti, caverna mendacii, sed potius in domo nostri pectoris vigeat et puritatis integritas et soliditas veritatis.

Post hanc, illa festivitas sequitur quae dicitur Novorum, cum primitiae scilicet de novis frugibus offeruntur. Dum enim ad maturitatem segetum pervenitur, tunc, in perfectione bonorum fructuum, auctori bonorum Deo festivitas agitur. Nos quoque Novorum solemnia gerimus, si, prius agrum nostri cordis disciplinae vomere proscindentes, virtutum germina spargimus, ut boni postmodum operis frumenta metamus. Unde per prophetam dicitur: «Novate **137** vobis novale, et nolite serere spicas (**Jer. IV**).» De bono scilicet agricola Salomon ait: «Qui operatur terram suam, inaltabit acervum frugum, et qui operatur justitiam, ipse exaltabitur (**Eccli. XX**).» De negligenti quoque operario idem dicit: «Per agrum hominis pigri transivi, et per vineam viri stulti, et ecce totum repleverunt urticae; operuerunt superficiem ejus spinae, et maceria lapidum destructa erat (**Prov. XXIV**).» Et iterum: «Praepara, inquit, foris opus tuum, et diligenter exerce agrum tuum, ut postea aedifices domum tuam (**Ibid.**).» Sed quisquis interiorem hominem suum de die in diem, secundum Apostoli sententiam, renovat, quisquis cor suum divini terroris ligonibus sulcat, iste non super spinas, sed super novalia seminat, ut centesimi proventus segetem metat. Unde dicit Apostolus: «Quia qui

seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam (**Gal. VI**).» Qui vero fructus et in hac vita de spiritu colliguntur, idem alibi diligenter enumerat, dicens: «Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas (**Gal. V**).» Quisquis igitur hos fructus intra suae mentis horreum colligit, hic procul dubio solemnitatem Novorum salubriter colit.

Deinde sequitur festivitas mensis septimi, quae dicitur Clangoris, sive Tubarum. Sic enim inter dies septimus quisque dicitur Sabbatum; ita nihilominus et inter menses, qui septimus est, dicitur Sabbatum mensium, ut etiam Sabbatum sabbatorum. Quis est autem clangor ille tubarum, cui debeamus annua festa persolvere, nisi evangelica simul et apostolica doctrina, quae, tanquam coeleste tonitruum ac terribilis buccina, nos ad procinctum spiritualis militiae provocat, atque ut pro castris Imperatoris aeterni contra nequitiae spiritus infoederabiliter dimicemus instigat? Quis est ergo qui tubarum sive clangoris festum legitime celebret, nisi qui Scripturas Veteris ac Novi Testamenti studet in armario suae mentis includere, ac praecepta coelestia tenaci semper memoriae commendare? Haec itaque festa celebrantibus rite per Prophetam dicitur: «Canite initio mensis tuba, in die insigni solemnitatis vestrae (**Psal. LXXX**).»

Post hanc est et illa festivitas quae celebratur decima die mensis septimi, in qua videlicet animas suas Judaei praecipiuntur affligere. Nos etiam hanc rite solemnitatem colimus, cum carnem nostram maceratione castigamus inediae, cum nosmetipsos reprimimus sub arctae custodia disciplinae, cum denique petulantes carnalium passionum

illecebras crucifigimus, cum corpus nostrum pro Domino laboribus et aerumnis atterimus, cum interiorem hominem per compunctionis ac fletuum lamenta mactamus. Hanc igitur nobis hoc modo festivitatem celebrantibus repropitiatur ille quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine suo.

Octava vero, quae et ultima solemnitatis est, dicitur *Scenopegia*, hoc est *tabernaculorum*, quae videlicet quinto decimo die ejusdem septimi mensis incipit celebrari. Laetatur enim Deus in te, cum te qua si peregrinum cernit et exsulem, et non in patriae domibus, sed in exsiliis tabernaculis conspicit habitantem. «Non enim hic habemus **138** manentem civitatem, sed futuram inquirimus (**Hebr. XIII**).» Cum enim hic cernimur per molem corporis, habitamus in coelo per studium intentionis; cum, tanquam viatores quidam et advenae, per despectum mentis praesentia cuncta transcurramus, ad supernam vero patriam anxiiis desideriorum gradibus festinamus, tunc a nobis spiritualiter Scenopegia colitur, quae dudum apud illos per legitimi ritus caeremonias carnaliter agebatur. Haec porro festivitas quintodecimo die septimi mensis incipit, et, quia per octo dies colitur, decimo Kalendarum Octobris procul dubio terminatur. Dicitur enim in libro Numeri: «Quinta decima die mensis septimi, quae vobis erit sancta et venerabilis, omne opus servile non facietis in ea, sed celebrabitis solemnitatem Domino septem diebus (**Num. XXIX**).» Et aliquanto post subjicit: «Die octavo, qui est celeberrimus, omne opus servile non facietis in eo (**Ibid.**).»

CAPUT XVII. *In epistola ad V. episcopum et ejus canonicos, de quinque sensibus corporis.*

«Armata, inquit Moyses, ex vobis viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expetere de Madianitis. Cumque pugnassent contra Madianitas, ut sacra narrat historia, atque vicissent, omnes mares occiderunt et reges eorum, Evi, et Recem, et Sur, et Bur, et Rebe, quinque principes gentis (**Num. XXXI**)» Evi, plane *belluinus* sive *ferinus* interpretatur. Hunc itaque regem in nobis spirituali mucrone transfigimus, cum ferinos a nobis mores abscindimus, cum bestialis iracundiae rabiem a nostro pectore detruncamus. Nam cum Dominus dicat: «Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram (**Matth. V**),» quomodo poteris mansuetorum obtinere beatitudinem, nisi belluini spiritus in te cohibeas feritatem? Recem vero, sive, sicut in veteri translatione dicitur, Rocon, interpretatur *inanitas*. Et quid est aliud quidquid in mundo pro mundi concupiscentia geritur, nisi quod Scriptura loquitur: «Vanitas vanitatum, et omnia vanitas?» (**Eccle. I**). Vanitas siquidem efficit vanitates et ipsae vanitates faciunt vanitatem, dum et mundus, qui transitorius est, homines, quos decipit, vanos efficiat, et homines mundum, quem insane diligunt, in vanitatem vertant. Hunc ergo regem Dei miles perimit, verus Israelita concidit, si nil superflue, nil inaniter, vel quod ad rem non pertinet, gerat, sed graviter et rationabiliter divinae legis implere mandata contendat. Tertius autem Madianitarum rex, Sur dicitur; quod profecto *muzus* sive *robustus*, vel etiam *angustia* interpretatur. Quid vere per murum sive

robustum, nisi durae mentis obstinatio vel pervicacia debet intelligi? Quod vero et angustia interpretari dicitur, neque hoc longius a vitio duritiae separatur, quoniam quisquis ad dimittenda proximo debita durus et obstinatus est, angustia constringitur mentis, dum nulla dilatatur amplitudine charitatis. De qua nimirum charitate per Prophetam dicitur: «Latum mandatum tuum nimis (**Psal. XI**).» Sive etiam hoc valeat intelligi, quia duritiam mentis sequitur angustia damnationis. Unde per **139** Salomonem dicitur: «Beatus vir qui semper est pavidus; qui autem mentis est durae, corruet in malum (**Prov. XXVIII**).»

Quartus praeterea Madianitarum rex Bur dicitur, quod *irritatio* interpretatur. Vides ergo quia nomina regum umbrae sunt et imagines vitiorum. Qui enim onera gravia per portas suas inferunt, profecto forinsecus obstrepentia, per sensuum suorum aditus, in pectorum suorum arcana transfundunt, Deum indubitanter irritant, quem videlicet his ad inferendam ultionis sententiam provocant. Unde scriptum est: «Simulatores et callidi provocant iram Dei (**Job XXXVI**).» Et de quibus saepe ad Ezechielem dicitur: «Quia domus exasperans est (**Ezech. II**);» et Psalmista: «Ut quid, Deus, improperavit inimicus, irritat adversarius nomen tuum in finem?» (**Psal. LXXIII**.) Rebe vero, qui *ordinatus* dicitur, non aliter hic procedit, nisi ut per ironiam vel antiphrasim dictum intelligatur quatenus, qui ordinatus dicitur, e contrario inordinatus sit et confusus. Vitiosus enim quisque, etsi superficie tenus quasi recte vivendi praetendat ordinem, confusae tamen et inordinatae cogitationis versat in corde caliginem. Per quinque ergo reges Madianitarum, quinque signantur corporis sensus; quia omne

vitium quod regnat in corpore, ab istis quinque sensibus corporis pendet. Ii ergo tunc a nobis extinguendi sunt et gladiis obtruncandi, cum adversum nos in bellum consurgunt, cum nos scandalizare non desinunt. An non istos reges extinguere et spiritus mucrone occidi praecipit Dominus, cum scandalizantem oculum erui, cum manum vel pedem jubet abscindi? «Melius est, inquit, cum uno oculo, vel debilem ad vitam ingredi, quam duos oculos, pedes ac manus habentem in inferna demergi (**Matth. V**).» Ii plane sunt reges Madianitarum; Madian autem interpretatur *de iudicio*. Quicunque enim reges spiritu non reguntur, sed sensibus carnis obediunt, non ad misericordiam sed ad iudicium se pertinere testantur, sicut de quolibet incredulo dicitur: «Qui autem non credit, jam iudicatus est (**Joan. III**).» At contra de eo qui verbum Salvatoris audit, dicitur: «Quia in iudicium non venit, sed transit de morte in vitam (**Joan. V**).» Illud potius unicuique studendum est ut se in operibus sanctis exerceat, ut sese in omnibus purificare ac sanctificare contendat. Hoc tantummodo semetipsum insuggillare et dijudicare non desinat. Nam qui semetipsum perfecte dijudicat, iudicium non exspectat. Perfecte autem semetipsum dijudicare est et reprehendenda non agere, et quae irreprehensibiliter acta sunt, timide retractare. Porro autem quisquis hoc agit, ille vere Madianitarum reges perimit, ille Amalecitarum principes sternit, et omnes a se vitiorum pestes excludit.

CAPUT XVIII. *In eadem epistola.*

Hinc est quod eadem sacra testatur historia: «Quoniam egressi filii Israel venerunt ad Fontem iudicii, hoc est, Cades: et interfecerunt omnes principes Amalec et Amorrhaeos, qui habitabant in Tharanssem.» Cades autem *sanctificatio* interpretatur. In Cades **140** ergo, qui Fons est iudicii, Amalecitas simul et Amorrhaeos spiritualiter interficimus, cum et vitam nostram piis operibus sanctificare satagimus, et tamen ipsi nos tanquam nocentes ac reprehensibiles iudicamus. Cum elaboramus semper irreprehensibiliter vivere, per sollicitudinem tamen districti examinis opera nostra non desistimus accusare. Et notandum quoniam et Fons iudicii et Cades, qui sanctificatio dicitur, unus idemque locus est, quia nimirum justus quisque semetipsum, dum sancte vivit, accusat, et se dijudicando vel accusando magis magisque sanctificat. Hoc itaque modo vita sanctorum et in propriis cogitationibus reprehenditur, et tamen in operibus irreprehensibilis invenitur.

CAPUT XIX. *In epistola ad Hildebrandum.*

«In quadraginta duabus mansionibus pervenerunt filii Israel, usque ad principium capiendae haereditatis (**Num. XXXIII**).» Principium vero capiendae haereditatis fuit ubi Ruben et Gad, et dimidia tribus Manasse, accipiunt terram Galaad in possessionem. Porro autem, sicut illi ascenderunt per quadraginta duas mansiones, ita Salvator noster in Aegyptum mundi hujus descendit per totidem patres. Quod si jam intelligimus quantum sacramenti numerus iste contineat, humanae scilicet ascensionis et divinae descensionis,

incipiamus jam per ea quae descendit Christus ascendere, et primam eam nobis mansionem, quam ipse novissimam habuit, aedificare. Si quis enim ad nos per loca quaelibet veniat, ut mox rediens per loca nos eadem ducat ubi desinit ille, nos iter incipimus; et ubi ille coeperat, nos finimus. Prima scilicet generatio Christi coepit ab Abraham; ultima vero velut postrema mansio terminavit in Virginem. Et quoniam Abraham interpretatur *pater excelsus*, nos hoc iter incipimus a Virginis partu, ut, peragrantes sequentia deinceps mansionum loca, postremo ad Deum, Patrem videlicet perveniamus excelsum. Partus ergo Virginis nobis ex Aegypto exire volentibus in primis occurrit, cum, Verbum Dei carnem factum in hunc mundum venisse credentes, relictis omnibus caducis et transitoriis, in illo loco requiescimus, in illo nostrae quietis et spei habitaculum collocamus. Post haec jam si perficere, et ad singulos quosque fidei et virtutum gradus ascendere nitimur, tandiu debemus immorari, donec valeant virtutes in consuetudinem verti. Et tunc non quasi transcurrere spiritualis vitae deserta conspiciuntur, sed mansiones facere, vel etiam habitare in ipsis virtutum profectibus judicamur. Nam qui bonum opus non perseveraturus incipit, quasi viam properando transcurrit; qui vero in ea quam semel arripuit permanet sanctitate, ibi quodammodo aedificat mansionem. Et notandum quia, cum ire et manere, ac, per hoc, iter et mansio a se sint penitus dissona, nec sibimet invicem congruant, utrumque tamen in illo Israelitico procinctu convenisse Scriptura confirmat, ut illi per desertum et iter habuisse dicantur, **141** et mansiones; quia nimirum nos, qui terram viventium intrare contendimus, et manere debemus per fixum professionis nostrae propositum,

et ire semper per meliorandae conversationis et cumulandi profectus augmentum.

In primis ergo proficiscuntur filii Israel de Ramese. Ramese, sicut nonnullis videtur, in nostra lingua *commotio turbida* vel *commotio tineae* dicitur. In quo datur intelligi quod omnia quae mundi sunt, in commotionibus et perturbationibus constituta et corruptelae, quam tinea designat, probantur obnoxia. In quibus utique non oportet animam residere, sed incunctanter exire. Quidam vero Ramese interpretari *commotionem* vel *tonitruum* putaverunt. Quod utique nobis aptari non incongrue poterit, quia, dum ad praedicationem evangelicae tubae commoti fuerimus, velut ad tonitruum coelestium nubium excitati, ex Aegypto mundi hujus eximus. Exierunt autem illi mense primo, quinta decima luna, in ipso scilicet plenilunio ac veris exordio. Et nos, cum summae lucis radiis illustramur, cum in nobis bonae voluntatis flores erumpunt, cum omnia renovantur, cum prata denique nostrorum cordium superni solis fomite recalescunt, tunc ex Aegypti tenebris egredi festinamus.

Secunda mansio fit in Sochet. Sochet autem interpretatur *tabernacula*. Primus igitur animae profectus est ut a terrenis se commotionibus dividat, sibi que tanquam peregrinae et incolae non habitaculum figat, sed exsilii tabernaculum struat, lugens cum propheta: «Heu me! quia incolatus meus prolongatus est (**Psal. XI**).»

Deinde veniunt in Ethan, sive ut septuaginta interpretes dicunt, Buthan, quae est in extremis finibus solitudinis. Ethan, *fortitudinem* sonat. Qui ergo jam pro Deo peregrinantur in mundo, qui se incolas et exsules

recognoscunt, necesse est ut quanto magis se praebeant in terrenis actibus debiles, tanto sint in humilitate ac patientia fortiores. Buthan autem *vallis* interpretatur, quod ab eodem sensu nequaquam discrepat. Oportet enim ut quisquis ad terram viventium properat, ad perferenda tentationum jacula in humilitatis et patientiae convalle persistat.

Inde profecti sunt in Phiairoth, quae respicit Beelphegor, et castrametati sunt ante Magdalum. Phiairoth interpretari dicitur *os nobilem*, per quod exprimitur lingua doctorum. In convalle quippe patientiae constitutus, quo gravius vel persecutionum vel carnalium tentationum flagellis atteritur, eo magis necesse est ut ei ab ore nobilem, id est a sanctorum doctorum exhortationibus, succurratur. Si vero non Phiairoth, sed Osirath, proferendum est, ut alia testatur editio, sciendum est quod Irath *vicus* interpretatur. Ad os ergo, hoc est, ad primum vici hujus venit ingressum; quod significat novae conversationis initium. Unde non ad urbem, sed ad vicum veniunt; quia necesse est ut novitii quique interim se intra suburbanae vitae cohibeant modum, nec praecipitanter adhuc audeant senatoriae perfectionis attentare fastigium. Unde bene dicitur quoniam Airoth respicit Beelsephon. Beelsephon siquidem interpretatur *ascensio speculae 142* sive *turris*. A parvis enim ad magna conscenditur. Non enim haec mansio fuit in ipsa specula, sed respiciebat speculam. Quia novitius quisque, etsi ad speculativam vitam jam per desiderium tendat, necdum tamen ad speculativae perfectionis culmen aspirat. Quamobrem illic apte subjungitur: «Et castrametati sunt ante Magdalum (Num. XXXIII).» Magdalus, *magnificentia* dicitur. Noviter enim quis ad Dei servitium veniens ascensionem speculae et magnificentiam

jam quidem in conspectu suo per intentionem tenet, sed per effectum virtutis nondum possidet; quia, licet spe contemplationis et perfectionis jam pascatur et nutriatur, necdum tamen consummatae munditiae vel supernae gratiae nitore perfruitur. Ut, si Beelsephor interpretatur *dominus aquilonis*, sicut a quibusdam dicitur; quid per hunc aquilonis dominum, nisi antiquus hostis exprimitur, qui frigidis et ab amore Dei alienis cordibus principatur? Ante hunc ergo, id est contra hunc, castrametamur, cum adversus eum infoederabili dimicatione confligimus.

Inde profecti per mare Rubrum venerunt in Mara, quae interpretatur *amaritudo*. Rectus scilicet ordo est ut qui ad terram properant melle manantem, in deserto vitae hujus laboris et tentationis amaritudinem hauriant, et per disciplinae praesentis asperitatem perveniant ad remunerationis internae dulcedinem. Unde dicit Apostolus: «Omnis, inquit, disciplina in praesenti quidem non videtur esse gaudii, sed moeroris; post autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet justitiae (**Hebr. XII**).» In procinctu siquidem spiritualis militiae constitutis, modo amara dulcibus, modo dulcia miscentur amaris, ut per haec experiatur humana conditio, et quid a se patiatur infirmitatis, et quid a Deo debeat sperare virtutis. Sicut eidem populo dicitur: «Afflixit te et cibavit te manna in deserto, quod nesciebant patres tui, donec dignosceretur quod esset in corde tuo (**Deut. VIII**).»

Unde sequitur quia, profecti de Mara, venerunt in Elim, ubi duodecim erant fontes aquarum et septuaginta palmae. Vides, post tentationis amaritudinem, ad quantam deveniunt et dulcium pomorum et aquarum profluentium amoenitatem. Per tentationis itaque pugnam perducuntur ad palmas, et per

sitis intolerandae penuriam ad irriguam veniunt aquarum viventium affluentiam. Animarum quippe medicus omnipotens Deus sic omnia ordinate dispensat, ut, tanquam melle pigmentis infuso, et tristibus laeta et laetis tristia misceat, quatenus mens infirma et aliquando percussa nunquam de prosperitate superbiat, et aliquando refota in adversitatibus non succumbat. Elim praeterea interpretatur *arietes*, qui nimirum sunt gregum sequentium duces. Qui vero sunt duces rationalis gregis, hoc est populi Christiani, nisi sancti apostoli? Hi nimirum sunt duodecim fontes, ariditatem mentium doctrinae coelestis fluoribus irrigantes. Verum quia non illos duodecim duntaxat apostolos Salvator noster elegit, sed et alios septuaginta constituit, idcirco non solum duodecim fontes, sed et septuaginta describuntur illic arbores fuisse palmarum. Nam et ipsi apostoli nominantur **143**, sicut et in B. Pauli verbis agnoscitur. Cum enim de resurrectione Salvatoris ageret: «Visus est, inquit, Cephae, et post haec illis undedecim; deinde apparuit apostolis omnibus (**I Cor. XV**).» Ex quibus verbis manifeste colligitur quod, praeter illos duodecim, et alii discipuli non inconvenienter apostoli nominentur

Sed egressi de Elim, juxta mare Rubrum fixere tentoria. Nota quia non mare rursus ingrediuntur, sed juxta mare tabernaculum figunt, ut mare tantum et procellarum cumulos procul aspiciant, nequaquam tamen motus ejus aut impetus pertimescant. Nos etiam post tentationum fluctus, post undisoni maris formidolosa naufragia, eadem saepe mala quae pertulimus ante oculos ponimus, ut jam, velut in littore constituti, dignas ereptori nostro Deo gratias referamus.

Profecti quoque de mari Rubro, applicuerunt in desertum Sin. Sin interpretatur *rubus* sive *tentatio*. Incipit ergo Christiano militi jam prosperitatis spes arridere, colloctionis divinae verba promittere. De rubo siquidem Dominus apparuit, et Moysi ad filios Israel perferre mandata praecepit (**Exod. III**). Illic ergo tibi datur sperandae clementiae signum, ubi factum est Israeliticae visitationis initium. Sed non otiose Sin etiam tentatio dicitur. Solet enim saepius et in visionibus intervenire tentatio, dum nonnunquam spiritus iniquitatis transfigurat se in angelum lucis (**II Cor. XI**). Et ideo subtiliter est agendum, ut discernantur genera visionum. Sicut et Jesu Nave, cum angelum cerneret, et tentationes aliquando hujusmodi visionibus inesse nullatenus dubitaret, protinus ab eo qui apparebat requisivit, dicens: «Noster es, an adversariorum?» (**Jos. V.**) Nam et per Apostolum discretio spirituum inter dona sancti Spiritus enumeratur (**I Cor. XII**). Quod autem Sin etiam *odium* interpretari dicitur, neque hoc quidem a spirituali exorbitat intellectu. Quisquis enim pervenit ad visionem vel allocutionem Dei, confestim concipit odium mundi.

Sed et inde progressi venerunt in Deptheca, sive, ut alia translatio perhibet, Raphaca. Deptheca denique *pulsatio* dicitur. Et nos, postquam pertingimus ad Ecclesiam, quam videlicet rubus ille significat, ubi Dei meretur homo colloquium, ubi visio conspicitur angelorum, tunc incipimus petere, quaerere, ac regni coelestis arcana pulsare; Domino praecipiente et pollicente, qui ait: «Pulsate, et aperietur vobis (**Matth. VII; Luc. XI**).» Si vero Raphaca quis malit admittere, quae *sanitas* dicitur, hoc nomen animae jam dudum languidae, sed jam per donum sanctae Ecclesiae

languoris nexibus absolutae convenienter aptatur. Haec est enim anima cui dicitur: «Benedic, anima mea, Domino, et omnia interiora mea, nomini sancto ejus (**Psal. CII**).» Quem, quaeso, Dominum? «Qui sanat, inquit, omnes languores tuos, qui redimit de interitu vitam tuam (**Ibid.**).» Languor scilicet animae, vitia sunt; mors animae, peccata criminalia sunt. «Peccatum enim, cum consummatum fuerit, generat mortem (**Jac. I**).»

Deinde veniunt in Halus. Halus interpretatur *labores* sive *fermentum*. Et certe sanitatem labores sequuntur; quoniam ad nil aliud sanitatem sancta anima debet concupiscere, nisi ut **144** labores pro Deo valeat pressurasque perferre. Ideo nempe socrus Petri de febre convaluit, ut Domino per sedulitatis obsequium ministraret (**Matth. VIII**). Ideo per Ananiam sanatus est Paulus, ut continuis postmodum laboribus insudaret. Hinc est quod eidem Ananiae de illo dictum: «Ego enim ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati (**Act. IX**).» Quod autem Halus etiam *fermentum* interpretari dicitur, et hinc nobis congruae significationis intellectus offertur. Hoc est enim fermentum illud quod tollens mulier commiscuit in farinae satis tribus, donec fermentaretur totum (**Matth. XIII**), id est sanctum Evangelium. In hac siquidem solitudine populus murmuravit, et manna simul et coturnices accepit. Et cum non modo fermentum, sed et manna sacrum significet Evangelium, miro modo haec simul in decima mansione conveniunt, ut post legis praemissae Decalogum panis Evangelii succedere videatur.

Post haec veniunt in Raphidin. Interpretatur itaque Raphidin *laus judicii*. Et certe satis congruit ut et labor

antecedat laudem, et laus proveniat post laborem. Verum non cujuscunque rei, sed laus judicii, videlicet de rationis judicio prodeat; non laus quae de superbiae vanitate procedat: «Spiritualis enim homo judicat omnia, et a nemine judicatur (**I Cor. II**).» Reperiuntur et aliae horum nominum interpretationes. Sed si cuncta, quae nobis in hac materia suggeruntur, amplectimur, jam non servabitur epistolaris ordo compendii, sed onerosi consurget enormitas libri. Israelitarum ergo mansiones succincte transcurrimus, non ut earum scrutemur arcana cubicula, sed ut in earum nominibus tanquam exteriora parietum simpliciter ostendamus.

Deinde veniunt in desertum Sinai. Sin, quam superius diximus, et Sinai unum non ambigitur esse desertum; sed Sin dicitur ipsa planities, Sinai vero mons est in eadem supereminens solitudine: in quo nimirum Dominus legis edicta promulgat, et Moyses tabernaculum fabricat (**Exod. XX, XXV et XXVI**). Et hoc aptissime congruit, ut, postquam rationabilis anima rectum ac per hoc laudabile coeperit habere judicium, tunc in se Deo suo construat tabernaculum, et, digna jam Creatoris alloquio, coelestium percipiat mysteria mandatorum.

Post haec profecti sunt ad sepulcra concupiscentiae, ubi scilicet pulcher ordo contexitur. Nam cum felix anima suo fit tabernaculum Creatori, cum, mandatis divinae legis intenta, jam coeperit coelestia contemplari, mox aestuantium vitiorum ardor exstinguitur, et omnis carnalis illecebrae concupiscentia sepelitur; ut non jam caro se adversus spiritum moveat, non adversus carnem spiritus concupiscat.

Inde transitur in Aseroth, quod interpretatur *atria perfecta*, vel *beatitudo*. Et, o quam pulcher ordo mysterii, quam decora series spiritualis incrementi, ut, postquam sepelieris concupiscentias carnis, praesto pervenias ad atrium perfectionis et praemium beatitudinis! Felix anima quae nullis jam vitiis carnis urgetur, quia mox ad beatitudinem percipiendae remunerationis ingreditur!

Post haec venerunt in Rethma, sive Pharam. **145** Rethma, ut opinamur, interpretatur *visio consummata*; Pharam vero, *visibile os*. In quibus quid aliud intelligitur, nisi ut sancta quaelibet anima, post sepultas jam carnis concupiscentias, perducta jam ad atrium perfectionis, secunda de praemio beatitudinis, ad consummatam mox Dei visionem veniat, ejusque visibile os, hoc est praesentem Dei speciem, cernat? «Nunc enim videmus eum, sicut dicit Apostolus, in speculo et in aenigmate, tunc autem facie ad faciem; et nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum (**I Cor. XIII**).» Quae tamen omnia quia sancti quilibet, in carne constituti, habere nequeunt pleniter in re, jam habent in spe; quam scilicet spem jam firmissimam tenent, quia Spiritum sanctum, qui eos in vitae hujus laboribus roborat, pignus habent. Unde et illa interpretatio, qua Rethma *sonitus* sive *juniperus* dicitur, non incongrua judicatur. Ferunt enim lignum hoc ignem in se longo tempore conservare, adeo ut si prunae ejus fuerint cineribus adopertae, usque ad annum ignitae perveniant. Quia ergo Spiritus sanctus, sicut legitur, scientiam habet vocis (**Sap. I**), et in apostolos missus est in specie ignis (**Act. II**), haec interpretatio, qua Rethma sonitus vel juniperus dicitur, aptissime Spiritui sancto convenire videtur

Hinc itaque digressi, castrametati sunt in Rhemon Phares; quod apud nos *excelsa intercisio* dicitur. Nam cum animae redeuntis ad Deum intellectus augetur, mox ei datur perfecta notitia, qua scilicet excelsae atque sublimiter novit et terrena a coelestibus intercidere, et caduca quaelibet ac transitoria a perpetuis separare. Si vero Rhemon Phares, ut alibi reperitur, *mali punici divisio* dicitur, per hoc procul dubio sancta designatur Ecclesia, quae tanquam multa grana uno cortice contegit, dum omnem credentium turbam inseparabili catholicae fidei unitate concludit.

Deinde transeunt in Lebna, quod interpretatur *dealbatio*. Non autem ignoramus dealbationem aliquando pro crimine poni, sicut dicuntur monumenta dealbata et paries dealbatus; sed hic illa dealbatio debet intelligi, de qua per Isaiam dicitur: «Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur, et si fuerint rubra quasi vermiculus, ut lana alba erunt (**Isai I**);» et in Psalmo: «Nive dealbabuntur in Selmon (**Psal. LXVII**).» Et in Apocalypsi: «Capilli Jesu tanquam lana albi referuntur (**Apoc. I**).» Quapropter hic dealbatio convenienter intelligitur de verae lucis splendore prodire et de summae visionis claritate descendere. Quod si Lebna, ut quidam dicunt, in *laterem* vertitur, in quo videlicet opere Israeliticus in Aegypto populus coactus est laborare, hoc datur intelligi quia, sicut illi post tam sublimia loca rursus in laterem veniunt, ita nos, quandiu in hujus mundi deserto peregrinamur, necessitate compellimur aliquando a summis ad ima descendere, et a spiritualibus ad terrenae actionis opera transmigrare.

Post haec veniunt in Ressa, quod *infrenos* vertitur, et non incongrue. Si enim post perfectionis culmen ad opera

lutulenta descendimus, disciplinae nexibus et poenitentiae loris infrenandi sumus, ne vagemur per abrupta praecipites, sed cito redeamus ad consuetae munditiae **146** puritatem. Interpretatur etiam Ressa *visibilis* sive *laudabilis tentatio*. Quamvis enim mens cujuslibet justi viri jam ad alta proficiat, tentatione tamen adhuc in ima deprimitur, ne per tumorem superbiae de virtutibus extollatur. Stimulus enim tentationis ad custodiam adhibetur humilitatis. Unde dicit Apostolus: «Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae, angelus Satanae, ut me colaphizet (**II Cor. XII**).» Haec ergo tentatio visibilis est, quia manifesta; laudabilis, quia salutifera.

Inde progressi veniunt in Ceelatha, quod interpretatur *Ecclesia*; ut videlicet instabiles quique, qui se per vitiorum abrupta praecipitanter impellunt, sacrae Scripturae frenis in Ecclesiam retrahantur; sive, quod alia tenet editio, Machebat, quod est *principatus virgae*. Quod utrumque potestatem videtur exprimere. Carni quippe, qui tentatur, necesse est ut praesidens spiritus principetur, ut, cum illa abjiciat pugnam, iste quasi desuper intentet minaciter virgam, dum rigidi terroris adhibet disciplinam.

Exinde venit in montem Sepher sive Sephar, quod *tubicinatio* appellatur. Tuba, signum est belli. Equus enim Dei «odoratur bellum, et cum audierit buccinam, dicit vah;» et miles Christi, cum se persenserit vitiorum ingruentium tentatione vallatum, virtutum protinus arma corripens, procedit ad bellum, et cominus in bella concreditur, ne, degeneri torpore solutus, ab adversariis facile perimatur, et tunc poterit gloriosius tuba canere, hoc est ad spirituale certamen et alios provocare.

Unde illic dicitur quia, inde profecti, venerunt in Harada, sive, quod alibi dicitur, in Charadath, quod in nostra lingua sonat *idoneus effectus*, ut ipse nimirum jam praedicator factus, merito valeat cum Apostolo dicere: «Quod idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti (**II Cor. III**).»

Sed et inde proficiscentes, veniunt in Macelot; quod interpretatur *ab initio*. Quisquis enim ad perfectionis summam contendit, omnium rerum contemplatur initium, dum cuncta viscerum suorum vota convertit ad Deum. Et dum cor ad Auctorem suum jugiter dirigit, a rerum omnium initio non recedit. Vel, si Maceloth, ut quidam sentiunt, dicatur esse *conventus*, per hoc Ecclesia intelligitur, in qua videlicet a cunctis fidelibus convenitur. Unde canitur: «Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum!» (**Psal. CXXXII**.)

Deinde venit in Thaath, vel sicut alibi legitur, in Caath, quod est *patientia vel confirmatio*. Quisquis enim desiderat terram viventium per praesentis vitae labores ingredi, necesse est eum ad toleranda mundi pericula per patientiam confirmari. Vel si Thaath, ut a quibusdam dicitur, vertitur in *pavorem*, dicatur unicuique certanti, vel jam forte per divinam gratiam triumphanti: «Noli altum sapere, sed time (**Rom. XI**).»

Sed, inde profecti, veniunt in Thare, quod Graece quidem *exstasis* interpretatur, in nostra vero lingua dicitur *contemplatio*. Consequens est enim ut quisquis antea probatur per patientiam, proinde ad contemplationis perveniat gratiam; et qui prius in tribulatione deprimitur, **147** postmodum ad visionis intimae laetitiam

sustollatur. Sin autem Thare, sicut quidam putant, *astutia* vel *malitia* debet intelligi, hoc ad Ecclesiarum praepositos non immerito videtur posse referri; ut ipsi suis auditoribus timeant, qui in tentationum tribulatione laborant. Astutia enim et malitia illius cavenda est de quo dicitur: «Quoniam adversarius noster tanquam leo rugiens circuit, quaerens quem devoret (**I Petr. V**).»

Deinde procedunt in Methca, vel, sicut alibi legitur, Maathica, quod interpretatur *mors nova*. Nunquam tam perfecte diabolica cavetur astutia, quam si Christo commorimur, ut tanquam insensibiles ad hostis callidi tentamenta redeamus. Quam novam mortem contemplatio parit, quae scilicet et mundum nobis et nos mundo mortuos efficit. Quod si Methca, ut quibusdam placet, in *dulcedinem* vertitur; quid mirum si de contemplatione ad dulcedinem veniatur, cum ipsa contemplatio nihil aliud sit quam ineffabilis et immensa dulcedo?

Post haec venit in Hesmona, quae *festinatio* dicitur. Nam, postquam pertingimus ad dulcedinem contemplationis, moram non ferimus tarditatis. O quam moleste moram patiebatur ille qui dicebat: «Utinam dirumperes coelos et descenderes, et liquefierent montes a facie tua!» (**Isai. LIV.**) Quam graviter hanc moram ferebat ille qui dicebat: «Cupio dissolvi et esse cum Christo (**Philip. I**).» multo magis melius! Sin autem a Senna dicatur quod *ossa* significat, hoc ad robur constantiae pertinet, quod necesse est ut Christi amator habeat, ne per amorem nimium impatiens fiat.

Hinc jam transitur in Moseroth, quod significare putatur *excludens*. Anima quippe, quae ad perfectum Sponsi

sui amorem pervenit, tentationes a se callidi corruptoris excludit. Unde et Apostolus: «Nolite, inquit, locum dare diabolo (**Ephes. IV**).» Quod si Moseroth, juxta quosdam, interpretatur *vincula*, sanus per omnia et congruus intellectus elucet: nimirum sancta quaelibet anima, quae coelesti Sponso in amore conjungitur, necesse est ut ei assiduis Scripturarum meditationibus, quasi quibusdam vinculis insolubiliter connectatur. De quibus vinculis Christo per Isaiam dicitur: «Viri sublimes ad te transibunt, et tui erunt, et post te ambulabunt colligati vinculis (**Isai. XLV**).»

Unde non immerito jam venit in Banacim, quod significat *fontes* vel *excolationes*, id est, ubi divinarum Scripturarum fontes anima bibit et excolat, hoc est subtiliter tractat ac ruminat. Excolat, inquam, cum illud evangelicum servat: «Ut ne unus quidem apex aut unum iota de lege praetereat, quin omnia fiant (**Matth. V**).» Si vero bene Jaacan, sicut quidam dicunt, transfertur in *filios necessitatis* sive *stridoris*, hoc significat, quia quisquis divinis eloquiis eruditus est et affluenter instructus, necesse est ut post se et alios trahat ac filios gignat, quibus nimirum dum fletus et stridorem dentium minaciter objicit, quodammodo necessitatem eis ut ad Deum convertantur imponit. Ii sunt ergo filii necessitatis vel stridoris, de quibus propheticè canitur: «Afferte Domino, filii Dei, afferte Domino filios arietum (**Psal. XXVIII**).»

Post haec ascendunt in montem Gadgad, quod **148** interpretatur *nuntius*, vel *accinctio*, vel certe *concisio*. Quibus enim verba Dei annuntiamus, eos procul dubio commonere debemus ut et se virtutum armis accingant, et invisibilium hostium spiritualibus gladiis terga

concidant. Quod cum eos agere non segniter edocemur, cum eis simul ad montana conscendimus. Quod si Gadgad, ut quidam putant, *tentamenta* significat, datur intelligi quoniam his qui ad coelestem patriam tendunt, tentationes deesse non possunt. Et saepe tentatio virtutibus admiscetur, ut laborioso Christi militi merces uberius acquiratur.

Et quia per mala tentationum ad praemiorum bona transitur, congrue sequitur quoniam, inde profecti, venerunt in Jetebatha, sive, ut alibi legitur, Jatbatha, quod interpretatur *bonitas* sive *bonum*. Ergo per experimenta tentationum ad bonitatem, quae procul dubio Christus est, pervenitur.

Inde profecti sunt in Ebrona, quod *transitus* appellatur. Animo quippe transeunda sunt omnia, et in eum solum debes obtutum mentis infigere, cum quo sine transitu valeas permanere.

Post haec veniunt in Asiongaber, quod interpretatur *consilia viri*. Postquam enim nos in Christum omnino projicimus, postquam in eum omnem cordis nostri fiduciam collocamus, esse pueri sensibus ulterius non debemus, imitantes Apostolum, qui dicit: «Cum autem factus sum vir, evacuavi quae erant parvuli (**II Cor. XIII**);» et iterum: «Nolite pueri effici sensibus (**I Cor. XIV**).»

Sed quoniam qui apponit scientiam, apponit dolorem, iterum veniunt in desertum Sin, quae est Cades. Sin autem *tentationem* interpretari jam jam superius diximus. Sicut enim vas aureum vel argenteum saepe malleus percutit, saepe lima hinc inde poliendo circumdat, ut clarius fiat; sic

iterata tentatio constantis et non cedentis animae rubiginem purgat. «Vas enim figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis (**Eccli. XXVII**).» Et quia Cades *fructificatio sancta* dicitur, vides quoniam tentationum sulcos sancta fructificatio subsequatur.

Sed et hinc applicuerunt in montem Hor, in extremis finibus Edom. Hor *montanus* interpretatur. Quisquis enim tentatus non labitur, sed de tentatione fructificat, consequens est ut ad montem, qui Christus est, victor ascendat. Hic est enim mons ille coagulatus, mons pinguis (**Psal. LXVII**), de quo per Prophetam dicitur: «Erit in novissimis diebus praeparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes (**Isai. II**).» Hic mons dicitur montanus, quia ubi Christus, ibi et procul dubio Christianus: «Ubi sum, inquit, ego, illic et minister meus erit (**Joan. XII**).»

Deinde veniunt in Salmona, quod interpretatur *umbra portionis*. Et merito, postquam in montem, qui est Christus, ascendimus, vitiorum fugientes ardorem, sub defensionis ejus umbraculo residemus. De qua videlicet umbra per Jeremiam dicitur: «Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus: In umbra tua vivemus in gentibus (**Thren. IV**).» Et Angelus ad Mariam: «Virtus, inquit, Altissimi obumbrabit tibi (**Luc. I**).» Salmona etiam, ut alicubi reperitur, *imaguncula* dicitur; quod utique 149 loco illi non absurde congruit, dum ibi aeneus ille serpens appensus sit, qui crucifixi repraesentat imaginem Salvatoris.

Fit praeterea transitus in Phinon, quod interpretatur *os*, vel *oris parcimonia*. Et os quidem, quia, mox

ut passionis Christi sacramenta cognoscimus, quod corde credimus, ore pronuntiamus, sicut scriptum est: «Credidi, propter quod locutus sum (**Psal. CXV**).» Et Apostolus: «Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (**Rom. X**).» Oris vero parcimonia dicitur; quia, dum tam profunda redemptionis humanae mysteria penetrare non possumus, quasi ori nostro digitum superponimus, ut, divinitatis Christi celsitudinem majoribus relinquentes, de sola tantum ejus cruce tractemus, sicut dicit Apostolus: «Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum (**I Cor. II**).»

Post haec profecti sunt in Oboth, quod utique vertitur in *magos* sive *pythones*. Propter quod datur intelligi quia post imaginem Dei, quae in cordis ratione concipitur, post acceptam fidem, quae oris confessione profertur, consurgunt adversum nos haeretici errorem venenatae perfidiae dogmatizantes, tanquam pythones et magi malefica incantationum carmina conspergentes.

Hinc transitur in Gebarim, quae est in finibus Moabitarum. Gebarim significat *acervos lapidum transeuntium*. Isti porro sunt lapides vivi, sancti scilicet, ex quibus non modo Hierusalem superna construitur, sed et praesens Ecclesia tanquam margaritis coruscantibus adornatur. Qui merito transeuntes dicuntur, quia terrena quaelibet ac transitoria mente calcant, atque ad coelestia transire festinant. Si vero non Gebarim, sed Gai dicatur, quod alia testatur editio, et hoc ab intellectu transeuntium non aberrat. Gai siquidem interpretatur *chaos*. Dicit autem Abraham diviti: «Quia inter nos et vos chaos magnum firmatum est (**Luc. XVI**).» Ad illum ergo sancti semper

transire desiderant, ut in ejus sinu, sicut et beatus ille Lazarus, feliciter requiescant.

Unde satis apte consequitur ut post chaos pythonum atque magorum, quod est tenebrosa calliditas haereticorum, praesto veniant in Dibongad, quod significare dicitur *apiarium tentationum*. Apes enim ore mella ferunt, sed aculeis pungunt; sic et haeretici verbis quidem manifeste blandimenta praetendunt, sed quasi post se erroris aculeos contegunt. Primo distillant ore dulcedinem, sed postmodum spargunt aculeatae falsitatis errorem. Unde Propheta conqueritur, dicens: «Circumdederunt me sicut apes, et exarserunt sicut ignis in spinis (**Psal. CXVII**).»

150 Inde profecti sunt in Helmondeblathaim, quod vertitur in *contemptum palatarum*, hoc est ficuum, sive *contemptus opprobrii*. Ficus autem deliciosus est fructus; per quod intelligitur necessarium esse ut qui jam donis coelestibus appropinquant, cuncta carnalis illecebrae blandimenta contemnant. Quod si contemptus opprobrii magis admittitur, per hoc jam dubitanter instruimur ut, si quando haereticorum vel reproborum quorumlibet dehonestamur injuriis, non turbemur. Per quod scilicet utrumque salubriter edocemur, ut nos nec inhonesti contemptus irrisio moveat, nec ulla terrenae dulcedinis oblectamenta resolvant; quatenus de hoc mundo valeamus dicere cum Propheta: «Sicut tenebrae ejus, ita et lumen ejus (**Psal. CXXXVIII**).»

Inde commigrant ad montes Abarim contra Nabo. Abarim, *transitus*, Nabo *abscessio* interpretatur; ubi scilicet anima quasi per omnes itineris mansiones, ita per cunctas fuerit progressa virtutes, quia jam ad culmen perfectionis

ascendit, mente mox transit ex hoc saeculo, et abscedit. Quae nimirum etsi adhuc manere videatur in mundo, in carne tamen, non secundum carnem ambulans, jam recessit e mundo. Sicut de Enoch dicitur: «Et non inveniebatur, quia transtulit illum Deus (**Gen. V**).» Ita quisquis sanctitate perfectus, et mundo jam mortuus, pertransiit mundum, et habitat in regione virtutum.

Postrema vero mansio est in campestribus Moab, super Jordanem contra Jericho. Ad hoc enim tam longi itineris transitus agitur, ad hoc totus aerumnis ac laboribus per vastam hujus mundi solitudinem suspiratur, ut applicemus ad Jordanem, hoc est, accedamus ad inexhaustam coelestis sapientiae plenitudinem. Juxta quam peregrinationis nostrae tabernaculum construentes, ejus fluentis a cunctis nos Aegypti squaloribus properemus abluere, ut purificati terram repromissionis valeamus intrare, ut simus, sicut de sponsa in Canticis dicitur: «Oculi ejus sicut columbae super rivos aquarum, quae lacte sunt lotae et resident juxta fluentia plenissima (**Cant. V**).» Et notandum quod profectio ista non in montibus, sed in campestribus desinit, quoniam sancti quique quanto celsiori perfectione sunt praediti, tanto majori sunt humilitate fundati. Qui etiam contra Jericho mansiones aedificant, quoniam adversus mundum, qui per eam designatur, infoederabiliter pugnant. Quibus dicitur: «Si de mundo fuissetis, mundus, quod suum erat, diligeret; sed quia de mundo non estis, propterea odit vos mundus (**Joan. XV**).»

Expliciunt testimonia libri Numeri.

151-152 INCIPIUNT CAPITULA LIBRI DEUTERONOMII.

1. *Quod lex in monte Horeb data sit.*
2. *Ait Dominus Moysi: Vade, et dic populo: Revertimini in tentoria vestra; tu vero hic sta mecum.*
3. *Ait Moyses populo: Dedit tibi Dominus cibum, manna, quod ignorabas tu et patres tui.*
4. *Non est, inquit Moyses, terra, quam ingredimini possidendam, similis terrae Aegypti, de qua existis, sed de coelo pluviam exspectans.*
5. *Quod praecipit Dominus ut, appropinquante jam praelio, sacerdos ante aciem staret, et exhortaretur populum.*
6. *Ut homo formidolosus et corde pavido non egrederetur ad bellum; sed revertatur in terram suam, ne alios pavere faciat.*
7. *Ut mulieri in bello captae et in conjugium victoris electae corporis superfluitas abscindatur.*
8. *Quod si filius odiosae conjugis primogenitus fuerit, non possit dilectae filius ei praeferri, ut primogeniti locum teneat.*
9. *Ut si acceperit homo uxorem, et illa non invenerit gratiam ante oculos ejus, scribat ei libellum repudii, et dimittat eam de domo sua.*

10. *Ut si eum qui peccavit iudices dignum viderint
plagis, prosternant, et coram se faciant verberari.*
11. *De justo pondere et aequali modio habendis.*
12. *Moyse de Aser: ferrum, inquit, et aes calceamentum
ejus.*

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI DEUTERONOMII.

CAPUT PRIMUM. *In epistola ad Alexandrum
papam, ubi de insolentia malorum.*

Mens humana, terrenis obtenebrata negotiis, frustra se in
contemplationis culmen attollere nititur, dum actionum
saecularium merito quasi congestis lapidum rudibus
aggravatur. Sicut enim aluta, postquam per limosa luti fluentia
transierit, non admittit arvinam, sic mens humana, nisi ab
humore fuerit curae saecularis exsucca, non percipit supernae
pinguedinis gratiam. Pellis enim sicca pinguedinem combibit,
humefacta repellit. Et humanum cor, donec curarum
saecularium madore turgescit, saginas internae gratiae non
admittit. Unde et lex in monte Horeb data legitur (**Exod. XX**),
quod videlicet *siccitas* interpretatur. Illa denique mens quae

per amorem spiritus in alta sustollitur, mons est in quo lex Domini irreprehensibilis, quae procul dubio charitas est, divinitus promulgatur. Et hic mons veraciter est Horeb, qui *siccitas* dicitur, in quo videlicet omnium vitiorum humor excoquitur, et ad radios solis justitiae cunctum libidinis atque carnalis illecebrae rheuma siccatur. Hinc est quod vasa templi in argillosa terra, quae videlicet aquam sitienter imbibit, Hiram ad Salomonis imperium fabricavit (**III Reg. VII**); ex quibus nimirum vasis et illud est quod imbre coelesti concupiscit impleri, dicens: «Anima mea sicut terra sine aqua tibi (**Psal. CXLII**);» ad quod ideo aestuans clamat: «Sitivit anima mea ad Deum vivum: quando veniam et apparebo ante faciem Dei?» (**Psal. XLI**).

CAPUT II. *In epistola ad fratres Cluniacenses.*

Caveant hi qui prodire fortassis adhuc in publicum concupiscunt ne, dum inania cernere liberis obtutibus inhiant, dextrum oculum, hoc est vim intimae contemplationis, extinguant. Nec pruriat eorum gula cum illo carnali Israel porros, cepas et allia (**Num. XI**), quarum videlicet herbarum vehemens acrimonia oculos turbat et ad lacrymas provocat, quia nimirum saecularis actio, dum multis pressurarum angustiis cingitur, dum laborum ingruentium crebra perturbatione vexatur, quibus gaudere promisit, saepe flere compellit. Plane si laboris delectat exercitium, habet sancta quies laborem suum. Unde Dominus ad Moysen: «Vade, inquit, et die eis: Revertimini in tentoria vestra; tu vero hic sta mecum, et loquar tibi omnia mandata, caerimonias atque

judicia (**Deut. V**).» Caeteris quippe in carnis suae tentorio delectabiliter quiescentibus, servus Dei non residere jubetur, sed stare cum Domino, ut quo remotius a mundi laboribus cessat, eo vigilantius in divinis obsequiis ipse se sanctae quietis fervore exerceat.

CAPUT III. *In eadem epistola.*

«Dedit tibi Dominus cibum manna, quod ignorabas tu et patres tui, ut ostenderet tibi quod non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod egreditur ex ore Domini (*Deut. VIII; Matth. IV; Luc. IV*),» ubi et praesto subjungit: «Vestimentum **153** tuum, quo operiebaris, nequaquam vetustate defecit, et pes tuus non est subtritus, en quadragesimus annus est: ut recogites in corde tuo, quia sicut erudit homo filium suum, sic Dominus Deus tuus erudivit te, ut custodias mandata Domini Dei tui, et ambules in viis ejus, et timeas eum (**Deut. VIII**).» In quibus verbis illud est solertius attendendum quod ait: «Dedit tibi manna, ut ostenderet quod non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod egreditur ex ore Dei.» Ubi luce clarius constat quia illud manna, quo illi carnaliter alebantur, hoc divini verbi significabat pabulum, quo nunc in anima recreamur. Et notandum quod de hoc manna in libro Exodi legitur: «Quod cum vidissent, inquit, filii Israel, dixerunt ad invicem: Manhu? quod significat: Quid est hoc?» (**Exod. XVI**.) Illi ergo manna, id est quid est hoc, veraciter comedunt qui, dum legunt, vel audiunt, divini verbi mysterium solerter inquirunt, qui nimirum intra litteralis paleae thecam dulcem

intelligentiae spiritalis ambiunt enucleare medullam. Hic certe quid est hoc veraciter vescitur, qui assidue in Scriptura sacra solerti meditatione versatur.

CAPUT IV. *In sermone de S. Bartholomaeo.*

Moyses mystice de sancta dicit Ecclesia: «Non est, inquit, terra, ad quam ingredimini possidendam, similis terrae Aegypti, de qua existis, ubi jacto semine in hortorum morem aquae deducuntur irriguae, sed de coelo pluvias exspectans, quam Deus suus invisit omni tempore (**Deut. XI**).» Saecularis enim prudentia quasi coluber per humum serpit et huc illucque lubrica varietate declinat, divina vero sapientia de coelestibus intonat. Hortus etiam hic sinistram habet significationem. Nam carnalis scientiae videtur designare lasciviam; sicut et illic, ubi Achab petiit vineam Naboth: «Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum (**III Reg. XXI**).» Ille quippe in hortum conatur vineam vertere, qui rigorem virtutis jucunda carnalis illecebrae vult amoenitate mutare. Et Psalmista reprobos oleribus comparat, dicens: «Tanquam fenum velociter arescent, et sicut olera herbarum cito cadent (**Psal. XXXVI**).»

CAPUT V. *In sermone de S. Anastasio.*

«Appropinquante, ait Dominus, jam praelio, stabit sacerdos ante aciem, et sic loquetur ad populum: Audi, Israel: vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non pertimescat cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos, quia Dominus Deus vester in medio vestri est, et pro vobis contra adversarios dimicabit, ut eruat vos de periculo (**Deut. XX**).» Et notandum quod sacerdos qui, imminente jam bello, concionatur, non alibi, sed ante aciem stare praecipitur, ut videlicet eos ad pugnam, quos adhortationibus provocat, ipse quoque praevis antecedit, ne dum alios **154** ad bellum impellere nititur, ipse degeneri torporis otio per negligentiam resolvatur, sicut de quibusdam magna quidem praedicantibus, sed desidiose viventibus, per Prophetam dicitur: «Filii Ephrem intendentes arcum et mittentes sagittas suas conversi sunt in die belli (**Psal. LXXVII**).»

CAPUT VI. *In sermone de S. Georgio.*

«Homo formidolosus et corde pavido non egrediatur ad bellum, sed vadat et revertatur ad terram suam, ne pavere faciat corda fratrum suorum, sicut et ipse perterritus est (**Deut. XX**).» Quibus nimirum verbis liquido perdocemur quia pro defensione fidei dimicare fortiter et idonee nequeunt qui adhuc nudari terrenis opibus pertimescunt; tolerabilius enim est ut domum quodammodo redeuntēs ignobiliter et imbelles vivant quam secum et alios a triumphandi gloria per degeneris exempla timoris avertant.

CAPUT VII. *In libro de perfectione monachorum.*

Per Moysen lege decernitur ut mulieri in bello captae et in conjugium victoris electae corporis circumfluitas abscindatur: «Quae radet, inquit, caesariem et circumcidet ungues et deponet vestem in qua capta est; sedensque in domo sua flebit patrem et matrem uno mense, et postea intrabis ad illam dormiesque cum illa, et erit uxor tua (**Deut. XXI**).» Mulieri quippe caesariem radimus, cum rationali disciplinae sensus superfluos amputamus. Ungues etiam circumcidimus, cum ab ea mortua quaeque superstitionum opera desecamus. Quae etiam vestem deponere, in qua est capta, praecipitur, ut superductam fabularum et quorumlibet figmentorum exuat superficiem, ac solidam verae rationis exhibeat veritatem. Patrem vero et matrem deflet, quia liberalium auctores artium mens nostra mortuos deputat et eos in errore periisse compatiendo deplorat. Consuetudo autem feminarum est per unumquemque mensem sui sanguinis effusione purgari: post mensem itaque ad hanc mulierem infrare praecipimur, ut artem cujuslibet disciplinae omni superstitionum contagio defaecatam velut in conjugium sortiamur, quatenus jam Israelitica facta consequenter in Israelitae conjugium transeat et bene fecundam spiritualium operum sobolem reddat.

CAPUT VIII. *In epistola ad Bonifacium, quae est de eo quod exteriori prudentiae spirituali: sapientia debeat praeferri.*

«Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam et alteram odiosam, genueritque ex eis liberos, et fuerit filius odiosae primogenitus, volueritque substantiam inter filios dividere, non **155** poterit filium dilectae facere primogenitum et praeferre filio odiosae, sed filium odiosae agnoscet primogenitum, dabitque ei de his quae habuerit cuncta duplicia; iste est enim principium liberorum ejus et huic debentur primogenita (**Deut. XXI**).» Duae scilicet hominis uxores sunt, virtus et voluptas, livoris et odii inter se invicem velut quadam zelotypia dissidentes; et voluptas quidem ad hanc vitam, virtus ad aeternam pertinet gloriam. Illa plane dilecta est, quia virum suum, hoc est fragilem cujusque spiritum, malesuada jucunditate demulcet; ista vero dicitur odiosa, quia per arctam et angustam viam homines ire constituit et aspera semper ac dura proponit: sed filius odiosae nobis primogenitus est, quia virtutem Conditor noster nobis originaliter indidit; voluptas autem et quaelibet carnalis illecebra ex vitio nostrae pravitatis emersit. Sed quia neu est istius temporis per singula verba hujus praecepti figuram enucleariter exponere, sufficiat hoc ad compendium dicere ut, si non possumus dilectam uxorem, quae nobis procul dubio noxia est, a thalami nostri societate repellere, studeamus saltem quae sobria est et honesta in primogeniti dignitate praeferre, quatenus si nobis difficile est quantulamcunque saltem hujus vitae dulcedinem non sentire, praerogetur tamen dominii palma virtuti, relinquatur servitus voluptati; illius filius in primogeniti dignitate praecellat, istius autem filius in subsequela ordinis et sub disciplinae semper refrenatione supersistat. Vis fortassis addiscere qui uxoris dilectae sunt filii? Paulus inquiratur Apostolus: «Manifesta sunt, inquit,

opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, aemulationes, irae, rixae, dissensiones, sectae, invidiae, homicidia, ebrietates, comessationes et his similia, quae praedico vobis, sicut praedixi: quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur (**Gal. V**).» Vis enim consequenter audire quae sit soboles odiosae? ausculta quod subdidit: «Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas (**Ibid.**).» Hic ergo filius tanquam primogenitus duplicia debet habere substantiae, videlicet ut fructus Spiritus corpus simul et animam regat atque utriusque substantiae, interioris scilicet, et exterioris hominis jura possideat.

CAPUT IX. *In epistola ad Cincium praefectum.*

«Si acceperit homo uxorem, et habuerit eam et non invenerit gratiam ante oculos ejus, propter aliquam foeditatem, scribat libellum repudii, et dabit in manu ejus et dimittet eam de domo sua (**Deut. XXIV**).» Haec igitur uxor nostra, carnalis scilicet vita, utinam in oculis nostris gratiam nunquam prorsus inveniatur, sed ejus abominabilis foeditas mentium nostrarum nares, ut dignum est, semper offendat. Quae, libello repudii per legem poenitentiae semel accepto, sic a connubii nostri liminibus excludatur ut in **156** nostros denuo non revertatur amplexus. Unde et vir sapiens ait: «Averte faciem tuam a muliere compta, et non circumspicias speciem alienam (**Eccli. IX**);» quae quoniam aliena dicitur, merito cum Agar, non

uxor, sed concubina intelligitur. Agar enim *peregrina*, vel *accola* interpretatur. Et quia per Salomonem haec cadem impudica mulier dicit: «Aspersi cubile meum myrrha, et aloe et cinnamomo (**Prov. VII**);» merito cum altera concubina Abrahae poterit comparari. Cethura siquidem dicitur *odorifera*. Vita quippe carnalis spirat odoramaenta mendacii. Unde et in Proverbiis dicitur: «Custodi te a muliere mala et a blanda lingua extraneae; non concupiscat pulchritudinem ejus cor tuum (**Prov. VI**).» Haec enim blanda lingua, videlicet carnalis vitae, miseros homines dicere persuadet: «Venite, perfruamur bonis quae sunt, et utamur creatura tanquam in juventute celeriter; vino pretioso et unguento nos impleamus, et non praetereat nos flos temporis,» etc. (**Sap. II**). At contra de muliere, quae religiosam signat vitam, scriptum est: «Mulieris bonae beatus vir, numerus enim annorum illius duplex; mulier fortis oblectat virum suum, et annos vitae illius in pace implebit (**Eccli. XXVI**).» Quomodo est numerus annorum hominis duplex, nisi quia et hic vivit in conversatione sancta et illic est victurus in gloria? Hae plane duae vitae, spiritualis scilicet atque carnalis, quadam inter se invicem quasi zelotypia dissident et ad diversum vivendi finem corda hominum trahunt. Ista siquidem cohibet gulae pruriginem, ne modum sobriae refectionis excedat; illa ventres ingurgitat et per immoderata ciborum oblectamenta relaxat. Ista suspiriis ac gemitibus pascitur; illa cachinnis et ineptis lusibus delectatur. Ista sursum spiritum erigit et in coelestis desiderii arce suspendit; illa curis saecularibus et opibus congerendis incumbit. Ista quidquid injuriarum, quidquid adversitatis ingeritur aequanimiter tolerat; illa graviores potius violentias accipit, judicia quae tolerentur importat.

CAPUT X *In epistola ad Petrum monachum.*

«Si eum qui peccavit iudices dignum viderint plagis, prosternent et coram se facient verberari;» ubi et mox additur: «Pro mensura peccati erit et plagarum modus, ita ut quadragenarium numerum duntaxat non excedant, ne foede laceratus ante oculos tuos obeat frater tuus (**Deut. XXV**).» Quod videlicet illi populo legale praeceptum nobis est allegoriae mysterium. Quadragenarius siquidem numerus humanae vitae significat cursum. Hinc est quod Israel annis quadraginta graditur per desertum (**Num. XIV, XXXII**). Hinc Moyses (**Exod. XXIV**) et Elias (**III Reg. XIX**), insuper et ipse Dominus (**Matth. IV**), tot diebus protraxere jejunium. Qui etiam sicut horis quadraginta in sepulcro mortuus jacuit, ita nihilominus post resurrectionem suam diebus totidem cum discipulis fuit, quatenus nos sua membra pius Magister edoceat, ut per capitis nostri vestigia gradientes et mortui mundo et velut peregrini hospitemur in saeculo. Mystice **157** quoque peccator in lege dum vapulare praecipitur, excedi quadragenarius plagarum numerus prohibetur, quia quisquis in hac vita perfectam egerit poenitentiam, nullam postmodum pro suis excessibus sentiet poenam.

CAPUT XI. *In sermone de S. Anastasio.*

«Non habebis in sacculo diversa pondera, majus et minus, nec erit in domo tua modius major et minor. Pondus habebis justum et verum, et modius aequalis et verus erit tibi (**Deut. XXV**).» Enimvero tunc in sacculo diversa pondera non habemus, si intra secretum conscientiae nostrae, non aliter nobis atque aliter aliis judicantes, easdem legalium praeceptorum mensuras appendimus, nimirum ut nos aliis regulam districtae severitatis indicare, nosmetipsos vero studeamus remissioris indulgentiae lege tractare. De qua videlicet fraude et Salomon dicit: «Abominatio est Domino pondus duplex et statera dolosa (**Prov. XI**).» Necesse est ergo fruges verbi nequaquam diversis, sed eisdem metiri ponderibus, ut quae aliis agenda praecipimus, ipsi etiam vivis operibus efficaciter impleamus.

158 CAPUT XII. *In sermone de S. Bartholomaeo.*

Aes aliquando sanctis congruere reperitur apostolis, de quibus sub Aser specie per Moysen in Deuteronomio dicitur: «Ferrum et aes calceamentum ejus (**Deut. XXXIII**).» Calceamentum quippe in Scriptura sacra munimentum praedicationis accipitur, sicut scriptum est: «Calceati pedes in praedicatione Evangelii pacis (**Ephes. VI**).» Quia ergo per ferrum virtus, per aes autem perseverantia longanimitatis exprimitur, ferrum et aes apostolorum dicitur esse calceamentum, nec non et praedicatorum quorumlibet sanctorum. Per ferrum scilicet adversantia mala patienter tolerant; per aes vero bona praeposita longanimiter servant.

De quibus apostolis, sive apostolicis viris, praedicatoribus scilicet sanctis, ad eundem Aser cum praemisissent: «Ascensor coeli auxiliator tuus;» illico subdidit: «Magnificentia ejus discurrunt nubes (**Deut. XXXIII**).» Quis enim est ascensor coeli, nisi Salvator noster, qui, postquam mortis imperium moriens perdidit, coelum, angelis comitantibus et discipulis suspicientibus penetravit? Hujus magnificentia nubes discurrunt, quia ejus auctoritate doctores sancti per mundum salutiferae praedicationis imbrem pluunt. De quibus et propheta: «Qui sunt, inquit, isti qui ut nubes volant?» (**Isa. LX**.) Istae nubes resolvuntur in aquam, cum terram cordis nostri doctrinae suae fluentis inebriant, ut eam ad proferenda pii operis germina fertilem reddant.

Expliciunt testimonia libri Deuteronomii.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI JOSUE.

- 1. Quod aquae Jordanis divisae sunt dum Israel, Josue ducente, transiret.*
- 2. Quod praecepit Dominus ut tollerent duodecim lapides de medio Jordanis, ubi sacerdotes steterant, et ponerent in medio castrorum.*
- 3. Quod Josue Dominus praecepit ut transiret in Galgala cum populo et illic eos cultris lapideis circumcideret.*

4. *Quod praecepit Dominus ut arcam foederis viri bellatores armati praecederent, et sacerdotes septem buccinas clangerent et sic Jericho septem diebus circumirent.*
5. *Quod in Arca tria continebantur, urna aurea cum manna, et tabula testamenti, et virga Aaron.*
6. *Ait Josue ad populum: Vos autem cavete ne de facultatibus Jericho quidpiam contingatis.*
7. *Quod subversa Jericho domus Rahab meretricis, de qua funiculus coccineus dependebat, evasit.*
8. *Subversa Jericho Josue imprecatus est, dicens: Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit et aedificaverit Jericho in primogenito suo.*
9. *Quod Gabaonitae pacis foedus ab Israelitis fraudulenter extorserunt in terra Pherezaei et Raphaim.*
10. *Dixit Josue filiis Joseph: Si populus multus es, ascende in silvam et succide tibi spatia ad habitandum.*

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI JOSUE.

159 CAPUT PRIMUM. *In secundo sermone de S. Joanne evangelista.*

«Cum populus ingrederetur Jordanem, jubente Josue, aquae superiores ad instar montis intumescebant, inferiores vero in mare Mortuum delabebantur (**Jos. III**).» Quia profecto ex eis, qui baptizantur, alii in accepta coelestis gratiae dulcedine perseverant, alii in peccatorum amaritudinem defluere reprobe vivendo non cessant, et velut in maris mortui salsuginem corruunt, dum sapiendo terrena per pravae vitae declivia ad mortem tendunt. Nos autem non sic, dilectissimi, non sic, sed ad veram sapientiam animum transferentes sic per Dei misericordiam in virtutum studeamus alta proficere, ut in vitiorum pudeat voraginem declinare. Sic perseveremus semper ad superna properare quo tendimus, ut divini amoris dulcedinem in nostris jugiter mentibus conservemus.

CAPUT II. *In eodem sermone.*

«Elige,» inquit Dominus ad Josue, «duodecim viros, singulos per singulas tribus, et praecipe eis ut tollant de medio alvei Jordanis, ubi fixerunt sacerdotes pedes, duodecim lapides durissimos quos ponetis in loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria (**Jos. IV**).» Ut autem non omnia, licet plena mysteriis, verba discutiam, quid per hoc factum nobis innuitur, nisi ut postquam mystici Jordanis fluenta transimus, postquam de lavacri salutaris fonte consurgimus, durissimos duodecim lapides, id est firmissima apostolorum exempla, ad imitationem nobis proponere studeamus? Lapidem quippe ubi sacerdotes pedes fixerant, in loco castrorum ponimus, si in procinctu spiritualis militiae positi, apostolorum vestigia constanter et firmiter teneamus. Nam juxta Salomonis

sententiam: «Qui mollis et dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis (**Prov. XVIII**).» Nimirum qui in moribus suis molles ac fluidi sunt, more aquae praecipites ad ima defluunt; qui vero constantes ac firmi, in arcem quotidie virtutis excrescunt.

CAPUT III. *In sermone primo de S. Bartholomaeo.*

«Post haec autem protinus Josue jubetur ut in Galgala cum populo transeat atque illic eos cultris lapideis circumcidat (**Jos. V**). Petra,» ut ait Apostolus, «erat Christus (**I Cor. X**).» Per cultellos ergo lapideos circumcidimur, dum per Christum a nobis omnes carnis et spiritus illecebras amputamus. Et hac circumcissione, sicut illic dicitur, Aegyptiorum propulsamus opprobrium, quoniam deludentium nos elidimus petulantiam vitiorum. «Hodie,» inquit Dominus ad Josue, «abstuli opprobrium Aegypti a vobis (**Jos. V**).» Nec praetereundum **160** quod Galgala *revelatio* interpretatur. Vita quippe carnalis oculos mentis excaecat, spiritualis illuminat: «Revela, inquit, oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua (**Psal. CXVIII**).» Cum enim a suis homo vitiis circumciditur, ad divinae legis consideranda mysteria mentis acies revelatur. In quo scilicet loco ab Israelitico populo Pascha celebratur et typice Agnus ille comeditur, qui tollit peccata mundi (**Joan. I**). Et nota ordinem rerum ac salutis humanae perpende mysterium. Postquam de baptismo quasi de gurgite Jordanis eximus, apostolicae virtutis et constantiae lapides nobis in exempli

testimonium constituimus, quos aemulationis studio contemplantes a pravitate nostrae praeputio circumcidimur, sicque dimota procul atque deteresa caligine vitiorum, revelata facie spiritali, laetitiae Pascha celebramus in luce virtutum. Illic primum populus de frugibus terrae comedit azymos panes; et manna, quo eatenus ali consueverant, ulterius non apparuit. Quia postquam panis ille vivus, qui de coelo descendit (**Joan. VI**), ex agro virginalis uteri prodiit, postquam granum tritici cadens in terram, mortuum est, ac plurimos fructus attulit (**Joan. XII**), mox typicae legis manna defecit. Terra quippe repromissionis venter est Virginis; de qua terra per Isaiam dicitur: «Rorate, coeli, desuper, et nubes pluant Justum; aperiatur terra et germinet Salvatorem (**Isa. XLV**).» Cum ergo ad hunc panem pervenitur, legis veteris ulterius manna non quaeritur

CAPUT IV. *In sermone de sancto Andrea.*

«Praecepit Dominus Josue ut arcam foederis viri bellatores armati praecederent, sacerdotes autem septem buccinis clangerent, sicque per septem nihilominus dies Jericho moenia circuirent. Septimo itaque die dum vociferatio populi clangentibus tubis admiscetur, Jericho protinus a fundamento collapsa subvertitur (**Jos. VI**).» Quid est autem quod ad capiendam urbem non gladius educitur, non tela vibrantur, non jaculum mittitur, non acies militaris cunei ad irruptionis impetum constipatur, sed tubis duntaxat sacerdotalibus clangitur, et sic victoria non jam jure belli, sed virtute potius sacramenti de superatis hostibus obtinetur? Deliramenti sane

videretur ineptia, si evidens non fuisset victoria subsecuta. Sed per Jericho, quae dicitur *luna*, non incongrue mundus innuitur, qui sic per labentium momenta temporum tanquam per menstrua detrimenta finitur. Arca autem sancta erat Ecclesia; tubae vero apostoli sunt, vel quique sancti doctores Ecclesiae, quorum videlicet admonitionibus, dum pugnare semper contra carnis illecebras et antiqui hostis insidias nitimur, velut ad conflictus aciem et conserenda bella tubarum clangoribus incitamus. Quae nimirum tubae septem fuisse referuntur, quia praedicatores sancti septiformis Spiritus gratia sunt repleti. Septem quoque dierum vicissitudine omne **161** tempus nostrae mortalitatis evolvitur. Urbem ergo Jericho sacerdotes arcam ferentes et clangentes septem diebus circumeunt, et muri ejus per arcae praesentiam et tubarum sonitum cadunt; quia in hujus mortalis vitae decursu, dum circumquaque per orbem terrarum sancta movetur et dilatatur Ecclesia, per sanctae praedicationis instantiam omnis elati mundi superbia frangitur et cuncta infidelitatis obstacula subruuntur. Et notandum quod armati milites cum sacerdotibus ire jubentur, nimirum ut ii quibus non est injunctum promendi clangoris officium nequaquam se remotos intelligant a congressione bellorum, quatenus et ii qui non praedicant contra occulti hostis insidias, armati nihilominus et circumspecti semper incedant. Hujus itaque belli duces ac principes sancti apostoli sunt, qui arcam foederis Jerichontinis moenibus cum tubarum clangore circumferunt, quia per totius mundi circulum, sanctae praedicationis officio, Ecclesiae sacramenta diffundunt. «In omnem enim terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum (**Psal. XVIII**).» Evolutis autem sex diebus, septimo tandem die rex Jericho cum omni populo

gladio devorante consumitur, quia in die novissimo diabolus, qui est rex superbiae, cum omnibus suis sequacibus quasi quodam divinae sententiae gladio morti perpetuae condemnatur. Tunc nempe fiet quod per Apostolum dicitur: «Quia, cum evacuaverit omnem principatum, et omnem potestatem et virtutem, novissime inimica destruetur mors (I Cor. XV).»

CAPUT V. *In sermone de S. Bartholomaeo.*

Arca vero illa ex imputribilibus lignis Sethim mystica fuerat arte composita; auro quoque purissimo resplendebat, intus et extrinsecus inaurata. In ea quoque erat urna aurea, in qua manna servabatur, tabulae nihilominus Testamenti, et virga Aaron quae fronderat. Quid est autem urna aurea, nisi caro Christi munda, nitida, sincera, absque omni reatus contagione purissima, quae reconditum habet manna, angelicum videlicet panem, hoc est, divinitatis aeternae dulcedinem? Duae vero lapideae tabulae inviolabilem utriusque Testamenti signant firmitatem. Quid autem Aaron virga, nisi summi veri Pontificis nostri salutare vexillum et vivificae crucis exprimit sacramentum? Quae etiam in eo quod germinasse perhibetur, praefiguravit sanctam crucem immortalis memoriae viriditate vernantem. Haec sunt sacramenta universalis Ecclesiae, haec etiam salutaris instructio cujuscunque fidelis animae Christianae. Quod enim arca per adumbratam praetendebat imaginem, hoc nunc Ecclesia, vel quaeque mens justi per efficacissimam et apertam possidet veritatem. Haec beati apostoli mysticae refectionis alimenta portabant, haec

tanquam panem parvulis exponendo frangebam. Nam postquam evangelicus ille sermo prorupit: Quoniam «aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas (**Luc. XXIV**);» prophetica querela cessavit, qua dicitur: «Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis (**Thren. IV**).» Hic est panis ille quotidianus, **162** fratres mei, quem nos Veritas docuit inhianter expetere; hoc coelestis sapientiae pabulum, quod debemus jugiter esurire.

CAPUT VI. *In sermone de S. Andrea.*

«Ait Josue ad populum: Vos autem cavete, ne de facultatibus Jericho quidpiam contingatis (**Jos. VI**).» Vetat et noster Jesus, verus utique Salvator, ut nemo ea quae mundi sunt diligit: «Nolite, inquit, thesaurizare vobis thesauros in terra (**Matth. VI**);» et per apostolum suum: «Nolite diligere mundum, neque ea quae in mundo sunt (**I Joan. II**).» Non ergo ad exemplum infelicis Achan (**Jos. VII**) de anathemate Jericho aliquid defraudemus, ut videlicet nihil ex dissolutis mundanae conversationis moribus disciplinis ecclesiasticis inferamus. Non auferamus pallium, ut post indumentum fidei cultum conversationum saecularium nullatenus induamus; non argenti siclos, ut qui aeternum thesaurum in coelo recondimus, nullam temporalem pecuniam per ambitionem in sudario reponamus; non denique regulam auream, ut in Ecclesiam Christi non accurata introducamus haereticorum dogmata; non trutinata philosophorum acute disputantium studia, vel poetarum elaborata figmenta. Haec est enim aurea illa regula, limato videlicet atque polito sermone directa, et

velut aureo luculentae facundiae nitore vestita. Hanc autem regulam furati sunt Arius, Marcion, et Apelles anaeque perversorum hominum pestes; qui, dum philosophorum sectas in Ecclesiam conati sunt introducere, iram Dei quodammodo super castra Israel visi sunt provocare. Sed ii obruti sunt cum Achan sub acervo lapidum, quia oppressi sunt immanissimo pondere peccatorum. Nos autem, fratres charissimi, quia philosophia nostra Christus est et hic crucifixus, atque ideo magistros habemus non oratores, sed piscatores, non versutos et eloquentes, sed mites ac simplices, despiciamus sapientiam quae caecat, appetamus stultitiam quae discentes illuminat. «Quia enim,» ut Apostolus ait, «non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit per stultitiam praedicationis salvos facere credentes (**I Cor. I**).»

CAPUT VII. *In eodem sermone.*

«Cuncti autem habitantes Jericho gladio trucidante consumuntur; sola autem domus Raab meretricis evasit, quam videlicet funiculus coccineus in fenestra discrevit (**Jos. VI**).» Domus autem illa unicum praefigurat Ecclesiam, quae purificata est a turpitudine fornicationis per fenestram confessionis in sanguinis remissione. Haec plane a communi pereuntis mundi liberatur excidio, quia in fenestra domus suae coccineum ligat funiculum, dum in ore corporis sui portare non desinit passionis Dominicae sacramentum: «Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (**Rom. X**).» Porro autem funiculus ille ad domum erat

ligatus, sed exterius videbatur, quia Dominicae crucis fides in corde retinetur, **163** quae oris confessione depromitur. Reliquis quidem pereuntibus, omnes qui in domo illa reperti sunt mortis evasere periculum; quia sicut intra Ecclesiam omnes salvantur electi, ita extra Ecclesiam nemo poterit salvus inveniri. Sed fortasse quaeritur quomodo et arca, quae urbem circumiens obsidebat, et domus Raab, quae ipsius moenibus inhaerebat, utraque nimirum res unam designet Ecclesiam, cum arca videlicet obsideat et expugnet, domus autem videatur obsessa? Sed haec quaestio facile solvitur, si in membris Ecclesiae, quae sit diversitas, subtiliter attendatur. Ecclesia namque expugnat Ecclesiam, cum praedicatores, magistri et discipuli praesidentes et obtemperantes ex uno divinae regenerationis fonte procedere, unum denique corpus Ecclesiae tanquam diversa videantur membra complere. Cui nimirum Ecclesiae per Psalmistam dicitur: «Pro patribus tuis nati sunt tibi filii (**Psal. XLIV**);» ipsi sane apostoli, qui ad capiendam humanae superbiae Jericho tam valida, tam robusta fulminea praedicationum suarum jacula contorsere, unius ejusdemque Ecclesiae et patres quodammodo videntur et filii, filii videlicet patriarcharum et prophetarum, patres vero subsequantium omnium deinceps electorum.

Hinc est enim quod Moysi divina voce praecipitur: «Ut et bases argenteas fundat, et tabulas inauratas desuper erigat (**Exod. XXVI**).» Quid autem per bases argenteas, nisi prophetarum videtur ordo signari, qui dum primi de sacramento Ecclesiae sunt locuti, quasi quasdam bases eos aspicimus a fundamento consurgere et superposita fabricae pondera sustinere? Quid vero per tabulas, nisi sancti figurantur apostoli, qui extensa per mundum praedicatione

sunt amplissime dilatati? Apostolorum namque doctrina, quasi quibusdam basibus propheticae praedicationis innitur, eorumque auctoritate ad status sui robur firmiter solidatur. Unde et conjunctae binae bases in singulis tabulis supponuntur, quia, dum prophetae sancti in verbis suis invicem de futurae tunc Ecclesiae sacramento concordant, subsequentes apostolos aedificantes aedificant; et cum a semetipsis in nullo dissentiant, illos in se robustius figunt. Nec immerito bases, quibus prophetae signantur, ut ex argento debeant fundi praecipitur. Argenti quippe claritas ex usu servatur; sine usu autem in nigredinem vertitur. Prophetarum quoque dicta antequam apostolica praedicatione clarescerent, quia in usu spiritualis intelligentiae non erant, dum conspici prae obscuritate non poterant, quasi nigra remanebant; at postquam apostolicae praedicationis manus vaticinia obscura deterisit, quidquid lucis in eis latebat inclaruit sensusque eorum mysticos in usum dedit, quia verba jam rebus esse exposita perspicue nuntiavit. Jure igitur praecipiuntur fieri et bases argenteae et tabulae deauratae, quia videlicet apostolica praecepta prophetarum oraculis longe sunt clariora.

Ut ergo ad superiora redeamus, non incongruum est si et arca, et domus meretricis, quae obsidetur, unam eandemque exprimere videantur Ecclesiam, cum ejusdem Ecclesiae, sicut dictum est, diversa sint membra: alia videlicet per sanctae praedicationis ambitum obsidentia; alia a suae infidelitatis vel pravitatis munimine salutaris doctrinae jaculis **164** obruenda; alia jam domestica, alia adhuc per aversionem pravi operis aliena. Hunc in testimonium spiritualis pugnae conflictum Isaias jam odoraverat, cum postquam Salvatoris adventum

perspicue descripsisset, protinus addidit: «Et cor Aegypti tabescet in medio ejus, et concurrere faciam Aegyptios adversus Aegyptios; et pugnabit vir contra fratrem suum, et vir contra amicum suum, et civitas adversus civitatem, regnum adversus regnum; et dirumpetur spiritus Aegypti in visceribus ejus (**Isa. XIX**).» Cum igitur per apostolicae praedicationis obsidionem, fratres charissimi, de pereuntis Jericho simus internecionibus eruti, imo de subversae gentilitatis excidio divinitus liberati, non gravemur duces nostros subsequi quo praecedunt, non videatur onerosum quidquid nobis pro nostra salute praecipiunt.

*CAPUT VIII. In epistola ad B. Causidicum, ut
exteriori prudentiae spiritualis sapientia
praeferatur.*

«Subversa vero Jericho, Josue imprecatus est, dicens: Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit et aedificaverit civitatem Jericho; in primogenito suo fundamenta illius jaciat et in novissimo liberorum ponat portas ejus (**Jos. VI**).» Nam quia per Jericho, quae in *lunam* vertitur, haec vita signatur, ille civitatem Jericho in primogenito suo suscitatur qui bona praesentis vitae principaliter amat. Et quia Veritas in Evangelio praecipit: «Primum quaerite regnum Dei, et haec omnia adjicientur vobis (**Matth. VI**);» merito maledictione damnatur quisquis ab hoc praecepto declinare convincitur, Propheta attestante, qui ait: «Maledicti, qui declinant a mandatis tuis (**Psal. CXVIII**).» At contra ille portas Jericho

ponit in novissimo liberorum, qui sic utitur temporalibus bonis ut haec non cum amore possideat, sed ad coelestis gloriae praemium medullitus inardescat. Qui coelestibus in amore suo terrena supponit, transitoria floccipendit. Hoc itaque faciens et odiosae uxoris filium, juxta mandata legis, efficit primogenitum, et, secundum Josue sententiam, portas Jericho in novissimo suscitatur liberorum. Quo contra Cain in primogenito suo Henoch condidit civitatem (**Gen. IV**), quia futuram non sperabat haereditatem; et quia se quasi in Jericho hujus saeculi praepropere dedicavit, elogium perpetuae maledictionis incurrit. Unde scriptum est: «Haereditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit (**Prov. XXVI**).»

CAPUT IX. In libro de perfectione Monachorum

Nonnulli namque, quod sine gemitu dicere nequeo, sic ad novae religionis transeunt ordinem ut tamen praeteritae vitae nunquam deserant vetustatem. Hi nimirum Gabaonitae sunt, non Israelitae. Notum quippe est quod Gabaonitae, mortis timore perterriti, ad Israeliticum populum cum fraude et calliditate venerunt, ita ut se veteribus vestimentis induerent, **165** panes etiam siccos, utres, saccos, calceamenta atque omnia simul inveterata portarent. Quibus scilicet postquam impetrato foedere vita donatur, consequenter etiam fraus patefacta cognoscitur. Quos Josue, comperto dolo, sub maledictione damnavit, et aquae gestatores lignorumque caesores perpetuo jure constituit (**Jos. IX**). Qui sunt autem

Gabaonitae, qui ad Israelitas mortis formidine transeunt, nisi ii qui ad servitutis divinae militiam non perfectionis amore, sed tremefacti scelerum suorum immanitate confugiunt? Sed eorum nonnulli veste, non mente mutati, siccis panes ad esum portant, quia azyma adhuc sinceritatis et veritatis (**I Cor. V**) ignorant. Vetustis vestibis conteguntur, quia in veteri adhuc homine constituti novum induere nesciunt, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis (**Ephes. IV**). Postremo omnia videntur inveterata quae gestant, quia in praeteritae vitae vitiis perseverant, non obtemperantes praecipienti Apostolo: «Renovamini, inquit, spiritu mentis vestrae (**Ibid.**).» Nec illa eis sententia congruit, qua dicitur: «Vetera transierunt, et ecce facta sunt omnia nova (**II Cor. V**).» Ad novitatem quippe superficietenus venientes reipsa in vetustate persistunt, quia emendationem et novam conversationem in suis moribus non ostendunt. Tales itaque maledictione plectuntur, nec ad sortiendam cum Israelitis haereditatem aliquatenus admittuntur. Non enim ex illorum numero sunt, quibus dicitur: «In hoc vocati estis, ut benedictionem haereditate possideatis (**I Petr. III**).» Aqua autem insipida est et ligna dura. Ligna ergo cadere et aquas vectare jubentur, quia gustus intelligentiae spiritualis ignari, duris atque insensibilibus exterioris exercitii negotii occupantur. Sic igitur aliquam quidem in exterioribus videntur utilitatem Ecclesiae serviendo conferre; sed quia serviliter vivunt, haereditatem inter Israelitas nequeunt possidere.

CAPUT X. *In epistola ad fratres Camugni.*

«Dixit Josue filiis Joseph: Si populus multus es, ascende in silvam et succide tibi spatia in terra Pherezaei et Raphaim, quia angusta est tibi possessio montis Ephraim. Cumque ibi conquererentur et dicerent: Non poterimus ad montana conscendere, cum ferreis curribus utantur Chananaei qui habitant in terra campestri. Respondit Josue: Populus multus es et magnae fortitudinis, non habebis sortem unam, sed transibis ad montem, et succides tibi atque purgabis ad habitandum spatia; et poteris ultra procedere cum subverteris Chananaeum, quem dicis ferreos habere currus, et esse fortissimum (**Jos. XVII**).» Quae nimirum multis indigentia verbis exponerem fortassis, si non **166** mihi meta compendii epistolaris obstaret; hoc tantum quasi summotenus perstringendo sufficiat quia, cum Josue praecipit populo silvarum condensa succidere, hoc innuit quod noster Jesus, ejusdem scilicet nominis, sequentibus se jubet male pullulantes silvescentium vitiorum frutices extirpare. Hortatur ut non foedera, sed bellum contra Chananaeos gerant, ut montana conscendant, quatenus et vitiorum elaborent debellare barbariem, et arduum virtutum festinent obtinere cacumen. Porro autem, quod illi pusillanimiter conqueruntur adversus eos qui ferreis utebantur curribus se non posse consurgere, hoc est, quod nos imbecilles et fragiles saepe diffidimus tanquam ferreos currus, sic adversantes malignorum spirituum impetus sustinere. Nam cum petulantia gulae, vorago luxuriae, omniumque vitiorum pestes, tanquam frementium Chananaeorum acies, constipatis adversum nos cuneis conglobantur, quid aliud quam Chananaei nos ferreis curribus impetunt, et ne de carnalis vitae campestribus ad virtutum valeamus excelsa conscendere, salutis nobis aditus intercludunt? Sed bonus

militiae nostrae dux imbecillitatem nostram ad fortiter agendi constantiam erigit et contra hostium impetus, ut in altiora progrediamur, impellit.

Sed quomodo de inimicis nostris triumphare possumus, qui semper in epulis, semper in poculorum affluentium volumus ingurgitatione jacere? De quibus utique Salomon ait: «Qui diligit epulas, in egestate erit; qui amat vinum et pingua, non ditabitur (**Prov. XXI**).» Et iterum: «Luxuriosa res vinum et tumultuosa ebrietas; qui his delectatur non erit sapiens (**Prov. XX**).» Ventrem namque vino et escis assuescere, quid est aliud quam hostibus animae, ut ingrediantur, aditus aperire? Unde et idem Salomon: «Qui delicate, inquit, a pueritia nutrit servum, postea illum sentiet contumacem (**Prov. XXIX**).» Bene hunc servum loris cohibebat inediae, qui dicebat: «Castigo corpus meum, et servituti subjicio (**I Cor. IX**).» Adversus hunc servum disputabat cum diceret: «Esca ventri et venter escis, Deus autem et hunc et illas destruet (**I Cor. VI**).» Hunc servum sub calcibus esse frenandum significabat, cum diceret: «Multi enim ambulant quos saepe dicebam vobis, nunc autem et flens dico, inimicos crucis Christi; quorum finis interitus, et quorum Deus venter est, et gloria in confusione eorum (**Philip. III**).» Notandum autem et hic duo terribilia dici, et in inimicos crucis Christi tremendam depromit idem Apostolus sententiam, dicens: «Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema Maran Atha (**I Cor. XVI**).» Qui vero ventrem pro Deo veneratur, Deum quodammodo negare convincitur, ac per hoc duo haec terrore plenissima unum videntur, videlicet, quod absit, et Christi inimicum esse et unum Deum alium colere

Expliciunt testimonia libri Josue.

167-168 INCIPIUNT CAPITULA LIBRI JUDICUM.

1. *Quod Adonibezech manuum ac pedum summitates, dum capitur, amputantur.*
2. *Erat Debora prophetes, uxor Lapidoth, quae judicabat populum illo tempore.*
3. *Quod Gedeon praecipitur ut cum trecentis tantum, qui aquam manibus tambuerant, ad bellum contra Madianitas pergat.*
4. *De eo qui in castris Madian socio referebat se per somnium vidisse subcinericium panem hordei.*
5. *Quod melior est racemus Ephraim vindemiis Abiezer.*
6. *Abimelech, filius Jerobaal, occidit fratres suos septuaginta viros super lapidem unum.*
7. *Stetit Joathan in vertice montis Garizim, elevataque voce clamavit: Audite me, viri Sichem, ita ut audiat vos Deus.*
8. *Abimelech, audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos, ascendit in montem Selmon cum omni populo.*

9. *Quod dum Abimelech turrim, quae erat in medio Thebes, amoto igne januis succendere coneretur, mulier molae fragmentum desuper jaciens ejus capiti illisit.*

10. *Quod quidam de populo Ephraim olim venientes ad vada Jordanis, dum nescirent exprimere Sebboleth, Galaaditarum gladiis caesi sunt.*

11. *Cepit Samson trecentas vulpes caudasque earum vinxit, adjunxit ad caudas faces et in medio ligatas succendit.*

12. *Quod Samson mandibulam asini arripiens mille viros in ea Philisthinorum interfecit.*

13. *Quod Dominus interrogatus bis ad ineundum contra Benjamin praelium, dedit assensum, et tandem Israel Benjamin gladiis sternitur.*

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI JUDICUM.

CAPUT PRIMUM. *In epistola ad V. abbatem.*

«Fugiente Adonibezech coram filiis Israel, persequentes comprehenderunt eum, caesis summitatibus manuum ejus ac

pedum (**Jud. I**).» Adonibezech nempe manuum ac pedum summitate praeciditur, dum malignus inter sanctos viros spiritus et incedendi et operandi virtute privatur. Qui nimirum dum sua vulnera patitur, haec eadem sese aliis intulisse gloriatur: «Septuaginta, inquit, reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias; sicut feci, ita reddidit mihi Dominus (**Ibid.**).» Septuaginta scilicet reges, septuaginta sunt linguarum discrepantium nationes, quibus usque ad Salvatoris adventum antiquus hostis et recte gradiendi et bona faciendi prorsus abstulerat facultatem. Cui nimirum utrique gemino vulnere medetur animarum medicus Paulus, cum dicit: «Remissas manus et dissoluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris, ne claudicans quis erret, magis autem sanetur (**Hebr. XII**).» Adonibezech quippe *dominus fulminis*, vel *dominus contentus vani* interpretatur. Fulmen mox ut micare incipit, subito deficit. Per quod Judaicus potest intelligi populus, qui nimirum quodam quasi fulgore micant, cum dicerent: «Omnia quae praecepit nobis Dominus et audiemus et faciemus (**Exod. XXIV**);» sed mox deficiens lux ista cadebat, cum cervices suas tenebrosis daemonibus inclinabant. Per id vero quod dicitur, contentus vani, gentilitas designatur, quae contenta visibilibus idolis non curabat reverti ad misericordiam Creatoris, et dum veritatis ignorabat cultum, vanis insistebat caeremoniis idolorum. De quibus dicit Apostolus: «Quia Deum non glorificaverunt aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis (**Rom. I**).» Horum igitur duorum populorum ex maxima parte dominatus est Adonibezech, id est reprobis nequitiae spiritus; quia et iste quasi fulmen micare coepit et desiit, et ille dum vanitate

daemonum contentus exstitit, proprii Creatoris auxilium non quaesivit.

CAPUT II. *In sermone de S. Cassiano*

«Erat autem Debora prophetes, uxor Lapidoth, quae iudicabat populum illo tempore, et sedebat sub palma, quae nomine illius vocabatur, inter Rama et Bethel in monte Ephraim, ascendebantque ad eam filii Israel in omne iudicium (**Jud. IV.**)» Sed sic ad exitum celerius pervenitur, si, dum historia textitur, per partes interim exponatur. Per Deborah sane, quae *loquela*, sive *apis* interpretatur, prophetia non inconvenienter accipitur. Apis quippe mellificat; et de prophetia per Psalmistam dicitur: «Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine, super mel et favum ori meo!» (**Psal. CXVIII.**) Interim nolo vos lateat, dilectissimi, quia historia haec, quam tractandam ex occasione suscepimus, pluribus indiget verbis, quia multis est repleta mysteriis; sed eam idcirco sub brevitate contrahimus, ut dilectionem vestram prolixitatis taedio **169** non gravemus. Consideremus itaque ubi sedem habere prophetia describitur, videlicet sub palma, quia quos prophetica doctrina suis institutionibus erudit, ad palmam supernae vocationis adducit, dumque per eam homines vivendi ordinem discunt, vitiorum rebellantium victores fiunt. Nec praetereundum quod inter Rama et Bethel sedisse perhibetur: Rama siquidem, *excelsa*; Bethel, *domus Dei*, sicut jam diximus, interpretatur. Recte igitur prophetia inter Rama et Bethel habitare describitur, quia quisquis propheticis studet invigilare doctrinis, quisquis sacrarum

Scripturarum sincere vacat eloquiis, sic in domo Dei per desiderium mentis inhabitat ut non infima et momentanea, sed excelsa potius atque coelestia semper inquirat. Haec vocavit ad se Barac. Porro Barac interpretatur *coruscatio*. Coruscatio autem habet quidem lucem, sed non diutius permanentem; mox enim ut lucere incipit, illico deficit. Barac igitur iste Israelitici populi figuram tenet: qui primus omnium prophetis instructus oraculis aliquantulum quidem in accepta lege refulsit, sed brevi tempore coruscavit. In lege quippe, de qua dictum est: «Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, et lumen semitis meis (**Psal. CXVIII**),» antiquus ille populus lucere coepit, sed desiit. Coruscum quasi clarae vitae protulit, sed in lucidis operibus non permansit. Nam dum dicerent: «Omnia quae praeceperit nobis Dominus et audiemus et faciemus,» ecce quasi lux coruscationis exorta; sed dum repente curvarent genua ante Baal, ecce coruscatio videbatur extincta. Dixit ergo Debora ad Barac: «Praecepit tibi Dominus Israel: Tolle tecum decem millia pugnatorum et vade in montem Thabor: ego autem adducam ad te in locum torrentis Cison Sisaram principem exercitus Jabin, et currus ejus omnemque multitudinem, tradamque eos in manu tua (**Jud. IV**).» Tanquam si per prophetica doctrinam priori populo Deus omnipotens dicat: Decem praecepta legis assume et virtutum culmen ascende, sicque reproborum principem ac totius iniquitatis auctorem, me tibi vires administrante, prosterne.

Nec praetereundum quod princeps ille militiae Sisara, qui perditioni proximae erat obnoxius, ad torrentem Cison promittebatur antea deducendus. Quid enim per torrentem Cison, nisi baptismus debet intelligi? Nam cum catechumenus

lavacro sacri fontis immergitur, tanquam Sisara cum suo exercitu, sic nequissimus spiritus cum his quae sibi militant vitiis omnibus necesse est perimatur. Respondit autem Barac ad Deborah: «Si veneris mecum, vadam; si nolueris venire, non pergam (**Ibid**).» Ac si carnalis ille Israel prophetiae respondeat: Nisi, juxta litteras et quasi secundum muliebrem intellectum, te mecum semper habuero, spirituale certamen aggredi non praesumo. Cui Debora: «Ibo quidem tecum, sed tibi victoria non reputabitur, quia in manum mulieris tradetur Sisara (**Ibid.**).» Velut si vetustus ille populus audiat: Tecum quidem erit exterior, ut postulas, prophetia, sed spiritualem ex antiquo hoste triumphum, non tu, sed sancta potius obtinebit Ecclesia. Illi certe, illi proveniet jure victoria, quae in Scripturae **170** mysteriis, dum spiritualis intelligentiae medullam quaerit, occidentis litterae paleas magnopere non attendit. Commisso itaque bello, tandem fugit Sisara in domum Jahel, alienigenae videlicet mulieris. Quae profecto sitienti utrem lactis aperuit et potum dedit; deinde clavum in cerebrum ejus per tempus utrumque defixit, sicque in hominis specie perversorum hominum caput diabolum interfecit. Quid enim Jahel, quae *ascensio* interpretatur, nisi sanctam designat Ecclesiam, per quam videlicet solam beatitudo coelestis ascenditur? Unde et Synagoga de eadem Ecclesia dicit in Canticis: «Quae est ista, quae ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum?» (**Cant. VIII.**) Haec mulier alienigena fuit, quia sancta Ecclesia de gentilitate processit. Haec Israelitarum hostem prius lacte potavit, postea pilum capiti ejus infixit, quia humani generis inimicum, quem sancta prius Ecclesia carnaliter vivendo lactavit, postmodum spiritualiter conversando quodam acumine ac virtute crucis exstinxit. Nisi

enim insatiabilis homicida perditionem humani generis inexplebili prorsus aviditate sitiret, de illo certe Scriptura non diceret: «Absorbebit fluvium, et non mirabitur; et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus (**Job XL**).» Lac vero fructus est carnis, et blandimenta carnalis significat voluptatis. Quandiu ergo gentilis populus juxta legem carnis voluptuose vixit, tanquam lac, ita vitae suae mollitiem sitiendi mortem nostram diabolo propinavit. At postquam sub spiritus se disciplina constrinxit, invictae mox crucis arma corripuit, hostemque salutis humanae, quem dudum voluptatis lacte potaverat, nunc poenitentiae munita praesidio, ligno transfixit. Sic itaque quem Israelitica plebs superare non potuit, peregrina mulier, hoc est gentilis Ecclesia, solo crucis signo prostravit.

CAPUT III. *In sermone de exaltatione S. crucis.*

Hoc crucis nempe vexillum et Gedeon sibi suisque commilitonibus typice protulit, qui contra arma arma deseruit, inermis armatos invasit et ad debellandum Madianitarum multitudinem, dimissa multitudine, cum paucis venit. Divina siquidem sibi admonitione praeceptum est (**Jud. VII**) ut ad fluvium veniens omnes, quos flexis genibus aquas haurire conspiceret, a bellorum congressionibus amoveret. Factumque est et trecenti viri tantummodo, qui stantes manibus aquas hauserunt, remanserunt. Quid est autem quod Gedeon, trecentis contentus militibus, ad bella progreditur, nisi quia hic numerus in Tau littera, quae videlicet crucis

exprimit speciem, continetur? Cui profecto litterae si super transversam lineam id adderetur quod in cruce superius eminet, non jam crucis species, sed potius ipsa crux esset. Quia igitur trecentenarium numerum Tau littera continet, quae figuram crucis exhibet, non immerito in his trecentis Gedeonem sequentibus, illi omnes designati sunt quibus dicitur: «Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam quotidie et sequatur **171** me (**Luc. IX**).» Qui nimirum sequentes Dominum tanto verius crucem tollunt quanto et ipsi acrius affliguntur, et erga delinquentes proximos vel egentes piaie compassionis incendio concremantur. Unde per Ezechielem dicitur: «Signa Tau super frontes vivorum gementium et dolentium super cunctis abominationibus, quae fiunt in medio Hierusalem (**Ezech. IX**).» Vel certe in his trecentis, qui Tau littera continentur, hoc exprimitur, quod ferrum hostium crucis ligno superetur.

CAPUT IV. *In sermone de sanctis virginibus.*

«Cum Gedeon auscultandi gratia ad castra Madian, Domino praecipiente, dirigitur, Madianita quispiam, alter ad alterum vidisse se somnium confitetur. Videbatur, inquit, mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi et in castra Madian descendere; cumque pervenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subvertit, et terra funditus coaequavit. Respondit auditor: Non est hoc aliud nisi gladius Gedeonis filii Joas viri Israelitae: tradidit enim Dominus in manus ejus Madian et omnia castra ejus (**Jud. VII**).» Per Gedeon, qui, non circuitus, sed *circuiens in utero* dicitur, ille merito designatur qui, dum

virginali clauderetur in alvo, totam mundi machinam suo circumdabat ac disponebat imperio. Per Madian autem, qui *de judicio* interpretatur, populus infidelis accipitur, de quo Dominus ait: «Qui non credit, jam judicatus est (**Joan. III**).» Porro autem usque ad Salvatoris adventum, more hordei, sub paleis litterarum, et legis praecepta et prophetarum tegebantur oracula; sed postquam ille veniens panes hordeaceos fregit, deditque discipulis ut turbis apponerent. Cujus etiam operis expositio est quod evangelista dicit: quoniam «aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas (**Luc. XXIV**),» jam ex hordeo, quod brutis videbatur animalibus congruere, panem facere dignatus est animarum. Sicut enim hordeum inter molam utramque conteritur, ut a farinae farragine cantabrum secernatur; ita velut inter duos, legis scilicet et Evangelii, lapides sanctae Ecclesiae doctrina commolitur, ut litterae superficies a medullibus spiritus discernatur. Sed ut in his verbis non diutius immoremur, haec hordei farina sacri baptismatis aqua conspersa, sive conflata, et sancti Spiritus igne percocta fit panis; qui videlicet Madian castra subvertit, quia cunctas infidelium machinas destruit. Hic panis, juxta veri illius interpretis conjecturam, Gedeonis est gladius, quia sicut Apostolus ait: «Gladius spiritus est verbum Dei (**Ephes. VI**).» Hoc sancti Spiritus gladio rex exercituum Christus suos armat milites; hoc etiam suas praecingit ac roborat bellatrices. Ex utroque siquidem sexu militiae suae cuneos instruit aciesque componit, quia viros ac feminas ad praemium beati certaminis indifferenter admittit.

«Nonne,» inquit Gedeon, «melius est racemus Ephraim vindemiis Abiezer?» (**Jud. VIII.**) Nam quia Ephraim, quod *fecunditatem* sonat, Ecclesiam exprimit, quid per racemum Ephraim, nisi Christum? quid per vindemias Abiezer, nisi Judaicorum multitudinem sacerdotum; sive etiam per racemum, parvus fidelium numerus primitivae Ecclesiae, per vindemiam vero multitudo intelligenda est Synagogae? Melior est ergo racemus Ephraim vindemiis Abiezer; quia beatior fuit primitiva Ecclesia, quae usque in finem saeculi renascentium sobole fecundatur; quam Synagoga, quae paulatim quotidie defectura minuitur. Unde et per Isaiam dicitur: «Lauda, sterilis, quae non paris; decanta laudem et hymnos, quae non pariebas, quoniam multi filii desertae magis quam ejus quae habet virum; dilata locum tentorii tui et pelles tabernaculorum tuorum extende; ne parcas, longos fac funiculos tuos et clavos tuos consolida; ad dexteram enim et ad laevam penetrabis, et semen tuum gentes haereditabit (**Isa. LIV.**)» Haec sane, cujus semen gentes haereditat, Ecclesia est, quae quotidie genus humanum per suos filios ad fidei unitatem vocat. Haec est, de qua dicitur in psalmis: «Pro ea, quae consequitur haereditatem (**In tit. Psal. V.**)» Haec est vinea quae laudem decantare praecipitur; sicut et apud eundem prophetam alibi reperitur: «In illa die vinea meri cantabit ei: Ego Dominus, qui servo eam (**Isa. XXVII.**)» De hac vinea beatus quoque Matthaeus Dominum dixisse commemorat: Quia «homo erat paterfamilias qui plantavit vineam, et sepem circumdedit ei, et fodit in ea torcular, et aedificavit turrim, et locavit eam agricolis et peregre profectus est (**Matth. XXI.**)» Haec vinea ex illo prodiit botro, qui pedibus Judaeorum atque gentilium in crucis calcatus est praelo, ex quo pretiosi sanguinis unda profluxit, quae mentes

hominum male sobrias vino spiritualis gratiae salubriter debriavit. De quo scilicet vino cum diversis linguis per Spiritum sanctum loquerentur apostoli, dictum est: «Musto pleni sunt isti (**Act. II**).»

CAPUT VI. *In epistola ad Petrum
archipresbyterum de incontinentia clericorum.*

«Abimelech filius Jeroboal,» quem Scriptura genitum refert de concubina, quam habuerat in Sichem, «occidit fratres suos filios Jeroboal, septuaginta viros super lapidem unum (**Jud. VIII, IX**).» Quid enim per septuaginta viros, nisi praedicatorum Ecclesiae libra signatur, de quibus ait Lucas evangelista: Quia «designavit Dominus septuaginta et misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem et locum quo erat ipse venturus?» (**Luc. X**.) Hic etiam praedicatorum ordo jam figurabatur in illis, de quibus ad Moysen Dominus ait: «Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint et magistri, et duces eos ad ostium **173** tabernaculi foederis (**Num. XI**).» Quid vero per Abimelech, qui eorum frater erat, sed spurius, nisi luxuriosi atque carnales intelligendi sunt clerici, qui catholicorum sanctorumque pontificum et fratres quidem sunt per acceptum ecclesiasticum ordinem, et tamen spurii judicantur per degeneris vitae et ignobilium operum pravitatem? Hi fratres suos occidunt, cum sanctorum Patrum judicia destruunt, cum sanctiones eorum atque decreta perverse vivendo confundunt. Et haec interfectio fit super lapidem unum. Lapis iste

Salvatoris est Ecclesia, de qua per Zachariam dicitur: «Ecce ego adducam servum meum Orientem, quia ecce lapis, quem dedi coram Jesu; super lapidem unum septem oculi sunt (**Zach. III**).» Lapis iste utrobique unus aptissime dicitur, ut unitas Ecclesiae commendetur; de qua sponsus ait in Canticis: «Una est columba mea, una est genitricis suae (**Cant. VI**).» Quid sunt autem septem oculi super lapidem unum, salvo tamen, si est, altiori mysterio, nisi illi septuaginta viri, hoc est, doctores sancti in ecclesiasticae pacis unitate conjuncti et septiformis sancti Spiritus charismatibus illustrati? Per hos enim oculos sancta videlicet Ecclesia per hos conspicit ubi recti operis pedem ponat ac per viam mandatorum Dei gradiens normam rectitudinis non offendat. Abimelech ergo manzer et spurius septuaginta legitimos fratres super unum lapidem perimit, quando pars clericorum ab ecclesiasticae castitatis nobilitate degenerans, obscenae se luxuriae legibus subjicit, et dum sacros canones reprobandos judicat, eorum conditores, sanctos videlicet viros ac per hoc nobiles Gedeonis, id est, Salvatoris et Ecclesiae filios impia quodammodo crudelitate trucidat. Quanquam non ignoremus non absurde significari posse per Jeroboal Christum; per Abimelech, Antichristum: qui nimirum sicut ille concubinae, sic et iste est rejectae filius Synagogae; per septuaginta vero fratres, quos Abimelech occidisse narratur, septuaginta linguarum gentes, quas Antichristus in saeculi fine persequetur.

CAPUT VII. *In epistola ad Bonifacium episcopum de curialibus episcopis.*

«Stetit Joathan in vertice montis Garizim, elevataque voce clamavit: Audite me, viri Sichem, ita audiat vos Deus: Ierunt ligna, ut ungerent super se regem, dixeruntque olivae: Impera nobis. Quae respondit: Nunquid possum deserere pinguedinem meam, qua et dii utuntur et homines, et venire; ut inter ligna promovear? Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni et super nos regnum accipe. Quae respondit eis: Nunquid possum dulcedinem meam deserere fructusque suavissimos, et ire, ut inter caetera ligna promovear? Locuta sunt quoque ligna et ad vitem: Veni et impera nobis. Quae respondit: Num possum deserere vinum meum, quod laetificat Deum et homines, et inter caetera ligna promoveri?» Deinde Scriptura subjungit: «Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum: **174** Veni et impera nobis. Qui respondit eis: Si vere regem me vobis constituitis, venite et sub umbra mea requiescite (**Jud. IX**).» Longum est, si dicamus Gedeonem typum tenere Salvatoris; per plurimas ejus uxores, diversas debere nationes intelligi, quae sibi cohaesere per fidem; per septuaginta filios, totidem linguarum populos; per concubinam, Synagogam; per Abimelech, Antichristum, qui Synagogae filius erit. Unde et in Apocalypsi his qui credituri sunt dicitur: «Qui dicunt se Judaeos esse et non sunt, sed sunt synagoga Satanae (**Apoc. II**).» Et sicut ille peremit septuaginta fratres; sic iste persecuturus est omnes, quae sibi non consentient, nationes. His, inquam, omissis quae longioris styli videntur egere tractatu, in quantum patitur epistolare

compendium ita duntaxat coeptae disputationi congruere videatur, proluxae historiae figuram succincte perstringimus. Quid ergo per Joathan, qui interpretatur *consummatus*, sive *perfectus*, nisi sanctum et doctum quempiam praedicatorem debemus accipere? Hic in montem Garizim ascendit et voce magna clamavit. Prius ascendit et postmodum clamavit. Ante consurgit in montem et sic elevat vocem. Quia nisi doctor virtutum prius culmen ascendat, inaniter clamat; sicut per Isaiam dicitur: «Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion; exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Jerusalem (**Isa. XL**).»

Per Garizim autem sancta designatur Ecclesia, quae virtutum omnium est schola et coelestium segetum ubertate fecunda. Hic est enim mons, qui dandis per Moysen benedictionibus deputatus est. Et Ecclesia mons benedictionis est, cujus filiis per Apostolum dicitur: «In hoc vocati estis, ut benedictionem haereditate possideatis (**I Petr. III**).» Hanc haereditatem a vidua matre suscepimus, pro qua vir ejus mori dignatus est, de qua et per Psalmistam dicitur: «Viduam ejus benedicens benedicam (**Psal. CXXXI**).» Et congrue Garizim, qui interpretatur *divisio*, vel *advena*, sanctam figurat Ecclesiam, quoniam Ecclesia gentium, quae prius exstitit funditus a lege Dei divisa, in prima vocatione facta est advena jamque per incrementum gratiae facta est omnino domestica. Unde jam firmiter radicatis et velut in urbe compositis Paulus ait: «Jam non estis hospites et advenae, sed estis cives sanctorum et domestici Dei (**Ephes. II**).» Sed ut omittentes plurima quod propositum est transiliendo celeriter percurramus: Ligna silvae sunt homines vani, et infructuosi ac flammis ultricibus

merito suae sterilitatis obnoxii. «Omnis enim arbor, quae non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur (**Matth. III**).» Quid per olivam vero, quae et signum pacis ostendit oleique pinguedinem fundit, nisi illi designantur, qui Spiritus sancti pinguedine delibuti evangelizando pacem reconciliant homines Creatori? «Quam, inquit, speciosi pedes evangelizantium pacem (**Rom. X**).» Ficus autem sacrae legis imaginem tenet. Unde et in Evangelio dicitur quia «quidam paterfamilias plantavit vineam, in qua scilicet plantavit et ficum (**Matth. XXI**). Vineam quippe Domini Sabaoth domus est Israel (**Isa. V**);» in qua nimirum plantavit divina manus Decalogum legis. Sed haec ficus priorem populum quasi 175 grossos suos, aridos scilicet et inutiles protulit et abiecit; novum vero Christianae fidei germen ad maturitatem internae pinguedinis suavitatemque perduxit. De quibus Jeremias ait: «Video ficus bonas, bonas valde; et malas, malas valde, quae comedi non possunt, eo quod sint malae (**Jer. XXIV**).» Per ficus ergo illi possunt non inconvenienter intelligi qui sacrae Legis eruditione sunt sufficienter instructi. Vitis etiam idipsum pene videtur significare quod ficus. Dicit enim Dominus: «Ego sum vitis vera, et vos palmites (**Joan. XV**).» Et quia de palmitibus fiunt vites, quid mirum si et sancti doctores asserantur vites, ut quod Salvator mundi per naturam, hoc illi gloriantur habere per gratiam? Qui nimirum dum triumphum Dominicae passionis praedicare non cessant, quasi per doctrinae suae botros arentia corda nostra vino beati cruoris inebriant.

De hoc vino per Jacob super Salvatore nostro allegorice dicitur: «Lavabit in vino stolam suam et in sanguine pallium suum (**Gen. XLIX**).» Stola Christi fuit in apostolis, et caeteris

credentibus Synagoga; cujus etiam pallium gentilis est populus. De quibus sibi per prophetam dicitur: «Vivo ego, dicit Dominus, quia his omnibus velut ornamento vestieris (**Isa. XLIX**).» Hos itaque Christus in sanguine uvae lavit, quem de semetipso contritus in praelo crucis expressit. Unde et Joannes ait: «Qui dilexit nos et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (**Apoc. I**).» Cum igitur oliva, ficus ac vitis, hoc est, spirituales viri lignis praeesse silvestribus, id est, terrenis hominibus atque carnalibus nullatenus acquiescant, offert se rhamnus, et ab eis consumendus et eadem, vel pravae conversationis exemplo, vel erronei dogmatis incendio consumpturus. Rhamnus enim spinis crebrescentibus horret; per quem scilicet quilibet perversus innuitur qui sic peccatorum tanquam veprium asperitate densatur. Unde et primo homini dictum est: «Terra tua spinas et tribulos germinabit tibi (**Gen. III**):» id est, corpus tuum aculeatis vitiorum punctionibus subjacebit. Et per prophetam Dominus: «Spinis, inquit, peccatorum suorum circumderunt me (**Thren. III**).» Lignis itaque petentibus regem, id est, pravis quibusque carnaliter eligentibus praesulem, rhamnus accedit in medium, quilibet videlicet reprobis, qui et ignem damnationis in se ex eorum pravitatibus augeat; et eos perverse vivendo, vel docendo reciproca combustionem consumat. Unde et illic dicitur: «Egrediatur ignis ex eo, ut consumat habitatores Sichem et oppidum Mello, egrediaturque ignis de viris Sichem et de oppido Mello et devoret Abimelech (**Jud. IX**).» Haec autem Joathas constitutus in vertice montis eloquitur; quia per sanctos in Ecclesia praedicatores addiscimus quomodo quibusque perversis ac reprobis vana petentibus resistamus.

CAPUT VIII. *In epistola ad Petrum*
archipresbyterum de incontinentia clericorum.

«Abimelech audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos, ascendit in montem Selmon cum omni suo populo et arrepta **176** securi praecidit arboris ramum, impositumque ferens humero dixit ad socios: Quod me videtis facere, cito facite.» Deinde sequitur: «Igitur certatim ramos de arboribus praecedentes, sequebantur ducem; quibus circumdantes praesidium succenderunt, atque ita factum est ut fumo et igne mille hominum necarentur, viri pariter et mulieres habitatores turris Sichem (**Jud. IX.**)» Non est hujus loci sacrae figuras historiae solerter exponere; sufficit nobis, quantum ad propositum attinet, rem summotenus praelibare. Rami arborum sunt sententiolae Scripturarum, quas dum impudici quique ad allegationis suae robur violenter inflectunt, fumo simul et igne numerosas hominum catervas extinguunt: fumo scilicet erroris et igne libidinis; ut deceptas male discentium mentes et luxuriae flamma succendat et pravi dogmatis caligo confundat. Hae sunt enim merces, quae de Sodoma et Gomorrha prodire visae sunt post excidium. «Abraham, inquit Scriptura, consurgens mane, ubi steterat prius cum Domino, intuitus est Sodomam et Gomorrham et universam terram regionis illius; viditque ascendentem favillam de terra, quasi fornacis fumum (**Gen. XIX.**)»

CAPUT IX. *In eadem epistola.*

Porro autem dum et Thebes cum suis agminibus obsideret oppidum, eundem contra castitatem Abimelech videtur figurasse conflictum. «Erat autem turris excelsa,» ut Scriptura testatur, «in medio civitatis, ad quam confugerant viri simul ac mulieres, et omnes principes civitatis, clausa firmissime janua, et super turris tectum stantes per propugnacula (**Jud. IX**).» Civitas, universalis Ecclesia; turris, castitatis est eminentia; ad quam confugerant viri simul ac mulieres, fortes scilicet et infirmi; principes etiam civitatis, ordo videlicet clericorum, qui tenet Ecclesiae principatum. «Accedens itaque Abimelech juxta turrim coepit instantius dimicare, et appropinquans ostio ignem conabatur apponere (**Ibid.**).» Hoc itaque modo clerici petulantes et infruniti, turri castitatis moliuntur incendium, dum multos ad suae libidinis et aestuantis insaniae cohortantur exemplum. Ignibus armati turrim castitatis impetunt, dum incesti castos flamma pestiferae persuasionis accendunt. Sed huic certamini qui finis imponitur? quos victoriae titulos haec pugna sortitur? «Ecce, inquit, mulier fragmentum molae desuper jaciens illisit capiti Abimelech et confregit cerebrum ejus. Qui vocavit cito armigerum suum, et ait ad eum: Evagina gladium tuum et percutite me, ne forte dicatur quod a femina interfectus sum. Qui jussa perficiens, interfecit eum (**Jud. LIX**).» Ut autem in his verbis non diutius immoremur, fragmen hoc molae, quod Abimelech cerebrum fregit, nihil est aliud quam saxum illud quod Daniel sine manibus abscissum de monte conspexit (**Dan. II**); ipse videlicet Dominus, qui de se in Evangelio dicit: «Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur; super quem vero ceciderit, conteret

eum (**Matth. XXI**).» Mulier vero, de cujus manibus mittitur, sacra lex est, **177** quae flagitiosis pudicitiae contemptoribus repentinum Christi iudicium comminatur. De quo per Jeremiam dicitur: «Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, et quasi malleus conterens petram?» (**Jer. XXIII**.) Armiger vero Abimelech, diabolus est, qui videlicet omnibus qui turrim castitatis oppugnant arma libidinis et acuta luxuriae jacula subministrat. De quibus jaculis dicit Apostolus: «In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere (**Ephes. VI**).» Et propheta: «Ibi, inquit, Assur cum armis suis (**Ezech. XXXII**).» Quem ergo mulier fragmine molae percussit, armiger ense peremit, quia castitatis adversarios, quibus Scriptura sacra iudicium divinae animadversionis intentat, diabolus aeternae mortis interneccione trucidat; ut quibus fuerat minister in pugna eorundem sit postmodum tortor in poena, quaeque illis contra pudicitiam arma suggesserat, eadem exigentibus meritis in eorum tunc jugulum vertat.

CAPUT X. *In sermone de sancto Antimo.*

Quorundam plane fides est vana, flaccida, praetendens quidem in superficie similitudinem, non autem habens intrinsecus veritatem. Horum porro tenuere figuram qui olim de populo Ephraim venientes ad vada Jordanis, dum nescirent exprimere sebboleth [schibboleth], sed jebboleth [sibboleth] potius, tanquam peregrina lingua proferrent, Galaaditarum gladiis caesi sunt (**Jud. XII**). Quid enim per Jordanem, in quo

Salvator noster baptizari dignatus est, nisi baptismus? Quid vero per sebboloth, quod interpretatur *spica*, nisi fides est intelligenda? sicut enim spica victum praebet hominibus, ita et de fide dicitur quia «justus ex fide vivit (**Habac. II; Rom. I**).» Et sicut spica multa in suis aristis grana recondit, ita et symbolum nostrae confessionis plurima in se fidei semina colligit. Venientes itaque ad Jordanem Ephrataei consuluntur a Galaaditis quomodo spicam exprimant: venientes etiam ad baptismi lavacrum catechumeni inquiruntur a sacerdotibus qualiter credant. Et quoniam Galaad interpretatur *acervus testimonii*, recte per Galaaditas sacerdotes Ecclesiae intelliguntur qui praedicationibus suis opera divina testantur. Per Ephraim vero, quod *fecunditatem* sonat, illi designantur qui idcirco ad fidei perveniunt spicam ut proventum fecunditatis per boni operis segetem proferant. Sicut ergo ii qui ad Jordanem veniunt spicam quidem intelligunt, sed, quia exprimere nesciunt, moriuntur: ita et qui fontem baptismatis expetunt, a vita funditus decidunt, nisi fidem ipsam, quam edocti sunt credere, studuerint etiam bonorum operum enuntiatione proferre. Ita nimirum alterum pendet ex altero ut semen fidei exsurgere debeat in spicam operationis. Quod et Salvator noster evidenter ostendit. Nam cum praeciperet discipulis, dicens: «Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti;» protinus addidit: «Docentes eos servare omnia quaecunque mandavi **178** vobis (**Matth. XXVIII**).» Ac si aperte dicat: Semen fidei in cordibus hominum serite, et mox mandatorum germinantium spicam qualiter operationis lingua exprimere debeant, edocete, ne soloecismum faciant in spica operis, qui se de monte Ephraim, hoc est de celsitudine esse testantur ecclesiasticae fecunditatis. Quapropter, dilectissimi,

caveamus ne fides nostra superducto nos solius professionis colore decipiat, et tanquam inanis spica, vacantibus culmis, absque dilectionis medulla follescat. Imitemur fidem martyrum, per quam vincentes regna terrarum adepti sunt praemia promissa coelorum (**Hebr. XI**). Sit ergo fides nostra solida, sit vera, sit robusta, ut nunc eundo per fidem perveniamus ad speciem, videndo per aenigmatis speculum, quandoque perducamur ad ipsius summae veritatis obtutum (**I Cor. XII**).

*CAPUT XI. In epistola ad Adelaidem
comitissam, qua eam confoederat episcopo
propter incontinentiam clericorum.*

Sicut vetus narrat historia: «Cepit Samson trecentas vulpes, caudasque earum adjunxit ad caudas, et faces ligavit in medio; quas igne succendens dimisit ut huc illucque discurrerent: quae statim perrexerunt in segetes Philistinorum. Quibus succensis et comportatae jam fruges, et adhuc stantes in stipula, concrematae sunt in tantum ut vineas quoque et oliveta flamma consumeret (**Jud. XV**).» Haec plane historia licet principaliter designet haereticos, qui quasi trecentenario numero continentur, quia sanctae Trinitatis fidem verbotenus confitentur, sed dum sub velamento orthodoxae fidei in prima sermonis sui fronte se palliant, ignem pravae doctrinae in posterioribus, quo fruges omnium bonorum operum exurantur, occultant; quamvis, inquam, per has vulpes

designentur haeretici, his tamen incontinentes clerici cum suis pellicibus possunt non inconvenienter aptari, qui quasi solutis pedibus gradiuntur, dum honestatis aliquando speciem simulare praetendunt; sed cum accensis facibus combinantur in caudis, quia quasi postposito, et, in quantum valent, occulti igne impudici conglutinantur amoris. Hae itaque vulpeculae, igne interveniente conjunctae, et libidinis facibus combinatae, omnia Philistinorum sata consumunt: quia spirituales fructus Ecclesiae destruunt, et quantum ad se, bona opera fidelis populi divinae indignationis igne succendunt. De quo igne mystice per Psalmistam dicitur: «Tradidit grandini jumenta eorum, et possessiones eorum igni (**Psal. LXXVII**).» Quoniam sicut boni sacerdotes Deo quorumlibet fidelium oblationes et vota commendant, ita plerumque qui sacris altaribus indigni sunt, horribiliter gravant. Quod autem mali sacerdotes vulpibus comparentur, Ezechiel quoque propheta testatur, dicens: «Quasi vulpes in desertis prophetae tui erant, Israel (**Ezech. XIII**).»

179 CAPUT XII. *In sermone de sanctis virginibus.*

Salvator noster, in hujus mundi campum potestates aereas debellaturus adveniens, non elegit rhetores et philosophos, sed simplices ac litteralis industriae prorsus ignaros; quoniam, sicut ait Apostolus: «Quae stulta sunt hujus mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; et infirma, ut confundat fortia (**I Cor. I**).» Hoc namque illa Samson victoria bene figuravit, qua mandibulam asini fervefactam arripiens, mille Philistinorum

viros occidit. Quid enim per mandibulam asini, quod utique simplex est animal, nisi imperita simplicium hominum ora signantur? Samson itaque non cum armis, non cum diversis telorum generibus, sed cum mandibula asini mille viros occidit, quia Redemptor noster, quem ille signabat, cum imperitis et rudibus perfectum infidelium numerum a vita veteris erroris exstinxit. Quid autem mirum, si sanctos praedicatores per asini maxillam sacrum designet eloquium, cum et ipsum praedicationis verbum per hordeum quandoque denuntiet, quod est utique pabulum jumentorum? Quod certe non modo per Evangelicos quinque panes agnoscitur (**Joan. VI**), sed per illud quoque quod ille, qui in castris Madian se somniasse perhibebat, socio referebat: «Videbatur, inquit, mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi, et in Madian castra descendere: cumque **180** pervenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subvertit (**Jud. VII**).»

CAPUT XIII. *In epistola ad canonicos Fanenses.*

Qui alios ad rectitudinis viam debet instruere, valde cavendum est ne ipse, quod absit, in aliquo videatur errare. Hinc est quod Israeliticus populus ad ulciscendum scelus Benjamin [Belamin] zelo rectitudinis inflammatur, et tamen idem populus gladiis Benjamin ante prosternitur (**Jud. XX**). Quem enim non moveat quod Dominus bis interrogatus, bis ad ineundum contra Benjamin praelium dedit assensum, et tamen in primo certamine viginti duo millia de Israelitis, in secundo vero decem et octo millia ceciderunt. Quid igitur in his

intelligendum est, quid sentiendum, nisi quia prius curandi sunt a tumore proprii vulneris qui ferire morbos alienae gestiunt pravitatis, ut ipsi jam mundi per ultionem suimet veniant qui aliorum percutere prava festinant, sicut in Evangelio dicitur: «Qui sine peccato est vestrum, prius in illam lapidem mittat?» (**Joan. VIII.**) Unde recte cum illi Dominum consulentes dicunt: «Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra Benjamin filios? Respondit: Judas sit dux vester (**Jud. XX.**)» Quia enim Judas *confessio* interpretatur, recte dux illius belli judex constituitur, ut nimirum prius per confessionem propria studeant errata corrigere, qui aliis volunt errorem confitentibus subvenire.

Expliciunt testimonia libri Judicum.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI PRIMI REGUM.

1. *De Heli, qui filiorum peccata non digne corripuit.*
2. *Quod, dum cives Jabes Galaad foedus ab Naa Ammonite, qui eam obsidebat, expeterent, Naas*

respondit in hoc se cum eis ferire foedus, ut erueret omnium oculos dextros.

3. Filius unius anni erat Saul, cum regnare coepisset: duobus autem annis regnavit super Israel.

4. Quod cum Saul regnare coepit, faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel.

5. De Merob et Michol, filiabus Saul, quas ille foederavit David in uxores; sed una subtracta, alteram sibi David uxorem conjunxit.

6. Quod David, a facie regis Saul fugiens, coram Achis rege Geth se furere simulavit.

7. De Pythonissa quae regi Saul bona pro malis reddens vitulum coxit et edulium praeparavit.

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI PRIMI REGUM.

181-182 CAPUT PRIMUM. *In epistola ad Nicolaum papam, de incontinentia episcoporum.*

Heli, qui filiorum peccata cognovit, sed eos invectione qua digni erant acerrima non corripuit, eisdem filiis a Philistiim in bello peremptis, ipse quoque de sella retrorsum cecidit

fractisque cervicibus exspiravit. Quin et arca Domini ab hostibus capta est, et prius quidem quatuor millia, deinde triginta millia virorum sunt Philistaeo trucidante prostrata. Et quidem redarguit, et quidem corripuit; sed lenitate et mansuetudine patris, non severitate vel auctoritate pontificis: «Quare, inquit, facitis res hujusmodi, quas ego audio, res pessimas ab omni populo? Nolite, filii mei; non est enim bona fama quam audio (**I Reg. II**).» Audierat enim, Scriptura testante, quia dormiebant cum mulieribus, quas observabant ad ostium tabernaculi. Porro quos inimicos Dei vidit in perniciem suam filios recognovit, et quos hostili ferire gladio debuit paternae blanditiae lenitate palpavit. Non sic ille fidelis in domo Domini famulus Moyses, magister videlicet ingenui Phinees. Stans enim in porta castrorum ait: «Si quis est Domini jungatur mihi; congregatique sunt ad eum omnes filii Levi, quibus ait: Haec dicit Dominus Deus Israel: Ponat gladium vir super femur suum; ite et redite de porta usque ad portam castrorum, et occidat unusquisque fratrem, et proximum et amicum suum. Caesis itaque viginti tribus millibus hominum, ait Moyses: Consecratis manus vestras hodie Domino, unusquisque in filio et fratre suo, ut detur vobis benedictio (**Exod. XXXII**).» Plane sicut benedictione digni sunt qui culpas corrigunt, ita nihilominus maledictioni obnoxii sunt qui peccantibus blandiuntur. Sicut per prophetam dicitur: «Maledictus, qui prohibet gladium suum a sanguine (**Jer. XLVIII**).» A sanguine quippe gladium suum prohibet qui se ab inferenda reprobis digna sententiae animadversione coercet. Facti siquidem culpam habet, qui quod potest negligit emendare (*S. Gregor.*) Unde et praefato Heli, vir Dei, qui et Phinees fuisse putatur, ait: «Haec dicit Dominus: Quare calce abjicitis victimam meam et munera

mea, quae praecepi, ut offerrentur in templo, et magis honorasti filios tuos quam me?» (**I Reg. II**). Si ergo Heli propter duos duntaxat filios, quos non ea qua digni erant invectione corripuit, cum eis simul et cum tot hominum multitudine periit, qua arbitramur dignos esse sententia qui in aula ecclesiastica et soliis judicantium praesident et super non ignotis pravorum hominum criminibus tacent; qui dum dehonestare homines in publico metuunt, ad contumeliam superni Judicis divinae legis mandata confundunt, et dum perditis hominibus amittendi honoris officium servant, ipsum ecclesiasticae dignitatis Auctorem crudeliter inhonorant? Unde et eidem Heli, qui Deum, suos filios honorando, contempserat, divina vox ait: «Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum; qui autem contemnunt me erunt ignobiles.» Ubi mox subditur: «Ecce dies veniunt, et praecidam brachium tuum, et brachium domus patris tui (**I Reg. II**);» ac si aperte dicat: Quia ego per pastoralis officii dignitatem contra inimicos meos brachium tibi fortitudinis contuli, sed tu ad eorum ultionem illud exercere noluisti, jam brachium a te praecidam, id est, vigorem tibi sacerdotalis culminis auferam, ut qui manceps fueras ad pugnandum pro me, jam nec manum habeas ad tuendum te.

CAPUT II *In epistola ad fratres Cluniacenses.*

Fugiendus est mundus, qui tenebras parturit; petenda remotio, ubi tanquam in deserto verum lumen erumpit. Prorsus a nostra repellendus est amicitia, qui nimirum dum tenebrarum, in quibus semper est, caligines inserit, consentientibus sibi

atque obedientibus lumen exstinguit; imo debemus ei semper infoederabile bellum, qui suorum oculos obruit amicorum. Hinc est quod sacra Regum historia narrante didicimus: Quia «cum Naas Ammonites ascenderet, ut Jabes Galaad cum suis agminibus expugnaret, omnes viri Jabes ad Naas una voce dixerunt: Habeto nos foederatos et serviemus tibi. Quibus ille respondit: In hoc feriam vobiscum foedus, ut eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium universo Israeli. Dixeruntque ad eum seniores Jabes: Concede nobis septem dies, ut mittamus nuntios in universos terminos Israel; si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te. Audiens haec Saul exercitus multitudinem congregavit, arma corripuit et ex Ammonitis gravi admodum caede percussis cum gloria triumphavit (**I Reg. XI**).» Quid itaque per Naas Ammonitem, superbum videlicet regem, nisi vel mundum Creatori suo rebellem, vel diabolum ejus intelligimus principem? De quo nimirum dicitur: Quia «ipse est rex super omnes filios superbiae (**Job XLI**).» Et quia Naas *serpens* interpretatur, recte per hunc venenosus ille et lubricus anguis exprimitur. Quid vero per Jabes, quae civitas erat Israelitica, nisi anima innuitur Christiana, ad videndum Deum per studium contemplationis intenta? Et quia Jabes interpretatur *exsiccata*, vel *siccata*, congrue per Jabes illa intelligitur anima, quae supernae gratiae pinguedinem deserit, et in aestu concupiscentiae carnalis arescit. Recedens quippe ab inhiando divini muneris rore fit sicca, quem antea dum perciperet, vigeat salubriter irrigata, Domino per Isaiam dicente: «Effundam aquam super sitientem et fluentia super aridam (**Isa. XLIV**).» Sed Naas cum Jabes foedus aliter dedignatur inire, nisi oculum dextrum paciscatur eruere. Quia quisquis vel antiquo hosti in perversa suggestionem

substernitur, vel mundi hujus inquietis actionibus implicatur, dum se tanquam superbo regi turpiter foederat, necesse **183** est ut dextrum oculum, hoc est, lumen contemplationis amittat, et sic opprobrium in Israel ponitur, quia dum a contemplationis arce ad terrena vel immunda quaelibet exsequenda devolvitur, consequens est ut in Ecclesia probrosae derisionis obtrectionibus mordeatur. Petunt autem illi septem dies inducias, et quia Deus septimo die requievisse a cunctis operibus legitur (**Gen. II**), quid per septenarium numerum, nisi requies designatur? Istum numerum Saul inobediens ignoravit, cum per eum se Samuel praestolandum esse praecepit. «Septem, inquit, diebus exspectabis, donec veniam ad te, et ostendam tibi quae facias (**I Reg. X**).» Sed quia spiritualem requiem vir reprobus sprexit, exagitandum eum Spiritus malus arripuit (**I Reg. XVI**). Per septenarium ergo dierum numerum ab iniquo rege Jabes civitas liberatur, quia quaelibet anima, quam suadente diabolo mundus ad se conatur attrahere ac negotiorum saecularium tenebris excaecare, illaesum contemplationis oculum servat, si omnino resistens in suae quietis proposito perseverat, eamque Redemptor noster de tentatione, quam patitur, eripit, cum eam in remotionis suae censura quiescere deprehendit. Unde illic scriptum est: «Cum venisset, inquit, dies crastinus, constituit Saul populum in tres partes, et ingressus est media castra in vigilia matutina et percussit Ammon usque dum incalesceret dies (**I Reg. XI**).» Quid enim per Saul, qui *Christus Domini* dicebatur, nisi is, qui verus Rex est Israel, Dei hominumque mediator innuitur? Quid est quod populum in tres constituit partes, nisi quia tres sunt principales animae virtutes, fides scilicet, spes et charitas? In trifariis itaque bellatorum partibus victoria certaminis obtinetur, quia

tribus his virtutibus, duce Christo, omnis diabolica tentatio vincitur. Porro nec ipse a mysterio vacat pugnatorum numerus, quem Scriptura pronuntiat. «Fuerunt, ait, filiorum Israel trecenta millia, virorum autem Juda triginta millia (**Ibid.**).» Millenarius autem atque denarius, quia perfecti sunt numeri, sanctorum perfectionem; trecenti vero, vel triginta, quia a tribus oriuntur, divinam significant Trinitatem. Quid itaque per trecenta millia, vel triginta millia bellatorum, nisi sancti doctores intelliguntur Ecclesiae, qui et fide sunt orthodoxi et religiosi operibus consummati? Cum his ergo Saul hostiles regis Naas acies superat, quia cum doctoribus Ecclesiae suae Christus de veteris serpentis versuta machinatione triumphat. Nam cum eorum praecepta vel exempla subtiliter attenduntur, mox corda torpentia, quae jam noxius tepor invaserat, recalescunt et ab obtruncandas impugnantium vitiorum acies velut clato mucrone spiritus inflammatur. Unde et ipsi bellatores Israel et Juda nuntiis, qui ad se venerant, dicunt: «Sic dicetis viris, qui sunt in Jabes Galaad: Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol.» Nam cum mens per desidiam primitus tabefacta jam in se reversa ad Conditoris sui desiderium recalescit, cum torporem negligentiae deserit et frigus insensibilitatis pristinae flamma sancti amoris accendit, tunc velut incalescente sole victoria de hostibus sumitur, et obsessa civitas de superbi regis manibus liberatur. Hinc est quod de Abraham scriptum est **184** quia «apparuit ei Dominus in convalle Mambre in ipso fervore diei (**Gen. XVIII**).» Hinc est quod Loth, «Sol, inquit, ortus est super terram, et Loth ingressus est Segor (**Gen. XIX**).» Recte igitur sive mundi, sive principis ejus amicitias dedignamur, et cum eis simul societatis foedus habere contemnimus, ne, dum tenebris jungimur, luce privemur. Et notandum quod iniquus

rex non duos inimicis eruere, sed unum duntaxat oculum flagitat, ut eos in Israel opprobrium ponat, quia saepe malignus hostis consentienti sibi cuilibet reprobo homini potiolem partem sanctitatis ac lucidi operis adimit: minorem vero artificiosa quadam suae calliditatis industria derelinquit, ut in eo quod tollitur sit occasio damnationis, ut pereat; in eo vero quod remanet, de spe fiducia praesumatur, ut peccator ad poenitentiam non recurrat, sed ex ipsis sanctitatis amissae reliquiis, quibus tanquam baculo transgressor innititur; ab his, qui eum cecidisse noverunt, infamia laceratur; sicque pii operis detrimentum dignae fit irrisionis opprobrium.

CAPUT III. In epistola ad Albericum, in qua ei super decem quaestionibus respondet.

«Filius unius anni erat Saul, cum regnare coepisset; duobus autem annis regnavit super Israel (**I Reg. XIII**).» Hoc nonnulli intelligi sic arbitrantur, quia regi Saul in exordio regni sui filius erat anniculus, qui teneram adhuc unius anni vagiebat infantiam, scilicet Isboeth, et hic duobus annis post mortem patris regnavit super Israel. Sed quoniam hic a doctioribus viris sensus exploditur, a nobis etiam alius inquiratur. Quod ita B. Hieronymus docet intelligi: Quoniam «sic erat innocens, tanquam puer unius anni cum regnare coepit, et duobus annis in ejusdem innocentiae simplicitate permansit. Sed qui tunc erat ex humilitate filius, postmodum per superbiam factus est servus.»

CAPUT IV. *In epistola ad Aliprandum; quae est de correptione, quam sit utilis in sancti ordinis disciplina.*

Spiritualis plane quisque conventus, si fraterni zeli frequenti correptione non utitur, Israeliticae plebis mystica laborat inopia; quae videlicet incipiente Saul regis imperio fabrum ferrarium non habebat. Dicit enim Scriptura: Quia «faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel (**I Reg. XIII**).» Porro sicut ferrum reliqua metalla fortiter edomat, ita correptionis malleus vitia delinquentium reprimat et quasi cudendo rigidae mentis duritiam frangit. Hinc est quod de ipso fabrorum spiritualium principe per Isaiam dicitur: «Ecce ego creavi fabrum sufflantem in igne prunam et proferentem vas in opus suum (**Isa. LIV**).» De ferro quoque Ecclesiastes dicit: «Si retusum fuerit ferrum et hoc non ut prius, sed hebetatum erit, multo labore exacuetur, et post industriam sequitur sapientia (**Eccle. X**).» Sed Philistaei de terra Israel fabros **185** ferrarios tollunt, cum maligni spiritus falsae pietatis obtentu zelum correptionis de fratrum labiis auferunt. Unde et illic subditur: «Caverant enim Philistaei, ne forte facerent Hebraei gladium aut lanceam (**I Reg. XIII**).» Unde paulo post: «Retusae itaque erant acies vomerum, et ligonum, et tridentium et securium usque ad stimulum corrigendum (**Ibid.**).» Dum Philistaei timent gladios, tollunt fabros, ut dum armorum fabricatura compescitur, non sit etiam qui caetera exercendi laboris utensilia fabricetur. Apostolo quippe testante: «Gladius spiritus est verbum

Dei (**Ephes. VI**).» Hunc gladium quia perversi timent spiritus, fabros de terra Israel auferunt, dum eos, qui redarguere delinquentium errata debuerant, a tenenda censura disciplina compescunt; et hac negligentiae dissolutione contingit ut in servorum Dei quibusque convenientibus, non modo sacrae praedicationis sermo cesset audiri, sed et honestarum artium exercitia desinant frequentari. Nam quia districta magisterii eos disciplina non reprimat, propriis voluntatibus dediti scribere nesciunt; artis honestae manuum exercitia nulla condiscunt, cum Apostolus dicat: «Qui non laborat, non manducet (**II Thess. III**).» Quae nimirum cum sibi sint necessaria, saeculares viros, vel etiam reprobos adeunt, quoniam haec apud se reperire non possunt. Unde illic dicitur: «Descendebat ergo omnis Israel ad Philistiim, ut exacueret unusquisque vomerem suum, et ligonem, et securim, et sarculum.» Israel ergo ad Philistaeos non ascendit, sed descendit, ut utensilia suae necessitatis exacuat, cum sancti ordinis viri ad saecularium ima declinant, ut ab eis sibi commodum cujuslibet utilitatis acquirant. Vides ergo quia si de sacro conventu correptionum censura subtrahitur, disciplinae vigor funditus enervatur et religio tota destruitur, quia dum unusquisque propriae sequitur voluntatis arbitrium, ad saecularia rediens, spiritualis observantiae violat institutum. Unde quisquis est, cui regularis vitae fervor inaestuat, correptiones libenter amplectitur, et tunc etiam, cum innocens est, suis reprehensionibus delectatur, non ut eum conscientia peccasse remordeat, sed quoniam hoc prodesse caeteris audientibus sperat, ut inde ipse innocens et mundus arguitur, alii, qui vel lapsi, vel lapsuri forte sunt, corrigantur.

CAPUT V. *In epistola ad Hermisindim, de eo
quod aedificium humanae superbiae cito
destruitur.*

«Pactus quidem est Saul maiorem filiam suam Merob David dare uxorem; sed cum tempus advenisset quod dari sibi debuisset, non ei data est, sed alii conjuncta est viro. Dilexit autem Michol filiam Saul alteram David eamque sibi uxorem conjunxit (**I Reg. XVIII**).» Merob quippe interpretatur *de multitudine*; Michol autem, *a qua*, vel *ex omnibus*. Et quid per Merob, nisi illa duntaxat infidelium turba signatur, quae est de multitudine, quae repellitur? «Multi enim sunt vocati, pauci vero electi (**Matth. XX**).» Quid autem per Michol, nisi sancta figuratur Ecclesia, **186** a qua videlicet omnes oriuntur electi, vel quae ex omnibus constat electis, quae licet filium non genuerit, huic tamen intelligentiae ejus sterilitas non obsistit? Aliud quippe mysterium est, quia regi David est in conjugalitate conjuncta; aliud, quia perstitit infecunda; aliud, quia Christi Domini est sortita conjugium; aliud, quia fecunditatis non meruit donum, sed pertulit in Israel sterilitatis opprobrium. Hanc sane David superbi regis Saul sibi filiam junxit, dum fortis manu Jesus ac merito desiderabilis eam de superbi hujus mundi principis obsequio sustulit sibique confoederationis intimae glutino counivit. Quam videlicet Michol, quae sancta electorum est Ecclesia, superbus ille Saul, hoc est, malignus spiritus, ei Merob auferre minime valet, quia fidelis custos irrevocabiliter eam suae dilectionis obstrinxit amplexibus; qui in Evangelio clamat: «Oves meae

vocem meam audiunt, et non peribunt in aeternum, et non rapiet eas quisquam de manu mea (**Joan. X**).»

CAPUT VI. *In sermone de S. Columba.*

Cum Redemptor noster hujus mundi campum pugnaturus ingreditur, ad debellandas aeris hujus nequitas fortis praeliator armatur; quia novum debebat instruere praelium, novum induit genus armorum, videlicet ut quod infirmum est superponeret, et quod robustum est occultaret. Loricam siquidem imbecillae carnis induit et insuperabilem divinitatis fortitudinem occultavit. Sic sic per carnem diabolus a secundo homine perditur, qui per carnem dudum primum hominem superavit, eademque sibi nunc ruinae facta est causa quae victoriae fuerat de primo parente materia. Hoc per allegoriae mysterium res illa praemonuit quod David a facie regis Saul fugiens in praesentia Achis regis Geth se furere simulavit. Dicit enim Scriptura: «Quia defluebant salivae ejus in barbam (**I Reg. XXI**).» Sane quia barba viri est proprium, quid est per mysticum intellectum, nisi virtutis indicium? Quid ergo per salivas, quae nimirum fluidae sunt et fluxae, nisi carnis infirmitas? Quid vero per barbam nisi divinitatis innuitur fortitudo? Barba ergo salivis defluentibus operitur quia fragili carnis velamine divinitatis virtus induitur. Sed quod David dispensationis agebat industria, hoc a nescientibus putabatur insania. Unde Achis servus suis ait: «Vidistis hominem insanum, quare adduxistis eum ad me? an desunt nobis furiosi quod introduxistis istum, ut fureret me praesente? (**Ibid.**)»

Nonne etiam vero David Redemptori nostro simile quid accidit, ut insanus ab insanientibus putaretur et miracula per daemones agere a daemoniacis diceretur? Hinc est quod Marcus evangelista dicit: «Et cum vidissent sui, exierunt tenere eum; dicebant enim quoniam in furorem versus est (**Marc. III**).» Quibus verbis protinus addidit: «Et Scribae, qui ab Hierosolymis descenderant, dicebant: Quoniam Beelzebub habet, et quia in principe daemoniorum ejicit daemonia (**Ibid.**).» Porro autem, quia salivae frequenter **187** ex infantium ore decurrunt, nonne velut infantilia videbantur verba, cum diceret: «Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis? (**Joan. VI**).» Quod audientes discipuli dicebant: «Durus est hic sermo, et quis potest eum audire?» Et sicut evangelista refert, «jam non cum illo ambulabant (**Ibid.**).» Sed istae salivae barbam David tegebant quia sub his infantilibus verbis virtus divina latebat. Factus est ergo Redemptor noster infirmus, ut nos fortes efficeret; visus est stultus, ut ad veram nos sapientiam revocaret. Unde dicit Apostolus: «Quia quod stultum est Dei sapientia est hominibus.» Et paulo superius: «Quia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes (**I Cor. I**).» Nec indignum super Domino Salvatore nostro infirmitatem, vel stultitiam dici, cum etiam per leprosum, cum etiam per serpentem non dedignatus sit mystice figurari.

CAPUT VII. *In epistola ad Desiderium
abbatem, qua dicitur quod majori sit dignus
honore qui dignitatem projicit quam qui in ea
persistit.*

Quem non aedificet atque ad perfectionem charitatis excitet, quem, inquam, non solum ad officiosum piae humanitatis studium exercendum, verum etiam ad bona pro malis redhibendum, non provocet hoc quod de Pythonissa illa magnae profecto laudis digna praeconio legitur, quae videlicet, ad imitationem Dei, Saul tam bene tractavit, non modo regio jam culmine desperatum, sed et in crastino Philisthinorum gladiis perimendum (**I Reg. XXVII**): et tanquam prudens, juxta Evangelium, serpens (**Matth. X**), illi praestitit beneficium, a quo nullum se consequi posse sperabat emolumentum. Ille praeterea, sicut ipsa conqueritur, omnes hariolos de terra Israel et magos erasit, ac per hoc eidem mulierculae omnem quaestum solitae divinationis ademit. Illa vitulum paschalem, qui sibi de consumpta vix paupertate supererat, coxit et azymos panes de perexigua farina commiscens illi, ut vesceretur, apposuit. Quod cum ille lugubris et contigua morte **188** perterritus sperneret ac cibum capere funditus recusaret, e contrario illa precibus obnixis et quibusdam velut argumentationibus incessabiliter insistebat, ut roganti talionem redderet. Et sicut illa jubenti paruerat, sic iste supplicantis precibus annueret: «Ecce, inquit, obedivit ancilla tua voci tuae, et posui animam meam in manu tua, et audiui sermones tuos, quos locutus es ad me; nunc ergo audi et tu vocem ancillae tuae, et ponam coram te buccellam panis, ut comedens convalescas et possis iter facere (**I Reg.**

XXVIII).» Quis enim hoc coruscante faceret Evangelio, quod haec mulier sub umbra legis egisse describitur, praesertim cum Vetus offerat instrumentum: «Diliges amicum tuum, et odio habebis inimicum tuum,» evangelica vero tuba terribiliter intonet: Quia «nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris (**Matth. VI; Marc. XI**).» Saul enim ita divinantibus et hariolis inimicus exstitit ut passim omnes interficeret, et vix eorum quispiam, nisi haec duntaxat paupercula mulier, remansisset; haec etiam, quae supererat, tanta regiae persecutionis erat immanitate constricta ut, dum nullatenus uti divinatione praesumeret, consuetum propriae artis quaestum funditus amisisset. Haec tamen idipsum quod remanserat reddens bona pro malis alacriter obtulit, et inimicum suum, velut Apostolo jam haec praecipiente, cibavit (**Rom. I**). Et haec eo tempore laudabilis mulier fecit, cum illum nosset illico moriturum, atque ideo nec speraret jam placidum, nec paveret iratum. Argumentis utuntur homines, ut a propriis domibus hospitari volentes ejiciant, ut ad tabernas, vel emptoria vicina transmittant. Siquidem locus iste depreciaetur, ille praefertur; hic per inclementiam annotinae tempestatis aegra seges negare fertur agricolis victum; ille feracium frugum dicitur exuberasse proventus. Modo brevitates commendatur itineris, modo sol altiora coeli tenere spatia perhibetur. Hac igitur accuratatione verborum, nil aliud agitur quam ut supervenientes aliud sibi providere compellantur hospitium. Haec autem prudens et ingenua mulier rhetoricatur, ut ita loquar et oratorum orationibus utitur, ut inimicus ejus, dum respuit ac resultat, ad edulium provocetur.

Expliciunt testimonia primi libri Regum.

189-190 INCIPIUNT CAPITULA LIBRI SECUNDI REGUM.

1. *De eo quod David imprecatus est, ut non deficiat de domo Joab fluxum seminis sustinens et leprosus tenens fusum.*
2. *Ista est lex Adam, ait David, Domine Deus.*
3. *Fecit autem David sibi nomen, cum reverteretur, capta Syria, in valle Salinarum caesis duodecim millibus.*
4. *Qui erant Celethaei, et Phelethaei.*
5. *De eo quod filii David sacerdotes fuisse dicuntur.*
6. *Quod Ammon filius Naas, nuntiis David ad consolandum eum super mortem patris directis, vestes scidit et barbas medias rasisit.*
7. *De poenitentia David, quae suscepta est; Saul vero, reprobata.*
8. *De eo quod David Rabath civitatem, quam Joab oppugnabat, victor obtinuit.*
9. *De eo quod David Absalon fugiens decem concubinas ad custodiendam domum reliquit.*

10. *Quod Absalon patrem persequens, concubinas quas pater domi reliquerat, consilio Achitophelis foedavit.*
11. *De eo quod Sobi, et Machir et Berzellai Galaadites obtulerunt David in castris Madian stratoria, et tapetia, et vasa et quaeque ad cibos necessaria.*
12. *De eo quod dicitur plures fuisse quos consumpserat saltus de populo quam illi quos voraverat gladius.*
13. *Quod Berzellai Galaadites usque Jordanem cum rege David veniens et Hierusalem secum pergere recusavit.*
14. *Quod David decem concubinas, quas domi reliquerat, rediens in custodiam tradidit, nec est ultra ingressus ad eas.*
15. *Unde supra.*
16. *De eo quod dicitur tertium bellum in Gob contra Philisthaeos fuisse, in quo percussit Adeodatus filius saltus polimitarius Bethleemites Goliath Gethaeum.*
17. *David sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres; ipse quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno.*
18. *Quod David aream Ornan Jebusaei et boves in holocaustum offerendo taxato pretio comparavit.*

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI SECUNDI REGUM.

CAPUT PRIMUM. *In libro Gomorrhiano.*

«Nec deficiat, ait David, de domo Joab Gomorrhian sustinens (**II Reg. III**).» Pro quo secunda translatio habet fluxum seminis sustinens et leprosus tenens fusum, et cadens gladio et indigens pane. Lepra quippe perfunditur qui gravis peccati labe foedatur, fusum vero tenere est virilis vitae fortia facta relinquere et femineae conversationis illecebrosam mollietatem exhibere. Gladio cadit qui furorem divinae indignationis incurrit. Pane indiget, quem a perceptione Christi corporis proprii reatus poena coercet. «Ille est enim panis vivus, qui de coelo descendit (**Joan. VI**).» Si ergo post fluxum seminis leprosus factus praecepto legis extra castra manere compelleris, cur adhuc in eisdem castris etiam honoris primatum obtinere contendis? Nunquid non Ozias rex cum superbe adolere incensum super altare thymiamatis voluisset, postquam se plaga leprae coelitus percussum agnovit, non modo a sacerdotibus de templo expelli patienter tulit, sed et ipse celeriter egredi festinavit? Scriptum quippe est: «Cumque respexisset eum Azarias pontifex et omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte ejus, et festinato expulerunt eum.» Moxque subjungitur: «Sed et ipse perterritus, acceleravit egredi, eo quod sensisset illico plagam Domini (**II Par. XXVI**).» Si rex corporali lepra percussus a

sacerdotibus ejici de templo non contempsit, tu leprosus in anima cur tot sanctorum Patrum judicio a sacris altaribus removeri non pateris? Si ipse, demisso regiae dignitatis imperio, habitare in domo privata usque ad obitum non erubuit, tu cur a sacerdotalis officii confunderis arce descendere, ut in poenitentiae sepultura conclusus te inter vivos studeas quasi mortuum deputare? Et ut ad illam Joab mysticam recurramus historiam si ipse gladio corruisti, quomodo alium per sacerdotalem gratiam suscitabis? Si ipse, exigentibus meritis, indiges pane, id est, a Christi separatus es corpore, quo pacto alium poteris coelestis mensae dapibus satiare? Si tu Oziae lepra es percussus in fronte, hoc est, infamiae nota dehonestaris in facie, quomodo alium poteris obducta perpetrati criminis oblivione purgare? Erubescat ergo tumefacta superbia, nec super se extolli inaniter appetat, quam infra se proprii reatus sarcina non mediocriter gravat.

191 CAPUT II. *In sermone de S. Matthaeo.*

Cum David per Nathan prophetam clementia divina promitteret ex ejus semine nasciturum qui suo sancto nomini construeret templum et Christum manifeste denuntians adjecisset: «Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium (**II Reg. VII**);» moxque Ecclesiam, quae corpus est Christi, qualis esset futura, depromeret, dicens: «Et fidelis erit domus tua, et regnum tuum usque in aeternum ante faciem meam, et thronus tuus erit firmus jugiter.» Ille gratias agens, inter caetera orationis suae verba sic ait: «Sed et parum visum

est in conspectu tuo, Domine Deus meus, quia dilexisti me, nisi loquereris etiam de domo servi tui in longinquum;» moxque subjunxit: «Ista est enim lex Adam, Domine Deus (**Ibid.**).» Ac si perspicue dicat: Sicut in terreni mundi hujus exordio Adam constituisti posteritatis secuturae parentem, atque ex hac radice totius humani generis decrevisti pullulare propaginem, ita nunc, cum mundum renovare disponis, me quasi novum Adam facis, dum Christum ex meo semine nasciturum, qui est auctor et caput Ecclesiae, polliceris. «Ista est, inquit, lex Adam;» quia sicut ille erat in filiis suis hunc mundum visibilem possessurus, ita et ego populi spiritualis in Christo pater efficior, cum illo, qui in coelis est, perpetuo regnaturus. Sicut enim de costa illius formata est viventium mater Eva (**Gen. II**), ita de latere Christi, qui ex me nasciturus est, victura perenniter egreditur Ecclesia. De hoc novo et spirituali mundo scriptum est: «Domini sunt cardines terrae, et posuit super eos orbem (**I Reg. II**).» Orbis enim super terrae cardines ponitur, cum sancta Ecclesia tanquam super bases doctrinis evangelicis solidatur.

CAPUT III. In epistola ad B., quae est ut exteriori prudentiae spiritualis prudentia praeferatur.

«Fecit autem David sibi nomen, cum reverteretur, capta Syria, in valle Salinarum caesis duodecim millibus (**II Reg. VIII**).» Verum enim David Christus, fortis scilicet viribus et pulcher

aspectu, in valle Salinarum duodecim millia hominum stravit, quia per apostolos suos de salsa, imo falsa hujus mundi sapientia triumphavit. Qui enim duodecim spiritualis praelii bellatores habuit, quasi totidem per eos hominum millia trucidavit, dum stulte sapientes a frivola sapientiae vanitate convertit. Quorum videlicet bellatorum unus ad Corinthios dicit: «In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus; nam arma militiae nostrae non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum consilia corporis destruentes, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi (**II Cor. X**).»

192 CAPUT IV. *In epistola ad Albericum, qua super decem quaestionibus respondet.*

Quaeris qui erant Cerethaei et Phelethaei, qui bellatores dicunt fuisse David? (**II Reg. VIII, 20.**) Legitur in libro Numeri dixisse Dominum Moysi: «Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri, et duces eos ad ostium tabernaculi foederis faciesque ibi stare tecum; et auferam de spiritu tuo tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi et non tu solus graveris (**Num. XI**).» Ex istorum itaque stirpe duae processerunt cognationes, quarum una Cerethaei, altera dicebatur Phelethaei. Et Cerethaei quidem *dans judicium*, Phelethaei *puniens* interpretatur; ut quos illi adjudicarent morti promulgando sententiam isti punirent irrogando vindictam.

CAPUT V. *In eadem epistola.*

«Filii autem David sacerdotes erant (**II Reg. XVIII**).» Cur filii David sacerdotes fuisse dicuntur; quia nullam cum filiis Aaron consanguinitatem, nisi sicut caeterae tribus habuisse noscuntur? Sed sciendum quia dum sacerdotes venerabiles ac magistri constituuntur in populo, aliquando nomine sacerdotum designantur principes, vel doctores, sicut alibi reperitur: «Ira Jarites [*Ira Jairiles*] erat sacerdos David (**II Reg. XX**).» id est, magister. Ita quoque cum dicitur: «Filii autem David erant sacerdotes,» sic intelligendum est ac si dicat: Quia magistri erant fratrum suorum, vel certe principes inter caeteros, sicut habet antiqua translatio. Nam ubi nova dicit editio: Filii David erant sacerdotes; in veteri legitur: Filii autem David principes erant aulae regiae.

CAPUT VI. *In epistola ad Cluniacenses fratres.*

«Faciam, inquit David, misericordiam cum Hanon filio Naas, sicut fecit pater ejus mecum misericordiam. Misit ergo David consolans eum per servos super patris interitu,» utque historiam compendiosa relatione succingam «tulit Hanon servos David, rasisque mediam partem barbae eorum, et praecidit vestes eorum medias usque ad nates et dimisit eos (**II Reg. X**).» Quid enim per Hanon, nisi nequitiae spiritus? quid

per barbam, quae virorum est propria, nisi sanctarum fortitudo virtutum? quid etiam per vestes, nisi sanctitatis intelligitur indumentum? Psalmista perhibente, qui ait: «Sacerdotes tui induantur justitiam (**Psal. CXXXI**).» Hanon ergo foedus amicitiae reposcentibus, mediam barbae partem radit, quia hostis antiquus aliquando fortiter operantis robur imminuit, sed postquam barbam rasisit, etiam vestimenta praecidit, quia mox ut malignus spiritus interiorem adimit fortitudinem, consequenter etiam exteriorem conspicuae conversationis exuit honestatem. Quid **193** est enim vestes hominum ad nates usque praecidere, nisi eos a superducto velamento justitiae usque ad obsceni et inverecundi operis turpitudinem denudare?

CAPUT VII. *In epistola ad Marinum.*

Cum David perpetrati reatus arguitur, mox ut in vocem confessionis erupit, dicens: «Peccavi Domino,» ex ore prophetae protinus audivit: «Dominus transtulit peccatum tuum, non morieris (**II Reg. XII**).» Et quia se occasio praebuit, hoc etiam te fraudari non patiar, quia nonnulli a pueris in religionis ordine constituti sola inobedientia superbiae mista depereunt, cum in saeculo plurimi post immanium criminum perpetrata flagitia per humilitatis studium indulgentiam promerentur. Ecce enim David adulterium, homicidiumque commisit (**II Reg. XI**); Saul vero Samueli inobediens exstitit (**I Reg. XIII, XV**). Sed quid, quod ille nullo interveniente, vel in puncto veniam meruit; alterum vero nec propria confessio, nec prophetae tam lugubris et

amara atque proluxa supplicatio reconciliavit. Plane si Scripturae series utrobique discutiatur, copiosior Saul quam David in verbis poenitentiae reperitur. Iste siquidem duntaxat id quod praemisum est: «Peccavi Domino (**II Reg. XIII**);» ille autem ait: «Peccavi, inquit, quia praevaricatus sum sermones Domini, et verba tua, timens populum, et obediens voci eorum (**I Reg. XV**);» atque idipsum postmodum repetens, ait: «Peccavi.» Accessit autem et longanimis valde Samuelis oratio, de quo videlicet dicitur: «Contristatusque est Samuel et clamavit ad Dominum tota nocte illa (**Ibid.**).» Sed divina voce responsum est: «Usquequo, ait, tu luges Saul, cum ego projecerim eum, ne regnet super Israel?» (**I Reg. XVI.**) Quid est ergo quod alterius poenitentia pie suscepta, alterius autem sub districtae se veritatis est examine reprobata, nisi quod ille scelus inobedientiae spiritu superbiae parvipendens nequaquam pleno corde poenituit; hic autem pauca quidem protulit, sed ejus viscera divini timoris gladio transfixa veri luctus amaritudo replevit? Haec, quaeso, considerare non negligent, qui cum inobedientiae obediant, de graviorum se immanitate criminum procaciter jactant. Quorum profecto nonnullos saepe videmus ad agenda confessionis iudicium frequentare, solo se devote prosternere, tinnulis se et accuratis verbis magis facete quam humiliter accusare, atque ideo nunquam eorum mores ad idoneae correptionis emolumenta procedere, quia videlicet cum Saul ore poenitent, corde tument.

CAPUT VIII. *In epistola ad cardinales episcopos.*

Sicut olim Romanorum consules ex diversis mundi partibus reportabant, peracta hostium caede, victorias, sic isti nunc animas hominum de manu diaboli debent liberare captivas. Ad hos quippe victoriarum titulos, ad hos debent semper inhiare triumphos, videlicet **194** ut antiquo praedoni animarum pereuntium manubias rapere, et Regi suo Christo signa gaudeant victricia reportare. Hunc porro conflictum David signavit, cum Rabbath civitatem victor obtinuit (**II Reg. XII**). Rabbath quippe *multitudo*, vel *grandis* interpretatur, quod non inconvenienter universitatem hujus mundi significare cognoscitur. David itaque Rabbath obtinuit civitatem, cum suis legibus Christus grandem et copiosam hujus mundi subdidit multitudinem. Coronam vero de capite Regis illius David abstulit sibi, sicut Scriptura testatur, imposuit; quod tunc verus David Christus implevit, cum mundi sapientes, quibus quodammodo diabolus ornabatur, eripuit et in sui decoris et gloriae diadema convertit. Multitudo quippe fidelium non modo Christi, sed et doctoris cujusque corona perhibetur, cujus praedicatione convertitur, sicut Paulus Philippensibus ait: «Itaque, fratres mei charissimi, gaudium meum et corona mea, sic state in Domino (**Philip. IV**).» Sed et praedam, juxta Scripturam, asportavit multam valde. Praeda quippe de Rabbath tollitur, cum ex hoc mundo quique fideles atque devoti ad Dei omnipotentis obsequium convertuntur. Vos, inquam, o sancti pontifices, vos potissimum hujusmodi debetis esse praedones, qui quotidie desudetis animas hominum de manibus reprobi possessoris

eripere et triumphales Regi vestro David manubias reportare. Nec tamen sufficit, cum diabolo raptus, ad Deum quisque pia devotione convertitur, nisi mox etiam a status sui duritia quasi crebro sanctae praedicationis malleo conteratur. Unde per Jeremiam: «Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, et quasi malleus conterens petram?» (**Jer. XXIII.**) Verba quippe Domini quasi ignis sunt, quia frigus expellunt, calorem mentibus ingerunt; malleus autem sunt, quoniam obstinationis et pervicaciae duritiam molliunt.

Congrue ergo sacra subnectit historia: «Populum quoque ejus adducens serravit, et circumegit super eos ferrata carpenta, divisitque cultris et transduxit in typum laterum (**III Reg. XII.**)» Quid enim per ferrata carpenta, quod utique genus est curruum, nisi sortem atque inexpugnabilem quadrigam sanctorum evangelistarum, ac per hoc omnium divinarum Scripturarum intelligere debemus eloquium? Nam, prout alibi jam diximus: Vile quidem ferrum, tamen edomat omne metallum. Sicut ferrum metallis omnibus dominatur, sic evangelica doctrina duras mentes emollire cognoscitur. Quid est ergo super captos homines ferrata carpenta circumagere, nisi sacrae Scripturae roris humanarum mentium aream triturare, ut in eis sermo divinus et vitiorum reluctantium glebas obterat, et eas ad suscipiendas mandatorum coelestium segetes complanare et exaequare contendat? Et quid est eos cultris dividere, nisi peccatorum hominum conscientiam ad confessionem divini verbi praedicationibus aperire? De quo verbo dicit Apostolus: «Gladium spiritus, quod est verbum Dei (**Ephes. VI**);» tunc enim tanquam spiritualibus cultris homo dividitur, cum ad detegendas animae suae plagas divini verbi gladio desecatur. Cur autem

eos in typum laterum **195** transduxisse narratur, nisi quia lateres et terreni sunt et decocti? Tunc enim peccator in typum lateris vertitur, cum ad praedicationis vocem sancti Spiritus ardorem concipit et veraciter humiliatus terram se ac lutum esse perpendit. Sic itaque quisque conversus ac poenitens in lateris formatur imaginem, cum et humiliatur ex suae fragilitatis luto, et quasi rubescit, sive flammescit in amore divino, ut dum se terrenum pulverem pensat, cor suum ad referendas Deo gratias, qui se revocavit, accendat. Unde et Adam interpretatur *terra rubra*, ut ex primi parentis nomine quisque condiscat, vel quid originaliter sit, vel quid eum actualiter esse conveniat. Ad hos itaque sacerdotes Ecclesiarum, ad istas sancti pontifices debuerant anhelare victorias non sumptuosis epularum ferculis, non resolvi Lenocinanti petulentia voluptatis. Post mundi quippe nascentis exordium, per mille ferme atque sexcentos annos humanum genus sine vini poculo et esu carnum vixit; nec tamen quispiam, quem Scriptura commemoret, usque ad obitum languore contabuit.

CAPUT IX. *In epistola ad Albericum, qua et super decem quaestionibus respondet.*

«Egressus est autem rex David Hierusalem, fugiens Absalon, et dereliquit decem mulieres concubinas ad custodiendam domum (**II Reg. XV et XVI**).» David a facie Absalon fugiens decem concubinas in domo relinquit, quas Absalon per incestum turpiter foedat. Quia Redemptor noster, dum ejectus de civitate Judaica in desertum gentium properat, relinquit in

domo legis Judaeos non viriliter incedentes, sed muliebri conversatione viventes; qui nimirum per decem concubinas non incongrue figurantur, quia, dum enerviter legis praecepta custodiunt, non castum matrimonii merentur ascendere thalamum, sed absque fidei cohaerentes annulo sortiuntur pro conjugio pellicatum. Quam Absalon lasciviens polluit, quia malignus spiritus reprobas impiorum animas quasi prostituendo corrumpit, quia per excessus diversorum scelerum cum talibus fornicatur, et tanquam substrata sibi prostibula incestus violator amplectitur, dum adulterinis eorum operibus delectatur.

*CAPUT X. In epistola ad Desiderium abbatem
quod majori sit dignus honore qui dignitatem
projicit quam qui in ea persistit.*

Absalon siquidem interpretatur *patris pax* (**II Reg. XIII**), per quem designatur populus Judaeorum, qui usque ad mortem persecutus est Christum. De quo populo per Isaiam dicitur: «Filiis genui et exaltavi, ipsi autem spreverunt me (**Isa. I**);» qui patris pax jure dicitur, quoniam in illo specialiter populo per legem datam, per victimarum sacrificia, per tabernaculum denique, sive templum Deus quievisse videtur. Sicut **196** David: «Notus, inquit, in Judaea Deus, in Israel magnum nomen ejus (**Psal. LXXV**).» Atque ut iste populus patris pax esse videatur, audi quod sequitur: «Et factus est in pace locus ejus (**Ibid.**).» Sive per Absalon Judas traditor designatur, qui et ipse patris pax non immerito dicitur, sicut

ipse de illo Christus in psalmo conqueritur, dicens: «Etenim homo pacis meae, in quo sperabam, qui edebat panes meos, magnificavit adversum me supplantationem (**Psal. XL**).» Nam et Christus non incongrue pater asseritur, sicut Propheta testatur: «Vocabitur, inquit, Deus fortis, pater futuri saeculi, princeps pacis (**Isa. IX**).» Iste ergo dicitur princeps pacis et ille pax patris. Cui etiam, Judae videlicet, in ipso persecutionis articulo pacis osculum non negavit (**Matth. XXVI**). Nec mirum si Judae traditoris speciem Absalon tenuit, quem non solum in persecutione David, sed ipso quoque genere suae mortis expressit (**II Reg. XVIII**). Ille siquidem quercui, dum transire vellet, inhaesit; iste se laqueo, Scriptura testante, suspendit. Ut quoniam uterque redundans viperae felle nequitiae et terra indignus erat et coelo, inter utrumque libratus et terram perderet et ad coelum nullatenus aspiraret. Nam et Achitophel, qui David persequi non dissimiliter voluit, exigentibus meritis, idipsum genus mortis elegit (**II Reg. XVII**); hic enim Absalon persequenti David consilium dedit ut concubinas patris, quas dimiserat ad custodiendam domum, sacrilega permistione pollueret, ad foedandum patrem novercas suas turpiter incestaret (**I Reg. XVI**). Quid autem per decem concubinas David, nisi pars illa Judaicae plebis exprimitur quae Christum verum utique David fugientem in gentilitatis deserta non sequitur, quia legis se habere Decalogum gloriatur? Per numerum nempe concubinarum, numerus exprimitur mandatorum; concubinae ergo, quae non sequentes David, domum servant, hi sunt qui in veteris legis custodia perseverant. Absalon ergo ad has David concubinas ingreditur quia diabolus, qui in Absalon erat, per excessus diversorum scelerum cum talibus fornicatur. Et bene dicitur: Quia David eas dimiserat ad

custodiendam domum; provida quippe Redemptoris nostri dispensatione divinitus agitur ut quasi ad servandam domum legis Judaeorum reliquiae reserventur; ut ipsi qui modo nostri sunt scriniari, et libros coelestis eloquii in eadem in qua conditi sunt lingua ubique terrarum ferant, quatenus ipsi qui nobis inimici sunt, si quando scrupulus dubietatis emergerit, omne nobis ambiguum tollant. Unde per Psalmistam dicitur: «Deus meus, ostende mihi bona inter inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliviscatur legis tuae (**Psal. LVIII**).» Hebraica quippe lingua, quae toto orbe dispergitur, multum Christianae fidei auctoritas adjuvatur. Unde et illic aperte subjungitur: «Disperge illos in virtute tua, et depones eos, protector noster, Domine (**Ibid.**).»

CAPUT XI. *In eadem epistola.*

«Cumque venisset David in castra Madian, Sobi filius Naas, et Machir filius Amichel, **197** et Berzellai Galaadites obtulerunt ei stratoria, et tapetia, ac vasa fictilia, etc.» (**II Reg. XVII**). Madianitae vero, qui praebuere regi David stratoria et tapetia, quid aliud significant quam gentiles conversos ad fidem? qui dum piis actibus incessanter insistunt, quasi tetrini operis linteamina praeparant, in quibus utique Dominus suaviter requiescat. Haec enim sunt evangelica illa vestimenta, quae apostoli super asinam ponunt et Jesum sedere desuper faciunt (**Matth. XXI**). Quod autem sequitur «quia dederunt David etiam vasa fictilia, frumentum et hordeum, farinam, et fabam, et lentem, et fruxum cicer, et mel, et butyrum, oves etiam et pingues vitulos (**II Reg. XVII**).»

plurimae ciborum species diversi sunt sanctorum hominum mores, quibus nimirum David cum suis commilitonibus pascitur; quia Redemptor noster cum sanctis suis rectis justorum operibus velut esuriens epulatur.

CAPUT XII. *In epistola ad Albericum, in qua super decem quaestionibus respondet.*

«Fuit autem ibi praelium dispersum super faciem terrae, et multo plures erant, quos consumpserat saltus de populo, quam hi quos voraverat gladius (**II Reg. XVIII**).» De qua sententia in libro Hebraicarum quaestionum haec B. Hieronymi verba sunt: Saltum hunc, inquit, qui plures consumpsisse quam gladius vorasse legitur, bestias ferocissimas, quae in saltu erant, Hebraei autumant, a quibus plures consumpti quam a gladio vorati fuerint. Verum hic, ut dicitur, Hebraeorum fuit intellectus. Nobis autem videtur quia vesani quique, et infruniti, qui cum Absalon perduelliones exstiterant, Deo deserente caecati, arbustis occurrentibus impingebant, atque ideo dicatur quia plures ceciderint saltu consumente perempti quam hi qui fuerint gladio trucidante vorati. Quod ita debere intelligi non ambigitur, si ipsa styli consequentia vel superficietenus attendatur. Nam postquam praemittit: «Multo plures erant quos saltus consumpserat de populo quam hi quos voraverat gladius in die illa;» praesto subjungit: «Accidit autem ut occurreret Absalon servis David sedens in mulo; cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum et

magnam, adhaesit caput ejus quercui, et, illo suspenso inter coelum et terram, mulus cui insederat pertransiit (**Ibid.**).»

CAPUT XIII. *In epistola ad D. abbatem, quae paulo supra.*

«Berzellai Galaadites senex valde, id est, octogenarius, ut sacra testatur historia, descendens de Rogelim, transduxit regem David Jordanem; cui rex: Veni, inquit, ut requiescas mecum in Hierusalem. Ille autem renuens, excusationem senectutis obtendit, et, relicto rege, mox ad propria repedavit (**II Reg. XIX**).» Sunt namque nonnulli qui regem David, hoc est Salvatorem nostrum sequentes, Jordanis fluenta transmittunt; hoc est, vel baptismi suscipiunt **198** sacramentum, vel, quod secundum est lavacrum, arripiunt spirituale propositum. Nam quia in Jordane auctor baptismi Christus est baptizatus (**Matth. III**), recte per eum intelligitur baptismus. Sed hi veste variata, non mente, habitum mutando, non animum, ad pristinos redeunt mores et saeculares repetunt actiones; et quia nequeunt a negotiorum saecularium perturbatione quiescere, nolunt in Hierusalem, hoc est in visione pacis habitare cum rege; senes enim sunt, et inveterati, atque ideo nequeunt in novam de vetusta conversatione mutari. Nam et Jordanem transeunt et octogenarii sunt, quia et baptizati sunt et resurrectionem futuram, quae per octonarium designatur numerum, credunt. Sed hi quanquam Regi humiliter et blande loquantur, Regem tamen deserunt et ad solitae conversationis consuetudinem revertuntur. Quid est enim Regi blanda verba proferre, nisi

sicut in Evangelio dicitur, se callide potius quam humiliter excusare? «Rogo, inquit, te, habe me excusatum (**Luc. XIV**).» Dicebat enim Berzellai regi: Cur servus tuus sit oneri domino meo regi? paululum procedam famulus tuus ab Jordane tecum, nec indigeo hac vicissitudine.

Cujus figuram tenent qui spirituali cuiquam viro seseque ad altiora provocanti, quasi humiliter decantant: Peccatores quidem sumus tibi, pater, obtemperamus, sed districtioris instituti regulam servare non possumus; infirmi sumus et fragiles, atque ideo melius judicamus sub levi nos fasce inglorios utcunque vivere quam sub gravis sarcinae pondere quasi fortes interire. Nam et quod idem Berzellai superius dixerat, ab istorum interioris hominis senio non discordat: «Quot sunt, inquit, dies annorum vitae meae, ut ascendam cum rege in Hierusalem?» et adjecit: «Nunquid vigent sensus mei ad discernendum suave et amarum? aut delectare potest servum tuum cibus, et potus? vel audire possum vocem cantorum et cantatricum?» (**II Reg. XIX**.) Veraciter enim talium hominum sensus intrinsecus obtusi sunt, quia spiritualia mentis edulia, vel intimae jubilationis organa non discernunt; non enim eis sapit cibus ille coelestis, ad quem Propheta spirituales convivas invitat: «Gustate, inquit, et videte quoniam suavis est Dominus (**Psal. XXXIII**).» Nec illa fauces eorum mella discernunt, de quibus aiebat: «Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine, super mel et favum ori meo!» (**Psal. CXVIII**.) Necdum ad illud Sapientiae discubere convivium, de quo in libro Proverbiorum dicitur: «Quia sapientia immolavit victimas suas, miscuit vinum et proposuit mensam suam.» Ubi et sequitur: «Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, et ad moenia civitatis: Venite,

comedite panem meum, et bibite vinum, quod miscui vobis (**Prov. IX**).» Hi voces etiam cantorum et cantatricum non audiunt, quia quae sanctorum martyrum, quae sanctarum virginum ante Deum jubilet modulatio nullatenus comprehendunt. Nam quia carnaliter conversantes ad Dominum contemplationis corda non elevant, coelestis harmoniae modulos et mellifluas angelici concentus suavitates ignorant.

Unde non immerito senex ille Berzellai fuisse dicitur de Rogelim, quod interpretari dicitur *pedes*. Pedestres enim tales ambulant, et quoniam a terrenae **199** conversationis itinere se suspendere nesciunt, ad comprehendenda coelestis melodiae cantica non assurgunt, nolunt enim nisi pedites semper incedere atque ideo nequeunt alta jubilationis intimae gaudia penetrare. Et quoniam terreni actus, in quibus sparsi sunt, duros eos atque insensibiles reddunt, spiritualis laetitiae contemplari subtilia nequeunt. Hinc est etiam quod ille Berzellai Galaadites asseritur, quod *acervus testimonii* interpretatur, et quoniam acervus ille testimonii, qui Galaad dicitur, a Laban et Jacob de lapidibus factus agnoscitur (**Gen. III**), bene per hunc Galaaditen duri ac lapidei homines designantur, qui, dum ad amorem spiritualis vitae cor non emolliunt, tanquam lapides facti in pertinaci saecularium negotiorum vigore durescunt. Ad quam duritiam pertinet quod idem quoque Berzellai *ferrum meum* interpretari dicitur. Quid est durius ferro? et quid obstinatius corde perverso? «In malevolam enim animam nunquam introibit sapientia (**Sap. I**).» Et congrue ferrum meum, quasi de se quilibet homo durus et obstinatus dicit, quia dum statuit in propria perseverare duritia, in consilia se

nunquam projicit aliena, et quia rigidus et inflexibilis ad coelestem Hierusalem cum David rege non graditur, de via quam coeperat cum Berzellai, ad terram Madian, hoc est, ad vitae veteris primordia revocatur.

CAPUT XIV. *In eadem epistola.*

«Cumque venisset rex David in Hierusalem, tulit decem concubinas suas, quas reliquerat ad custodiendam domum et tradidit eas in custodiam; nec est ingressus ad eas, sed erant clausae usque ad diem mortis suae in viduitate viventes (**II Reg. XX**).» Concubinae quae non sequentes David domum servant, hi sunt qui in veteris Legis custodia perseverant. De quibus profecto concubinis dicitur: «Quia de caetero non est David ingressus ad eas: Sed erant clausae usque in diem mortis suae in viduitate viventes.» Judaei plane nunc clausi sunt et in viduitate vivunt quoniam ad virum sanctae Ecclesiae non accedunt, nec ad eos coelestis ille Sponsus ingreditur, quia tanquam mulierculis a diabolo prostitutis suum praebere contubernium dedignatur eisque, quia polluti sunt per adulterium, repudii dat libellum. Et hae quae non sequuntur virum merito concubinae, nec vocantur uxores, quia, dotali foedere ac nuptiali copula prorsus indignae, non illam pariunt sobolem quae paternae benedictionis possideat haereditatem. Nobis autem econtrario dicitur: «In hoc vocati estis, ut benedictionem haereditate possideatis (**I Petr. III**).» Nam et idem dicit Apostolus: «Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham. Quicumque autem ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt (**Gal. III**).»

200 CAPUT XV. *In epistola ad Albericum, in qua ei super decem quaestionibus respondet.*

«David postmodum non est ingressus ad eas, sed erant clausae usque in diem mortis suae in viduitate viventes (**II Reg. XX**).» Perdiderunt enim virum, de quo per Isaiam dicitur: «Quoniam acceperunt septem mulieres virum unum (**Isa. IV**).» De quibus et per Salomonem dicitur: «Quia septingentae sunt reginae (**III Reg. XI**).» Acceperunt itaque septem, quae amiserunt decem. Coelestem quippe Sponsum sancta sibi confoederavit Ecclesia septiformi scilicet Spiritus dono repleta. Quem Sponsum Synagoga, quae Decalogi mandata perceperat, perdidit viduaque permansit, quia dum in domo consueti ritus et legalium caeremoniarum immobiliter perstitit, cum rege David in deserta gentilium exire contempsit.

CAPUT XVI. *In eadem epistola.*

«Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Philistaeos, in quo percussit Adeodatus filius saltus polimitarius Bethleemites Goliath Getheum (**II Reg. XXI**).» Quod nimirum facile valet intelligi. Nam Gob interpretatur *lacus*. Et sicut periclitatur qui in lacum leonum mittitur, sic David quasi leonis se dentibus tradidit, cum in rabiem Goliath se praeliaturus immersit. Idem

David Adeodatus jure dicitur; quoniam a Deo est electus in regnum. Qui etiam filius saltus vocatur, quia de pascuis saltuum, ubi oves alebat, eductus agnoscitur. Nec sine causa idem David polimitarius dicitur; quia mater ejus de genere Beselehel exstitit, qui tabernaculum foederis in deserto construxit, in quo etiam nonnulla polimitaria operatione contexuit. Bethleemites quoque non incongrue dicitur, quia a Noemi duxit originem, et de Bethleem fuerant tempore famis egressae atque ad eandem Bethleem sunt, reflorescente postmodum ubertate, reductae. Quod autem Adeodatus cum omnibus suis his adjectivis, ipse procul dubio sit David, sequentia declarant, ubi dicitur: «Ii quatuor nati sunt de Arapha in Geth, et ceciderunt in manum David et servorum ejus (**Ibid.**).» Sane quid etiam per haec mystice significetur exponerem, nisi quod perspicuum est epistolaris mihi brevitatis prohiberet. Juxta mysticum scilicet intellectum, haec omnia referuntur ad Christum. Ipse enim Adeodatus est, de quo per Isaiam dicitur: «Puer natus est nobis, et filius datus est nobis (**Isa. IX**).» Qui filius saltus non incongrue dicitur, quoniam ex Judaeis secundum carnem nasci dignatus est, qui dum nullum fructum spiritualis germinis attulerunt, velut agrestes arbores non in horto plantatae, sed in saltu natae steriles exstiterunt. Unde legitur: «Vox clamantis in deserto (**Isa. XL**).» hoc est, infructuoso Judaeorum populo. Polimitarius quoque Redemptor noster merito dicitur, quia velut textrini operis studio vacat, dum et se suis fidelibus induit et ex illis justitiae vestimenta contexit. De suis **201** quippe vestibis per Apostolum dicitur: «Ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam (**Ephes. V**).» Et per prophetam: «Omnibus his velut ornamento vestieris (**Isa. XLIX**).» De Christi vero fidelibus

Psalmista canit: «Sacerdotes tui induantur justitiam (**Psal. CXXXI**).» Et per Ezechielem Dominus impropere animae, quam spiritualibus indumentis decenter ornavit, sed eum ipsa moechiae sordibus polluta deseruit: «Vestivi te, inquit, discoloribus et calceavi te hyacintho, et cinxi te bysso, et indui te subtilibus et ornavi te ornamento.» Et paulo post: «Et vestita es bysso, et polimito et multis coloribus (**Ezech. XVI**).» Quid ergo mirum, si Redemptor noster polimitarius dicitur, qui virtutis decore polimito induit animam quam sponsali jure sortitur? Ipse est enim Dei sapientia, de qua per Salomonem dicitur: «Quia quaesivit lanam et linum, et operata est consilio manuum suarum (**Prov. XXXI**).» Cujus digiti apprehenderunt fusum, cujus omnes domestici vestiti sunt duplicibus, cujus etiam caro stragula vestis facta est in passione. Sed eadem byssus et regalis purpura indumentum illius est in resurrectione; qui etiam Bethlehemites jure vocatur, quia in Bethlehem de Virgine natus agnoscitur. Quod autem dicitur: «Quia tertium bellum fuit in Gob,» hoc intelligitur quia verus David Salvator Israel, ante legem et sub lege, ac postmodum in evangelica gratia fideles semper bellatores habuit, per quos contra Philistaeos, id est, adversus malignos spiritus dimicavit. Ad hoc itaque tertium bellum David venit in Gob, qui interpretatur *lacus*, quia Redemptor noster dum velut forti armato fortior supervenit (**Luc. XI**), ipse per se etiam usque ad inferna descendit. Unde per Psalmistam dicit: «Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebris et umbra mortis (**Psal. LXXXVII**).» Illic percussit Goliath Getheum, quia dum electorum animas de gehennae claustris eripuit, antiquum hostem, qui super eos tyrannidem exercebat, lethali vulnere sauciavit.

CAPUT XVII. *In sermone de virginibus.*

«David sedens in cathedra, sapientissimus princeps inter tres. Ipse quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno (**II Reg. XXIII**).» Quid est quod David tam novae, tam inauditae praeconio laudis attollitur? Quis est iste tam humilis tamque sublimis? Quis, inquam, est iste David ita debilis atque despectus ut vermiculi speciem gerat? ita fortis et validus, ut uno impetu octingentos homines interficiat? In palea nempe litterae videtur esse ridiculum, si non in medulla spiritus lateat sacramentum. Quis ergo vermiculus iste, nisi ille qui per eundem David canit in psalmo: «Ego autem sum vermis, et non homo?» (**Psal. XXI.**) Sicut enim vermis ex sola ligni materia gignitur, ita Christum absque virilis semine de solo virginali utero genitum fides catholica confitetur. Sed quamvis sit vermis tener et debilis, ligni vero duritia fortis ac solida, vermis tamen lignum vertit in cariam et cavernosum reddit et cavum. Ita Redemptor noster verus **202** utique manu fortis atque desiderabilis, qui semetipsum exinanivit, qui non habens speciem, neque decorem, invalidus ac despectus apparuit, humanum genus, unde ortus est, paulatim a suo rigore mollivit, magnumque sibimet in electis suis habitationis spatium procuravit. Hic itaque David sedet in cathedra, quia in paternae majestatis gloria constitutus omnia judicat. Cui Pater ait: «Sede a dextris mei (**Psal. CIX**).» Sapientissimus est, quia ipsa Patris sapientia est. Sed quomodo David dicitur princeps inter tres, cum ille non inter alios quemlibet principatum, sed super omnes potius regalis sceptri teneret imperium? Laus enim ista

depretiat, non exaltat; deprimit, non attollit, cum ille non tam tribus interesset, quam omnibus superesset. Sed cum ab illo David videatur sententia ista dissidere, est cui valeat aptissime convenire. Beatus enim ac singularis ille homo, qui mystice dictus est vermis, mox ut a Verbo in unitate personae suscipitur, in sancta Trinitate non inaequaliter principatur. Princeps est ergo inter tres, quia unitus est Verbo, quae est in sancta Trinitate persona. Hic octingentos interfecit impetu uno. Octonarius numerus ad resurrectionem, centenarius pertinet ad perfectionem. David ergo uno impetu octingentos interfecit, quia Salvator noster omnes, qui vel perfectionem fidei appetunt, vel resurrectionis gloriam concupiscunt, gladio sui spiritus interfecit, dum eos per incarnationis ac crucis suae mysterium ab amore mundi hujus mortuos reddidit, et hoc uno operatus est impetu, id est, uno suo incarnationis adventu. «Semel enim pro peccatis nostris mortuus est, jam ultra non moritur (**Rom. VI**).» Annon ejus adventus jure vocatur impetus, de quo Salomon ait: «Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles?» (**Cant. II**.) Et David: «Exsultavit, inquit, ut gigas ad currendam vitam?» (**Psal. XVIII**.) Qui enim currit, procul dubio impetum facit. Nam et Verbum Dei tanquam rivus aquarum viventium cum impetu venit, et sicut torrens cuncta doctrinarum ardentium inquinamenta subvertit. Unde et in Canticis canticorum dicitur: «Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quae fluunt impetu de Libano (**Cant. IV**).» Huic ergo Regi tam humili tamque sublimi, tam infirmo, sed ita fortissimo, gratias referamus qui idcirco fieri dignatus est vermis in ligno, ut nos constitueret cives in coelo. Ideo vetustum humani generis inimicum in se permisit insurgere, ut ex eo postmodum non modo per viros, sed etiam per feminas triumpharet.

CAPUT XVIII. *In epistola ad Albericum in qua ei super decem quaestionibus respondet.*

Quaeris cur in Scripturis sacris sit ista diversitas, ut in libro Regum (**II Reg. XXIV**) legatur David redemisse aream Ornan Jebusaei, simul et boves qui offerendi erant in holocaustum, siclis argenti tantummodo quinquaginta; cum in Paralipomenon pro sola area dedisse narretur auri sexcentos siclos? (**I Paral. III.**) Sed sciendum est procul dubio quia in libro Regum boves tantummodo quinquaginta siclis argenti comparasse **203** David legitur, quanti vero aream comparaverit, illic omnino siletur. Paralipomenon vero liber de bobus e contrario tacet, sed emptam sexcentis auri siclis aream perhibet. Quod facile pervidetur, si in utroque libro ipsa verborum series diligenter attenditur. Nam in libro Regum hic est ordo verborum: «Emit ergo David aream, et boves argenti siclis quinquaginta.» Ubi sic distinguendum est, ut prius Scriptura dicat: «Emit David aream,» nec exprimat quanti; **204** deinde sequatur: «Et boves argenti siclos quinquaginta.» In libro vero Paralipomenon ita legitur: «Dedit ergo David ornan pro loco siclos auri justissimi ponderis sexcentos, et aedificavit ibi altare Domino.» Sic igitur utraque sibimet Scriptura divisit, ut illa boum, ista solius areae numeret pretium. Res igitur quibus pretii mensura praefigitur discrepant, sed Scripturae sanctae sibimet invicem non repugnant.

Expliciunt testimonia libri secundi Regum.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI TERTII REGUM.

- 1. De Abisag Sunamite quae regi David ministrabat, et cum eo dormiens senilia ejus membra fovebat, et tamen integra mansit.*
- 2. Quod David, dum vivit, et Joab et Semei pepercit; moriens vero perdendos eos mandavit.*
- 3. Quod dicitur Salomon quadraginta millia praesepia equorum currilium habuisse, duodecim millia equestrium.*
- 4. Quod de eodem dicitur: quia locutus est tria millia parabolas, et fuerunt carmina ejus quinque millia; et disputasse etiam de lignis, et de jumentis, et volucribus, et reptilibus, et piscibus.*
- 5. Quod Salomon duas a dextra laevaue columnas in templi vestibulo statuit, quarum unam Jachim, alteram Booz vocarit.*
- 6. Quod vasa templi Domini in campestri regione Jordanis in argillosa terra fusa sunt inter Sochol et Sarthan.*

7. *De eo quod cum sacerdotes exissent de sanctuario, nebula domus Dei repleta est, ita ut sacerdotes non possent prope astare propter nebulam.*

8. *Quod non esse dicitur argentum nec ullius pretii putari in tempore Salomonis.*

9. *Quod Salomoni fuerant uxores quasi reginae septingentae et concubinae trecentae.*

10. *De muliere Sareptana, ad quam Elias transmissus, invenit eam duo ligna colligentem, ut conqueret et sibi panem ac filio suo.*

11. *De eo quod, orante Elia, nebula parva quasi vestigium hominis de mari conscendens apparuit.*

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI TERTII REGUM.

CAPUT PRIMUM. *Ad. C. praefectum, ubi eum
ad certamen provocat.*

«Quaesierunt David regi servi sui adolescentulam speciosam in cunctis finibus Israel, et invenerunt Abisag Sunamitem, et adduxerunt ad regem; quae dormiebat cum rege, et ministrabat ei, et non cognovit eam rex (**III Reg. I**).» Quae est autem haec puella, quae de cunctis finibus Israel tanquam singularis eligitur, et David regi, ut cum eo dormiat, et frigescens artus calefaciat copulatur? Interroga Salomonem et ipse tibi puellae hujus aperiet sacramentum: «Posside, inquit, sapientiam, posside intelligentiam (**Prov. IV**).» Vis etiam audire virginis hujus amplexus? ait: «Ne derelinquas eam et apprehendet te; ama illam, exaltabit te; circumda illam, et glorificabit te; honora illam, et amplexabitur te (**Ibid.**).» Sapientiam ergo, hoc est, sanctam vitam amplectamini, uxorem, ut ingenuam, et haereditate cendignam sobolem procreemus. Non enim ex hac uxore moritura nobis est successura posteritas, sed quae perpetuo sit victura. Nam quod de corruptione nascitur, necesse est corrumpatur; at quod virginitas gignit interire non novit: nec est vitio corruptionis obnoxium quod ex incorruptione fuerit procreatum. Sed videamus interpretationem istorum nominum, ut valeamus comprehendere sacramentum. Abisag namque interpretatur *pater meus superfluus*, vel, *patris mei rugitus*. Hic superfluus, non superfluitatem, quasi non necessariam, sed abundantiozem Dei Patris significat gratiam; rugitus autem, vehementem sanctae praedicationis indicat fremitum, ut leonem de tribu Juda, quasi per intonantem sanctae praedicationis fremitum insonet, quisquis in Abisag, id est, religiosae vitae complexibus jacet. Sunamitis autem in nostra lingua, *coccinea* dicitur. Anima quippe sancta sicut **205** Dominici sanguinis mysterio rubet, ita nihilominus et igne sancti Spiritus fervet. Unde et in manu

Phares coccinum alligatur, qui maceriam sub mystica duorum populorum sequestratione divisit. Et Raab meretrix, in typo Ecclesiae, coccineum funiculum, ut domus sua, pereunte Jericho, salvaretur, appendit. Hinc etiam, et alibi de sanctis viris Scriptura commemorat: Hi sunt, qui venerunt de calore domus Raab. Et ipsa in Evangelio Veritas: «Ignem, inquit, veni mittere in terram (**Luc. XII**):» qui videlicet ignis in discipulorum cordibus aestuans, eos dicere compellebat: «Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas?» (**Luc. XXIV.**) Hoc itaque mysticum et spiritale conjugium, et in Sunamite fervorem gratiae concipit, et in Abisag sanctae praedicationis sobolem parit; ut quem in cordis quisque visceribus portat, per oris officium parere non omittat; et quod concipit in corde per coccinum, pariat in ore per praedicationis sanctae rugitum. Fervorem ergo divinae charitatis in Sunamite concipimus, ut praedicationis rugitum Abisag quasi sobolem pariamus.

CAPUT II. In epistola ad Albericum, ubi super decem quaestionibus tractat.

Ego saepius, fateor, dubitavi cur David Joab et Semei, quibus iratus erat, dum adhuc viveret, clementer indulset; moriens autem Salomoni sibimet in scepra regia succedenti perdendos esse mandavit. «Tu, inquit, nosti quae fecerit mihi Joab filius Sarviae, quae fecerit duobus principibus exercitus Israel, Abner filio Ner et Amasae filio Jether, quos occidit et effudit sanguinem belii in pace.» Atque paulo post addidit: «Facies ergo juxta sapientiam tuam, et non deduces canitiem ejus

pacifice ad inferos.» De Semei quoque sic ait: «Habes et Semei apud te, filium Gera, filii Gemini de Baurim, qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad castra.» Denique, quibusdam interpositis, addidit: «Ducesque canos ejus cum sanguine in infernum (**III Reg. II**).» Quid est enim quod eos David moriens damnat quibus vivendo pepercerat, cum profecto rationis ordo deposcat ut in perduelliones, vel quoslibet inimicos vivens sententiam ultionis exereret, moriens autem eis misericorditer indulgeret? Sed sciendum est quia per regnum David, qui tot persecutionibus et aerumnis attritus, tot adversitatibus et inopiis cum suis commilitonibus est afflictus, hoc praesens saeculum designatur, in quo cum suis membris Christus affligitur multisque tribulationibus Ecclesia laceratur. Regnum vero Salomonis, qui divitiis et gloria cuncta regaliū dignitatum jura transcendit, omnia principalis imperii fastigia superavit, futurae vitae denuntiat gloriam, in qua Christus vere pacificus aeterna cum suis quiete perfruitur ac coelestis convivii dapibus solemner epulatur.

Unus igitur idemque Redemptor noster et nunc David est, et tunc Salomon erit; quia et modo tanquam manu fortis per membra sua contra diabolum pugnare non desinit, et tunc sopita **206** prorsus omni carnis et spiritus controversia, cum corpore suo, quod est Ecclesia, ut revera pacificus aeterna tranquillitate regnabit. Nunc in electis suis quasi David calamitatum fascibus premitur, persecutionum ac diversis adversitatum pressuris urgetur, tribulationibus et aerumnis atteritur, postmodum tanquam Salomon exuberanti divitiarum immortalium copia potietur. David ergo vivens tolerat, quos in fine condemnat, quia judex humani generis Christus, quem ille signabat, illis nunc misericorditer parcit quibus in fine

saeculi sententiam juste damnationis infligit. David itaque misericordiam prorogat, Salomon justitiam judicat, quia unus idemque Redemptor noster et nunc quasi David reproborum iniquitates aequanimiter tolerat, et postmodum tanquam Salomon, in gloria sua veniens, eos quasi vibrato iudicii sui mucrone trucidat. Haec alternitas divini examinis frequenter in eisdem sermonibus invenitur, sicut illic: «Misericordiam, inquit, et iudicium cantabo tibi, Domine (**Psal. C**):» Et: «Misericordiam et veritatem diligit Deus (**Psal. LXXXIII**): Misericordia et veritas obviaverunt sibi (**Psal. LXXXIV**).» Sic itaque dum misericordia veritati, quasi David praeponitur Salomoni; ut quos pie David per misericordiam sustinet, Salomon per iudicium juste condemnet. Et notandum quod per Joab, qui suis homicidium manibus perpetravit, illi designantur qui mala faciunt; per Semei vero, qui regi tantummodo maledixerat, illi figurati sunt qui prava loquuntur. Nam et hi qui nequiter agunt, et illi qui sermonibus reprobis ac falsis insistunt, in extremae discussionis examine procul dubio damnabuntur; sicut idem David ait: «Odisti omnes qui operantur iniquitatem; perdes eos qui loquuntur mendacium (**Psal. V**).»

CAPUT III. *In epistola ad Agnetem reginam.*

«Et habebat Salomon quadraginta millia praesepia equorum currilium et duodecim equestrium (**III Reg. IV**).» Quid per quaternarium numerum, nisi quadriga praestruitur evangelistarum? Et quid per duodenarium, nisi senatus

exprimitur apostolorum? Per doctrinam quippe evangelicam et apostolicam vectatur Dominus per omnem latitudinem orbis terrarum. «Currus enim Dei decem millibus multiplex, millia laetantium; Dominus in illis, in Sina in sancto (**Psal. LXVII**).» Nam quia Sina *mandatum* interpretatur, constat in eis tantummodo vectari Dominum, ubi fit coelestium observatio mandatorum. Notandum autem quia sicut David regnum, qui tot est pressuris attritus, Dominum designat in mortalis adhuc vitae stadio laborantem, sic Salomonis istius incomparabilis gloria praefiguratur, eundem Dominum post mundi finem in paterni culminis majestate regnantem. Et praecedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium et Aegyptiorum, quia nimirum Redemptor noster superat intellectum et angelorum et hominum.

207 CAPUT IV. *In eadem epistola.*

De illo quoque dicitur: «Quia locutus est tria millia parabolas, et fuerunt carmina ejus quinque millia;» ubi praesto subjungitur: «Quia disputavit etiam super lignis a cedro quae est in Libano usque ad hyssopum quae egreditur de pariete, et disseruit de jumentis, et volucris, et reptilibus, et piscibus (**III Reg. IV**).» Quae videlicet Redemptori nostro non ambigitur cuncta congruere, cui vacat haec diligenti consideratione tractare. Ipse mimirum tria millia parabolas est locutus, qui et per mystica praecedentium facta et per allegorica prophetarum oracula, vel etiam per coruscantis Evangelii documenta, dum sub figurarum velamine pene cuncta disseruit, quasi tria millia in verbis suis parabolas

numeravit. Unde et in Evangelio Matthaeus ait: «Haec omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas, et sine parabolis non loquebatur eis (**Matth. XIII**).» Cujus etiam carmina quinque millia sunt, quia chorus virginum, quae sub quinario numero describuntur ante thronum ejus, sicut Joannes in Apocalypsi dicit: «Canticum novum jugiter modulatur (**Apoc. XIV**).» Vel quia quinque sunt vulnera Dominici corporis, quibus per universum orbem triumphalis ejus gloria praedicatur, sub eodem numero carmina supputantur, sub quo tenentur et vulnera, per quae victoria singularis laudis aeternae gloriam promeretur. Unde cum in Canticis dicitur: «Surge, amica mea, sponsa mea, et veni, columba mea, in foraminibus petrae et in caverna maceriae;» protinus additur: «Ostende mihi faciem tuam; sonet vox tua in auribus meis, quia vox tua dulcis (**Cant. II**):»

Sane quia non haec exacte tractamus, sed succincte, celeriterque transcurrimus, sufficiat dicere: Quia cum petra sit Christus, foramina petrae procul dubio sunt Dominici corporis cicatrices. Sed cum post hujus petrae foramina, dulcis vox sponsae in sponsi auribus sonare praecipitur, quid aliud quam quinque vulneribus sub eodem quinario numero carmina laudum reddere pia quaelibet anima, vel sancta universalis Ecclesia, commonetur, ut ejusdem quodammodo numeri carmina referat quot per se suscepta vulnera non ignorat, illique cunctos sui corporis sensus dedicet, quem totidem pro se sauciatum vulneribus videt? Quinque nimirum nostrorum sensuum vulnera, illis quinque Dominici corporis cicatricibus sunt sanata. Quod autem Salomon super lignis a cedro, quae est in Libano, usque ad hyssopum, quae egreditur de pariete, disputasse dicitur; hic necessario ad spiritualem

remittitur intellectum, cum nullatenus stare valeat superficies litterarum. Hyssopus enim nequaquam de parietibus egredi, sed de saxosis cernitur montibus germinari. Paries itaque noster ipsa mortalitatis nostrae conditio est, quae nos a contemplatione Conditoris velut abditae domus obstaculum dividit, et in ima proclivius, declinare compellit. «Corpus enim quod corrumpitur, aggravat animam; et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (**Sap. IX**).» Ex hoc ergo pariete **208** hyssopus egreditur, quia de fragilitate nostrae mortalitatis erumpit, quod semper necesse est ferro poenitentiae resecari. Hyssopo nimirum purificantur intima viscera, per quae non incongrue designatur confessio peccatorum. Disputavit igitur noster Salomon super lignis, hominibus videlicet intra germinantis Ecclesiae membra radicatis, a cedro quae est in Libano, usque ad hyssopum, quae egreditur de pariete, id est, ab ipsis eminentibus sanctis nitore justitiae candidatis usque ad peccatores et lapsos atque ad poenitentiae demum lamenta conversos. Hinc est quod sequitur: «Disseruit et de jumentis,» sanctorum scilicet adiutoribus, catholicis viris; «et de volueribus,» hominibus nimirum, per sancta desideria ad superna suspensis; «et de reptilibus et piscibus,» hoc est, de his qui pectus concupiscentiae per terram trahunt et qui per saecularium negotiorum fluentia vagantur.

*CAPUT V. In epistola ad Albericum, ubi dicitur
de mansionibus Israelitarum.*

«Statuit Salomon duas in vestibulo templi Domini columnas, unum a dextris, et alteram a sinistris: eam, quae a dextris erat, vocavit Jachim, hoc est firmitas: et quae ad levam, Booz, hoc est, in robore (**III Reg. VII; II Par. III**). Quid enim per columnam, quae a dextris est et vocatur firmitas, nisi dilectio Dei; et quae a sinistris est, et vocatur in robore, nisi dilectio proximi? Aliud est enim firmitas, hoc est, ipsum robur, aliud in robore, quoniam aliud est diligere ipsum Dominum, aliud diligere proximum in Deo. In dilectione quippe proximi mensura ponitur; Dominum vero diligere sine ulla prorsus mensura jubemur. In vestibulo ergo templi columnam, quae firmitas vocatur, erigimus, cum in hac praesenti Ecclesia, quae coelestis illius Ecclesiae vestibulum est, Dominum totis viribus firmiter et constanter amamus. Ipsa quippe dilectio, sicut Joannes evangelista perhibet, Deus est (**I Joan. IV**). Et de Deo Propheta psallit: «Deus meus, et fortitudo mea (**Psal. XLII**).» Columnam vero, quae vocatur in robore in sinistra ejusdem vestibuli parte statuimus, cum proximum nostrum in Deo sicut nosmetipsos amamus. Ubi notandum quod Scriptura prosequitur: «Nec non et quasi catenulas in oraculo, et superposuit eas capitibus columnarum (**II Par. III**).» In nostrae quippe mentis oraculo capitibus columnarum catenulas superponimus, quibus scilicet utramque columnam sibimet invicem connectamus, quia nec Deum sine proximo, nec proximum vere diligimus sine Deo.

*CAPUT VI. In epistola ad. A. P. P. ubi
conqueritur de insolentia pravorum hominum.*

De vasis, quae Hiran jussu Salomonis regis fecit in domo Domini scriptum est: «Quia in campestri regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra inter Sochet et Sartan (**III Reg. VII.**)» **209** Sochet in *tabernacula* vertitur, Sartan vero interpretatur *tribulatio*

eorum, sive *demolitorum* aut *coangustantium*. Quid igitur per Sochet, quod interpretari tabernacula diximus, nisi sanctos viros accipimus, qui videlicet dicunt: «Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus? (**Hebr. XIII.**)» Et Petrus: «Certus sum, inquit, quod velox est depositio tabernaculi mei (**II Petr. I.**)» Quid vero per Sartan, quae tribulatio eorum dicitur, nisi reproborum tribulantium nos persecutio designatur? Hi nimirum et demolitores et coangustantes sunt, quia dum demoliri atque destruere fidei nostrae vel boni operis aedificium tentant, duris injuriarum ac pressurarum nos calamitatibus coangustant. Vasa ergo templi, id est omnes electi funduntur in campestri regione Jordanis, id est in humilitate baptismi; inter Sochet et Sartan, id est inter justos atque perversos, ut et bonorum forma proponatur illis ad imitandum rectae conversationis exemplum, et pravorum persecutio ad cumulum illis proficiat meritorum. «Vasa quidem figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis (**Eccli. XXVII.**)»

In arida ergo terra templi vasa funduntur, quia mens hominis ad suscipiendum supernae gratiae munus non est congrua, nisi prius ab omni carnalis illecebrae fuerit humore siccata. Sicca quippe corda clarum harmoniae sonitum, humida reddunt obtusum. Tympanum quoque surdum sonat, si quilibet eum liquor humectat. Sic necesse est ut mens hominis a carnis voluptate sit arida, quatenus in Dei omnipotentis auribus ejus

oratio sit arguta. Enimvero sicut oculus, dum solis se radiis objicit, videre frustra contendit, et cavos quidem orbes ac vacuas pupillis palpebras pandere nititur, sed splendorem quo perfunditur nullatenus intuetur, sic ad concupiscendam contemplationis lucem sese inaniter erigit, qui per saecularis vitae meritum aciem cordis amisit. Nam si quilibet ignotus cubiculum regis irrumpat eique praesens tanquam familiaris assistat, regis tamen alloquio non perfruitur, quia charus ei per anterioris notitiae gratiam non habetur, ita nos infelices et miseri, quod quidem de meis similibus loquor, saepe soli in angusta cellulae remotione consistimus, solis divinae majestatis obtutibus trementes astamus, peccatis tamen obstantibus, vel intimi splendoris igniculum, vel compunctionis gratiam non meremur. Sic itaque velut ante regis videmur astare praesentiam, sed quia per vitae rectitudinem sibi noti non sumus, colloctionis internae dulcedinem non gustamus. Sed, o dulcedo melliflua, cum Dominus in servo, et servus delectatur in Domino! Unde Psalmista: «Suavis sit, inquit, ei laudatio mea; ego vero delectabor in Domino (**Psal. CIII**).»

CAPUT VII. *In sermone de nativitate S. Mariae*

«Factum est, cum exissent sacerdotes de sanctuario, nebula implebit domum Domini, et non poterant sacerdotes stare prope propter nebulam; impleverat enim gloria Domini domum Domini (**III Reg. VIII**).» «Quae omnia,» sicut egregius praedicator **210** dicit, «in figura contingebant illis (**I Cor. X**).» Gloria quippe Domini intelligitur Christus, cujus

fide repletus est mundus; de qua gloria cum pro adorato vitulo deprecaretur Dominum Moyses ut parceret populo peccatori, respondit Dominus: «Propitius ero illi; verumtamen vivo ego, et vivit nomen meum, quia implebitur gloria mea omnis terra (**Num. XXIV**).» Quod autem nebula implevit domum Dei, et non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam, haec sententia superbos Judaeorum pontifices ac doctores insinuat, qui dum incarnationis Christi sacramenta investigare despiciunt, debitum fidei suae ministerium per erroris nebulam perdunt: ita enim eorum mentes infidelitatis caligo replevit, ut propriis exigentibus meritis non agnoscant cultum credulitatis. Ad illud ergo templum Dominus in nebula descendit, ut caecam Judaicae infidelitatis caliginem designaret. In hoc sic scriptum est: «In sole posuit tabernaculum suum (**Psal. XVIII**), ut sedentem in tenebris et umbra mortis illuminaret (**Luc. I**).» Illi denique templo Deus omnipotens gloriam sui adventus contulit, sed nihil ex eo in sua natura suscepit. In beatissimae autem Virginis uterum, non solum est dignatus descendere, sed ex eo etiam perfectam sibi substantiam nostrae mortalitatis unire. Quanto igitur nostri templi major est dignitas, tanto gloriosior ejus debet esse solemnitas. Illud siquidem corpus Christi, quod beatissima Virgo genuit, quod in gremio fovit, quod fasciis cinxit, quod materna cura nutrit, illud, inquam, absque ulla dubietate, non aliud nunc de sacro altari percipimus, et ejus sanguinem in sacramentum nostrae redemptionis haurimus. Hoc catholica fides habet, hoc sancta Ecclesia fideliter docet.

CAPUT VIII. *In epistola ad Agnetem reginam.*

«Non erat argentum, nec ullius pretii putabatur in diebus Salomonis (**III Reg. X**).» Quod nimirum quomodo juxta litteram stabit, ut credi valeat tempore Salomonis argentum vel penitus non fuisse, ac propter hoc omnino de terra deletum, vel nullius, vel exilis saltem pretii constitisse. Nam si nullius erat pretii, sicut dicitur, ergo mille talenta argenti, ne unius quidem ovi poterant appendio supputari; quod sane credi, quam frivolum, quam videatur ineptum ipse revinxit textus et ordo verborum, qui postquam praemittit: «Non erat argentum, nec ullius pretii putabatur in diebus Salomonis,» praesto subjungit: «Quia classis regis per mare cum classe Hiram semel per tres annos ibat Tharsis, deferens inde aurum et argentum.» Cur enim per tot marina discrimina metallum hoc classis illa deferret, quod pretium penitus non haberet? Et paulo post dicitur: «Quia offerebantur ei vasa aurea et argentea;» deinde subinfertur: «Egrediebatur quadriga ex Aegypto sexcentis siclis argenti et equis centum quinquaginta (**Ibid.**).» Non ergo pretio carebat argentum, quo vehicula redimebantur equorum, sed argento designatur claritas ecclesiasticae praedicationis, de qua dicitur: «Eloquia Domini eloquia casta, argentum (**Psal. XI**).» Nullius, ut ita loquar, pretii **211** reputabimus, nec aliquatenus erimus ejus indigi, postquam ad veri Salomonis regnum ex hac fuerimus calamitate translati; non enim tunc praedicationis indigemus eloquio, ubi datur in decore suo regem gloriae facie ad faciem cernere, quem ubique consuevimus ex ore praedicatoris audire. Sic per prophetam pollicetur Dominus, dicens: «Nemo dicet: Agnosco Dominum; omnes enim cognoscent me a maximo usque ad minimum, dicit Dominus (**Jer. III, XXXI**).» Sed forte quis asserat Scripturae verba nos ad

nostrum intellectum violenter inflectere, et quod Salomon de se videtur asserere ad Salvatorem perhibeat specialiter per omnia pertinere. Dicat itaque objectionis assertor qua Salomon valeat ratione competere quod quasi de se dicit: «Dominus enim dedit mihi horum quae sunt scientiam veram, ut sciam dispositionem orbis terrarum et virtutes elementorum, initium et consummationem et medietatem temporum, vicissitudinem, permutationes hominum, et quaecunque sunt absconsa et improvisa didicit (**Prov. VII**).» Nam, ut de caeteris interim sileamus, quomodo nosse potuit Salomon hominum cogitationes, cum ipse Deo alibi dicat: «Tu solus nosti corda omnium filiorum hominum?» (**II Par. VI**.) Sed et quis absconsa omnia et improvisa didicit, nisi Redemptor noster, in cujus pectore sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi (**Col. II**), qui profecto per humanitatem didicit quod per divinitatem naturaliter novit.

CAPUT IX. *In sermone de S. Antimo.*

Legitur quia «Salomoni fuerunt uxores quasi reginae septingentae et concubinae trecentae (**III Reg. XI**).» Quid autem mihi cum gynaeceo Salomonis? Sed, excussa palea verborum, invenitur in medulla mysterium. Quid enim per septingentas, quae uxores simul et reginae memorantur, nisi illae intelliguntur animae, quae et septiformis habent gratiae Spiritum et super resultantium vitiorum motus quasi regalem obtinent principatum? Quid autem per trecentas easdemque concubinas, nisi illae animae figurantur, quae per solam S.

Trinitatis fidem thalamum quidem regis ingressae sunt, sed castae conversationis et quodammodo matronalis pudicitiae munditiam non habentes, dotales uxorum tabulas non merentur? Hae nimirum et Salomoni per commercium junctae sunt, quia Salvatoris nostri veri pacifici sacramenta percipiunt, et tamen per degenerem lenocinantis vitae torporem, nec habentes uni viro pudoris affectum, ad nuptialis foederis dotalitium non assurgunt. Enimvero illae animae uxorio ac regali nomine dignae sunt, quae in solo coelestis sponsi desiderio requiescunt, quae infoederabiliter contra malignorum **212** spirituum tentamenta confligunt. Sic de eodem Salomone Scriptura testatur, quia «alienigenas quoque tributarios fecit; de filiis autem Israel non constituit rex servire quemquam; sed erant viri bellatores, et ministri ejus, et principes, et duces, et praefecti curruum et equorum (**III Reg. IX**),» ubi patenter ostenditur quae inter concubinas distantia sit et reginas; quid differat inter eos qui servi peccati durae exactionis tributa persolvunt, et eos qui per sedata bella certaminum principatuum infulas sortiuntur.

CAPUT X. *In sermone de inventione S. crucis.*

«Ait Sareptana mulier ad Eliam, ad quam ille pascendus fuerat missus a Domino: En colligo duo ligna, ut ingrediar et faciam mihi et filio meo paululum farinae atque olei quod habeo, ut comedamus et moriamur (**III Reg. XVII**).» Haec mulier duo ligna colligebat, quibus posset inopem sibi cibum et filio providere; sed hujus viduae farina et oleum ad proventus abundantiam benedicitur, ut charitatis fructus et hilaritatis jam

tunc in sacramento Ecclesiae commendetur: «Hilarem enim datorem diligit Deus (**II Cor. III**).» Vidua haec sancta erat Ecclesia, de qua dicitur: «Viduam ejus benedicens benedicam (**Psal. CXXXI**).» Cui licebat cuicunque vellet mortuo viro conjungi, quia, desinente lege, mox Christo, qui finis legis est, ad justitiam omni credenti (**Rom. X**), meruit Ecclesia copulari. Illa cibum anhelabat, qui duobus esset lignis excoctus, et sancta Ecclesia panem de coelo viventem esurit, qui in ara crucis est torridus.

CAPUT XI. *In sermone de inventione S. crucis.*

«Ecce nubecula parva quasi vestigium hominis ascendebat de mari (**III Reg. XVIII**).» Quia enim non quasi homo, sed quasi vestigium hominis dicitur, recte per hoc crux, quae membris est apta Dominicis, designatur. Et bene crux vestigium hominis dicitur, quia per eam Deus homo transitum fecit, cum ad Patrem rediit. Sicut per Joannem dicitur: «Sciens Jesus quia venit ejus hora ut transeat ex hoc mundo ad Patrem (**Joan. XIII**).» Pascha quidem *transitus* dicitur. Et hic transitus per crucem factus est, sicut dicit Apostolus: «Pascha nostrum immolatus est Christus (**I Cor. V**).» Sicut ergo per Virginem descendit ad nostra, sic per crucem est reversus ad propria. Quod congruenter expressit illud factum sub Eliseo miraculum. Nam cum juxta Jordanem ligna caederentur, repente securis cujusdam materiam succidentis in aquam cecidit (**IV Reg. VI**).

Expliciunt testimonia libri tertii Regum.

213 214 INCIPIUNT CAPITULA LIBRI
QUARTI REGUM.

1. *Quod Eliseus aquas Jericho salis admistione sanavit.*
2. *De eo quod Eliseo ascendenti ad Bethel pueri illudebant dicentes: Ascende, calve, ascende, calve.*
3. *Obsecro, inquit Naaman Eliseo, concede mihi servo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra.*
4. *De eo quod dum Eliseus lignum in aquam misisset, securis, quae ceciderat, ad manubrium rediit.*
5. *De eo quod Ezechias decem lineis per gradus horologii umbram reverti postulavit, ut esset sibi signum recuperandae salutis.*

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI QUARTI REGUM.

CAPUT PRIMUM. *In sermone de exaltatione S. Crucis.*

Cum viri Jericho Eliseo conquererentur quod aquae essent pessimae, et terra sterilis: Afferte, inquit, mihi vas novum, et mittite in illud sal; deinde aquarum fonti sal illud immersit sicque aquas ab omni morte et sterilitate sanavit (**IV Reg. II**).» Quod nimirum, ut totum brevi sermone concludam, nihil aliud insinuat, nisi quod Verbum caro fieret et habitaret in nobis (**Joan. I**). Quid enim aquae nisi mundani sunt populi? quid vas novum nisi corpus Dominicum, nulla scilicet praevaricationis iniquae labe nigratum, nulla veteris hominis abusione detritum? Quid porro sal, nisi coelestis est sapientia? Sapientia igitur Patris in corpus descendit humanum, et sic ad fertilitatem et vitalis intelligentiae dulcedinem omnium convertit fidelium mentes. Quae nimirum dulcedo tandiu latuit usque dum sal mergeretur in aquam, id est, usque dum ille penderet in cruce, qui dicit: «Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquae usque ad animam meam (**Psal. LXVIII**).» Ex tunc enim homo didicit quid deberet appetere, quid vitare.

CAPUT II. *In sermone de S. Cassiano.*

Cum Eliseus ascenderet viam quae ducit Bethel, pueri parvuli egressi de civitate illudebant ei, dicentes: «Ascende, calve, ascende, calve. Qui cum respexisset, vidit eos, et maledixit eis in nomine Domini.» Moxque Scriptura subjunxit: «Quia egressi sunt duo ursi de saltu et laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros (**IV Reg. II**).» Sane quid per Eliseum, nisi Mediator Dei et hominum debet intelligi? Quid vero per Bethel, quae *domus Dei* interpretatur, nisi beatitudo coelestis exprimitur? Per viam ergo quae ducit Bethel, Redemptor noster ascendebat, quando passioni appropinquabat; sicut jam in ipsa sacrosancta et mystica coena dicit discipulis: «Vado ad eum qui misit me (**Joan. XVI**).» Sed dum ascendit Bethel, id est, dum per sanctissimae passionis suae mysterium redire contendit ad Patrem, pueri parvi egressi de civitate illudunt ei, dicentes: «Ascende, calve, ascende, calve,» quia Judaei omni gravitatis et sapientiae pondere vacui, illaque pueritia parvuli, de qua dicitur: «Maledictus puer centum annorum (**Isa. LXV**),» eum ad locum, qui dicitur Calvariae, pertrahunt, atque adversus eum viperinis irrisum et opprobriorum furiis inardescunt. Calvariae autem locus ille dicebatur a calvitiis amputatis, quia illic damnatitii decollari consueverant. Et notandum quia pueri egressi de civitate dicuntur, quoniam, sicut Apostolus ait: «Ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est Dominus (**Hebr. XIII**).» Porro quod sequitur: «Quoniam egressi sunt duo ursi de saltu et dilaceraverunt ex eis quadraginta duos pueros,» per numerum puerorum, numerus signatur annorum; quadragesimo secundo quippe anno post Domini passionem, sicut historiae tradunt,

Titus et Vespasianus, duo reges, de silvis gentium tanquam duo feroces ursi de saltu ferarum, dilaceraverunt pueros, quia venientes ad excidium Hierusalem debellaverunt in furore Judaeos.

*CAPUT III. In epistola ad Hildebrandum et
Stephanum, ubi dicitur quomodo rationalis
anima ad perfectionem veniat.*

«Obsecro, inquit Naaman, concede mihi servo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra (**IV Reg. V**).» Quid autem per allegoriam Naaman Syrus, nisi genus designat humanum? Sicut enim Naaman ante leprosus, mox ut septies aqua Jordanis abluatur, ab omni leprae squalore purgatur; ita mundanus populus septem charismata illius columbae percipiens, quae super Dominum in Jordane descendit (**Matth. III; Marc. I; Luc. III; Joan. I**), per sacri baptismatis lavacrum contagia deposuit peccatorum. Quid vero terra, quam Naaman postulat, nisi incarnationem significat Redemptoris? Haec est per mysterium illa repromissionis terra, quae lac et mel fluere dicitur. Lac enim **215** de carne fluit, mel de superioribus venit. Quia igitur in uno Mediatore Dei et hominum et humanitatis lac et mel divinitatis inesse cognoscitur, recte per terram lac et mel emanantem incarnationis ejus mysterium figuratur. Quod autem ex hac terra onus duorum burdonum petit, quid aliud quam duorum Apostolorum, Petri scilicet et Pauli, documenta

deposcit? Unde et unus eorum dicit: «Qui operatus est Petro in apostolatum circumcisionis, operatus est et mihi inter gentes (**Gal. II**).» Et quia non modo apostolos, sed omnes praedicatores scientiam et operationem habere necesse est, duos in castellum, quod contra se erat, Dominus discipulos misit; atque, sicut Lucas testatur, in omnem civitatem et locum quo erat ipse venturus, geminos destinavit (**Luc. X**). Quod ergo Naaman in terra sancta duorum burdonum expetit sarcinam super incarnationem Dominicam genus humanum apostolicam videtur efflagitare doctrinam, ut hi sagmarum mundo terram invehant, ex qua ad offerenda sacrificia altare in conspectu Conditoris fiat. Unde filiis Israel praecipit, dicens: «Altare de terra facietis mihi (**Exod. XX**).» Quod autem Naaman non ob aliud terram prophetae poposcisset, nisi ut ex ea Domino altare construeret, in suis ipse verbis ostendit, cum illic praesto subjungit: «Non enim ultra faciet servus tuus holocaustum, et victimam diis alienis, nisi Domino (**IV Reg. V**).»

CAPUT IV. *In sermone de inventione S. Crucis.*

«Cum filii prophetarum juxta Jordanem ligna caederent, repente securis cujusdam materiam succidentis in aquam cecidit; tunc propheta lignum in aquam misit, et mox ferrum natavit atque ad manubrium rediit (**IV Reg. VI**).» Quid est autem securis, nisi sapientia Dei operata per corpus? quid ferrum, nisi divinitas? quid lignum, nisi humanitas? Et recte corpus Christi lignum dicitur, quod in ligno pependit. Securis

igitur juxta Jordanem arbores succidebat, quia Dei sapientia juxta fluidum mortalitatis nostrae decursum, dignata est impios Judaeos suae praedicationis austeritate corripere et velut infructuosas arbores a statu rigidae superbiae desecare. Unde et Joannes dicit: «Jam securis ad radicem arborum posita est. Omnis arbor quae non facit fructum bonum excidetur et in ignem mittetur (**Matth. III; Luc. III**).» Itaque dum ligna caeduntur, ferrum in aquas de manubrio cecidit, quia dum silvestres Judaeorum mentes Veritas corripit, divinitas carnem tamen non deserens ad inferni profunda cum spiritu comitante descendit. Sed lignum in aquam mittitur et ferrum redit, quia corpus Domini, quod in ligno pependerit, in sepulcro ponitur deinde ex profundis inferni spiritu redeunte surrexit. Unde notandum est et diligentissime perpendendum quia ipse Redemptor noster ante per crucem transiit, et sic humanitatem suam in paternae dexteræ gloriam sublimavit. Exemplum quippe nobis exhibuit, ut unde caput praecessisse cognoscitur, per eandem viam et membra subsequencia gradientur.

216 CAPUT V. *In sermone de S. Bonifacio.*

«Petivit rex Ezechias ut umbra decem linearum gradibus reverteretur, quibus jam in horologio descenderat (**IV Reg. XX**).» Quid isti gradus illius horologii, in quo rex Ezechias umbram reverti decem lineis petiit, mystice innuunt, nisi quia totidem Salvator noster gradibus ad nostrae mortalitatis ima descendit, cum ad redimendum genus humanum venit? Quasi quosdam enim gradus exhibuit, cum de coelo venit in uterum

Virginis, de utero venit in praesepe, de praesepe transiit ad circumcisionem, de circumcisione ad templum, de templo ad baptismum, de baptismo ad crucem, de cruce ad mortem, de morte ad sepulcrum; postremo descendit ad infernum, ut inde sanctos erueret, quos ad coelestem gloriam calcato mortis imperio revocaret. Plane ut nos post se currere faceret, istos pro nobis gradus manifestata per carnem Veritas ad nos descendendo disposuit; et quodammodo cujusdam mystici horologii sol justitiae, Christus haec ad nos se inclinando momenta distinxit. «Qui nimirum exsultavit ut gigas ad currendam viam (**Psal. XVIII**);» ut nos ei ex corde diceremus: «Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum (**Cant. I**).» Descenderat itaque sol emensis jam decem gradibus horologii, sed per eosdem gradus iterum rediit; quod videlicet signum esset, per quod se rex Ezechias saluti pristinae restituendum esse confideret. Enimvero nec genus humanum ad incolumitatem, quam amiserat, de sui languoris erogatione convaluit, cum dici lux vera Christus decem eos, quos enumeravimus, mystici horologii gradus ad occasum nostrum se humiliando percurrit, quanquam per umbram decem graduum et aliter supernae dispensationis possumus intelligere sacramentum. Diversitates quippe temporum quasi quaedam distinctiones sunt in horologio linearum. Soli namque justitiae, Christo, primus ad nos descensionis gradus fuit de Deo in Angelum. Unde est quod per Isaiam dicitur: «Magni consilii Angelus (**Isa. IX**).» Et qui cum Jacob loquebatur Deus angelus nuncupatur. Hinc est quod per eundem Jacob dicitur: «Dixit angelus Domini ad me in somnis: Ego sum Dominus Bethel, ubi unxisti lapidem et votum vovisti mihi (**Gen. III**);» nimirum ut idem ipse qui loquitur et Deus simul et angelus ostendatur. Secundus

descensionis gradus fuit in patriarchis, per quos scilicet ipse Dominus unius Dei cultum ac verae fidei fundamenta constituit. Tertius in promulgatione legis, quam et ipse prius audiente populo protulit, et postmodum in lapideis tabulis proprio digito exarante descripsit. Quartus in Jesu Nave, in quo, sicut nomine, sic et opere degens, in terram repromissionis populum introduxit. Quintus fuit gradus in iudicibus, per quos nimirum Israeliticam plebem et ipse regebat. Sextus in regibus Judaeorum, quia in eis principaliter ipse regnabat. Septimus in prophetis, quia per eos ipse et annuntiatus est et locutus. Octavus in pontificibus, **217** in quibus ipse, qui summus est Pontifex, veri et aeterni sui sacerdotii mysterium figuravit. Nonus autem gradus designatus est in homine. Decimus in passione. Per hos itaque decem gradus, quasi per umbram veteris testamenti, Sol justitiae, Christus, in nostrae mortalitatis descendit occasum; et per eos iter post resurrectionem suam in coelum victor ascendit omnemque illam vetustae legis umbram veritatis suae ac novae gratiae radiis illustravit, obscura revelans, clausa referans et omnia sub vel mine litterae recta denudans. Et sicut tunc sol lineatim quidem ac morose processerat, repente autem ad ortus sui est reversus originem; sic nimirum, sic signaverat Redemptor noster ea quae de incarnationis suae mysterio per longa temporum intervalla in sola resurrectionis atque ascensionis suae gloria subito patefecit.

Expliciunt testimonia de libro IV Regum.

DE LIBRO ESDRAE.

In epistola ad Cunibertum, episcopum Taurinensem.

«Quod quidam sacerdotes quaesierunt scripturam genealogiae suae. Unde, cum non invenirent, ejecti sunt de sacerdotio.»

Pium enim est credere quia quisquis, nunc peccata propria recognoscens ac deserens, a suo se ministerio humiliter reprimit, in die iudicii eundem, quo se sponte privaverat, ordinem obtinebit. Quod in libro Esdrae significari videtur, ubi sacerdotum genealogia describitur. Ibi quippe sacra narrat historia quia «quidam sacerdotum quaesierunt scripturam genealogiae suae, et quoniam reperire non potuerunt, ejecti sunt de sacerdotio (**II Esdr. II**).» Illi plane veraciter sacerdotes sunt qui sacerdotaliter vivunt. Hi sacerdotalis generis lineam servant qui vitam suam Domino sacrificium offerunt ac de sacerdotali se prodire prosapia religiose vivendo testantur, dum sanctorum sacerdotum imitantur exempla, quae legunt, tunc in sacris eloquiis sacerdotum se filios recognoscunt. At hi qui carnaliter vivunt, et pravorum sequendo vestigia quasi de saecularium generatione descendunt, merito de sacerdotum projiciuntur ordine, quorum se per vitam reprobam nequeunt filios invenire. Et

notandum quod illic sequitur: «Dixit Athersatha eis ut non comederent de sanctis sanctorum, donec surgeret sacerdos Dei doctus atque perfectus (**Ibid.**).» In qua nimirum prohibitionem quid aliud per allegoriae mysterium debet intelligi, nisi ut is qui dignus est sacerdotio, percipiendis se sacramentis et sacerdotalis ordinis administratione compescat, donec Christus in iudicio, qui vere Sacerdos est doctus atque perfectus exsurgat? Sicut per Psalmistam dicitur: «Terra tremuit et quievit, dum exsurgeret in iudicio Deus (**Psal. LXXV**),» ut is, cujus terroris instinctu quilibet lapsus hic sua se dignitate sponte privaverat, eum in **218** iudicio grata vice restituens ad amissi ordinis culmen attollat, dicens: «Amice, ascende superius, et tunc sit tibi gloria coram simul discumbentibus (**Luc. XIV**).» Sed sunt nonnulli, quod praetereundum non est, qui, juxta Apostolum, «desperantes semetipsos immunditiae tradiderunt (**Ephes. IV**);» nam continentiam funditus desperantes a suscepti ordinis administratione se reprimunt; sicque se delinquere velut impune confidunt, ac si servus domino suo dicat: Quia quod praecipis implere non valeo, ad hostium tuorum castra transfugio illisque me ad pugnandum contra te dedititum trado; tanquam possit dominum suum placare, quod fugit, et non possit irritare, quod adversus eum in arma consurgit. Quibus ego constanter et sine ulla prorsus ambiguitate denuntio quoniam cassa se ac frivola pollicitatione decipiunt, si non exsequentes officium officio se exutos esse confidunt. Licet enim a frequentatione, vel executione cesset ordo cujuslibet, vel officium in ordinato tamen nihilominus permanet ordinis sacramentum. Et sicut vir quispiam etsi cesset ab opere conjugali, nullo modo tamen absolvitur copulatione conjugii; ita clericus, etsi sui ordinis non fungatur

officio, ejusdem tamen ordinis non exiit Sacramento. Cavendum est ergo illis ne super eos veniat formidolosa illa sententia, qua per Apostolum dicitur: «Impossibile est, inquit, eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum coelestes, et participes sunt facti Spiritus sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum virtutesque saeculi venturi et prolapsi sunt, rursus renovari ad poenitentiam, rursum crucifigentes in sibimetipsis Filium Dei et ostentui habentes (**Hebr. VI**).» Ita plane videntur agere ac si Israelitarum quispiam, volens fornicari cum idolis, dicat: quia nequeo observare duram ac rigidam Dei legem, ad ritum transibo gentilem tanquam recedens a lege, non sit debitor legi et hoc modo quanquam de servata lege non sit praemio dignus, ultioni tamen de contempta non teneatur obnoxius. Sed audiamus quid talibus divina severitas in Deuteronomio dicat: «Cumque audierit quisquam verba juramenti hujus, benedicat sibi in corde suo dicens: Pax erit mihi et ambulabo in pravitate cordis mei, et assumat ebrius sitientem et Dominus ignoscat ei; sed tunc quam maxime fumus ejus fumet et zelus contra hominem illum, et sedeant supra eum omnia maledicta, quae scripta sunt in hoc volumine, et deleat nomen ejus sub coelo, et consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israel juxta maledictiones, quae in libro legis hujus ac foederis continentur (**Deut. XXIX**).» Sed et Psalmista dicit, «Maledicti, qui declinant a mandatis tuis (**Psal. CXVIII**).» Et per Ezechielem Dominus ait: «Neque cogitatio mentis vestrae fiet dicentium: Erimus sicut gentes et sicut cognationes terrae, ut colamus ligna et lapides. Vivo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti et brachio extento et in furore effuso regnabo super vos et

educam vos de populis, et congregabo vos de terris in quibus dispersi estis, et subjiciam vos in sceptro meo (**Ezech. XX**).»

219 DE LIBRO TOBIAE.

Illud ad memoriam revoca, quod de Tobia viro justo Scriptura testatur: «Contigit, inquit, cum una die fatigatus a sepultura, veniens domum, jactasset se juxta parietem et obdormisset, atque ex nido hirundinum dormienti illi calida stercora insiderent super oculos ejus fieretque caecus (**Tob. II**).» Fatigatus a sepultura, dum se velut effractis viribus projicit, lumen amittit. Illaesum quippe cordis oculus servat, quisquis in bonis operibus infatigabilis perseverat, cum vero pusillanimiter frangitur, non immerito luce privatur. Hinc enim scriptum est: «Vae his qui perdiderunt sustentiam (**Eccli. II**).» Hinc Paulus ait: «Vigilate, state in fide, viriliter agite (**I Cor. XVI**).» Quid vero leviter volantes hirundines, nisi leves adulantium et blanda loquentium significant mores? qui dum blandiloqui sua suavitate demulcent, dum adulationis oleo caput audientis impinguant, interiores oculos, ne solita luce fruantur, excaecant. «Corripiet me, inquit, justus in misericordia et increpabit me; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum (**Psal. CXL**).» Et tanquam stercus oculis ingeritur, dum lenocinantis eloquia quemlibet blanda verbositate perungunt a quibus scilicet haec saepe dicuntur: Vive, dum vivis, recrea corpus eduliis, ne si se districtius atterat, tot oppressa laboribus caro fragilis mox succumbat; persona tua excellentioribus excolatur induviis, ut

ejus, quam tenes, servetur genium dignitatis; agglomeretur lateribus tuis turba clientium, ut dum te commeantium multitudo condecorat, honoris officio tunc vilescat. Sed si nobis haec diabolicae malignitatis amaritudo detegitur, tentationis ingestae caligines funditus evanescunt. Unde et illic dicitur: «Tunc sumens Tobias de felle piscis linivit oculos patri suo, moxque coepit albugo ex oculis ejus quasi membrana ovi egredi, statimque visum recepit (**Tob. XI**).» Fel etenim piscis est malitia Behemot, qui capit est et initium totius iniquitatis. Caecus itaque felle piscis oblinitur et protinus caecitas effugatur, quia cum amaritudo diabolicae versutiae nostris oculis ostensa proponitur, tenebrarum mox caligo **220** propellitur, et lux interior, quae velut eclipsim passa fuerat, reformatur. Et notandum quod dicitur quia prius albugo de oculis est illius egressa et sic lux illico reparata. Ille quippe in oculis gerit albuginem qui de se sanctitatis habet opinionem. Quisquis ergo recuperare vult lucem amputet a se prius affectatae aestimationis albuginem, ut se non abneget peccatorem, qui peccati vult evadere caecitatem. «Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (**Matth. V**).» Isti sunt oculi, de quibus in Canticis dicitur: «Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet (**Cant. IV**).

DE LIBRO JOB.

Ex sermone de S. Georgio.

«Quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat quasi de vulva procedens?» Et paulo post: «Circumdedit illud terminis meis, et posui vectem et ostia, et dixi: Usque huc venies et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos (**Job XXXVIII**).» Enimvero recte per mare cor pravi hominis designatur, quod videlicet furore est turbidum, rixis amarum, elatione superbiae tumidum, caligine malitiosae fraudis obscurum. Separavit ergo tunc Deus mare et minaces fluctus ab inundatione terrae compescuit, ut terra virentes herbas et ligna pomifera germinaret ac deinde segetum fructus afferret. Separat etiam nunc ab electis suis reproborum turbines persequentium et quasi furentes coercet impetus tempestatum; quod etsi furere usque ad infigenda corporibus tormenta concedit, ne tamen animas, laedant invicta eos atque pervigili brachii sui protectione custodit quodammodo dicens mari: «Hucusque venies, et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos.» Ac si patenter dicat: Usque ad inferenda corporibus te tormenta relaxo; ne autem usque ad animam cumulis intumescentibus profluas, legis meae tibi littus oppono, ut dum furori fluctuum tuorum littus objicitur, terra cordis ad proferenda fructuum germina libera relinquatur.

INCIPIUNT CAPITULA DE LIBRO PSALMORUM.

1. *De impio exaltato et depresso.*
2. *De impiis positis sicut oves in inferno.*
3. *Deus meus, ostende mihi bona super inimicos meos; ne occidas eos, ne obliviscantur legis tuae.*
4. *De holocaustis medullatis.*
5. *Non me demergat tempestas aquae, etc.*
6. *De reproborum exaltatione.*
7. *Filii Ephrem intendentes arcum.*
8. *Montes excelsi cervis, petra refugium herinaciis.*
9. *De eo quod dicitur: Ego dixi in excessu mentis meae: Omnis homo mendax.*
10. *De eo quod dicitur: Fiat manus tua, ut salvum me faciat.*
11. *Sicut unguentum in capite quod descendit, etc.*
12. *Non declines cor meum in verbum malum.*

Expliciunt capitula.

221 222 INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI
PSALMORUM.

CAPUT PRIMUM. *In epistola ad Desiderium abbatem, ubi super Dei omnipotentiam disputatur.*

«Vidi impium superexaltatum, et elevatum super cedros Libani; transivi, et ecce non erat (**Psal. XXXVI**).» Adhuc fortassis epulabatur ille splendide, fulciebatur cuneis obsequentium, ambiebatur agminibus bellatorum, quem Propheta superexaltatum et elevatum vidit; moxque ad contemplandum summa pertransiens, quem magnum aliquid forte crediderat, nihil esse cognovit tunc gestum. Tunc enim et cum divitiis intumescunt, cum se super alios arroganter extollunt, cum denique inferiores per tyrannidis violentiam opprimunt, tunc, inquam, eo verius nihil sunt, quo ab eo qui vere et summe est procul sunt.

CAPUT II. *In epistola ad Hermisindim.*

«Sicut oves in inferno positi sunt, et mors depascet eos (**Psal. XLVIII**).» Oves habet Christus, quas ad amoena virentia caulis coelestibus introducat; oves habet et ille leo rugiens, quas insatiabili cruentus ore deglutiat. Qui bene mors dicitur, quia, cum sit auctor mortis, ad inferendum nobis interitum crudeliter efferatur: unde Joannes: «Et ecce equus pallidus, et qui sedebat super eum, nomen illi Mors (**Apoc. VI**).»

CAPUT III. *In epistola ad Desiderium abbatem, ubi dicit quod majori sit dignus honore qui dignitatem projicit quam qui in ea manet.*

«Deus, Deus meus, ostende mihi bona super inimicos meos; ne occidas eos, ne obliviscantur legis tuae (**Psal. LVIII**).» Provida quippe Redemptoris nostri dispensatione divinitus agitur, ut quasi ad servandam legis domum Judaeorum reliquiae reserventur; ut ipsi quodammodo nostri sint scriniarii et libros coelestis eloquii in eadem, in qua conditi sunt lingua, ubique terrarum ferant, quatenus ipsi, qui nobis inimici sunt, si quando scrupulus dubietatis emergerit, omne nobis ambiguum tollant. Unde per Psalmistam dicitur: Deus meus, ostende mihi bona inter inimicos meos, ne obliviscantur legis tuae.» Hebraica quippe lingua, quae toto orbe dispergitur, multum Christianae fidei auctoritas adjuvatur. Nam nisi illud accederet testimonium quod apud nos scribitur, quodammodo putari posset esse figmentum. Sed cum illud testimonium adhibetur, illico dubietas tollitur. Unde et illic apte subjungitur: «Disperge illos (**Psal. LVIII**);» dissemina per totum mundum eos qui superfuerint de populo Judaeorum, ut ipsi de veteribus libris testimonium perhibeant novae fidei veritati.

CAPUT IV. *In libro de contemptu saeculi.*

«Holocausta medullata offeram tibi cum incenso et arietibus (**Psal. LXV**).» David autem pro magno munere medullata se Deo sacrificia oblaturum esse pollicetur, dicens:

«Holocausta medullata offeram tibi cum incenso et arietibus.» Imprimis itaque sciendum quia nequaquam Deus hostiarum pelles, sed interiora potius viscerum cum ipsis quoque medullis in sacrificio sibimet mandat offerri. Unde in ostendendo ipso sacrificiorum ritu, Moyses praecipit, dicens: «Subtracta pelle hostiae artus in frusta concidat (**Levit. I**).» Quisquis sane semper negotiorum saecularium exercitia delectabiliter fundit, holocausti sui medullas cum visceribus subtrahit et solam victimae pellem Deo, cui offerri prohibetur, adolere contendit. Qui vero suave Deo sacrificium offerre desiderat, recessus petat, interiora sectetur, animam suam integram illibatamque in propria virginitate custodiat, ne discurrendo per lupanaria saeculi immundis corruptoribus, prostibuli more, substernat. Ut ergo interni Sponsi conspectui placeat, non se fucis pompae saecularis obducatur, sed omnes mentis suae sensus immortalis unguine castitatis obliniat, ne in mortem per incontinentiam corruens in fetore luxuriae computrescat. In conclavi igitur sanctae Ecclesiae anima se pudica concludat sicque in aeterni Regis thalamo jugiter requiescat.

CAPUT V. *Ad Alexandrum papam, de canonicis.*

«Non me demergat tempestas aquae, neque absorbeat me puteus, neque urgeat super me puteus os suum (**Psal. LXVIII**).» Cum peccat homo, quasi in puteum labitur; cum vero peccata defendit, os putei super eum, ne pateat egressus, urgetur. Corruit ergo in puteum homo, cum peccat; claudit

vero sibimet os putei, dum excusat. Ex hac porro defensione, vel excusatione crimen haeresis nascitur. Haeresis enim interpretatur *electio*, et dum quod elegit quis defendere nititur relicto veritatis tramite, quia per abrupta perversi dogmatis rapitur, in haeresim necesse est prolabatur. Hoc autem inter peccatorem et haereticum distat, quia peccator est qui delinquit, haereticus autem qui peccatum per pravam dogma defendit.

CAPUT VI. *Ad Desiderium abbatem, ubi de Dei omnipotentia disputatur.*

«Dejecistis eos, dum allevarentur (**Psal. LXXII**).» Dum de reproborum sese extollentium dejectione Propheta narraret, non ait: Postquam allevati sunt, dejecisti eos, Domine; sed, «dum allevarentur,» quia per hoc inanescunt, per **223** quod intumescunt; inde corruunt, unde sublimes fiunt.

CAPUT VII. *In sermone de S. Anastasio.*

De quibusdam magna praedicantibus, sed desidiose viventibus per Prophetam dicitur: «Filii Ephrem, intendentes arcum et mittentes sagittas suas, conversi sunt in die belli (**Psal. LXXVII**).» Qui enim adversus vitiorum tentationes ad conflictum alios provocant, sed confligere ipsi

sub ignobili desidia languore detrectant, hi nimirum sagittas quidem dirigunt, sed post terga conversi consummatae victoriae titulos non merentur, nec eis prodest quod bene coeperant, quia non usque ad finem magnanimiter perseverant. Unde et de illis protinus sequitur: «Non custodierunt testamentum Dei, et in lege ejus noluerunt ambulare (**Ibid.**).» Ac si diceret: Susceperunt quidem testamentum, sed non custodierunt; posuerunt in lege pedem per initium sed non tenuerunt perseverantiae egressum. Quisquis ergo ad spirituale certamen alios provocat, quisquis ad fortiter agendum proximorum mentes instigat, debet utique vita concordare cum lingua, ne, dum aliis proponit excelsa, ipse contentus imis prematur inertia. Hinc est quod in lege praecipitur: «Non habebis in sacculo diversa pondera, majus et minus; nec erit in domo tua modius major et minor; pondus habebis justum, et modius aequalis et verus erit tibi (**Deut. XXV**).»

CAPUT VIII. *In epistola ad Blancam comitissam.*

«Montes excelsi cervis, petra refugium herinaciis (**Psal. CIII**).» Quid enim hoc loco per montes, nisi altae Scripturarum intelligendae sunt profunditates? Hi nimirum qui jam dare contemplationis saltus noverunt, altos sententiarum divinarum vertices quasi cacumina montana conscendunt, ad quae profecto cacumina quia infirmi pertingere nequeunt, recte illic subditur: «Petra refugium

herinaciis:» quia videlicet invalidos quosque non intelligentia sublimis exercet, sed sola in Christo fides humiliter continet.

CAPUT IX. *Ad Desiderium abbatem, ubi excessum suum excusat.*

«Ego dixi in excessu mentis meae: Omnis homo mendax (**Psal. CXV**).» Cui nimirum responderi potest: Si omnis, et tu; falsaque jam erit sententia, quam mendax ipse protulisti. Si vero ipse non mendax, vera jam sententia non erit, quia, dum tu es verax, non omnis homo cognoscitur esse mendax. Verum ne ad instar gentilium scripturarum, sacra quoque Scriptura calumniae pateat, sed ipsa se propria potius auctoritate defendat, notandum est quod praemittitur: «Ego dixi in excessu mentis meae.» Per excessum igitur mentis et semetipsum transiit, cum de qualitate hominis definivit, ac si perspicue **224** dicat: De falsitate omnium hominum inde veram sententiam protuli, unde ego ipse super hominem fui. In tantum vero et ipse mendax, in quantum homo; in tantum autem omnino non mendax, in quantum excessum mentis super hominem ad summa contemplanda conscendi.

CAPUT X. *In sermo de S. Columba.*

«Fiat manus tua, ut salvet me (**Psal. CXVIII**),» ac si diceret: Fiat ille, per quem facta sunt omnia, ut dum ille creatur, creatura a reatus sui contagio liberetur.

CAPUT XI. *In sermone de S. Christophoro.*

«Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron; quod descendit in oram vestimenti ejus (**Psal. CXXXII**).» Unguentum scilicet in capite, Spiritus sanctus est in Salvatore, qui nimirum per Aaron mystice designatur, qui *mons fortitudinis* dicitur. Cum igitur Aaron mons sit fortitudinis, barba quoque signum est virilitatis. Hujus ergo Aaron barba sancti apostoli sunt, qui virilitatis suae robore, quod de sancti Spiritus unctione conceperant, omnia furentium persecutorum bella vicerunt et mundi principem tanquam leonem adversus oves Christi immaniter rugientem cum gloria triumpharunt. Unde Petrus: «Cui resistite, inquit, fortes in fide (**I Petr. V**).» Paulus etiam dicit: «Arma militiae nostrae non carnalia, sed potentia Deo sunt, ad destructionem munitionum consilia corporis destruentes et omnem altitudinem extollentem se adversum scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi (**II Cor. X**).» Ab hac ergo barba summi pontificis Aaron unguentum in ora vestimenti ejus instillat, quia per beatos apostolos, consequenter et sanctos martyres ac deinceps totam simul Ecclesiam fluentum sancti Spiritus irrigat.

CAPUT XII. *In epistola ad Alexandrum papam, de auferenda proprietate canonicis.*

Quantum ad nostrae intelligentiae modulum, nullum in humano genere malum perniciosioris est criminis quam defensio pravitatis. Unde David ait: «Non declines cor meum in verbum malum, ad excusandas excusationes in peccatis (**Psal. CXL**).» Offensio quippe Dei meretur iram; excusatio provocat ad vindictam. Hoc plane vitium, sicut ex radice humani generis prodiit, quotidie pullulat et tanquam erumpentes arboris ramos germinare non cessat. Consultus enim Adam cur ex interdicto pomo comederit: «Mulier, inquit, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi (**Gen. III**);» mulier etiam cur hoc fecerit, inquisita: «Serpens, ait, decepit me, et comedi (**Ibid.**).» Ac si **225** uterque in Conditorem oblique crimen intorqueat eumque, a quo redarguuntur, incessant, dicentes: Non nobis, sed tibi procul dubio debet hic reatus ascribi, qui et conjugem viro junxisti et serpentem in paradiso inter homines **226** vivere decrevisti. Quorum utriusque tanquam primischolus ille discipulus erat, qui de Abel Domino requirenti respondit: «Nunquid custos fratris mei sum ego?» (**Gen. IV.**)

Expliciunt testimonia de Psalterio.

INCIPIUNT CAPITULA DE LIBRO PROVERBIORUM.

1. *De muliere, quae dicitur aliena.*
2. *De muliere bona.*
3. *Sapientia immolavit victimas suas, miscuit vinum et proposuit mensam.*
4. *De utriusque mulieris differentia.*
5. *Diligenter exerce agrum tuum, ut postea aedifices domum tuam.*
6. *De malis praedicatoribus.*
7. *Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem.*
8. *Sanguisugae duae sunt filiae, dicentes: Affer, affer.*

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA PROVERBIORUM.

CAPUT PRIMUM. *In epistola ad Cincium
praefectum.*

«Prudentia servabit te, ut eruaris a muliere aliena, et ab extranea quae mollit sermones suos.» Et post pauca: «Omnes qui ingrediuntur ad eam non revertentur, nec apprehendent

semitas vitae (**Prov. II**).» Quae est autem meretrix, vel mulier aliena, cujus nobis prohibetur accessus, nisi vita saecularis, vita carnalis atque terrena, in cujus miseri homines se oblectamenta projiciunt, in cujus se captiosa jucunditate resolvunt ac adulterinis in eam, ut ita fatear, amplexibus immergunt?

CAPUT II. *In eadem epistola.*

De bona vero muliere audi quid idem Salomon dicat: «Sit vena tua benedicta, et laetare cum muliere adolescentiae tuae (**Prov. V**).» Mulier enim adolescentiae nostrae, sancta procul dubio est vita, cui scilicet ex tunc jam quasi per arrham et sponsionem conjuncti sumus, cum abrenuntiavimus nos diabolo et omnibus pompis ejus in baptismo promissimus. Ubi mox subditur: «Cerva charissima et gratissimus hinnulus, ubera ejus inebrient te omni tempore et in amore illius delectare jugiter (**Ibid.**).» Quid per cervam, quae montium celsa conscendit, nisi sancta designatur Ecclesia, quae sese in amore coelestis patriae attollit? Quid cervae istius ubera, nisi duo significant Testamenta? His uberibus inebriamur, cum de sacrae Scripturae fluentis infundimur et spiritualis sapientiae potum sitientes haurimus. In hac igitur muliere delectari praecipimur, ut eloquiorum coelestium pinguedine saginemur. Sequitur: «Quare seduceris, fili mi, ab aliena et foveris in sinu alterius?» (**Proverb. V**.) Ab aliena quippe muliere seducitur, qui carnalis vitae illecebris delectatur. Nec immerito dicitur aliena, quia nobis ex divinae legis est sanctione prohibita. Rursus super utraque muliere loquitur,

dicens: «Dic sapientiae: Soror mea es, et prudentiam voca amicam tuam, et custodi te a muliere extranea et ab aliena, quae verba sua dulcia fecit.» Moxque subjungit: «De fenestra domus meae per cancellos prospexi, et video parvulos; considero vecordem juvenem, qui transit per plateas juxta angulum, et prope viam domus illius graditur (**Prov. VII**).» Ubi notandum quia vita carnalis, quae meretrix dicitur, non alios nisi parvulos et vecordes decipere posse perhibetur. Unde et alibi idem Salomon ait: «Mulier stulta et clamosa, plenaque illecebris et nihil omnino sciens, sedit in foribus domus suae super sellam in excelso urbis loco, et vocat transeuntes viam et pergentes in itinere suo: Quis est parvulus, declinet ad me, et vecordi locuta est (**Prov. IX**).» Nam qui perfectus est vir et mentis sanae nequaquam poterit carnalis illecebrae lenocinio decipi, vel quantumlibet ingruenti scaturientium passionum certamine superari. Illos enim duntaxat haec mulier superat, de illis vita carnalis et terrena triumphat quos pravae voluntatis intentio et terrenae concupiscentiae teter fumus obcaecat. Unde illic apte subjungitur: «In obscuro, advesperascente die, in noctis tenebris et caligine ecce mulier occurrit illi in ornatu meretricio, praeparata ad capiendas animas (**Prov. VII**).» Inebriat enim carnalis vita cor luxuriae deditum et tanquam nocturna caligine reddit obscurum, dum interiores oculos non in coelum erigit, sed in terra defigit. Deinde subjicit: «Garrula, vaga et quietis 227 impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis; nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulos insidians (**Ibid.**).» Hic porro carnalium hominum exprimit inconstantiam levitatis vitio subditam, gravitatis turpiter alienam. Quod autem subjungitur: «Intexui funibus, lectum meum stravi tapetibus pictis ex Aegypto (**Ibid.**).» Quid per

hoc aliud innuitur, nisi quia delectatio carnis, in quam luxuriosus quisque ultro tanquam in cubile prosternitur, perplexis peccatorum vinculis obligatur? Quod autem lectus ille ex pictis ex Aegypto tapetibus sternitur, quid est aliud, nisi quia vita luxuriantium nequaquam fundamento solidae veritatis innititur, sed mendacii fucis et adumbratis imaginibus coloratur? Quod autem meretrix ista dicit: «Veni, inebriemur uberibus, et mutuis fruamur amplexibus, donec illucescat dies; non est enim vir meus in domo sua, abiit via longissima (**ibid.**);» tale est: Vir animae cujusque fidelis Christus est, qui non est in domo sua, sed abiit via longissima, quando pollutam cujuslibet conscientiam cernit, atque ideo mox ab eo procul abscedit; deinde subdit: «Sacculum pecuniae secum tulit, in die plenae lunae reversurus est (**Ibid.**).» Redemptor enim noster pecuniae secum sacculum tulit, cum ascendens in coelum, fidei nostrae secum lucra portavit. Qui reversurus est in die plenae lunae, id est in consummatione universalis Ecclesiae; veniet enim Dominus ad iudicium, cum expletus fuerit numerus electorum. Sed cum multa dicat de pestilentissima hujus mulieris astutia, quibus venatur animas hominum perditorum, quae nos ob prolixitatem inserenda non ducimus, hoc in fine subjecit: «Multos, inquit, vulneratos dejecit et fortissimi quique interfecti sunt ab ea viae inferi domus ejus penetrantes inferiora mortis (**Ibid.**).»

CAPUT III. *In sermone de S. Bartholomaeo.*

Audiamus itaque per os Salomonis Sapientiam nos ad mensam spiritualis alimoniae claris vocibus invitantem: «Sapientia, inquit, immolavit victimas suas, miscuit vinum et proposuit mensam suam; misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem et ad moenia civitatis: Si quis est parvulus, veniat ad me. Venite, comedite panem meum et bibite vinum quod miscui vobis (**Prov. IX**).» Christus enim, qui Sapientia Patris est, victimas immolavit, cum ad nostrae imitationis exemplum beatos martyres permisit occidi; miscuit vinum, quia propinavit credentibus Spiritum sanctum; proposuit mensam, quia coelestem paravit hominibus gloriam; misit ancillas suas, id est sanctos verbi ministros, qui se infirmos et fragiles asseverant. Quid ergo jam restat, nisi ut relicta fame saeculi properemus ad mensam Dei? Sed ad hanc ingrediendi aditum reperire non possumus, nisi per sanctos apostolos, quibus claves commissae sunt regni coelorum (**Matth. XVI**). Unde scriptum est: «Sapientia foris praedicat, in plateis dat vocem suam, in capite turbarum, clamat in foribus portarum (**Prov. I**).» Ipsi quoque **228** sunt caput turbarum foresque portarum, quia ipsi sunt populorum principes ac supremae Hierusalem per sublimioris excellentiae privilegium janitores.

CAPUT IV. *In epistola ad Cincium praefectum, super cohortatione ad castitatem.*

Audi rursus sub mulierum specie, quid inter spiritualem vitam distet atque carnalem: «Mulier, inquit, diligens corona est viro suo, et putredo in ossibus ejus quae confusione res dignas gerit (**Prov. XII**).» In hujus itaque mulieris ossibus est

putredo, quia dum quilibet carnali vitae conjunctus superare alios nititur, dum forte quid, quod ossa significant, agere gloriatur, foeda per populum fama diffunditur et quasi fetor olidae putredinis exhalatur. De quibus utique mulieribus et alius Sapiens dicit: «Mulier si est tibi secundum animam tuam, ne projicias illam, et odibili non credas te in toto corde (**Eccli. VII**).» Mulier quippe secundum animam, est vita virtutum, conversatio sancta; mulier vero odibilis, carnalis est vita, quae certe odio est habenda, cui profecto si in toto corde nos credimus, necesse jam erit ut sicut Samson per Dalilam (**Jud. XVI**), ita et nos per istam in manus hostium incidamus. De qua videlicet o libili muliere in Deuteronomio scriptum est: «Si acceperit homo uxorem, et habuerit eam et non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam foeditatem, scribat libellum repudii, et dabit in manu ejus et dimittat eam de domo sua (**Deut. XXIV**).»

CAPUT V. In epistola ad fratres Gamugnii, ubi de transgressione suorum mandatorum agit.

Qui virtutum lapidibus festinat atrium sublime construere, prius eum necesse est inhorrescentia carnalium delectationum dumeta purgare. Unde recte per Salomonem dicitur: «Diligenter exerce agrum tuum, ut postea aedifices domum tuam (**Prov. XXIV**).» Ille quippe bene domum mentis aedificat, qui prius agrum corporis spinis vitiorum purgat; alioquin si desideriorum passionumque carnalium sentes in carnis agro pullulare sinuntur, fame boni crescente tota intus virtutum structura collabitur. Hinc rursus ait: «Per agrum

hominis pigri transivi et per vineam viri stulti, et ecce totum repleverant urticae, operuerunt superficiem ejus spinae et maceria lapidum destructa erat (**Ibid.**).» Quid enim ager, vel vinea pigri hominis, nisi caro cujuslibet otiosi in spiritualis agriculturae laboribus desudare nolentis? Quid autem urticae, nisi gulae prurigines et carnales illecebrae? Quid denique spinae sunt, nisi passionum carnalium punctiones? Quid postremo maceria lapidum, nisi charitate media cum permista cohaerentium structura virtutum? Ager ergo pigri et stulti hominis urticis spinisque repletur, cum caro cujuspian otiose viventis non per disciplinam **229** continui laboris excolitur sed in voluptatis atque lasciviae mollitur desiderio et enutritur. Lapidum quoque materia labefactata diruitur, quia tota virtutum fabrica, velut impactis incontinentiae arietibus dissipatur. «Princeps enim coquorum destruxit muros Hierusalem (**IV Reg. XXV**).» Coquorum autem princeps jure asseritur venter, cui nimirum a coquis laborioso opere servitur. Quisquis ergo desiderat spiritualium segetum ubertate ditescere, desudet nunc agrum sui corporis disciplinae ac continentiae vomere continuo labore sulcare, et, tanquam novalium suorum glebas, sarculo sapiente confringat, dum quidquid durum, dum quidquid infecundum in se reprehenderit, jugis poenitentiae contusionibus terat; nec desinat gulae prurientis urticas atque inhorrescentes carnalium desideriorum vepres radicitus extirpare, quo uberes proventus spiritualium segetum valeant sui cordis rura proferre. Unde et idem Salomon ait: «Qui operatur terram suam saturabitur panibus; qui sectatur otium replebitur egestate (**Prov. XII**).»

CAPUT VI. *In epistola ad Alexandrum papam de canonicis.*

«Claudus pedibus et iniquitatem bibens qui mittit verba per nuntium stultum (**Prov. XXVI**).» Quibus nimirum verbis quid aliud videtur expressum, nisi ut carnaliter sapienti ac per hoc stulto cuilibet non committatur praedicationis officium? De sanctis enim praedicatoribus dicitur: «Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!» (**Isa. LII; Rom. X.**) Itaque quilibet ordinator Ecclesiae, si dignos et idoneos in dignitate constituit, quasi pedibus rectis incedit. Per eos enim verbum spargendo circumquaque discurrit, et quod per semetipsum non valet agere, per illos satagit efficaciter adimplere. Sin autem carnales quosque ac reprobos ordinare praesumat, hic claudus pedibus ambulat. Qui etiam iniquitatem bibere dicitur, quia, dum verba sanctae praedicationis per stultum nuntium mittit et, contra Apostolum, cito manus imponit (**I Tim. V**) peccatis communicat alienis. Nam etsi prudenter quisque loquatur, si tamen non agit ipse quod loquitur, in spirituali claudus itinere non immerito judicatur. Unde et illic apte subjungitur: «Quomodo pulchras frustra habet claudus tibias, sic indecens est in ore stultorum parabola (**Prov. XX**).» Pulchris plane innititur tibiis qui luculenti nitet claritate sermonis. Sed, dum sine bonis operibus accuratum depromit eloquium, velut sine gressu promovet recta crura verborum. Quasi pulchras ergo habet tibias ad videndum, sed non utiles ad gradiendum, qui, podagricis vitiorum laqueis innodatus, ipse quidem turpiter claudicat, dum alios ut agiliter gradientur invitat. In istorum ergo stultorum ore indecens est parabola, quia, dum spiritualiter sonant et carnaliter victitant, eorum vita cum

labiis non concordat; quos nimirum honesta loquentes, sed inhoneste viventes, praedicatio recta non liberat sed mordax conscientia vehementer accusat. Unde illic non incongrue subdit: «Quomodo si spina nascatur in manu temulenti, **230** sic parabola in ore stultorum (**Ibid**).» Spina quippe in manu temulenti nascitur, cum illi qui hujus vitae amore est ebrius reprehensionis in mente aculeus generatur. In ore itaque stultorum parabola quasi spina est, quia dum aliud loquuntur, aliud agunt, mens eorum in semetipsa aliquando redarguitur et quodam quasi spinae pungentis aculeo perforatur; velut spina certe male viventis et benedicentis conscientia pungit, dum in eo quod extrinsecus loquitur quodam pudoris atque formidinis stimulo intrinsecus sauciatur.

CAPUT VII. *In eadem epistola.*

«Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem (**Prov. XXVI**).» Nam qui apud gentiles Mercurius deus Sacelli [*f.* Lucelli], sive pecuniae dicebatur, acervus Mercurii, cumulus atque congeries est nummorum. Et quia nummo regula monetalis imprimitur, quid per nummorum designatur acervum, nisi regularium ac verae sanctitatis imaginem praeferentium concio clericorum? Quid vero per lapidem, nisi duram, stolidam et insensibilem illius mentem accepimus, qui dum Deum esse indubitata fide non credit, spem suam in terrena qualibet possessione constituit. De quo per Prophetam dicitur: «Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus (**Psal. XIII**).» Huic autem insipienti tunc honor

tribuitur, cum ad ecclesiastici gradus apicem quispiam non Deo, sed pecuniae deditus promovetur. Sed sicut nummorum dissipatur acervus, si desuper lapis immittitur, ita per indigni, sive lapidei pastoris accessum quasi constipatus ordo destruitur regulariter gradientium et in charitate obedientium clericorum; gravatur enim mali pastoris umbraculo et, tanquam nummorum coelestium cumulus, tartarei lapidis mole diruitur. Stulto igitur et insipienti denegandus est honor ecclesiasticus, ne sanctorum clericorum tanquam nummorum spiritualium mergatur acervus. De quo videlicet stulto paulo superius idem Salomon ait: «Claudus pedibus et iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuntium stultum (**Prov. XXVI**).»

CAPUT VIII. *In epistola ad Alexandrum papam, super insolentia malorum hominum.*

«Sanguisugae duae sunt filiae, dicentes: Affer, affer (**Prov. XXX**).» Nam quo quisque immoderatus vescitur, eo necesse est ut ad potum aestuantius accendatur. Et dum congesta sibi moles fervescente stomachi lebetes decoquitur, crebris necesse est haustibus irrigetur. Sed cum cibus venter ac potibus intumescat, consequens est ut, alterius utrinque meatibus, et faeces per podicem in cuniculos egerat et humorem de genitali conceptaculo per pudenda profundat. Sicut enim in torcularibus vinarium a vino, sic in ilibus stercus separatur a viru. Sanguisugae ergo, quae edacitas est, duae sunt filiae,

ebrietas et libido, quia dum una pestis delectabiliter **231** concipit, geminam necessario sobolem parit; quae nimirum dicunt: «Affer, affer,» quia, **232** cum sint insatiabiles, violentae quoque sunt exactrices.

Expliciunt testimonia de libro Proverbiorum.

INCIPIUNT CAPITULA DE ECCLESIASTE.

1. *Quod omnia flumina intrant in mare et mare non redundat.*
2. *Muscae morientes perdunt suavitatem unguenti.*
3. *De Spiritu potestatem habente.*
4. *De eo quod dicitur: Da partem septem, nec non et octo.*
5. *Finem loquendi omnes pariter audiamus.*

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA DE ECCLESIASTE.

CAPUT PRIMUM. *In libro* GRATISSIMO.

«Omnia flumina intrant in mare et mare non redundat; ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant (**Eccle. I**).» Hunc excursum atque recursum spiritualium fluminum mystice Lucas evangelista describit, cum ait: «Quia convocatus Jesus duodecim apostolis, dedit illis virtutem et potestatem super omnia daemona, et ut languores curarent; et misit illos praedicare regnum Dei (**Luc. IX**).» Ecce egressus fluminum; ac postmodum subdit: «Et reversi apostoli narraverunt illi quaecunque fecerunt (**Ibid.**).» Ecce reditum fluminum. Ad locum ergo unde exeunt flumina revertuntur, quia electi quique illi se debitores esse non ambigunt, a quo videlicet hauserant omne quod spiritualiter fluit. Unde et Paulus ait: «Divisiones gratiarum sunt, idem autem Dominus; et divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus; et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus (**I Cor. XII**).» Nempe cum primum ponat Spiritum, deinde subjungat Dominum, postremo Deum, ostendit sanctam Trinitatem, unum scilicet Deum omnium gratiarum esse indubitanter auctorem. Ipse enim sua dona distribuit, qui singulorum merita et operum diversitates occulta provisione discernit.

CAPUT II. G. G.

«Muscae morientes perdunt suavitatem unguenti (**Eccle. X**);» quia cogitationes superfluae, quae assidue in animo carnalia cogitante nascuntur atque deficiunt, eam suavitatem, qua unusquisque intrinsecus per Spiritum unctus est, perdunt. Unde cum miro pietatis opere ad cor Veritas venit, prius ab eo cogitationum carnalium aestus ejicit, et post in eo virtutum dona disponit. Quod bene nobis innuitur, ubi de Domino ad filiam principis resuscitandam deducto in Evangelio dicitur: «Et cum ejecta esset turba, intravit, et tenuit manum ejus et surrexit puella (**Matth. IX**).» Foras ergo turba ejicitur, ut puella suscitetur, quia nisi prius a secretioribus cordis expellatur importuna saecularium multitudo curarum, anima, quae intrinsecus jacet mortua, non resurgit. Nam dum se per innumeras terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit. Nullus quippe sapientiam, quae Deus est, plene percipit, nisi qui ab omni se abstrahere actionum carnalium fluctuatione contendit. Unde alias dicitur: «Sapientiam scribe in tempore otii, et qui minoratur actu, ipse percipit eam (**Eccle. XXXVIII**).»

CAPUT III. *Ad Mainardum abbatem.*

«Si spiritus potestatem habentis ascendit super te, locum tuum ne dimiseris (**Eccle. X**).» Ac si aperte dicat: Si tentatoris spiritum in aliquo praevalere consideras, humilitatem poenitentiae non relinquis. Et alibi scriptum est: «Noli altum

sapere, sed time et ultimum in spiritualibus nuptiis accubitus
pete (**Rom. XI**).»

CAPUT IV. *In epistola ad Bonifacium
Causidicum, ut exteriori prudentiae spiritualis
sapientia praeferatur.*

«Da partem septem, nec non et octo (**Eccle. XI**).» Sic praesentem vitam, quae per septenarium numerum designatur, excurre, ut jam in amore futurae, quae per octonarium resurrectionis exprimit gloriam, totis studeas visceribus habitare. Illi perfunctoriam atque volaticam exhibe curam; in hac perseverantem atque perpetuam, sicut aeterna est, indeficuae illectionis fige sententiam.

233 CAPUT V. *In epistola ad Alexandrum
papam, contra papam ne dijudicet.*

«Finem loquendi pariter omnes audiamus: Deum time et mandata ejus observa, hoc est enim omnis homo (**Eccle. XII**).» Quis est autem finis loquendi, nisi ille, de quo dicit Apostolus: «Finis enim legis ad justitiam, Christus, omni credenti?» (**Rom. X**.) Finis quippe legis ad justitiam, Christus est, quia quidquid sive vetus, sive nova lex loquitur, ad illum sine dubitatione refertur. Ad justitiam vero non otiose dicitur quia divinae legis sermo justificat et animam a sordibus

mundat. Sicut discipulis Veritas ait: «Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis (**Joan. XV**).» Deum vero timere, est cuncta quae Deus prohibet exsecrando et abominando contemnere. Mandata illius observare, est omnia quae praecipit operibus exercere. Ille ergo Deum timet qui satagit cavere quod prohibet; ille mandata ejus observat qui studet implere quod imperat. «Deum ergo time et mandata illius observa; hoc est enim omnis homo.» Ac si perspicue dicat: Qui non studuerit cavere prohibita, qui neglexerit implere praecepta, quia ratione caret, vocabulum quidem hominis habet, sed hominis esse non habet, quia non veraciter utitur virtute nominis quo censetur. Ille nimirum se credat veraciter hominem qui hominum recognoscit Auctorem; alioqui, «qui ignorat, ignorabitur (**I Cor. XIV**).» Quid autem sine his sit homo, perspicue definit Scriptura, cum dicit: «Stellae non sunt mundaе in conspectu ejus, quanto magis homo putredo et filius hominis vermis?» (**Job XXV**.)

Unde et Abraham cum ad summae colloctionis culmen attollitur, cum divinae **234** familiaritatis gratiam peculiariter promeretur, hujus humilitatis recordatione deprimitur, cum dicit: «Loquar ad Dominum meum cum sim pulvis et cinis (**Gen. XVIII**).» Nam et apud Graecos haec teneri consuetudo perhibetur, ut cum imperator quis in dignitate creatur, mox ut imperialibus fuerit infulis redimitus, coronae simul ac sceptri gloria decoratur, cum denique procerum vallatur obsequiis, cum excipitur modulantibus psallentium choris; quidam sibi praesto fit obvius, qui videlicet una manu vasculum plenum mortuorum ossibus ac pulveribus offerat, in alia vero stupam lini subtiliter pexam ac pilis pensilibus molliter demolitam, cui protinus ignis adhibetur et repente in

ictu oculi flamma subito vorante consumitur: ut in altero debeat considerare quod est, in altero valeat videre quod habet. In cineribus siquidem se cinerem recognoscit, in stupa jam colligit in die iudicii quam subito mundus ardebit, quatenus dum se simul ac sua tam vana, tam floccipendenda considerat, de imperialis culminis ascenso fastigio nullatenus insolescat; et dum possessor atque possessio subjacere communi omnium casui non ambigitur, jam quasi de singulari dignitatis apice, qui ad summa provectus est, non infletur. Pulchrum ergo mundanae conditionis ordinem homo consideret, et dum suis usibus omnia cernit attribui, non sibi, sed suo referat gratias Conditori; lenocinantem mundi gloriam sub iudicii sui calcibus deprimat: virorem carnis aridum jam pulverem credat, diem suae vocationis tanquam speculum suis semper obtutibus anteponat, districtum ultimae discussionis iudicium contremiscat, quatenus dum nunc Creatoris sui legibus subditur qui inter creaturas, quae terrenae sunt, videtur insignis, in coelesti quoque gloria veraciter sit sublimis.

Expliciunt testimonia de Ecclesiaste.

INCIPIUNT CAPITULA DE CANTICIS
CANTICORUM.

1. *De oleo effuso.*
2. *De nigredine sponsae.*
3. *De fasciculo myrrhae.*
4. *De lilio convallium.*
5. *De ordinata charitate.*
6. *De utraque vita.*
7. *De foraminibus petrae.*
8. *De lectulo Salomonis.*
9. *De oculis columbarum.*
10. *De dentibus Ecclesiae.*
11. *De duobus uberibus.*
12. *De pulchritudine amicae.*
13. *De corona animae, vel sanctae Ecclesiae.*
14. *De aquilone et austro.*
15. *De eo quod dicit Ecclesia: Ego dormio, et cor meum vigilat.*
16. *Quod dilectus dicitur candidus et rubicundus.*
17. *De sanctis doctoribus.*
18. *De ventre Christi eburneo.*
19. *De gutture Christi.*
20. *De malo punico.*
- 235-236** 21. *De quadrigis Aminadab.*
22. *De umbilico Christi.*
23. *De comis capitis Christi.*
24. *De pulchritudine sponsae.*
25. *De fructu crucis.*
26. *De arbore malo.*
27. *De signaculo cordis et brachii.*

Expliciunt capitula de Canticis canticorum.

INCIPIUNT TESTIMONIA DE CANTICIS CANTICORUM.

CAPUT PRIMUM. *Ex sermone in natali virginum.*

«Oleum effusum nomen tuum (**Cant. I**).» Chrisma Graece, Latine dicitur *unctio*. A chrismate ergo Christus, et a Christo dicitur Christianus. Per oleum autem Spiritus sanctus debet intelligi, sicut per Psalmistam Salvatori nostro dicitur: «Unxit te Deus tuus oleo laetitiae prae consortibus tuis (**Psal. XLIV**).» Oleum ergo effusum est nomen Christi, quia in tot Spiritus sancti gratia propagatur quot sunt qui Christi vocabulum veraciter sortiuntur.

CAPUT II.

«Nigra sum, sed formosa, filiae Hierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pellis Salomonis (**Cant. I**).» Cedar interpretatur *tenebrae*; hi sunt infideles lucem fidei non habentes. Nigra sum, inquit, propter persecutionis aestum propter adversa, quae patior a filiis tenebrarum; sed intrinsecus formosa sum, quia concupivit rex speciem meam, et omnis gloria mea ab intus. Formosa sum, inquit, sicut pellis, hoc est, tabernaculum Salomonis. Sicut enim tabernaculum ex mortuorum fit pellibus animalium, ita duntaxat illi sunt habitaculum Dei (**Ephes. II**), qui Christo commortui, vitiis quoque carnisque concupiscentiis sunt extincti (**Ephes. II**). Sequitur: «Nolite, inquit, me considerare quod fusca sim, quia decoloravit me sol, o filiae Hierusalem (**Cant. I**).» Idem et fideles animae, in illa jam coelesti gloria per desiderium constitutae: Nolite me considerare, quod fusca sim, id est, nolite desperare, vel nimis expavescere, quod me tribulationes opprimunt, quod persecutiones afficiunt, quod in hoc tempestatis procellarumque naufragio intumescences me fluctus illidunt; quia decoloravit me sol, quoniam super me persecutionis aestus incanduit decoremque meae venustatis ac pulchritudinis offuscavit. Ac si dicat: Nolite tam ea, quibus intrinsecus affligor, attendere, quam vernantem interioris venustatis speciem cogitare. Tale est quod Apostolus dicit: «Nolite deficere in tribulationibus meis pro vobis, quae est gloria vestra. Non enim condignae sunt passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis (**Rom. VIII**).» Hanc autem interiorem pulchritudinem exterioremque nigredinem breviter Jeremias comprehendit, dicens: «Candidiores Nazaraei ejus nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores (**Thren. IV**).» Ecce pulchritudo; sed audi nigredinem, nam illico

sequitur: «Denigrata est super carbones facies eorum, et non sunt cogniti in plateis; adhaesit cutis eorum ossibus: aruit et facta est quasi lignum (**Ibid.**).» Sed aspiciamus exteriorem nigredinem, aperiat ipsa, unde sit interior pulchritudo: «Indica mihi, inquit, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie (**Cant. I.**).» Ac si dicat: O sponse coelestis, quem anima mea inenarrabiliter diligit, in quo per desiderium jugiter requiescit, quem ulnis intimae dilectionis amplectitur, in quo totis visceribus delectatur; dic mihi ubi pascas; hoc est: Tu qui pastor bonus es, ubi oves tuas pascere facias; ipse etiam ubi cubes, id est ubi requiescas in aestu persecutionis et fervore tentationis nostrae, ubi scilicet, nisi in his, qui furenti vesaniae cedere nesciunt, et grassantis malitiae conatibus enerviter non succumbunt? Non ergo immerito formosam se sponsa ista dicebat, quia ille in ipso persecutionis articulo in ea delectabiliter quiescebat, qui serenitate vultus sui cuncta clarificat.

CAPUT III. *In sermone de SS. Flora et Lucilla.*

«Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi: inter ubera mea commorabitur (**Cant. I.**).» Myrrha plane species est aromatica, nimiae amaritudinis, qua mortuorum cadavera condiuntur, ne facile computrescant. Hinc est quod et ipsius Sponsi corpus a Nicodemo et Joseph de cruce depositum myrrha et aloe conditur, et linteis involutum sepulturae committitur (**Joan. XIX**). Quid ergo per myrrhae fasciculum, nisi multiplex mortificatio designatur? Non enim dicit: Surculus myrrhae, sed, fasciculus, inquit, myrrhae

dilectus meus mihi. Ac si dicat: Quia in omni mea conversatione me mortifico et nullis jam propriae voluntatis operibus vivo, dilectus meus non mihi simplex factus est ramus, sed myrrhae fasciculus. Unde et praedicator eximius: «Ego, inquit, stigmata Jesu in corpore meo porto (**Gal. VI**).» Ad quam videlicet multiplicem mortificationem et nos secum hortatur, dicens: «Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut vita Jesu manifestetur in carne nostra mortali (**II Cor. IV**).» Ab eo namque quod corpore nostro circumferimus, nullam corporis partem vacuam reservamus. Ille ergo mortificationem Jesu in corpore suo circumfert qui de se sibi nihil relinquit, **237** qui non sibi, sed Christo in omnibus vivit cui certe se a voluntatibus propriis undique crucifigit. Hic itaque dilectus myrrhae fasciculus fit, quia in cunctis suis actionibus se velut extinctum praebens, multiplicem quoddammodo mortificationis Christi manipulum colligit. Ubi et apte subjungitur: «Inter ubera mea commorabitur.» Nemo dubitat inter ubera pectoris esse locum cordis. Dilectus ergo inter sponsae ubera commorabitur, quia indeficiens ejus amor ac desiderium ex ejus memoria non deletur. Inter ubera mea commorabitur, tanquam diceret: Qui mihi fasciculus myrrhae factus est per amaritudinem passionis, inter ubera mea jugiter commorabitur per dulcedinem cordis: et qui extrinsecus per exemplum susceptae mortis exasperat, per infusam gratiam me intimae suavitatis obdulcat.

CAPUT IV. *Ex sermone in natali virginum.*

«Ego sum lilium convallium (**Cant. II**).» Lilium plane se sponsus nominat propter niveum candorem mundissimae castitatis. Lilium non montium, sed convallium, quia pias eligit mentes humilium, non scopulos inhabitat superbiorum.

CAPUT V.

«Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem (**Cant. II**).» Non ait: Dedit quam non reperit, sed «ordinavit,» quam inordinatam invenit. Nonnulli namque in principali cordis sui loco habent uxores, filios, praedia, vel honores: in secundo autem quodammodo Deum ponunt, dum eum minus diligunt. Hi nimirum videntur quidem habere charitatem, sed inordinatam; nec illum servant ordinem charitatis quem Veritas ipsa disposuit, cum dicit: «Diliges Deum ex toto corde, hoc est maximum primumque mandatum, secundum autem simile est huic, ut diligas proximum (**Matth. XXII**).» Non ergo se jactet quis habere charitatem, si ordi nata non est; sicut nec etiam fidem, si sine operibus, ac per hoc otiosa est.

CAPUT VI.

«Laeva ejus sub capite meo et dextera illius amplexabitur me (**Can. II**).» Leva quippe subesse capiti dicitur, cum praesens vita a mente, quae cogitationum caput est, despecta

calcatur. Dextrae vero amplexibus stringitur, quia solius aeternae vitae desideriis undique delectatur.

CAPUT VII.

«Surge, amica mea, sponsa mea, et veni, columba mea, in foraminibus petrae, et in caverna maceriae; ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, et facies tua decora (**Cant. II**).» Anima quippe sancta jure Christi amica et sponsa vocatur; quia illi per fidem dilectionemque conjungitur. Sed haec sponsa quasi adhuc jacet, dum in mundanis actionibus implicatur; tunc surgit, cum **238** ad procinctum divinae servitutis erigitur. Ac si dicat: Quae in saecularis vitae mollitiae jaces, jam surge, atque ad familiare contubernium meae contemplationis erige. «Columba mea, in foraminibus petrae.» Si, juxta Apostolum, «petra Christus est (**I Cor. X**).» foramina petrae vulnera sunt Redemptoris; quae profecto non casu quinque sunt, lanceae scilicet et clavorum; sed quia nos fuimus quinque sensuum vulneribus sauciati, per has quinque plagas saluti sumus perpetuae restituti. Istaesiquidem portae erant, per quas die Sabbati propheta ne inferrentur onera gravia prohibebat. In his ergo foraminibus Dei columba consistit, quia sancta quaelibet anima totam propriae salutis spem in sui Redemptoris passione constituit. Ibi velut ab accipitris incursu defenditur, quia a cunctis malignorum spirituum insidiis custoditur. Ibi plane nidificat, quia illic fetus bonorum operum coacervat. De hac petra per Psalmistam dicitur: «Montes excelsi cervis, petra refugium herinaciis (**Psal. CIII**).» Quod autem additur:

«In caverna maceriae,» solent ex lapidibus maceriae fieri ad custodiam vinearum; sicut per Isaiam dicitur: «Vinea facta est dilecto in cornu in loco uberi, et maceria circumdedit et circumfodit eam (**Isa. V**).» Quid ergo per maceriam lapidum, nisi praesidium et excubias intelligimus angelorum, quibus videlicet anima in certamine posita, dum vallatur atque circumdatur, a cunctis adversantium spirituum tentationibus custoditur? Porro quod sequitur: «Ostende mihi faciem tuam,» tunc anima coelesti sponso faciem suam ostendere dicitur, cum ejus speciem internis obtutibus quasi revelata facie contemplatur: «Sonet, inquit, vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis et facies tua decora.» O quam suave commercium! imo quam inenarrabilis dulcedo in humanis visceribus oritur, cum Creator et creatura alternis in se invicem affectibus delectantur, sicut per Prophetam dicitur: «Suavis sit ei laudatio mea, Ego vero delectabor in Domino!» (**Psal. CIII.**)

CAPUT VIII.

«En lectulum Salomonis, sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel (**Cant. III**).» Fortes enim lectulum Salomonis ambiunt, dum intimam pacifice Redemptoris nostri requiem sancti quique indefessa desiderii sedulitate custodiunt.

CAPUT IX.

«Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet (**Cant. IV**).» Isti sunt oculi de quibus Dominus in Evangelio: «Beati, inquit, mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (**Matth. V**).» Absque eo quod intrinsecus latet. Quia licet sancti doctores nunc Creatorem suum per contemplationis gratiam aspiciunt, latet tamen adhuc magnum aliquid, ad quod in hac corruptibili carne humanae mentis acies non aspirat. Ubi mox sequitur: «Capilli tui sicut greges caprarum, quae ascenderunt de Galaad (**Cant. IV**).» Sicut enim per oculos, Ecclesiae doctores intelliguntur, qui ad videnda in inferioribus membris summa, ac specialia sunt praelati, sic etiam per capillos gregesque caprarum designantur simplices et subjecti; **239** qui nimirum, etsi prae simplicitate mystica quaeque ac summa non penetrant, multitudine tamen et comparatione sua sanctam Ecclesiam velut capilli caput exornant, quia plerumque pro peccato aufertur figura peccati. Galaad, *acervus* est *testimonii*. Per Galaad ergo Christum, cui sanctorum omnium multitudo perhibet testimonium. Per capillos vero, vel caprarum greges, multitudinem intelligimus subjectorum. Greges ergo caprarum ascendunt de monte Galaad, quia sanctorum omnium multitudo de Christo, quem sibimet faciunt fundamentum, conscendere satagunt excelsa virtutum. Unde colligere possumus quia quantum distat inter oculos et capillos, tantum fere in contemplationis studio inter praelatos distare debeat et subjectos, quatenus eorum qui sibi sunt commissi, spiritualibus studiis sint intenti, et videant non modo sibi, sed et illis.

CAPUT X.

«Dentes tui sicut grex tonsarum, quae ascenderunt de lavacro (**Cant. IV**).» Porro dentes Ecclesiae sancti noscuntur esse doctores; quorum primo dictum est: «Macta et manduca (**Act. II**).» Ac si diceret: Ab eo quod sunt, gladio Spiritus, hoc est, verbo praedicationis occide et in corpus transfer Ecclesiae. Dentes igitur sponsae, sunt doctores sancti, qui quoniam simplices per innocentiam sunt, et omnia relinquentes facultatum suarum velleribus sunt exuti, ac sacri baptismatis unda purificati, sicut grex tonsarum sunt, quae ascenderunt de lavacro.

CAPUT XI.

«Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreae gemelli (**Cant. IV**).» Sicut enim duo ubera duo sunt Testamenta; ita duo hinnuli, duo populi sunt, Ecclesiae filii Judaicus scilicet et gentilis.

CAPUT XII. *Ex sermone in natali virginum.*

«Tota pulchra es, amica mea; tota pulchra (**Cant. IV**),» interius scilicet et exterius. Foris in perfectione clari operis, intrinsecus in munditia purissimae cogitationis.

CAPUT XIII. *In sermone de SS. Flora et Lucilla.*

«Coronaberis de vertice Sanir, de capite Amana et Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum (**Cant. IV**).» Amana siquidem mons est Ciliciae, qui et Taurus a compluribus appellatur. Sanir vero et Hermon, Judaicae terrae montes sunt, in quibus leones et pardi habitare creduntur. Per hos ergo montes, reges et principes diversaeque mundi hujus intelligendae sunt potestates; quae velut montes in superbiae se cacumen attollunt et malignis spiritibus tanquam pardis atque leonibus habitaculum ferunt. Perversi quippe spiritus, leones vocantur propter crudelitatem; **240** pardi autem, quia hoc animal varii coloris est, propter deceptionis ac fraudis multimodam varietatem. De his ergo montibus vel quaeque fidelis anima, vel sancta coronatur Ecclesia, quando saeculi principes convertit ad fidem, vel ad sanctae conversationis dirigit rectitudinem. Coronatur autem, vel quia pro apportato eorum lucro remuneratur a Christo, vel ab eisdem, quibus antea premebatur, honoratur in saeculo. Coronatur, inquam, de cubilibus leonum et montibus pardorum, quando superbos quosque atque dolosos a sua pravitate convertit, et pro correctis eorum moribus aeterna praemia recipit.

CAPUT XIV. *Ex sermone in natali virginum.*

«Surge, Aquilo, et veni, auster, perfla hortum meum, et fluent aromata illius (**Cant. IV**).» Quid per Aquilonem, qui nimirum ventus est frigidus, nisi persecutionis asperitas? Quid per austri tempora, nisi male blandientium remissio designatur? Sed inter utriusque persecutionis genera, inter utraque maligni spiritus argumenta ecclesiastici horti fluere jubentur aromata, quia fortis animus inter haec certamina deprehensus aperit quidquid virium, quidquid fidei, quidquid invictae fortitudinis eatenus occultavit, et velut aromata foras profluunt, dum ad humanam notitiam virtutes prodeunt ac piae opinionis odores longe lateque diffundunt.

CAPUT XV.

«Ego dormio, et cor meum vigilat. Vox dilecti mei pulsantis: Aperi, soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum est rore et cincinnati mei guttis noctium (**Cant. V**).» Dicit Ecclesia: «Ego dormio, et cor meum vigilat;» quia videlicet sancta mens quo se a strepitu temporalis concupiscentiae comprimit, eo verius interna cognoscit; et tanto ad intima vigilat, quanto se ab exteriori inquietudine solerter occultat. Dormit itaque sponsa a negotiis et concupiscentia saeculi, sed apertos atque pervigiles tenet oculos in aestu amoris Dei. Sed quia non est hoc tempus plenae quietis, sed laboris potius atque certaminis, repente dilectus ostium pulsat, eamque ad procinctum conserendi belli suis exhortationibus excitat: «Vox inquit, dilecti mei pulsantis.» Pulsat dilectus, cum fideles suos provocat Christus aut ad suarum incrementa virtutum, aut certe ad lucrandas

animas proximorum. «Aperi mihi, soror mea.» Soror utique, quia regni mei mihi cohaeres effecta, et in necessitudine mihi fraternae adoptionis ascita. «Amica mea,» quia de jugo servitutis erepta, cognovisti meae veritatis arcana. «Columba mea,» quia fellis amaritudine vacua, et Spiritus mei, qui in columba descendit, dono ditata. «Immaculata mea,» effusione mei sanguinis ab omni peccatorum tuorum labe purgata es. Aperi itaque mihi, hoc est, de quiete et otio dilectae tibi contemplationis egredere, et ad perhibendum veritati meae testimonium ferventissime te, et constanter impende **241** «Quia caput meum plenum est rore, et cincinni mei guttis noctium.» Caput Christi Deus est, ut dicit Apostolus (**I Cor. XI**); cincinni vero intimae sanctorum cogitationes sunt; quae non laxae fluunt et dissolutae, sed timoris et amoris Dei sunt vinculo colligatae. Enimvero quid per rorem et guttas noctium, nisi tenebrosas et frigidas quorundam reproborum mentes accipimus? Caput ergo sponsi in reprobis plenum est rore, cum saeculares quique a Dei charitate torpescunt et per voluptatum suarum lasciviam defluunt, juxta id quod Dominus dicit: «Abundabit iniquitas, et refrigescet charitas multorum (**Matth. XXIV**).» Hujusmodi plane cum sanctos Dei persequuntur et odiunt in illorum cordibus quasi cincinni sponsi guttis noctium pleni sunt; cumque tales multiplicantur et Ecclesiam persecutionibus aggravant, tunc Sponsus sponsam exhortatur ut surgat et studio praevaricationis valenter insistat. Et sponsa ad eum: «Exspoliavi me, inquit tunica mea, quomodo induam illam?» (**Cant. V**.) Ac si dicat: Exui me curis et occupationibus saeculi et in solo me tuae contemplationis amore constrinxi quomodo nunc discursionis iter arripiam? quomodo strepitus et luctamen obloquentium feram? Quod

autem tunica curas sollicitudinesque significet, ostendit Dominus cum dicit: «Qui in tecto est, non descendat tollere tunicam suam (**Matth. XXV**),» quod est aperte dicere: Qui sublimi contemplationis arce subnititur nequaquam descendat, ut iterum saecularis negotii occupationibus implicetur. «Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?» (**Cant. V.**) id est, gressus mei operis ab aspersione terreni pulveris dignis poenitentiae fletibus ablui, quo pacto jam potero, nisi quibus assueta sum, coelestia meditari? Verumtamen postponit contemplationis requiem et ad fervorem obedientiae intrinsecus accensa mox perhibet, dicens: «Dilectus meus misit manum suam per foramen et venter meus intremuit ad tactum ejus (**Ibid.**).» Dilectus plane manum per foramen mittit et ventrem tangit, cum occulta Conditor inspiratione cor visitat atque ad agonem certaminis et sancti laboris inflammat. Nam quod venter cor significet, ostendit propheta cum dicit: «Ventrem meum doleo (**Jer. IV**);» quod profecto quid esset aperit, cum subjungit: «Sensus cordis mei dissipati sunt. Surrexi, ut aperirem dilecto meo (**Cant. V**).» Surgit, ut aperiat, quia promptissimo animo humiliter obediens calcitrat propriam, ut totis viribus voluntatem impleat mens sancta divinam.

CAPUT XVI. *In epistola ad Blancam et in sermone de SS. Flora et Lucilla.*

«Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex millibus; caput ejus aurum optimum (**Cant. V**).» Dilectus siquidem candidus virginitate, rubicundus est passione. Candidus, quia

dicit: «Ego lilium convallium (**Cant. II**);» rubicundus, de quo Joannes dicit: «Quia lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (**Apoc. I**).» Electus ex millibus, quia ex omnium sanctorum multitudine solus est, qui dignus fuit audire: «Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui (**Matth. III, XII, XVII**).» De quo et Salomon **242**: «Virum inquit, de mille unum reperi (**Eccl. VII**).» Millenarius quippe numerus totius humani generis est intelligenda perfectio, in quo Salvator tanquam passer est unicus in aedificio: «Caput ejus aurum optimum;» quia «caput Christi Deus (**I Cor. XI**);» qui nimirum sicut aurum metallis, ita, licet incomparabiliter omnibus supereminei creaturis.

CAPUT XVII.

«Oculi ejus sicut columbae super rivos aquarum, quae lacte sunt lotae, et resident juxta fluenta plenissima (**Cant. V**).» Sancti quippe doctores Ecclesiae juxta fluenta plenissima resident Scripturarum, ex quibus nimirum exuberantem ipsi verae sapientiae gurgitem hauriunt, et auditoribus suis mysterii coelestis arcana transfundunt.

CAPUT XVIII. *In sermone de S. Joanne apostolo et evangelista.*

«Venter ejus eburneus, distinctus sapphiris (**Cant. V**).» In membris nempe humani corporis, vix aliquid ventre fragilius sive tenerius invenitur; ideoque per ventrem, recte fragilitas in Christo assumptae humanitatis accipitur. Ebur autem os est elephantis, quod videlicet animal fertur esse castissimum frigidissimaeque naturae. Venter ergo sponsi eburneus est, quia suscepta Redemptoris humanitas ab omni peccatorum contagio casta prorsus et inviolata permansit. Siquidem «peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (**I Petr. II**).» Sapphirus autem lapis est sereni coeli colorem habens. Unde et in visione Domini dicitur: «Erat sub pedibus ejus quasi opus lapidis sapphiri, et quasi coelum cum serenum est (**Exod. XXIV**).» Per sapphiros ergo opera divinitatis intelliguntur, quae in carne Dominus ostendebat. Venter ergo sponsi distinctus erat sapphiris, quia Christi humanitas divinis virtutibus refulgebat. Nec plenus esse sapphiris dicitur, sed distinctus; ita videlicet ut inter sapphiros candor eboris appareret, quia sic Dominus ex parte assumpti hominis operabatur humana, ut aliquando nihilominus ex parte deitatis ostenderet et divina. Nam esurire, flere, postremo crucifigi et mori, humanitatis erant opera; miracula vero facere, et non solum alios, sed semetipsum etiam a mortuis suscitare evidentissima erant divinitatis indicia.

CAPUT XIX.

«Guttur illius suavissimum (**Cant. V**).» quia suorum melliflua suavitate verborum mentes audientium obdulcantur. «Quam dulcia, inquit, faucibus meis eloquia tua; super mel et favum

ori meo!» (**Psal. CXVIII.**) Totus etiam desiderabilis; quia in eo, testante Petro, desiderant angeli prospicere (**I Petr. I:**)» vel quia humanitatis ejus omne mysterium, desiderium accendit in mentibus electorum; ut eos videlicet non modo resurrectionis gloria provocet, sed ad imitationis exemplum ipsa quoque ignominia passionis invitet. Desiderabilis est, quia praeclarus atque conspicuus est in singulari nativitate, in vivifica morte, in gloriosa **243** resurrectione, in triumphali ascensione; desiderabilis est dum loquitur, dum mirabilia operetur.

CAPUT XX. *In homilia de nativitate B. virginis Mariae.*

«Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium, et inspicerem si florisset vinea et germinassent mala punica (**Cant. VI.**)» Malum quippe punicum amaro quidem cortice tegitur, sed dulcis in ejus granulis suavitas occultatur. Sunt autem nonnulli, qui dum per afflictionis amaritudinem crucem Christi assidue patiuntur in corpore, dulcedine contemplationis intimae reficiuntur in mente. Mala ergo sponsi vinea germinat, quia tales parere sancta Ecclesia nunquam cessat. De hac eadem vinea in eisdem Canticis sponsa ad sponsum loquitur, dicens: «Mane surgamus ad vineam, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica (**Cant. VII.**)» Hujus vineae ille vindemiator exstitit, qui in torculari passionis suae pressus, mysticos nobis divini eloquii sensus aperuit, et vino nos evangelicae gratiae propinavit. De quo videlicet vino sponsae

voce ad sponsum iterum dicitur: «Guttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum (**Ibid.**).»

CAPUT XXI. *In sermone de S. Marco evangelista.*

«Nescivi; anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab (**Cant. VI**).» Vox est Synagogae quae, videns tantam sanctae Ecclesiae gratiam esse collatam, dolet se tardius recepisse fidem, eo quod Evangelii non agnoverit veritatem. Aminadab autem abnepos Judae fuisse cognoscitur; qui in genealogia Domini cum patribus numeratur. Interpretatur autem Aminadab *populi mei spontaneus*; ideoque non incongrue significat Christum, qui populi sui spontaneus fuit, quia, cum Deus esset, sponte factus est homo; qui enim non necessitate, sed sola bonitate nos condidit propria nihilominus voluntate redemit. Unde et Jacobus ait: «Voluntarie genuit nos verbo veritatis (**Jac. I**).» Spontaneus ergo factus est populi sui, quia quem a se humana pravitas repulit, sola voluntas divinae gratiae redonavit. Quadriga vero Aminadab, Christi est Evangelium, concordissima quatuor evangelistarum diversitate compactum. Quam sane quadrigam Christus auriga disponit et quadrifidam mundi machinam agillima praedicationis celeritate percurrit, sicut per Psalmistam dicitur: «Qui emittit eloquium suum terrae, velociter currit sermo ejus (**Psal. CXLVII**).» Videns ergo Synagoga repente gratiam Evangelicae praedicationis erumpere cunctasque mundi provincias agiliter pervolare, subito turbata conqueritur quod

sola in sua perfidia, conversis ad fidem gentibus, deseratur: «Nescivi, inquit, turbavit me anima mea propter quadrigas Aminadad.»

244 CAPUT XXII.

«Umbilicus tuus crater tornatilis nunquam indigens poculis (**Cant. VII**).» Umbilicus autem fragilissima pars corporis est. Quid ergo per Ecclesiae designatur umbilicum, nisi coetus infirmorum atque debilium? Quid vero per craterem, nisi praedicatorum intelligimus ordinem? Qui nimirum mentibus auditorum coelestis doctrinae vina propinant easque poculis sanctae praedicationis inebriant. Umbilicus ergo Ecclesiae crateri merito comparatur, quia plerumque debilis et infirmus quilibet vas doctrinae coelestis efficitur, qui non indiget poculis, quia coelestis eloquii non desinit irriguus esse fluentis. Unde bene crater hic tornatilis dicitur; torno siquidem quis facilius operatur. Expeditius enim saepe atque in offensione in sancta praedicatione discurrent, qui praedicationis gratiam non suo studio, sed divinitus acceperunt. Hanc praedicationis gratiam viris simplicibus, sive sanctis mulieribus tribuendam illa Samson victoria figuravit, qua videlicet mandibulam asini fervefactus arripiens, mille Philistinorum viros occidit.

CAPUT XXIII.

«Comae capitis tui, ut purpura regis juncta canalibus (**Cant. VII**).» Sicut per caput intelligimus mentem, ita per comas capitis non inconvenienter accipimus cogitationes. Sicut enim capilli de vertice prodeunt, ita cogitationes ex mente procedunt. Purpureus vero color, quia sanguinis habet speciem, quid per mysterium, nisi Dominicam innuit passionem. Quid vero canales, nisi sanctorum significant mentes? Sicut enim in canalibus conchiliorum sanguis effunditur, ut in purpureum colorem lana vertatur, sic in sanctorum mentibus Dominicae passionis cruor assidua meditatione recolitur, et ita quodammodo pia quaelibet anima sanguine tingitur, ut aeterni Regis purpuram imitetur. Hoc nimirum modo efficimur Salvatori nostro conformes, ut simus etiam merito postmodum cohaeredes.

CAPUT XXIV.

«Quam pulchra es et decora, charissima, in deliciis; statura tua assimilata est palmae (**Cant. VII**).» Mens quippe sancta charissima in deliciis dicitur, quia, dum persecutionibus attrita foris affligitur, piis aestuans desideriis suavitatis intimae dulcedine recreatur. Cujus statura palmae similis dicitur, quia sicut non vitiorum titillantium flatibus, ita nec persecutionum quarumlibet terroribus inclinatur; dumque eam persequentium rabies, velut impactis minarum arietibus pulsatur, illa fundamento invictae fidei constanter innixa, revera stans et supereminens, insuperabilis perseverat. Nequaquam illi similis, cui per prophetam de malignis spiritibus dicitur: Quia, «humiliaverunt te et dixerunt animae tuae: Incurvare ut

transeam (**Isa. LI**);» sed illud potius servans, quod filiis Israel Dominus ait: «Ego sum Dominus Deus, **245** qui eripui vos de ergastulo Aegyptiorum, ut incederetis recti.» Et quoniam palma solet manum ornare victricem, recte sancta et insuperabilis anima palmae esse similis perhibetur, quia per omnem sui certaminis cursum peractae victoriae praemium meditatur, atque idcirco floccipendit omne quod in infirmis tolerat, quia erecta velut palma, id quod in coelestibus aspicit, firmiter sperat.

CAPUT XXV. *In sermone de inventione S. crucis.*

«Dixi, inquit ad sponsam sponsus: Ascendam in palmam et apprehendam fructus ejus, et erunt ubera tua, sicut botri vineae; odores tui, sicut malorum; guttur tuum, sicut vinum optimum (**Cant. VII**).» Fructus nempe crucis omnes electi sunt. Ascendit igitur Dominus in palmam et apprehendit fructus ejus, quia mox ut in cruce pro nostra salute pependit, omnes electos ad semetipsum per amoris desiderium traxit. Et tunc sancta Ecclesia per duorum Testamentorum ubera spiritualis coepit laetitiae vina diffluere, atque odorem coelestis concupiscentiae humanarum mentium naribus inspirare; ut incitata ad sequendum, mens nostra sibi gratulans dicat: «Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum (**Cant. I**).

CAPUT XXVI.

«Sub arbore malo suscitavi te (**Cant. VIII**).» Cum dilectae suae sponsus praemisisset: «Sub arbore malo suscitavi te:» consequenter adjunxit: «Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum (**Ibid.**);» ac si dicat: Quia ego te in tantum dilexi, ut per mortem crucis te mortuam suscitarem, tu etiam me alterutrum dilige, meque interius non modo cogitationibus sed et operibus, velut integri atque perfecti amoris signaculum pone. Nam arborem malum debemus Dominicam crucem accipere; cui videlicet arbori ipsum alibi Christum comparat, dicens: «Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios (**Cant. II**).» Arbor ergo mali crux est Christi, per quam suscitata est anima, a mortis scilicet aeternae vinculis absoluta. «Pone me, inquit, ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum (**Cant. VIII**).» 246 Quid per cor, nisi cogitationem? Quid per brachium, nisi operis debemus intelligere fortitudinem? Christum ergo tanquam signaculum cordi nostro debemus imprimere, ut nulla haec valeat hostilis irruptio violare. Christum etiam operibus nostris debemus insculpere, ut, per omne quod agimus, crucifixi nos praeceptoris discipulos demonstremus.

CAPUT XXVII. *In epistola ad Blancam, et in sermone de sancto Cassiano.*

«Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum (**Cant. VIII**).» Saepe nos ob rei memoriam, quam oblivioni tradere nolumus, digito nostro, vel brachio signum aliquod innodamus, ut, dum signum frequenter attenditur, res, quam intercidere potuisset oblivio, jugiter in memoria teneatur. Quisquis autem Christum quasi amat, sed operari bona dissimulat, jam quodammodo sponsum super cor signaculum posuit. Quisquis vero bonis operibus videtur intentus, sed a divini amoris torpet incendio frigidus, jam iste sanctitatis imaginem super brachium posuit, sed adhuc in corde Christi signaculum non expressit. Ut ergo sancta anima Christi caractere utrobique signetur, eum in corde suo signaculum ponat, ut amoris ejus facibus medullitus inardescat. Ponat etiam consequenter in brachio, ut piis operibus valenter insistat. Signaculum Paulus in corpore suo velut in brachio Jesum posuerat, cum dicebat: «Ego stigmata Jesu in corpore meo porto (**Gal. VI**).» Signaculum super cor posuerat, cum alibi gratulabundus aiebat: «Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est et ego mundo (**Ibid.**).» Cujus sane stigmata expressa gerebat in corpore, ejus se signaculum habere gloriabatur in mente. Porro autem et ipse coelestis Sponsus electum quemque suum sibi signaculum ponit eumque grata vice tanquam ne de memoria deleatur, attendit: Juxta quod Zorobabel duci Judaeae pollicetur, dicens: «In illa die suscipiam te, Zorobabel serve meus, et ponam te sicut signaculum in conspectu meo (**Agg. II**).» Et contra de quodam reprobo rege Dominus dicit: «Si fuerit Jechonias annulus dexter in manu mea, inde evellam eum (**Jer. XXII**).»

Expliciunt testimonia de Canticis canticorum.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI SAPIENTIAE.

1. *Quod benignus est spiritus sapientiae.*
2. *Dum medium silentium tenerent omnia.*

Expliciunt capitula.

247 INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI
SAPIENTIAE.

CAPUT PRIMUM. *In libro* GRATISSIMO.

«Benignus est enim Spiritus sapientiae, et non liberabit maledictum a labiis suis (**Sap. I**).» Benignus namque Spiritus sanctus congrue dicitur, quia mala merentibus bona retribuit, et dignis supplicio gratiae suae munus impertit. Quis autem hoc loco maledicti nomine, nisi Redemptor noster debet intelligi, qui ut nos a maledictionis vinculo solveret, ipse non respuit maledictionibus subiacere? Unde et Paulus dicit: «Christus, inquit, nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum quia scriptum est: Maledictus omnis qui pendet in ligno (**Gal. III**), ut in gentibus benedictio Abrahae fieret in Christo Jesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem (**Deut. XXI**).» Benignus ergo Spiritus sanctus non liberavit maledictum a labiis suis, quia cuncta Dominicae passionis mortisque supplicia, quae de Christo per ora prophetarum ante praedixerat, congruo tempore per exhibitionem operum efficaciter adimplevit. Tunc enim quodammodo a suis cum labiis liberaret, si quod de illo prophetice enuntiaret oraculis, per rerum ordinem non implevisset. Ubi notandum quam profunde, quam mystice simul congruat doctoris utriusque sententia. Quod enim unus dixit quia Spiritus non liberabit maledictum a labiis suis, hoc est, quod alter asseruit, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem; atque ut ostendat vir Sapiens, de quo maledicto loqueretur, praemissa sententia protinus addidit: «Quoniam renum illius testis est Deus, et cordis illius scrutator est verus et linguae illius auditor (**Sap. I**).» Quia enim Patris et Filii inseparabilis et coessentialis est unitas, renum Filii testis et cordis ejus scrutator jure Pater asseritur, cujus nimirum virtus et sapientia ipse Filius nulla ab eo creditur inaequalitate diversus, nulla probatur adjunctione semotus. Linguae etiam illius auditor est, sicut ipse testatur: «Pater, inquit, gratias ago

tibi, quoniam audisti me, ego autem sciebam, quia semper me audis (**Joan. XI**).» Idcirco igitur spiritus non liberavit maledictum a labiis suis, quia Deus testis atque scrutator est cordis illius et linguae auditor. Ac si patenter diceret: Ideo Dei Filius passionis supplicia pertulit, quia ipse Filius, cui cum Patre et eodem **248** Spiritu sancto una voluntas, una est providentia, id fieri pro humani generis salute decrevit. De quo nimirum Apostolus: «Qui dilexit me, inquit, tradidit semetipsum pro me (**Gal. II**).»

CAPUT II. *In sermone secundo de S. Bartholomaeo apostolo.*

«Dum medium silentium tenerent omnia et nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus, Domine, de coelo a regalibus sedibus venit (**Sap. XVIII**).» In adventu quippe Domini medium silentium omnia continebant, quia jam prophetae cessaverant, et nondum apostoli ad praedicandum novae fidei gratiam veniebant. In quodam plane mundus meditullio consistebat, dum et prophetarum nequaquam oracula superessent et apostolica nondum praedicatio coruscaret. Quo autem hic per nox intelligitur, nisi diabolus, qui auctor est tenebrarum? Qui nimirum quodammodo tunc ambulat, cum non facile valet implere quod optat; tunc vero currit, cum malitiae suae vota absque ullo contradictionis obstaculo perficit, et non jam viae marginem, sed medium iter tenet, dum nihil sibi videt occurrere quod sui cursus impetum valeat retardare. Cum igitur sub tam noxio mundus silentio conticesceret, et haec ad

perdendos homines occasio diabolum vocaret, ille non modo medium iter habebat, sed et currebat, quia quidquid nequitiae suae mente concepeperat efficaciter adimplebat. Nam et cuncta jam Romanum occupabat imperium, et necesse erat eos, qui legem Dei eatenus saltem utcunque tenuerant, jam subesse legibus paganorum. Sub hoc igitur pereuntis mundi silentio sermo Domini a regalibus sedibus venit, quia de pectoribus apostolicis, quae Regis aeterni veraciter sedes sunt, verbum evangelicae praedicationis erupit. Ipsi quippe regales sunt sedes quas Deus inhabitat, ipsi reges et Patres Ecclesiae, sicut dicitur: «Omnis gloria ejus filiae regum ab intus (**Psal. XLIV**).» Isti sane reges armati gladio spiritus, quod est verbum Dei (**Ephes. VI**), debellarunt principem mundi. De quo nimirum apostolorum gladio legitur: «Durus debellator in mediam exterminii terram prosilivit, gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, et stans replevit omnia morte, et usque ad coelum attingebat stans in terra (**Sap. XVIII**).»

Expliciunt testimonia de libro Sapientiae.

INCIPIT CAPITULUM DE LIBRO ECCLESIASTICI.

CAPUT UNICUM. *In sermone secundo de S.
Matthaeo apostolo et evangelista.*

«Legem mandavit Moyses in praeceptis justitiarum, et haereditatem domui Jacob et Israel promissiones (**Eccli. XXIV**).» Ut autem in his verbis non diutius immoremur, lex ista, quae haereditas promissionis dicitur sanctum est Evangelium, quod quidem antiquis Patribus est promissum, nobis autem haereditario jure, Christo veniente, collatum; ubi praesto subjungitur: «Posuit David puero suo excitare regem ex ipso **249** fortissimum in throno honoris sedentem in sempiternum. Qui implet quasi Phison sapientiam, et sicut Tigris in diebus novorum; qui adimplet quasi Euphrates sensum; qui multiplicat quasi Jordanis in tempore messis; qui mittit disciplinam sicut lucem, et assistens quasi Geon in die vindemiae (**Ibid.**).» Haec itaque, fratres mei, tam lucide, tam aperte de Christo et sanctis evangelistis dicta sunt ut ad hoc insinuandum exponi non egeant, sed dum in sanctis ac mysticis verbis vindemiae nomen auditis, qui ex temporis occasione terrenas vindemias prae manibus habetis, debet a circumstantibus ad interiora recurrere, et spiritualem vindemiam sanctam vestra prudentia cogitare. Ait enim in fine sententiae: «Qui mittit disciplinam sicut **250** lucem, et assistens quasi Geon in die vindemiae (**Ibid.**).» Quis est ille, qui mittit disciplinam sicut lucem, nisi is qui, post velatam faciem Moysi, possesso tenebris mundo, radiantem Evangelii sui ingerit claritatem? Assistit itaque quasi Geon, de quo et per Prophetam dicitur: «Dominus Deus noster fluvius gloriosius exsiliens in terram sitientem (**Ibid.**).» Quae est

autem vinea, cui quasi Geon assistit, et praedicationis suae madoribus irrigare non desinit, nisi illa de qua per Prophetam dicitur: «Vinea autem Domini Sabaoth domus Israel est?» (Isa. V.) Hanc vineam de Aegypto vetustae legis Dominus transtulit, et ad terram Evangelii, quae mel et lac manat, induxit.

Expliciunt testimonia de libro Ecclesiastici.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI ISAIAE PROPHETAE.

1. *De eo quod dicitur: Et conflabunt gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces.*
2. *Quod dies Domini sit super omne superbum.*
3. *Quod Seraphim, senas alas habentes, volabant ante faciem Dei.*
4. *Lateres ceciderunt, sed quadris lapidimus aedificabimus.*
5. *Ponam super his, qui fuerunt de Moab, Leonem. Emitte Agnum, Domine, Dominatorem terrae, de petra deserti ad montem filiae Sion.*
6. *Quod visio omnium erit, sicut verba libri signati.*

7. *Glorificabit me bestia agri, dracones et struthiones, quia dedi in deserto aquas.*

8. *Propter scelus populi mei percussi eum, et dabit impium pro sepultura et divitem pro morte sua.*

9. *Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra?*

10. *Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus?*

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA.

CAPUT PRIMUM.

«Et conflabunt gladios suos in vomeres et tanceas suas in falces (**Isa. II**).» Impatientibus sane correptiones quasi gladii sunt, sed si volunt ut hi gladii vertantur in falces, hirsuta vitiorum suorum dumeta, quibus horrent, permutantur in messes. Unde propheta cum praemisisset de Salvatore nostro «quia iudicabit gentes et arguet populos multos:» protinus addidit: «Et conflabunt gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces (**Ibid.**).» Nimirum congruus ordo, dum primo

quidem peccator arguitur, deinde et gladii in vomeres et lanceae conflantur in falces. Nam dum impatiens quispiam per disciplinam mitior factus tanquam planus ager increpationis cultro proscinditur, deinde suavi semine sanctae praedicationis aspergitur, et sic demum fecunda bonorum operum fruge vestitur, huic scilicet et gladii facti sunt vomeres et lanceae convertuntur in falces; quia qui reprehendi prius tanquam gladio percuti deputabat, nunc et vomerem sacrae doctrinae libenter sustinet, ut fruges ferat et falcem supernae missionis exspectat, ut horrei coelestis promptuarium repleat.

CAPUT II. *In epistola ad Blancam.*

«Dies Domini super omnem superbum et excelsum, super omnem arrogantem et humiliabitur, et super omnes cedros Libani sublimes et erectas, et super omnes quercus Basan, et super omnes montes excelsos, et super omnes colles elevatos, et super omnem turrem excelsam, et super omnem murum munitum, et super omnes naves Tharsis et super omne quod pulchrum visu est (**Isa. II**).» Ex rebus insensibilibus dies divini iudicii dicitur imminere, sed per figuras rerum ratione carentium, stoliditas intelligitur hominum reproborum. Cedri quippe Libani sublimes et erectae, potentes sunt hujus saeculi, per excellentiam quidem terrenae sublimitatis elati, sed bonorum operum fructibus infecundi. Quercus autem fructus quidem proferunt, sed non quibus homo reficitur, sed unde sues aluntur. Sues autem immundi intelligendi sunt spiritus, qui spurcis sordentium hominum saginantur. Porro montes excelsi et colles elevati, superbi quique sunt, quasi per

aggestum tumidae cogitationis in alta **251** porrecti, sed frumento, quo valles abundant (**Psal. LXIV**), cunctisque spiritualium studiorum frugibus alieni. Jam vero turris excelsa et murus munitus illos insinuat qui, cum peccatores sint, in quodam se velut innocentiae arce constituunt seseque defensionis clypeo contegentes reprehensorum suorum jacula ad se pertingere non permittunt. Tharsis autem *exploratio gaudii* dicitur; quisquis enim in hoc saeculo, unde gaudere possit, explorat, huic superveniens dies Domini, quibus perpetualiter amarescat, moeroris atque tristitiae molestias irrogat. Venit etiam dies Domini, non super omne quod pulchrum est, sed super omne quod visu pulchrum est, quia in die divini iudicii pondere premitur qui intrinsecus quidem vitiorum latenter ingruentium deformitate confunditur; foris autem quadam adumbratae virtutis, vel potius honestatis pulchritudine palliatur.

CAPUT III. *Ad Oldericum, episcopum Firminum.*

Quaecunque humana mens sano viget fulta consilio, si se subtiliter et solerter inquirat, vix in se suis facultatibus invenit, unde merito sperare praeconium possit. Mortalis quippe conditio undique coarctata atque constricta, quid novit unde possit extolli? Quis enim sciat quid in aeternitate fuerit, antequam Deus hunc conderet mundum? Sed cum ignoret quid fuerit ante mundi principium, novit forsitan quid post ejus terminum sit futurum; utrum scilicet in ministerio sui cursus ulterius astra deserviant, et utrumne, post ea quae nunc

sunt alia rursus elementa succedant. Unde et Seraphim illa, quae Isaias propheta in conspectu Domini stare conspexit, senas alas habuisse describit: «Duabus, inquit, velabant faciem, et duabus velabant pedes, et duabus volabant (**Isa. VI**).» Velabant porro faciem, sive pedes, non suos, sed utique Dei. Et quid per faciem Dei, nisi mundi principium? quid per pedes, nisi ejusdem mundi finis debet intelligi? Alarum ergo seraphim et plures sunt quae velant et paucae quae volant, quia ex divinorum operum celsitudine cum perpauca ad nostram permittantur advolare notitiam, plurima in thesauris secretorum coelestium servantur occulta. Nam quod funditus ignoremus quid ante mundi principium fuerit et quid jam post consummationem jam sit futurum, idem perhibet Isaias: «Priora, inquit, annuntiate mihi et novissima quae futura sunt, et dicam quia dii estis (**Isa. XLI**).» De mediis autem pauca utcunque cognoscimus, quae ex Scripturarum attestatione nobis panduntur. Porro autem et in his ipsis quantam notitiae patiamur inopiam, qui sapientissimus inter homines exstitit, non erubuit confiteri. Ait enim Salomon: «Sunt justi et sapientes, quorum opera in manu Domini; et tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta (**Eccli. IX**).» Ubi notandum quia cum justos dicat et sapientes, qui nimirum debuerant subtilius nosse, ipsos etiam perhibet quae futura sunt ignorare.

252 CAPUT IV. *In epistola ad Hermisindim,
quod aedificium humanae superbiae cito
destruitur.*

Qui, contempta terrenae conversationis concupiscentiaeque structura spiritualis aedificii fabricam construunt, hi quasi lateres in lapidem vertunt; et non in arena mundanae spei, sed in petra fidei, quae Christus est, atria nunquam lapsura constituunt. Unde per Isaiam dicitur: «Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus aedificabimus; sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus (**Isa. IX**).» Lateribus quippe candentibus et lapidibus quadris aedificat quisquis vitiorum voluptatumque lasciviam districtioris vitae rigore castigat, qui legem carnis lege spiritus superat, qui fortitudinem corporis animi virtute demutat. Unde rursus per Isaiam dicitur: «Qui confidunt in Domino mutabunt fortitudinem (**Isai. XL**).» Nam dum non assument, sed mutabunt, dixit, patenter innotuit, aliam esse fortitudinem, quae deponitur, aliam, quae noviter inchoatur. Hinc electis per Psalmistam dicitur: «Viriliter agite et confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino (**Psal. XXX**).» Hinc Salomon ait: «En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel (**Cant. III**).»

CAPUT V. *In libro contra Judaeos.*

Isaias perhibens testimonium de Christo: «Ponam, inquit, super his qui fuerunt de Moab leonem, et reliquis terrae. Emitte Agnum, Domine, dominatorem terrae de petra deserti ad montem filiae Sion (**Isa. XV, XVI**).» De hac enim gente Moabitarum egressus est Agnus immaculatus, qui tollit peccata mundi, qui dominatur in orbe terrarum. Nam qui leo

propter fortitudinem dicitur, ipse agnus propter mansuetudinem perhibetur. *Petra* autem deserti Ruth intelligitur, quae deserta prioris morte conjugis, Obed de Booz genuit (**Matth. I**); de quorum Christus stirpe descendit.

CAPUT VI. *In sermone de S. Luca evangelista.*

«Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: Lege istum; et respondet: Non possum; signatus est enim (**Isa. XXIX**).» Quis enim est liber ille signatus, nisi sanctum Evangelium mysticis figuram sententiis obvolutum et ab humanae mentis intelligentia procul arcana quadam profunditate remotum? Hic profecto liber ille est, de quo Joannes ait: «Vidi in dextra sedentis super thronum librum scriptum intus et foris, signatum sigillis septem (**Apoc. V**).» Quae sunt autem sigilla, quibus liber evangelicus obsignatus dicitur, nisi septem illa sacramenta, quibus utique totus ordo Dominicae dispensationis impletur, videlicet incarnatio Domini, **253** nativitas, passio, resurrectio, ad coelos ascensio, deinde iudicium, postremo regnum? His itaque sigillis liber evangelicus ita signatus est, ut nisi eum Christus aperuisset cuilibet omnino patere non posset. Unde subjungitur: «Ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula ejus (**Ibid.**).»

CAPUT VII. *In eadem epistola.*

«Glorificabit me bestia agri, dracones et struthiones, quia dedi in deserto aquas, flumina in invio; ut darem potum populo meo, electo meo (**Isa. XLIII**).» Quid enim bestia designat agri, nisi gentilitatem utique rationis expertem? Quid per dracones, nisi malitiosi? Quid vero per struthiones, qui pennati sunt, sed volare nequeunt, nisi hypocritae figurantur? Hae ergo bestiae Deum glorificant, dum Christus gentili populo, qui desertus erat et invius, exuberantis Evangelii verba propinat. Scyphus itaque evangelicae praedicationis in Benjamin datus est Paulo, ut ipse desertum gentilitatis specialiter excolat et ariditatem ejus largo sanctae praedicationis imbre perfundat. De quo scilicet imbre scriptum est: «Qui operit coelum nubibus et parat terrae pluviam (**Psal. CXLVI**).»

CAPUT VIII. *In epistola ad Albericum card., de decem quaestionibus.*

Illud etiam Isaiae, quod tibi petis exponi: «Propter scelus populi mei percussi eum, et dabit impium pro sepultura et divitem pro morte sua (**Isa. LII**);» ut nobis videtur tale est: Pater omnipotens Filium propter populi sui peccata percussit, quia illum, ut nostra peccata deleret, crucis patibulum subire constituit. Ad hoc enim est Filius a Patre traditus, ut servus fieret absolutus, sicut et Apostolus: «Qui proprio, inquit, Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum (**Rom. VIII**).» Ad hoc innocens vulneribus est percussus, ut peccator exsultet a suorum vulnerum livore sanatus. Sicut per eundem Isaiam dicitur: «Ipse autem vulneratus est propter iniquitates

nostras, attritus est propter scelera nostra, cujus livore sanati sumus (**Isa. LIII**).» Sed Redemptor noster pro duobus populis, gentili videlicet et Judaico pati dignatus est, quorum alter impius, alter dives merito dicebatur. Et gentilis quidem populus impius erat; quia idolis serviens, pietatem divini cultus ignorabat. Haec autem pietas Graece dicitur θεοσέβειαν. Judaicus vero populus dives exstiterat, quia dum Sabbata, circumcisionem, neomenias omnesque caeremonias divinae legis accepit, tanquam copiosis thesauri coelestis divitiis abundavit. Quibus exuberare divitiis Corinthios jam conversus Paulus exsultabat, cum diceret: «Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quae data est vobis in Christo Jesu, quia in omnibus divites facti estis in illo, **254** in omni verbo et in omni scientia, ita ut nihil vobis desit in ulla gratia (**I Cor. I**).» Salvator ergo noster pro morte, quam in se suscepit, duos de morte resuscitados Patri populos reddidit: Gentilem scilicet, qui daemonibus olim impie serviebat, et Judaicum, qui, quamvis occidentem litteram tenens et vivificantem spiritum nesciens, divinae tamen legis divitias possidebat.

CAPUT IX. *In homilia de nativitate S. Mariae virginis.*

«Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra?» Et paulo post: «Quare ergo rubrum est indumentum tuum, et vestimentum tuum sicut calcantium in torculari?» (**Isai. LXIII**.) Indumentum quippe Christi nihil est aliud, nisi corpus quod sumpsit ex domina et virgine Maria. Nec tamen

aliud est vestimentum ejus atque aliud ipse. Nam nostrum quoque vestimentum caro dicitur, sed tamen ipsi nos sumus caro, qua vestimur. De quo vestimento per Joannem dicitur: «Habebat in vestimento et in femore suo scriptum: Rex regum et Dominus dominantium (**Apoc. XIX**).» Per femur quippe propagatio carnis fit. Qui ergo per propaginem generis humani in mundum nunc venit ex Virgine, et per incarnationis suae mysterium, qui Rex esset et Dominus cunctis gentibus indicavit, in vestimento et femore scriptum habuit: «Rex regum et Dominus dominantium.» Unde enim mundo innotuit, ibi scientiam suae majestatis inscripsit. Hoc autem indumentum rubrum prophetae apparuit, quia Redemptor noster proprium pro redemptione nostra sanguinem fudit. Cui ipse respondit: «Torcular calcavi solus et de gentibus non est vir mecum (**Isai. LXIII**).» Solus enim torcular, in quo calcatus est, calcavit, quia sua potentia eam quam sustinuit passionem vicit. Nam qui usque ad mortem crucis patibulum pertulit, de morte ipsa cum gloria resurrexit. Bene autem dicitur: «Et de gentibus non est vir mecum (**Ibid.**);» quia ii, pro quibus pati venerat, passionis ejus esse participes debebant; qui pro eo, quod necdum crediderant, de ipsis in resurrectione conqueritur quorum vita in ejus morte quaerebatur.

*CAPUT X. In epistola ad Cunibertum
episcopum Taurinensem, de incontinentia
clericorum.*

In pastoribus quidem inutilis esse castitas jure decernitur, quae se sic exhibet sterilem, ut aliam non pariat castitatem, praesertim cum ipse Deus omnipotens per Isaïam: «Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus?» (**Isai. LXVI.**) Ubi notandum quia dum, non alias, sed alios parere facio, dicat, virorum potius ac pastorum Ecclesiae fetus exspectat. Malus autem pastor cum eodem propheta potest lugendo cantare: «Non parturivi, et non peperivi, et non enutrivivi juvenes, nec ad incrementum perduxivi virgines (**Isai. XXIII.**)»

Expliciunt testimonia Isaïae.

255-256 INCIPIUNT CAPITULA JEREMIAE.

1. *De occisione, quam Dominus minatur Hierusalem, quia dereliquerunt eum.*
2. *Praecepit Dominus Jeremiae, ut vadat ad Euphratem, et abscondat ibi in foramine petrae lumbare quo erat praecinctus.*
3. *De eo quod dicitur: Quod perdix fovit, quae non peperit: fecit divitias, et non in judicio, in dimidio dierum suorum relinquet eas.*

4. *Quod Dominus ait per Jeremiam: Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, et quasi malleus conterens petram?*
5. *Quod intentat Dominus habitatoribus Hierusalem gladium, et famem, et pestem: eo quod non audierint prophetas quos miserat ad eos.*
6. *Quod dum Jeremias de puteo in quem projectus fuerat, levatur, funes et veteres pannos ad eum deponunt.*
7. *Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine.*
8. *Inebriavit me absinthio.*
9. *Ex ore Altissimi non exierunt nec bona, nec mala.*
10. *Filii Agar, qui exquisierunt prudentiam, quae de terra est, viam sapientiae.*

Expliciunt capitula Jeremiae.

INCIPIUNT TESTIMONIA.

CAPUT PRIMUM. *In epistola ad P.
archipresbyterum, ubi loquitur de animae
egressione a corpore.*

«Ecce ego convocabo omnes cognationes regnorum aquilonis, ait Dominus; et venient, et ponent unusquisque solium suum in introitu portarum Hierusalem, et super omnes muros ejus in circuitu, et super universas urbes Juda; et loquar judicia mea cum eis super omni malitia eorum qui dereliquerunt me (**Jer. I.**)» Quae profecto verba, si praeter illos terrenae Hierusalem cives ad alios non respicerent, nequaquam hodie in sancta Ecclesia resonarent. Quae sunt igitur illae cognationes regnorum aquilonis, nisi malignorum spirituum multitudines, in frigidis adeo mentibus superbe regnantes? Hi solium suum unusquisque in introitu portarum Hierusalem ponunt, cum egredientem de corpore infelicem animam, circumposita, ne libera prodeat, obsidione custodiunt, ut eam secum nunc ad ignis supplicium pertrahant, in cujus antea frigida mente regnabant. O quam luctuosa, quam lugubris est sera et infructuosa illa poenitentia, cum peccatrix anima jam incipiens carnis carcere, quo inclusa tenebatur, absolvi, respicit post se, dirigit oculos ante se! Videt post se velut angustissimum atque brevissimum stadium vitae mortalis emensum, videt ante se interminabilium longitudinem saeculorum. Perpendit quasi momentum temporis celeriter advolasse, quod vixit; contemplatur infinitam prolixitatem temporum instare quam incipit. Id enim brevissimum quod est, velut in puncto, transcurrit: huic autem viae quam nunc ingreditur nullus omnino finis occurrit.

CAPUT II. *In epistola ad P. archipresbyterum,
de incontinentia clericorum.*

«Vade, inquit Dominus ad Jeremiam, et posside tibi lumbare lineum, et pones illud super lumbos tuos (**Jer. XIII**).» De quo et paulo post: «Surgens, inquit, vade ad Euphratem, et absconde illud ibi in foramine petrae.» Quod cum fecisset, et in Euphrate, sicut jussus fuerat, abscondisset, post plurimos dies ait Dominus ad eum: «Surge, et vade ad Euphratem, et tolle inde lumbare. Et abii, inquit, ad Euphratem, et tuli lumbare de loco ubi absconderam illud; et ecce computruerat, ita ut nulli usui aptum esset. Et ait Dominus: Sic putrescere faciam superbiam Juda, et superbiam Hierusalem multam, populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea, et ambulant in pravitate cordis sui, et erunt sicut lumbare istud, quod nulli usui aptum est (**Ibid.**).» Quid hic Jeremiae persona, nisi Dominum? Quid lumbare, nisi ordinem significat clericorum? Omnis Ecclesia vestis est Christi, de cujus sibi membris per prophetam dicitur: «Omnibus his velut ornamento vestieris (**Isai. XLIX**).» Sed sicut lumbare intimum est humano corpori et arctius adhaeret quam reliquae vestes, ita clericalis ordo familiarius divinis agglutinatur obsequiis, quam caeteri homines; sicut illic de Israelitico populo divina vox ait: «Sicut enim adhaeret lumbare ad lumbos viri, sic agglutinaui mihi omnem domum Israel, et omnem domum Juda, ut esset mihi in populum, et in nomen, et in laudem, et in gloriam; et non audierunt (**Jer. XIII**).» Quibus, quaeso, tam apte, tam expresse, sicut clericis possunt ista congruere, qui nomen Dei, laudem et gloriam specialiter constituti sunt praedicare? Sicut enim Israel, et Juda peculiaris erat populus Deo inter omnes gentes terrae, ita nunc clerici specialiter adhaerent **257** Christo prae cunctis membris Ecclesiae. Isti nempe sunt lumbare lineum arctiori divino corpori familiaritate connexum. Linum siquidem laboriose

pervenit ad candorem; et clerici modo litterarum studiis insudando, modo per intervalla temporum quibusdam gradibus ascendendo, difficile promoventur ad sacri ordinis dignitatem; alioquin si quis contentiosius astruat hoc juxta Scripturae seriem historialiter factum, nec spiritualiter intelligendum; quomodo Jeremias potuit inter innumerabiles Assyriorum Chaldaeorumque nationes urbem Hierusalem constipatis agminibus obsidentes, lumbari praecinctus exire, idque in Euphrate qui tam longe decurrit abscondere? Postmodum quoque profligato diuturni temporis cursu, quo pacto quasi securius rediit illudque putrefactum; sicut Scriptura testatur, invenit, cum Hierusalem videlicet fossa, vallo, castellis et tam crebra undique esset munitione circumdata? Nam cum aliquando idem propheta ad Anathoth viculum suum in tertio milliario ab urbe situm conaretur exire, in porta protinus capitur, ad principes trahitur, graviter verberatur et tanquam transfuga, sive patriae proditor in carcerem truditur (**Jer. XXXII**). Quia ergo non consequitur ut intelligatur historialiter factum, constat procul dubio typicae figurae non deesse mysterium. Bene ergo per lumbare lineum, juxta haec quae superius dicta sunt, chorus exprimitur clericorum. Quod autem hoc lumbare in Euphrate, hoc est in aquoso loco, et in foramine petrae, id est in obscuritate atque umbra poni jubetur, quid per hoc exprimitur nisi illa clericorum pars quae sub voluptatis umbra et in fluxu luxuriae commoratur? De quorum duce in libro Job Dominus dicit: *Sub umbra dormit, in secreto calami, et locis humentibus. Protegunt umbrae umbram ejus, circumdant eum salices torrentis* (**Job XL**); atque ut ostendat quantum cum suis familiaribus in habitatione fluminis delectetur, protinus addidit: *Ecce absorbebit fluvium, et non mirabitur: habet*

enim fiduciam, quod influat Jordanis in os ejus. Quod autem dicitur fuisse positum in foramine petrae, potest non inconvenienter intelligi intra septa Ecclesiae. Quasi enim in foramine petrae clerici recluduntur, dum intra Ecclesiae limina suis excubare ministeriis sedula frequentatione jubentur. Lumbar ergo in humenti loco positum putruit; quia de his qui in luxuriae fluxibus immorantur, propheta testatur: *Computruerunt jumenta in stercore suo (Joel. I).* Jumenta quippe in stercore suo computrescunt, dum quique carnales ac sordidi vitam suam in luxuriae fetore concludunt. Nulli enim usui aptum repertum est; quia et Dominus ait: *Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei (Luc. IX).* Ac si aperte dicat: Quisquis dictante sui ordinis regula pudicitiae semel arripit stivam, si postmodum per ardorem libidinis oculos reflectit ad Sodomam; quia jam montana desperat, regno Dei se prorsus inutilem factum esse demonstrat. Ad instar ergo lumbaris in humecto loco positi clerici computrescunt, dum humidus crapula et ebrietate ventres ingurgitant, dum illuvie se libidinis et coenosae luxuriae fluentis inundant; sicque cunctis usibus redduntur inutiles; **258** quia quo magis videntur in carne virescere, eo deterius marcescentes obsolescunt in squalentis animae foeditate. De quibus in psalmo: «Corrupti sunt, inquit, et abominabiles facti sunt in voluptatibus suis (**Psal. XIII**).»

CAPUT III. *In epistola ad P. abbatem.*

«Perdix fovit quae non peperit; fecit divitias, et non in iudicio, in dimidio dierum suorum relinquet eas, et in novissimo suo erit insipiens (**Jer. XVII**).» Nempe salvo eo, ut de his qui alienos furantur alumnos hoc possit intelligi, videtur tamen de totius auctore nequitiae principaliter dici. Diabolus enim tanquam doctor in cathedra pestilentiae super homines sibi magisterium usurpavit quos ipse non condidit, et errorem eos docendo quasi fovit quos creando non peperit. Fecit itaque divitias, et non in iudicio; quia dum rebus alieni juris ditescere voluit, aequitatis iudicium temeravit; sed in dimidio dierum suorum relinquet eos. Diabolus enim quasi adhuc vivit, dum eum ultimi iudicii gladius necdum transfodit. Nondum itaque mortuus suas divitias jam relinquit; quoniam ad Creatorem suum genus humanum ex maxima parte jam rediit. In novissimo autem suo erit insipiens, quem, sicut Apostolus ait: «Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui (**II Thess. I**).» Et propheta: «Spiritu, inquit, labiorum suorum interficiet impium (**Isai. XI**).» Homo igitur magistrum deserit abusivum et redit ad proprium, cum novum damnat errorem et ad suae revertitur conditionis originem. Unde illic apte subjungitur: «Solum gloriae altitudinis a principio, locus sanctificationis nostrae, exspectatio Israel (**Jer. XVII**).» Deus itaque, qui est principium gloriae, ipse est exspectatio Israel; quoniam a quo genus humanum prodiit per conditionis revertitur sacramentum. Qui ergo sedebat in solio gloriae altitudinis a principio et hominem edocebat, ipse est exspectatio Israel, ut in loco sanctificationis nostrae, id est, in sancta Ecclesia eundem hominem iterum doceat. Unde per Psalmistam dicitur: «Reminiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terrae, et adorabunt in conspectu ejus omnes patriae

gentium (**Psal. XXI**).» Quisquis ergo alienum tollit violata fide discipulum, Antichristi procul dubio imitatur exemplum. Et sicut ille, quod alienum est, more perdicis amittit; sic iste, quod usurpatum est, aequitatis interveniente iudicio non tenebit.

CAPUT IV. *In epistola ad cardinales episcopos.*

Non sufficit, cum a diabolo raptus, ad Deum quisque pia devotione convertitur, nisi mox etiam a status sui durtia, quasi crebro sanctae praedicationis malleo conteratur. Unde per Jeremiam: «Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, et quasi malleus conterens petram?» (**Jer. XXIII.**) Verba quippe Domini quasi ignis sunt, quia frigus expellunt, **259** calorem mentibus ingerunt; malleus autem sunt, quoniam obstinationis et pervicaciae durtiam molliunt.

CAPUT V. *In epistola ad P. archipresbyterum, super egressione animae de corpore.*

«Ecce, ait Dominus, mittam in eos (in cives videlicet Hierusalem) gladium, et famem, et pestem, et erunt in maledictionem, et stuporem, et in sibilum, et in opprobrium.» Cur sit hoc factum, aperit, cum subjungit: «Eo quod non audierint, inquit, verba mea, quae misi ad eos per servos meos

prophetas, de nocte consurgens et mittens (**Jer. XXIX**).» Quod autem dicit, de nocte consurgens, mittendi sollicitudinem indicat et velocitatem ut non in verbi praedicatoribus, sed in auditoribus potius torpor desidia valeat inveniri. Cum itaque Deus omnipotens humano more hominibus loquens, de nocte consurrexisse se ac per hoc quasi somnum se interrupisse conqueritur; quod nobis opprobrium valet objicere, si nobis in ultimo necessitatis periculo constitutis velut haec permerito responderet: Ego propter vos, cum essem Creator, factus sum creatura; ego propter vos irrisiones et opprobria pertuli; crucem subii et cuncta quae vobis debebantur tormenta percurri; vos tamen me non audistis et legis meae caeremonias et mandata spreveristis. Porro si illis improperabat servos a se missos, quanto terribilius nobis improperabit semetipsum? Si illis somnum improperabat interruptum, quanto magis nobis valet objicere, se pro nobis mortuum ac sepultum? Non liberat Deus Judaeos vallantium hostium obsidione conclusos, quia destinatos ad se famulos contempserunt: et quomodo Christianos audiet qui missa per Filium evangelica praecepta spreverunt? Nam qui non audit Deum, non auditur a Deo. Unum est quod mens cujusque fidelis debet assidue et solerter attendere, et intra semetipsum sollicita semper inquisitione versare: scilicet utrum placeat Deo quod egit et an in ejus vita Deus vel operibus delectetur. Quid enim prodest quidquid faciat homo si hoc non placeat Deo? Sic de David dicitur: «Quaesivit sibi Deus virum juxta cor suum (**II Reg. III; Act. XIII**).» Nam si nunc Conditor non delectatur in homine, homo postmodum delectari non poterit in Conditore. Unde legitur in vita Patrum: Quia cum falsus quidam famosus et magni nominis solitarius propinquaret ad exitum, tartareus ad eum

spiritus venit qui tridentem igneum in manibus attulit; et ecce vox ad eum facta est: Sicut, inquit, anima ista vel una hora me in se requiescere non permisit, sic neque tu miserearis evellens eam. Tunc nequam spiritus tridentem igneum cordi morientis infixit, et animam ejus, sicut erat jussus, evulsit.

260 CAPUT VI. *In epistola ad fratres Sanvicini, ubi ad patientiam provocat.*

Duo sunt, quae si vigilanter attendimus, facile violentorum quorumlibet insolentias injuriarumque molestias superamus: praecepta videlicet et exempla. Quia et Scripturae sanctae nos ad poenitentiam cohortantur; et electi quique quidquid a furiosis diaboli membris inferri potuit aequanimiter pertulerunt. Nam quod divinis admonitionibus et praecedentium exemplis adjuti, de profundo nobis illatae tribulationis eripimur, recte Jeremia propheta de puteo prodeunte, signatur: «Projecerant quippe eum, sicut Scriptura testatur, in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum; qui postmodum, ut levetur, funes ad eum, et panni veteres deponuntur (**Jer. XXXVIII**).» Quid enim funibus, nisi praecepta Dominica figurantur? Quae quia nos in mala operatione positos et convinciunt et eripiunt, quasi ligant et trahunt, coarctant et levant; sed ne ligatus his funibus dum trahitur, incidatur, simul etiam veteres panni deponuntur: quia ne divina praecepta nos terreant, antiquorum Patrum nos exempla confortant, ut ex eorum nos comparatione facere praesumamus quod ex nostra imbecillitate formidamus. Si ergo nos de hoc profundo tribulantis vitae levare festinamus,

ligemur funibus, id est, praeceptis Dominicis astringamur. Intersint etiam panni veteres cum quibus melius teneantur funes, id est, praecedentium confortemur exemplis, ne infirmos nos ac timidos praecepta subtilia vulnerent, dum levant. Quasi quosdam pannos veteres Paulus apostolus subjungebat, cum ad sublevandos discipulos praeceptis suis spiritualibus exempla veterum commendaret, dicens: «Justi ludibria, et verbera experti, insuper et vincula, et carceres; lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt (**Hebr. XI**).» Et paulo post: «Habentes itaque tantam impositam nubem testium, deponentes omne pondus, et circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen (**Hebr. XII**).» Et iterum: «Mementote praepositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem (**Hebr. XIII**).» Superius videlicet dum spiritualia praecepta loqueretur, quasi funes miserat; postmodum vero memorans exempla majorum, quasi veteres pannos adhibebat. Enimvero servus Dei tunc debet timere cum temporale quid percipit; tunc gaudere cum perdit: quia cui propositum est coelestia scandere, expeditius procul dubio vacuus, quam gradiatur onustus.

CAPUT VII. *In epistola ad N. papam, super incontinentia clericorum.*

Sicut benedictione digni sunt qui culpas corrigunt; ita nihilominus maledictioni obnoxii sunt qui peccantibus blandiuntur, sicut per **261** prophetam dicitur: *Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine* (**Jer. XLVIII**). A sanguine quippe gladium suum prohibet qui se ab inferenda reprobis dignae sententiae animadversione coercet. Facti siquidem culpam habet qui, quod potest, negligit emendare. Unde et praefato Eli vir Dei, qui et Phinees fuisse putatur, ait: *Haec dicit Dominus: Quare calce abjicistis victimam meam, et munera mea, quae praecepi, ut offerrentur in templo, et magis honorasti filios tuos quam me?* (**I Reg. II.**) Si ergo Eli propter duos duntaxat filios, quos non ea qua digni erant invectione corripuit, cum eis simul et cum tot hominum multitudine periit; qua arbitramur dignos esse sententia qui in aula ecclesiastica et soliis judicantium praesident, et super non ignotis pravorum hominum criminibus tacent? Qui dum dehonestare homines in publico metuunt, ad contumeliam superni judicis divinae legis mandata confundunt.

CAPUT VIII. *In epistola ad Hermisindem.*

Inebriavit me absynthio (**Thren. III**). Ebrius quippe, quod tolerat, velut arreptitius pene vel mente captus ignorat. Quilibet ergo perversus dum mundi lucra phrenetice concupiscit, qui tot laboribus premitur, ea quae patitur mala non sentit, quoniam ad cuncta delectabiliter ducitur in quibus poenaliter fatigatur.

CAPUT IX. *In epistola ad Albericum cara. super decem quaestionibus.*

Postremo, quod quaeris, illud Jeremiae prophetae quid sit: «Ex ore Altissimi non egredientur nec bona, nec mala (**Thren. VIII**);» famosa quaestio est pene totius Ecclesiae. A plurimis enim quaeritur et celebris currit per ora multorum. Sed eo largiente: «Qui aperit librum, et solvit signacula ejus (**Apoc. V**),» haec facile quaestio solvitur, si non ex nobis, sed ex illo confidentia praesumatur. Omnipotens Pater et innocentem filium impiorum manibus tradidit et tamen a recto justitiae tramite non recessit; quoniam inde justitiam refluere constituit, unde illum ad tempus injustitiae subjacere permisit. Sicut in libro Sapientiae legitur: «Cum sis, inquit, justus, omnia disponis: ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnas (**Sap. XII**).» Pater itaque filium mortem subire permisit, verumtamen ut eum perimerent peremptoribus non praecepit; alioquin inculpabiles exstitissent, dum ministerium impietatis ascriberent pietatis auctori. Potestatem ergo Deus Christi persecutoribus praebuit, sed **262** ut eum persequentes occiderent non mandavit. Unde illic praemittit propheta dicens: «Ut perverteret hominem in judicio suo, Dominus ignoravit.» Perverteret quippe Dominus in judicio hominem, si condemnari praeciperet innocentem. Sed aliud est condemnare, aliud a condemnationis supplicio non eripere; aliud in conatus sacrilegos furens impellere, aliud nequaquam accepti furoris insaniam refrenare. Unde illic non ignorando, sed reprobando subjungitur: «Quis est iste qui dixit, ut fieret Domino non jubente?» Domino dicit non jubente, non tamen prohibente. Non ergo persecutoribus Deus ut Salvatorem nostrum crucifigerent jussit; quia nihil in eo,

quod puniendum esset, invenit: non tamen ne crucifigeretur inhibuit, quia pro mundi salute passurum, nullatenus eum ex impiorum manibus liberavit. Unde bene mox additur: «Ex ore Altissimi non egredientur nec bona, nec mala.» Bona quippe procederent, si eum de supplicio quod irrogabatur eriperet; mala vero, si crimen in eo quo suppliciis adjudicandus fuerit reperiret. In passione ergo Christi, ex ore Altissimi nec bona egrediuntur, nec mala; quia Pater eum nec ex potestate liberat, nec ex legis aequitate condemnat; quia licet non reperiat peccatorem, pro salute tamen mundi in passione positum non eripit innocentem; nullis videt peccatis obnoxium, nec tamen reddit impiorum manibus absolutum: ut dum subit innocens poenam, qui peccator est, revertatur ad veniam; et dum unus, qui non debet, solvit omnium debita, omnes qui sub originali vetustae cautionis fenore tenebantur astricti, rescissi chirographi reddantur legibus absoluti.

*CAPUT X. In epistola ad Bonifacium ut
exteriori prudentiae spiritualis sapientia
praeferatur.*

Sicut coelestis sapientia coelestes facit et legitimos Ecclesiae filios, ita terrena prudentia terrenos reddit et spurios. De quibus per Baruch dicitur: «Fili quoque Agar, qui exquisierunt prudentiam, quae de terra est; negotiatores terrae, et Theman, et fabulatores, et exquisitores prudentiae, viam sapientiae nescierunt, neque meminerunt semitarum

ejus (**Baruch III**).» Saecularem ergo prudentiam assequi cupientes et spiritualem sapientiam contemnentes filii sunt Agar, non Sarae: et manzeres facti Israelitae, jure censendi sunt non Israelitae. Et quoniam Agar, *advena* interpretatur, ii non sunt sapientiae filii, sed advenae et peregrini. Nec ex illis sunt quibus aiebat Apostolus: «Jam non estis hospites et advenae, sed estis cives sanctorum, et domestici Dei (**Ephes. II**).»

Expliciunt testimonia ex Jeremia.

263-264 INCIPIUNT CAPITULA DE LIBRIS PROPHETARUM.

1. *Quod domus Israel versa est mihi in scoriam.*
2. *Ibi Assur, et sepulcra ejus.*
3. *Quod terra usque ad fenestras, et fenestrae clausae.*
4. *Quod judicium sedit, et libri aperti sunt,*
5. *Quod odio habuerunt in porta corripientem.*
6. *Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur.*
7. *Quod Domini sunt cardines terrae.*
8. *Quod Jesus indutus erat sordidis vestibus.*
9. *De lapide qui habet septem oculos.*

10. *De quadrigis evangelistarum.*

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA DE LIBRIS PROPHETARUM.

CAPUT PRIMUM. *In epistola ad V. episcopum.*

«Omnis domus Israel mihi versa est in scoriam (**Ezech. XXII**).» Tunc enim domus Israel in scoriam vertitur, cum divina peccator animadversione percussus, vel in desperationis voraginem labitur vel contra juste saevientis imperium per impatientiam effertur. At contra, quasi manente metallo scoria sub divinis percussionibus avolat, cum quilibet poenitens superno verberare vapulans, et inhorrescentium a se vitiorum rubiginem projicit, et reflorescentium candore virtutum ac resplendentis vitae nitore clarescit.

CAPUT II. *In sermone de S. Stephano papa et martyre.*

«Ibi Assur et sepulcra ejus (**Ezech. XXXII**).» Quid enim per Assur, superbum videlicet regem, nisi diabolus intelligitur: «Qui, juxta quod scriptum est, ipse est rex super omnes filios superbiae?» (**Job XLI**.) Quid sepulcra nisi mortuorum sunt habitacula? Tunc autem diabolus in mortem corruiat cum ab auctore vitae superbiendo recessit: Quisquis ergo nequitiae spiritum, qui vere mortuus est, in sui cordis hospitio per pravam voluntatem habitare permittit, procul dubio de semetipso sepulcrum facit. Et necesse est ut cum ipso simul illic tormentorum supplicia perferat, cui semetipsum hic habitaculum per nequitiam perversi operis exhibebat.

CAPUT III. *In sermone primo synodali.*

«Terra usque ad fenestras, et fenestrae clausae (**Ezech. XXI**).» Ait Apostolus: «Templum Dei sanctum est, quod estis vos (**I Cor. III**).» Hujus autem templi fenestrae sacerdotes sunt qui fidelium populo lumen sanctae praedicationis infundunt. Sed cum terra usque ad fenestras aggeritur, clausis fenestris templum continuo tenebratur; et cum terrena negotia sacerdotes implicant, quasi fenestrae clausae, templum quod amittit lumen obscuratur. Nos ergo necesse est, in quantum possumus, ab actibus vacare terrenis ut sacris jugiter invigilemus eloquiis. Sicut sponsa dicit in Canticis: «Oculi tui

sicut columbae super rivos aquarum, quae lacte sunt lotae, et resident juxta fluenta plenissima (**Cant. V**).»

CAPUT IV. *In epistola ad Blancam.*

«Judicium sedit, et libri aperti sunt (**Dan. VII**).» Qui nimirum libri ipsi intelligendi sunt sancti, quorum nunc meritum ab eis per custodiam humilitatis absconditur et tanquam volumen codicis ne legatur involvitur. Tunc autem ad eorum gloriam universorum oculis aperitur, ut in eis praevaricatores tanquam per digestae scriptionis articulum legant divinae legis mandata, quae dum adviverent, servare contempserant. Illic jam compelluntur et legere qui hic per arrogantiae fastum verba Dei dedignabantur audire. Illic jugum Domini leve, et onus ejus suave (**Matth. XI**) mitibus et patientibus fuisse considerant, quod hic superbiae suae cervicibus intolerabile judicabant. Illic superbum omne confunditur, et quidquid elevatum fuerat sub tantae majestatis indignatione curvatur. Unde per Isaiam dicitur: «Oculi sublimis hominis humiliati sunt, et incurvabitur altitudo virorum: exaltabitur **265** autem Dominus solus in die illa, quia dies Domini super omnem superbum et excelsum; super omnem arrogantem, et humiliabitur; et super omnes cedros Libani sublimes, et erectas, et super omnes quercus Basan, et super omnes colles elevatos, et super omnem turrin excelsam, et super omnem murum munitum, et super omnes naves Tharsis, et super omne, quod visu pulchrum est; et incurvabitur sublimitas hominum, et humiliabitur altitudo virorum, et elevabitur Dominus solus in die illa, et idola penitus conterentur; et

introibunt in speluncas petrarum, et in voragines terrae a facie formidinis Domini et a gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram (**Isai. II**).»

CAPUT V. *In epistola ad Honestum.*

«Odio habuerunt in porta corripientem, et loquentem perfecte abominati sunt.» Quibus et paulo post ait: «Domos quadro lapide aedificabitis, et non habitabitis in eis (**Amos V**).» In porta quippe corripit qui ad hoc reprehensibilem quemque castigat, ut eum ad reditum patriae coelestis impellat. Sed is qui corripientem odit in domo a se aedificata non habitat; quia licet aedificium posuerit boni operis, in eo tamen non merebitur habitare, quia per correptionis portam dedignatus est introire; et qui noluit per angusti aditus asperitatem ingredi, interioris atrii non poterit amoenitate potiri.

CAPUT VI. *In homilia de nativitate B. Mariae virginis.*

«Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur (**Jon. III**).» Quod quia tunc non legitur historialiter factum, expectatur adhuc spiritualiter adimplendum. Per Niniven quippe mundus iste designatur; per quadraginta vero dies, omnis status vitae praesentis innuitur. Post quadraginta ergo dies Ninive subvertetur; quia post hujus mortalis vitae decursum,

completo videlicet electorum numero, mundus iste destruetur.

CAPUT VII. *In sermone I de S. Matthaeo apostolo et evang.*

«Domini sunt cardines terrae, et posuit super eos orbem (**I Reg. II**).» Orbis enim super terrae cardines ponitur, cum sancta Ecclesia, tanquam super bases doctrinis evangelicis solidatur. De qua et alibi dicitur: «Fundamenta ejus in montibus sanctis (**Psal. LXXXVI**).» Qui enim illic cardines, hic appellati sunt montes. Evangelistarum plane numero congruit, et mundi situs, et temporum cursus; quia et quatuor mundi partes, et totidem sunt temporum diversitates. Non ergo mirum, si spiritualis mundus visibili huic conferatur; **266** dum nonnullas invicem habere similitudines uterque dignoscitur.

CAPUT VIII. *In epistola ad Mainardum abbatem.*

Jesus erat indutus vestibus sordidis, et stabat ante faciem angeli: Qui respondit et ait ad eos qui stabant coram se, dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abstuli a te iniquitatem tuam, et indui te mutatoriis. Et dixit: Ponite cidarim mundam super caput ejus (**Zach. III**).» Quid enim per Jesum, sacerdotem videlicet magnum, nisi mediator

Dei et hominum debet intelligi? Plane sicut per Zorobabel filium Salathiel, qui de regali Judae stirpe processerat, et Jesum filium Josedech, qui jus sacerdotalis administrabat officii, Israeliticus populus per septuaginta annos jugum Babylonicae captivitatis evasit, templumque Hierusalem quod dirutum fuerat rediviva novitate construxit; ita numerus electorum post hujus vitae tempora quae septenaria dierum repetitione decurrunt, per Jesum Christum, qui verus rex est et sacerdos, de servitute hujus mortalitatis eripitur, et in coelesti Hierusalem templum Dei, quod est sancta Ecclesia, renovatur. De qua nimirum servitute dicit Apostolus: Nam «et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei (**Rom. VIII**).» Tunc itaque Jesus in corpore suo, quod est Ecclesia, sordida vestimenta deponit; tunc honoris ac gloriae regimen assumit, quia omnis electorum chorus a lugubri squalore temporalis tristitiae liberatur, et immortalitatis stola in illo splendore sempiternae felicitatis induitur. Quod etiam in psalmo dedicandae domus apertissime canit Ecclesia: «Convertisti, inquit, planctum meum in gaudium mihi, conscidisti saccum meum et praecinxisti me laetitia; ut cantem tibi gloria mea et non compungar (**Psal. XXIX**).» Cidaris etiam munda in ejus capite ponitur, quia felicitatis aeternae gloria coronatur.

CAPUT IX. *In epistola ad cardinales episcopos; de dignitate Romanae Ecclesiae.*

«Ecce lapis, quem dedi coram Jesu: super lapidem unum septem oculi sunt (**Zach. III**).» Lapis autem iste, illa procul

dubio petra est de qua verus Jesus Petro pollicetur, dicens: «Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam (**Matth. XVI**).» Septem igitur oculos habet haec petra; quia totidem sancti Spiritus donis sancta praefulget Ecclesia: quibus nimirum velut candelabrum aureum inextinguibiliter rutilans ignorantiae tenebras effugat, et ad contemplandum justitiae Solem hominum mentes illustrat. De quo idem propheta: «Vidi, ait, et ecce candelabrum aureum totum, et lampas ejus super caput ipsius, et septem lucernae ejus super illud (**Zach. IV**).» Quod utique sacramentum et B. Joannes in Apocalypsi se didicisse non tacuit, cui dictum **267** est: «Mysterium septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, et septem candelabra aurea (**Apoc. I**).» Septem stellae angeli sunt septem Ecclesiarum, et candelabra septem septem Ecclesiae sunt.

CAPUT X In sermone II de S. Matthaeo apost. et evang.

Porro quadrigae illae quas Zacharias propheta designat, cum dicit: «Et conversus sum, et vidi, et ecce quatuor quadrigae egredientes de medio duorum montium, et erant montes aerei.» De quibus et paulo post dicit: «Isti sunt quatuor venti coeli, qui egrediuntur, ut stent coram dominatore omnis terrae (**Zach. VI**).» Et notandum quia non una quatuor evangelistarum quadriga dicitur; sed unusquisque eorum quadriga vocatur, quia et unus in quatuor, et quatuor sunt in uno; dum per ejusdem fidei intentionem quod scribitur a singulis reperitur in cunctis; et quod dicitur ab universis

invenitur in singulis. Duo vero montes aerei, de quorum medio dicuntur egressi, duo sunt Testamenta, quae ad instar aeris durabilia sunt et sonora, quia usque ad finem saeculi non inveniunt terminum et per omnia mundi spatia dant tinnitum. «In omnem enim terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum (**Psal. XVIII**).» Qui et venti esse referuntur, quia de his scriptum est: «Ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur (**Ezech. I**).» Qui etiam egrediuntur ut stent coram Dominatore omnis terrae; quia quod sancti praedicatores ex fidelium fructificatione proficiunt, non sibi tribuunt, sed auctori a quo eorum omnia lucra procedunt. De quibus ad B. Job dicitur: «Nunquid immittes fulgura, et ibunt, et revertentia dicent tibi: Adsumus?» (**Job XXXVIII**.)

Expliciunt testimonia de libris prophetarum.

INCIPIUNT TESTIMONIA DE LIBRO MACHABAEORUM.

CAPUT PRIMUM.

«Cum in Persidem (inquit Scriptura) ducerentur patres nostri, sacerdotes qui tunc Dei cultores erant, acceptum ignem de altari occulte absconderunt in valle, ubi erat puteus altus et siccus, et in eo contutati sunt eum; ita ut omnibus ignotus esset locus. Cum praeteriissent autem multi anni, placuit Domino ut mitteretur Nehemias a rege Persidis. Hic misit nepotes sacerdotum illorum, qui absconderant, ad requirendum ignem; et, sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam (**II Machab. I**).» In quibus omnibus verbis illud unum specialiter attendendum est quod in alto et sicco vallis puteo prius ignis absconditur, et postmodum **268** non ignis, sed aqua crassa a requirentibus invenitur. Mens quippe sincera atque perfecta Domini intentione quaerentis, non incongrue per puteum vallis altum designatur et siccum; quae nimirum et a fluidis illecebrarum carnalium voluptatibus arida, et terrenae concupiscentiae rudibus alte defossa, et in verae humilitatis est convalle fundata. Huic itaque puteo sacrificii ignis immittitur, cum in electi cujuslibet mente divini amoris flamma concipitur atque ad coeleste desiderium prius animus inflammatur. Sed hic ignis in aquam vertitur, quia ex igne divini amoris lacrymarum compunctio generatur. Et notandum quod non pura duntaxat aqua, sed crassa aqua narratur illic fuisse reperta. Quid enim crassa est aqua nisi lacrymarum compunctio divinae gratiae pinguedine saginata? Qua videlicet saginari pinguedine aestuabat Propheta, cum diceret: «Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea (**Psal. LXII**).» Et per alium prophetam haec eadem promittitur crassitudo, cum ait: «Delectabitur in crassitudine anima vestra (**Isai. LV**).» Nec praetereundum quod abscondentes hunc ignem, contutati quidem fuisse, non autem funditus exstinxisse referuntur. Quia nimirum ignis divini amoris,

quem in anima nostri cordis accendimus, ut ex aromatibus bonorum operum suave Deo sacrificium offeramus, in ipso nostrae conversationis initio intus quidem debet occulte semper ardere, non autem foras se per vanae gloriae flammam expandere. Contutatur ergo sopitis flammis, non autem vi privatur ardoris; ut non prorsus intereat, sed sese postmodum mirabiliter ignis in aquam vertat. Haec porro aqua, compunctio videlicet lacrymarum, non solum a peccatorum nos contagione purificat, sed etiam ut placeant ipsa Deo bona nostra commendat. Omne namque operum sacrificium in conspectu superni Judicis suavius redditur, si contritae mentis lacrymis aspergatur. Unde illic apte subjungitur: «Et sacrificia, inquit, quae imposita erant, jussit sacerdos Nehemias aspergi aqua ipsa, et ligna quae erant superposita.» Protinus historiae series addidit: «Hoc ut factum est, tempus adfuit, quo sol refulsit, qui prius erat in nubilo; et accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur.» Audivimus antea, quia aqua pro igne reperta est; nunc econtrario dicitur, quia per aspersionem aquae ignis magnus accensus est. Ergo et ex igne aqua nascitur, et ex aqua ignis invicem procreatur. Quia videlicet et ex igne divini amoris gratia compunctionis oritur, et rursus ex compunctione lacrymarum desiderii coelestis ardor augetur. Alterum siquidem pendet ex altero, et sibimet utrumque invicem praestat, dum et ex amore Dei lacrymarum compunctio profluit, et rursus per lacrymas ad amorem Dei mens nostra ferventius inardescit. In qua autem mente hujus alternitatis reciproca varietas agitur, ab omni procul dubio reatus sui squalore purgatur. Unde illic non incongrue postremo subjungitur: «Appellavit autem Nehemias hunc locum, Nephtar, quod interpretatur *purificatio*.» Locus itaque noster ubi sacrificium offertur, ubi aquae, nec non et ignis, ut

dictum est, varietas alternatur, fidelis est anima; quae profecto non incongrue purificatio dicitur; quia dum nunc superni amoris **269** igne decoquitur, nunc contriti cordis fletibus inundatur et velut secundi baptismi fluentis abluitur. Has autem successionum alternantium vicissitudines et mutationum spiritualium varietates Isaias profunde perspexerat, cum dicebat: «Orietur, inquit, in tenebris lux tua, et tenebrae tuae erunt sicut meridies, et requiem dabit tibi Dominus semper, et implebit splendoribus ossa tua, et animam tuam liberabit (**Isai. LVIII**).» Ecce ignis in puteo absconditus. Sed audi, ignis hic quomodo vertatur in aquam, protinus subdit: «Et eris quasi hortus irriguus, et sicut fons aquarum, cujus non deficient aquae.» Postremo ut noveris, quia haec rursus aqua in ignem convertitur, et per lacrymarum gratiam divini amoris ardor ferventius excitatur, paulo inferius addidit: «Tunc delectaberis super Domino, et sustollam te super altitudinem terrae.»

CAPUT II. *In epistola ad Albericum card.*

Illud praeterea, quod quaeris quid factum sit de arca Domini et tabernaculo foederis quae fabrefacta sunt in deserto; sicut huius rei pene nil officit ignorantia, ita vix aliquid utilitatis probatur conferre notitia. Verumtamen, sicut Scripturae tradit auctoritas, in monte Abarim, ubi Moyses sepultus agnoscitur, tabernaculum simul cum arca nec non et altare incensi reconditum Jeremiae prophetae manibus invenitur. Quod evidenti declaratur indicio, si secundi libri Machabaeorum diligenter attendatur exordium: «Erat, inquit, in ipsa

Scriptura, quomodo tabernaculum et arcam jussit propheta, divina responso ad se facto, comitari secum, usquequo exiit in montem, in quem Moyses ascendit, et vidit Dei claritatem. Et veniens ibi Jeremias, invenit locum speluncae, et tabernaculum, et arcam, et altare incensi intulit illuc, et ostium obstruxit (**II Mach. II; Deut. XXXIV**).» Haec igitur tria sacramenta, sicut dictum est, Jeremias in praefato Abarim monte recondidit. Si quid autem ex his aliud postmodum factum fuerit aut certe sic intacta permanserint, quia nusquam Scriptura commemorat, nostra quoque disquirere curiositas non praesumat.

Delicatus siquidem miles est qui ante vult triumphare quam arma conserere, prius triturare quam rura proscindere. Considerato nempe ordine Scripturarum, rite perpenditur nostrarum series actionum: prius enim lex, deinde iudicium, postremo subsequitur historia regum. Nunc sane nos expedit indicta nobis divinae legis mandata servare; postea compellimur ante tribunal tremendi Judicis rationem de nostris operibus reddere; postremo dabitur in illa supernae claritatis gloria sine fine regnare. Teneat ergo ordinem qui vitare vult Babylonem. Ille nimirum vitae suae ordinem vivendo confundit qui ante vult ridere quam flere. Cum Salomon dicat: «Tempus flendi et tempus ridendi (**Eccle. III**).» Ille etiam recti ordinis lineam deserit qui creatis rebus Creatorem omnium in amore postponit. Sicut perverso homini divina voce dicitur: «Posuisti me post corpus tuum.» Dominum quippe **270** post corpus suum ponit qui magis studet utilitati, vel voluptati carnis suae consulere quam Dei praecepta servare. Hinc est quod sponsa dicit in Canticis: «Ordinavit in me charitatem (**Cant. II**).» Nusquam certe

praeceptum in Veteris Testamenti caeremoniis invenitur ut mel sacrificiis misceatur. Per quod intelligitur, quia his, qui vitae suae Deo sacrificium offerunt, nullam Deus carnalem vult inesse dulcedinem, nihil in eis vivere quod ad carnalem pertineat voluptatem. Oleum autem frequenter immittitur, ut omnis nostrae operationis oblatio hilariter offeratur. «Hilarem enim datorem diligit Deus (**II Cor. IX**).» In omnibus etiam sal praecipitur admisceri ut omne boni operis sacrificium, rationis, discretionis ac coelestis sapientiae sit sale conditum.

DE PETITIONIBUS LINCIDARII ET RESPONSIONIBUS EJUSDEM.

Quaest. 1. Si Christus non venit solvere legem, sed implere, cur carne non circumciditur Christianus?

Respons. Imo jam se ideo Christianus minime circumcidit; quia quod circumcisione prophetabatur Christus implevit. Exspoliatio quippe vitae carnalis, quae in veteri lege fuerat figurata, in Christi jam cernitur resurrectione completa; et quod exspectamus in nostra resurrectione futurum, jam in sacri baptismatis mysterio commendatur. Carnalis itaque circumcisio tanquam superflua jure contemnitur, cum jam spiritualis, propter quam significandam illa praecesserat, figuratur.

Quaest. 2. Cur omittit Christianus Sabbatum colere, si Christus non venit legem solvere, sed implere?

Respons. A nobis Sabbatum ideo non servatur quia quod tunc erat in figura praemisum, per exhibitionem rei jam videmus impletum. In Christo quippe verum spiritualis otii Sabbatum colimus, cum in eo solo spem ponimus, et sic in illo toto cordis amore ac devotione quiescimus, ut ab omni vitiorum servili opere ac terrenarum rerum ambitione cessemus. Ad quod Sabbatum celebrandum ipse nos provocat, dum clamat: «Venite, inquit, ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris (**Matth. XIII**).» Carnalis ergo Sabbati cultum supervacuum dicimus, cum jam illud verum et salutiferum, propter quod institutum est, celebamus.

Quaest. 3. Si Christus non venit legem solvere, sed implere, cur Christianus negligit ciborum differentiam quae in lege praecipitur observari?

Respons. Imo idcirco haec a Christianis ciborum differentia non admittitur; quoniam a Christo quod per hanc figurabatur impletur. Immunditia quippe, quae tunc cavebatur in cibis, nunc in moribus reprobatur humanis. Sicut enim sancti quique ac iusti transferuntur in **271** corpus Christi; sic ab eo reprobi et iniqui tanquam cibi repelluntur immundi. Postquam ergo ipsa Veritas quae significabatur advenit, merito significationis umbra cessavit.

Quaest. 4. Si Christus non venit legem solvere, sed implere, cur et animalium carnibus sacrificium Deo Christianus non curat offerre?

Respons. Imo idcirco a Christianis hujusmodi sacrificium non offertur; quia quidquid in illis hostiis typice gerebatur, totum in immolatione Agni, «qui tollit peccata mundi (**Joan. III**),» veraciter adimpletur: et quia omnia illa nil aliud salutis habebant, nisi ut ad hoc nostrum sacrificium unanimiter tenderent, hoc unum omnis caeremoniarum diversitas designaret, postquam hostia singularis illuxit, multiplex umbra quae praecedebat evanuit. Quis enim nesciat eadem sacrificia potius ad hoc inobediendi populo, ne cum idolis fornicaretur, imposita, quam Deo tanquam ipse desideraret oblata?

Quaest. 5. Si Christus non venit legem solvere, sed implere, cur Christianus azymam quam lex praecipit non observat?

Respons. Idcirco a Christianis visibilis illa et corporalis azyma floccipenditur; quoniam expurgato veteris vitae fermento, nova conspersio spiritualiter adimpletur. Tunc enim erat legis scriptura praeceptum, nunc est testimonium, et postquam id quod significabatur advenit, hoc quod significabat interiit.

Quaest. 6. Si Christus legem venit implere, cur Christianus paschalis agni sanguine Pascha non celebrat, cum hoc tantopere lex ipsa decernat?

Respons. Hic idipsum respondendum quod jam superius dictum est; quia postquam verus ille Agnus qui significabatur advenisse cognoscitur, ille qui significabat superfluum judicatur. Cujus utique sanguine non jam ligneas sive lapideas

fores inungimus, sed interioris potius hominis viscera consignamus.

Quaest. 7. Si non solvit legem Christus, cur lege mandatam non celebrat neomeniam Christianus?

Respons. Propter hoc etiam Christianus celebrare contemnit; quoniam id totum, propter quod olim celebratum est, Christus implevit, novae quippe lunae solemnitas novam designat in homine fieri creaturam, de qua dicit Apostolus: «Si qua igitur in Christo nova creatura, vetera transierunt, et ecce facta sunt omnia nova (**II Cor. V**).»

Quaest. 8. Si Christus non venit legem solvere, cur Christianus illa ablutionum baptismata quae lex praecipit non observat?

Respons. Ideo haec Christianae non merentur observantiae cultum, quia tunc umbrae fuerunt futurorum quorum nunc perspicuum possidemus effectum. «Consepulti enim sumus Christo per baptismum in morte; ut quomodo surrexit Christus a mortuis per gloriam Patris, sic et nos in novitate vitae ambulemus (**Rom. VI**).»

Quaest. 9. Si lex a Christo impleta est, non soluta, quid rationis objicitur ut a Christianis scenopegiae solemnitas non colatur?

Respons. Tabernaculum Dei societas est populi Christiani, et quoniam illud tabernaculum sanctam praefigurabat Ecclesiam, contemnitur signum postquam venit quod fuerat praesignatum. Nec enim diceretur tabernaculum testimonii, nisi **272** attestaretur alicui quae declaranda erant suo tempore

veritatis. Quod itaque tunc agebatur praecepto figuratum, nunc praesentialiter cernitur testimonio revelatum: et cum jam id quod figurabatur aspicitur, quod figurabat superfluum per omnia judicatur.

Quaest. 10. Si Christus legem solvere noluit, sed implere, quare Christianus septimum remissionis annum, vel etiam jubilaum negligit observare?

Respons. Quoniam Veritas ac Sapientia Dei, quae cum doceat angelos in coelo, homines etiam docere venit in terra. Quod prius jusserat carnaliter sub aenigmatis umbra servari, postmodum discipulis suis spiritualiter mandavit intelligi. Sic enim dies septimus feriatum esse praecipitur ut aeterna per eum requies designetur. Sic et in anno septimo, sic et in Jubilaeo, qui per annorum circulum septenario numero septies replicato et monade superaddita, in quinquagenarium ducitur, secunda quies perpetuae beatitudinis intimatur. Incipiente quippe Jubilaeo tubis canitur, omnesque ad possessiones proprias revertuntur. Quia, sicut dicit Apostolus: «Ipse Dominus in jussu, et in voce archangeli, et in tuba Dei descendet de coelo, canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti (**I Thess. IV**).» Ad possessiones autem suas unumquemque redire, est corpora sua protinus incorrupta recipere. Tunc revertetur Adam ad antiquam carnis suae terram in qua primitus habitaverat; tunc Noe, Abraham, Moyses cunctisque propria possessio redditur, dum corpus illis incorruptibile reformatur. Redemptor itaque noster, qui «discipulis aperuit sensum, ut intelligerent mysteria Scripturarum (**Luc. XXIV**),» noluit Jubilaeum, noluit septimum remissionis annum vel caeteras legalis ritus caeremonias carnaliter observari, postquam haec omnia spiritualiter fecit intelligi: tunc enim mandata legalia veraciter

adimplentur, cum, juxta spiritualem intelligentiam ad quam instituta sunt, fiunt. Nam tunc erant vacua, umbra scilicet, et imago rei, non ipsa res, cum carnaliter servabantur.

DE MINITATIONIBUS ET PROMISSIONIBUS DEI.

Nullatenus debuit immutari quod Papa concessit, quod decreto constituit (**PET. DAM. tom. III, opusc. 4.**) Quid mirum si homines statuta mutant, quando omnipotens Deus ea quoque, quae a semetipso constituuntur, immutat? Nam ex eo, quod promittit aliquando minuit, vel etiam totum subtrahit; aliquando mala minatur, et non infligit. Quid est quod Deus nunquam promisit, et minuit? Si non excidit, reminisci potes, quia dixit Dominus ad Noe: «Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est, eruntque dies illius centum viginti annorum (**Gen. VI**).» Sed cum Scriptura commemoret quingentorum tunc annorum exstitisse Noe, quando haec sibi Dominus loquebatur; sexcentorum vero tunc jam esse cum cataclismus erupit, liquido patet viginti annos de praescripti **273** numeri spatio fuisse subtractos. Vitae itaque spatium quod humano generi Deus promisit imminuit, quia perversitatis eorum reatus excrevit. Judae quoque per os patriarchae promisit Spiritus sanctus, dicens: «Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est (**Gen. XLIX**);» et tamen nec temporibus

Judicum legimus viros de tribu Juda semper super Israel tenuisse ducatum; nec reges ex eadem tribu principatum tenuisse usque ad Christi reperiuntur adventum. Constat ergo quia saepe Deus omnipotens quod homini promisit imminuit, quoniam homo quod Deo debuerat non implevit.

Ubi Deus promisit bonum aliquod, et non implevit? Recordare, quia dixit Dominus ad Josiam regem Juda: «Pro eo, inquit, quod vidisti verba voluminis, et perterritum est cor tuum, et humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum et habitatores ejus; et scidisti vestimenta tua, et flevisti coram me, idcirco colligam te ad patres tuos, et colligeris ad sepulcrum tuum in pace;» et tamen paulo post Scriptura dicit: «In diebus ejus ascendit Pharaon Nechao rex Aegypti contra regem Assyriorum ad flumen Euphratem, et abiit Josias in occursum ejus, et occisus est in Mageddo, cum vidisset eum (**IV Reg. XXIII**).» Ad Sedechiam quoque regem Juda per Jeremiam dicitur: Audi verbum Domini, Sedechia rex Juda: Haec dicit Dominus ad te: «Non morieris in gladio, sed in pace morieris, sed secundum combustiones patrum tuorum, regum priorum, qui fuerunt ante te, sic comburent te; quia verbum hoc ego locutus sum, dicit Dominus (**Jer. XXXIV**).» Quod nimirum quomodo potuerit fieri, qui seriem scrutatur historiae nunquam poterit invenire. Nam postquam a rege Babylonis semel est captus, Babyloriamque translatus, ulterius nunquam legitur ab ejus vinculis absolutus. Justo ergo judicio subtraxit Deus homini nonnunquam bona quae promisit, cum rebellis homo illius servare mandata contempsit.

Prosequere etiam, quomodo Deus quod minatus est non infligit?

Nemo qui limen Ecclesiae terit ignorat quia Jonas ad Niniven a Domino missus exclamavit, dicens: «Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur (**Jon. III**).» Sed quia civitas illa ad Dominum toto est corde conversa, nequaquam juxta minacem Domini sententiam excidii est eversione deleta. Cum ergo Deus omnipotens non modo verax, sed et ipsa sit veritas, inviolato consilii sui manente proposito, exterioris judicii sui saepe variat ordinem juxta humani, sive probi, sive improbi meriti qualitatem; quatenus et a pravitate correctus, quod Deus juste minatur, evadat: et prolapsus in culpam, nullatenus quae pollicetur bona percipiat. Hinc est quod per Jeremiam dicit: «Bonas facite vias vestras et studia vestra, et audite vocem Domini Dei vestri, et poenitebit Dominum mali, quod locutus est adversum vos (**Jer. XVII**).» Hinc est quod ad Heli quoque per virum Dei Dominus ait: «Loquens locutus sum, ut domus tua, et domus patris tui ministraret in conspectu meo usque in sempiternum: nunc autem dicit Dominus: Absit hoc a me, sed quicumque 274 glorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles (**I Reg. II**).»

Recte plane cuncta quae proposueras perspicuis roborasti testimoniis Scripturarum, nunc autem de Domini mei regis injuria rationem redde.

Glorioso regi, nobis eligendo pontificem, absit ut nos intulissemus injuriam; cum ad hoc nos necessitas impulerit, non rapina. Ad hoc, inquam, nos invitos attraxit imminens periculum civilis belli, non laedendi livor imperii.

Quid mihi omnia haec? dum constet quia quidquid accideret, nullo pacto sancti papae sententiam debuisti infringere; nulla ratione synodalis decreti mysterium licuit violare? Sicut enim

Scriptura perhibet: «Melius est ut oriatur scandalum quam ut veritas relinquatur.» Nam si hoc bellum timuissent beati martyres, fierent procul dubio sanctae militiae desertores.

Non ignoras quod inter omnes sanctos martyres, Petrus et Paulus in apostolici senatus culmine possideant principatum. Eorum sunt nobis tenenda vestigia, eorum forma nostris est actibus imprimenda; sub eorum magistra debemus vivere disciplina.

Hoc utique clarum est.

Audi ergo Paulum de coapostolo suo Petro veraciter perhibentem: «Priusquam, ait, venirent quidam a Jacobo, cum gentibus edebat; cum autem venissent, subtrahebat se et segregabat, timens eos qui ex circumcissione erant (**Galat. II**).» Cernimus ergo Petrum non rigidum, sed discretum: timebat enim Judaeos ne per occasionem gentium a fide recederent Christianorum; et ne perderet gregem perditum, boni pastoris est imitatus exemplum: «Factus est enim Judaeis tanquam Judaeus, ut Judaeos lucrifaceret;» sicut Christus apparuit in forma carnis peccati, ut a peccatis hominem liberaret; et cum legem Moysi non ambigeret abolendam, consulens tamen adhuc rudibus et infirmis fratribus, tenuit ad tempus umbram legis ut eos quandoque proveheret ad perfecte noscendam plenitudinem veritatis. In hoc ergo B. Petrus discretionis nobis regulam dedit, quatenus aliquando, ubi tamen non plurimum noceat, declinemus aliquantulum a tramite rectitudinis ut consulere valeamus infirmis.

Qui dicis, quod Petrus aliquando legem Judaicam tenuit; cur non etiam dicis quod in eadem Epistola legitur: Nimirum, quia «Paulus eum in faciem reprehendit? In faciem, inquit, ei restiti, quia reprehensibilis erat, eique dixi: Si tu cum sis Judaeus, gentiliter, et non Judaice vivis, quomodo cogis gentes judaizare?»

Quod Petrus egit compassione misericordiae, hoc Paulus arguit pro magisterio disciplinae. Ille hoc fecit dispensative ut infirmis tolleretur scandalum; hoc iste corripuit ne indiscretus quilibet passim adduceret in exemplum. In Petro discamus, ut periculo simus imminente discreti. In Pauli sermonibus instruamur, ut sanis rebus vita nostra mere deserviat rectitudini. Audi etiam consequenter et Paulum, discretionis aureae lineam nostris oculis opponentem, ejusdemque dispensativae compassionis auctorem. **275** Sicut enim apostolicorum Actuum testatur historia: «Perambulabat Paulus Syriam et Ciliciam, confirmans Ecclesias, pervenitque in Derben et Lystram, et ecce discipulus quidam erat, nomine Timotheus, filius mulieris viduae fidelis, patre autem gentili (**Act. XVI**).» Hunc ergo, ut ad compendium veniamus, Apostolus circumcidit; quoniam Judaeos, imo Judaeis, qui in illis erant regionibus timuit. Cur itaque circumcidit fidelem hominem non Judaeum, qui videlicet incircumcissus erat, sed natione gentilem? nisi ut discretionis studio deserviret, ne Judaei fideles in scandalum corruentes a fide recederent. Hoc etiam nunc ad memoriam redit; quoniam aliquando juxta morem Nazaraeorum comam ex voto nutrit; et postquam navigasset in Syriam, in Cenchris positus, caput juxta legis mandata totondit (**Act. XVIII**). Refert adhuc Lucas sacrae scriptor historiae: «Cum venissemus, inquit, Hierosolymam,

libenter susceperunt nos fratres; et sequenti die Jacobus et omnes seniores qui cum eo erant, Evangelio illius comprobato, dixerunt ei: Vides, frater, quot millia sunt in Judaea, qui credidere in Christo, et ii omnes aemulatores legis. Audierunt autem de te, quod dissensionem doceas a Moyse eorum, qui per gentes sunt Judaeorum, dicens: Non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consuetudinem ingredi. Quid ergo est? utique oportet convenire multitudinem; audierunt enim te supervenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus: sunt nobis viri quatuor votum habentes super se; his assumptis, sanctifica te cum ipsis: et impende in eos, ut radant capita et sciant omnes, quia quae de te audierunt, falsa sunt; sed ambulas et ipse custodiens legem. Tunc Paulus assumptis viris, posteriori die purificatus cum illis intravit in templum (**Act. XXI**).»

Nulli liceat ignorare: Omne quod Domino consecratur, sive fuerit homo, sive animal, sive ager, vel quidquid semel fuerit consecratum, Sanctum sanctorum erit Domino, et ad jus pertinet sacerdotum; propter quod inexcusabilis erit omnis qui a Domino et Ecclesia civem petit, aufert, vastat, invadit, vel eripit ut sacrilegus dijudicetur, et si emendare noluerit excommunicetur. Qui abstulerit aliquid patri, homicidae particeps est. Pater noster sine dubio Deus est qui nos creavit; mater vero nostra sancta Ecclesia quae nos in baptismo regeneravit. Ergo qui Christi pecuniam et Ecclesiam aufert, rapit aut fraudat, homicida est atque ante Dominum homicida deputatur. Qui enim res Ecclesiae abstulerit, sacrilegium facit et ut sacrilegus judicandus est. Ut nos ergo contra malignos spiritus spiritualis certaminis aciem ponimus, summopere necesse **276** est ut per charitatem semper uniti atque

constricti, et nunquam interrupti per discordiam inveniamur; quia quaelibet bona in nobis opera fuerint, si charitas desit, per malum discordiae locus aperitur in acie, unde ad feriendos nos valeat hostis intrare. Antiquus vero inimicus castitatem in nobis, si sine charitate fuerit, non timet; quia ipse nec premitur carne ut ejus luxuria dissolvatur. Abstemiam non timet, quia ipse cibo non utitur, quia necessitate corporis non urgetur. Distributionem terrenarum rerum non timet, si eidem operi charitas desit; quia divitiarum subsidiis nec ipse eget. Valde autem in nobis charitatem veram, item amorem humilem, quem nobis vicissim impendimus, timet, et nimis concordiae nostrae invidet; quia hanc nos tenemus in terra, quam ipse tenere nolens amisit in coelo. Bene ergo dicitur: «Terribilis ut castrorum acies ordinata;» quia electorum multitudinem eo maligni spiritus pertimescunt, quo eos per charitatis concordiam unitos contra se et conglobatos aspiciunt. Quanta autem sit concordiae virtus, ostenditur, cum sine illa reliquae virtutes, virtutes non esse monstrantur. Magna enim est virtus abstemiae; sed si quis ita ab alimentis abstineat, ut caeteros in cibo dijudicet, et alimenta eadem, quae Deus creavit ad percipiendum, cum gratiarum actione fidelibus damnet; quid huic virtus abstemiae facta est, nisi laqueus culpae? Unde Psalmista quoque nullam esse abstemiam sine concordia designans, ait: «Laudate eum in tympano et choro.» In tympano enim corium siccum resonat, in choro autem voces concorditer cantant. Quid ergo per tympanum nisi abstentia? quid per chorum nisi charitatis concordia designatur? Qui itaque sic abstentiam tenet ut concordiam deserat, laudat quidem in tympano, sed non in choro. Quisquis vero vitae suae custodiam negligit, discutereque agit quae loquitur, quae cogitat, aut despicit, aut nescit, coram se ipse

non ambulat; quia qualis sit in suis moribus vel actibus ignorat; nec sibimetipsi praesens est, quia semetipsum quotidie exquirere atque cognoscere sollicitus non est. Illi autem veraciter se anteponit, sibi que praesens est qui se in suis actibus tanquam alium attendit. Nam sunt multa peccata quae committimus, sed idcirco nobis gravia non videntur, quia privato nos amore diligentes clausis nobis oculis in nostra deceptione blandimur. Unde fit plerumque ut et nostra gravia leviter, et proximorum mala levia graviter judicemus. Erunt homines semetipsos amantes; et scimus quia vehementer claudit oculum cordis amor privatus. Ex quo fit ut hoc quod nos agimus grave esse non aestimemus, et plerumque quod agitur a proximo, nimis nobis detestabile esse videatur.

Caetera desiderantur.

[AD LECTOREM.]

Lectori suo domnus CONSTANTINUS abbas Cajetanus.

Admonendum te putamus, lector optime, hujusmodi collectanea ex Operibus S. Petri Damiani excerpta, magna cum diligentia a nobis fuisse conquisita. Sed tamen in Vetus duntaxat Testamentum, eaque imperfecta, ut apparet, quae nunc in lucem damus, fuisse inventa. Nam expositiones Novi Testamenti, quas etiam (ut vetus inscriptio indicat) idem

*auctor, sancti doctoris discipulus, compilavit, reperiri minime
potuerunt . Vale.*